

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษา พลวัตของการสร้างพิพธิภรณ์ท้องถิ่นชุมชนละครต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่วัฒนธรรมอันแตกต่างกันไป เพราะฉะนั้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควรจะเป็นการเขียนจากคนข้างในที่สามารถเข้าถึงและเข้าใจพื้นที่นั้นมากกว่าจากการเขียนจากคนจากภายนอกที่จะมองเห็นในลักษณะที่เป็น มหภาคเท่านั้น การทำพิพธิภรณ์ท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น ก็เปรียบเสมือนเป็นการเขียนและเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยจากคนท้องถิ่นนั่นเอง ทำให้พิพธิภรณ์ท้องถิ่นนั้นสามารถมีการเคลื่อนไหวและมีชีวิตได้

พิพธิภรณ์ท้องถิ่นชุมชนละครได้เกิดจากการเคลื่อนไหวของภาพประวัติศาสตร์จากอดีตตั้งแต่ในยุคสมัยของชุมชนละครประชาเสฐฐ์ ที่ยังคงเป็นภาพประวัติศาสตร์ ที่ยังเคลื่อนไหวและยังมีชีวิตอยู่ในชุมชน โดยผ่านการบอกเล่าจากผู้อาวุโสสู่ลูกหลานจนถึงทุกวันนี้ การสร้างพิพธิภรณ์ที่ขึ้นมาในช่วงเวลานี้ ถือว่าเป็นการช่วยต่อยอดและเชื่อมต่อระหว่างผู้คนในอดีตและผู้อาวุโสในปัจจุบันให้ประวัติศาสตร์สามารถคงอยู่กับชุมชนสืบต่อไปเพราะหากละเลย ในอีกไม่ช้าผู้อาวุโสเหล่านี้ก็จะต้องจากไปเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนเช่นกัน เฉกเช่นประวัติศาสตร์อื่นๆ ที่ค่อยๆ เลือนลางและสูญหายไปกับกาลเวลา

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย การที่พิพธิภรณ์ที่ได้ นำเรื่องราวของวัฒนธรรมมาใช้ในชุมชนโดยผ่านกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมต่างๆ ทำให้เกิดความสนใจของผู้คนให้หันกลับมาสนใจในเรื่องของวัฒนธรรมที่เป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น เกิดการทำงานร่วมกันในกิจกรรมทางวัฒนธรรมและส่งผลต่อการเกิดความสามัคคีและสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จนสามารถสร้างให้วัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง และสามารถเป็นข้อต่อรองรับรัฐ องค์กร ภาคีและกลุ่มต่างๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ด้านต่างๆ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ทางด้านวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับชุมชนและ

พิพิธภัณฑ์ที่จะสามารถดำรงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน และสามารถเป็นองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมให้เป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นๆ ที่ได้มาศึกษา และนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ ในแต่ละชุมชนและท้องถิ่นต่อไป

นี่เป็นเพียงแค่ระยะเริ่มต้นของการสร้างพิพิธภัณฑ์เท่านั้น หากรัฐในท้องถิ่นจังหวัด ไม่เข้ามาช่วยเหลือและบูรณาการการทำงานร่วมกับพิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์อาจจะต้องต่อสู้อย่างหนักกับชุมชนเพียงลำพังต่อไป เพราะชุมชนคงไม่สามารถทำได้เองทุกอย่าง หากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ รัฐจะต้องหันมาให้ความสำคัญมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากละเลยไว้ในไม่ช้าพิพิธภัณฑ์อาจจะอ่อนแอและหมดแรงไปในที่สุดเหมือนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหลายๆ แห่งที่ประสบปัญหาอยู่ในขณะนี้และสุดท้ายเป็นแค่โกดังเก็บของเก่าไปในที่สุด

Executive Summary

This research is a study of the dynamic of the establishment of the KhunLaharn Local Museum on community change and development. Local history is a living history that shows social and cultural development of people in various cultural settings. Therefore, local history should be recorded by local inhabitants who have access to and understand their local environment, rather than outsiders who can only see local communities from a macro level. To operate a local museum by community members is like to write and relate local history from the perspective of the community members themselves. It is a positive way to keep a local museum alive and moving forward.

The KhunLaharn Local Museum has been created out of the historical heritage since the time of KhunLaharnprachachet. It provides dynamic pictures that have been kept alive in the community through oraltransmissions by elderly members of the community. To establish the museum at this time serves to help reinforce and reconnect people in the past and the present. The elderly members of the community who are still alive are still able to act as a bridge between the present and the past. In this way, local history can be sustainably preserved for the community. If neglected, these elderly people would one day pass away, along with the memories of the past, which will soon be forgotten with the passage of time.

Culture is an integral part of people's lives from the day they were born until the day they die. The fact that the museum has been utilizing local culture to organize various cultural activities has successfully attracted the attention and interests of community members, and made them realize that culture is something that is really relevant to their lives. Participation in various cultural activities has led to communal solidarity. People have learned to solve their conflicts through the

revived sense of community. The community has become strengthened and able to negotiate and enlist the cooperation from the government agencies, organizations, networks and other relevant groups. This leads to dynamic development of the community in various aspects, especially the production of culture-related goods that generates steady income for the community and the museum. With an adequate income to ensure the museum's continuing operations, the museum is also able to create a body of knowledge on sustainable cultural preservation that can be transmitted to other communities. The knowledge and know-how learnt can be duplicated and utilized by those communities for the preservation of their own history and cultural identities in the future.

However, the KhunLaharn Local Museum is still in the early stage of development. Without continuing cooperation and assistance from the local and provincial administrative organizations, the museum may have to struggle for survival with its community alone. The government organizations concerned need to attach more importance to the support of local museums such as the KhunLaharn Museum. Otherwise, the museum may not be able to sustain its operations and may be forced out of existence, like many other local museums at present that are facing serious problems, and in the immediate danger of becoming simply old warehouses of the forgotten past in the long run

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในหัวข้อ พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นชุมชนละหาร พลวัตของการเปลี่ยนแปลงชุมชน ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมซึ่งคณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

การวิจัยในครั้งนี้คงจะไม่สามารถลุล่วงไปด้วยดี หากไม่ได้รับความกรุณาและสนับสนุนจาก ลูกหลานชุมชนละหารฯ กรรมการพิพิธภัณฑที่ฯ กรรมการหมู่บ้าน กรรมการมัสยิด กลุ่มองค์กรอาชีพต่างๆในชุมชนและชาวบ้านในชุมชนชุมชนละหารฯทุกท่าน ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและอนุเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนคำแนะนำดีๆที่มีประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งคณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณอย่างสูง

ต้องขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาที่ช่วยการคัดกลางงานวิจัยในครั้งนี้และครอบครัวของทีมีวิจัยทุกๆท่านที่เข้าใจ ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนทีมีวิจัยตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์พืงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยและคณะขอขอบแต่ท่านชุมชนละหารประชาเซษฐี ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งชุมชนและผู้สร้างคุณประโยชน์มากมายให้กับชุมชนแห่งนี้ และสุดท้ายขอขอบให้กับมารดาและบิดาที่ล่วงลับไปแล้วคือนายมัญญธรรม นิตธรรมที่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีและปลูกฝังในเรื่องของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมาตั้งแต่ยังเยาว์วัย

นายรัศมีนทร์ นิตธรรมและคณะ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	8
คำถามหลักในการวิจัย.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	14
การรวบรวมข้อมูล.....	14
การแบ่งหน้าที่สำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้.....	15
2 ชุมชนहारประชาเซษฐ์	
จากยี่อริงาถึงยี่งอ : ชื่อนี้มีที่มา.....	18
ประวัติศาสตร์นราธิวาส.....	20
“แม่กอง” กับบทบาทช่วงการเปลี่ยนผ่านการปกครองเมืองยี่อริงา.....	29
จากดุขงริมน้ำขยับขยายเป็นชุมชน.....	32
จากชุมชนบ้าน “ลาฮา” สู่ชุมชนใหม่บ้าน “บูลโหลฮมาเต็ง”(Buloh Gading)....	42
บทบาทการก่อตั้งสร้างรากชุมชนครั้งสำคัญภายใต้ปกครอง ของชุมชนहारประชาเซษฐ์.....	45
เหตุการณ์สำคัญๆ ในความทรงจำครั้งอดีตของผู้เฒ่าๆ.....	119
การปกครองหลังจากสิ้นท่านชุมชนहारฯ.....	126
3 ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนहार	
ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนहार.....	137
ปัจจัยต่างๆที่ก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น ชุมชนहार ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชาย	

แดนภาคใต้.....	144
ปัจจัยหนุนต่างๆที่เข้ามาสนับสนุนทำให้พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร เป็นที่รู้จักและยอมรับจากบุคคลทั่วไปได้อย่างรวดเร็ว ท่ามกลาง เหตุการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	151
ศึกษาความคิดเห็นต่อการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบ ของพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร ท่ามกลางเหตุการณ์ความ ไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	161
ผลจากการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ มลายูในรูปแบบพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหารท่ามกลางเหตุการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	183
4 ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร พลวัตของการเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคม	
พลวัตของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชต่อท้องถิ่นและสังคม.....	186
ตัวอย่างกิจกรรมโดยผ่านศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชที่มีผลต่อ ชุมชนและสังคม.....	187
5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	203
อภิปรายผล.....	207
ข้อเสนอแนะ.....	210

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพต้นยี่อริงาหรือต้นยี่อะงอ.....	18
2-3 ภาพคานหามตุนกุ่มะหมุด ที่มีรูปสิงโต ทั้งสองด้าน เป็นศิลปะจีน.....	19
4 ภาพประกอบสำหรับการใช้คานหาม.....	20
5 ภาพพระยาวิเศษภักดี (เถียนจิ่ง ณ สงขลา).....	26
6 ภาพกูโบร์ หรือสุสาน พระยาสายบุรี(หนิดะ).....	26
7 ภาพบ้านพระยาสายที่สถินดงบายู เมืองสายบุรี ระหว่างการก่อสร้าง ปีพ.ศ.2432 ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมจีนปนมลายู.....	27
8-9 ภาพที่ปักชำหลวงเมืองสายบุรี สร้างเมื่อพุทธศักราช 2445.....	28
10 ภาพหัวเข็มขัดของท่านแม่กอง.....	31
11 ภาพหัวเข็มขัดทองคำที่แม่กองทำให้ภรรยาหนีปุเตะ.....	31
12 ภาพขุนละหารประชาเชษฐี ถ่ายตอนทำหนังสือเดินทาง เพื่อรักษาดวงตาที่ปีนัง.....	32
13 ภาพสุสานหรือกูโบร์ฝังศพของเมาะซีลิง.....	34
14 ภาพสุสานหรือกูโบร์ของต่วนกือลิง.....	36
15 ภาพนายอับดุลเลาะ เปาะมะ ทายาทของต่วนกือลิง.....	36
16 ภาพร่องรอยเส้นทางกรคมนาคมทางบกของชุมชนปาเฮาะในอดีต.....	37
17 ภาพคลองที่ผ่านชุมชนปาเฮาะในอดีต.....	37
18 ภาพสุสานหรือกูโบร์โต๊ะชิกข์ ในชุมชนบ้านลาฮา.....	38
19 ภาพบริเวณกูโบร์โต๊ะบีแดหรือสุสานหมอต้าแย.....	39
20 ภาพสุสานหรือกูโบร์โต๊ะบลูกา ที่โคกฮาฮู บ้านโต๊ะแม.....	40
21 ภาพแม่น้ำในชุมชนกือตือแปในปัจจุบัน.....	44
22 ภาพเขี้ยวเสือและกระดูกนก ส่วนหนึ่งในของขลังของท่านขุนละหารฯ.....	46
23 ภาพผู้ใหญ่บ้านสะมะแอ แวสุหลง หรือ “โต๊ะแนแบโต๊ะเวาะ”.....	47

ภาพประกอบ	หน้า
24 - 25 ภาพประกอบการบุกเบิกเส้นทางในอดีต.....	50.
26 ภาพกระบี่พระราชทานของท่านขุนละหารฯ.....	51
27 ภาพประกอบสำหรับการเดินทางด้วยช้างในอดีต.....	52
28 ภาพล้อเกวียนที่พบเจอในท้องถิ่น.....	53
29 ภาพเรือขุด.....	53
30 ภาพเกี้ยวเรตอบอดี หรือ รถไม้โบราณ.....	53
31 ภาพรถจี๊ป.....	53
32 ภาพเส้นทางหลวงหมายเลข 42.....	54
33 ภาพถ่ายหน้าสำนักงานของบริษัท เฮียนได คอนสตรัคชั่น.....	55
34 ภาพถ่ายหน้าสำนักงานของบริษัท เฮียนได คอนสตรัคชั่น.....	56
35 ภาพมัสดกหรือเซะ ก่อนที่จะมีการตัดถนนเกาหลีผ่านทางด้านข้างๆ.....	58
36 ภาพการเก็บข้าวด้วยแคะ.....	62
37 ภาพแคะที่ถูกจัดเก็บบนพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร.....	62
38 – 39 ภาพการใช้เครื่องซังข้าวเปลือกเพื่อจ่ายซากากาด.....	63
40 ภาพนวดข้าวบนหนังวัว.....	64
41 ภาพการผัดข้าว.....	64
42 – 43 ภาพการตำข้าวใหม่ เพื่อให้ได้แป้งนำมาทำขนม การบิบบ้างข้าว ใหม่เพื่อให้ได้เส้นขนมจีน.....	65
44 – 45 ภาพขนมเป็ง.....	66
46 ภาพขนมปาโอส หรือข้าวเม่า.....	66
47 ภาพวาดของนายมณูญธรรม นิตติธรรม ที่มีชื่อว่า “กระท่อมชาวเลน กับถิ่นกำเนิดหมากแดง.....	71
48 ภาพในหลวงทอดพระเนตรยางแผ่น ณ บริเวณวัดทุ่งคา ตำบลละหาร.....	73
49 ภาพนายนิത്യ นิตติธรรม ครูใหญ่โรงเรียนบ้านกาแดง.....	75
50 ภาพหมวกราชการของนายนิത്യ นิตติธรรม.....	75
51 ภาพนายหะยีนแวน นิหลง(นิจินิการี นิตติธรรม) ต้นตระกูลนิตติธรรม.....	76

ภาพประกอบ

หน้า

52	ภาพแบบสุสานที่ ไต๊ะนิแวนตันหยงมัสหรือไต๋แวนปะะห์.....	77
53	ภาพคณะครูถ่ายที่หน้าโรงเรียนบ้านยิงอ.....	77
54	ภาพพระครูพิพิธนวกกรรมโกศล (ขวัญ) เจ้าอาวาสวัดทุ่งคา.....	79
55	ภาพวาดโรงเรียนบ้านกาเต็ง ณ ผนังที่พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหาร.....	79
56	ภาพโรงเรียนบ้านกาเต็งในปัจจุบัน.....	80
57	ภาพเปาะจีและ บิดาของอดีตนายอำเภอนิอาแซ ซ็ือเซ็ง.....	81
58	ภาพวาดสุเหร่าในชุมชนชุมชนละหารฯในอดีต.....	83
59	ภาพเด็กๆและมัสยิดอดีตนี้ยะห์ในอดีต.....	84
60	ภาพถ่ายมัสยิดอดีตนี้ยะห์บ้านกาเต็ง ณ ปัจจุบัน.....	84
61	ภาพพระฆังที่ทำมาจากล้อรถจี๊ป เป็นระฆังชิ้นแรกที่ใช้ที่โรงเรียนบ้านกาเต็ง.....	86
62	ภาพการก่อสร้างเพื่อขยายของมัสยิดบ้านกาเต็ง.....	88
63	ภาพการก่อสร้างตาดีกาหลังใหม่.....	88
64	ภาพห้องน้ำหญิงใหม่ ที่มัสยิดอดีตนี้ยะห์.....	89
65	ภาพนายอาแว ยาฮา ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านกือคือแป.....	90
66	ภาพสุเหร่าหรือบาลาเสาะบ้านกือคือแปในปัจจุบัน.....	90
67	ภาพสุเหร่ากลุ่มตาเรกะ หรืองาเต๊ะบือซาหลังเก่า.....	92
68	ภาพบาลาเสาะกลุ่มตาเรกะหรืองาเต๊ะบือซาหลังใหม่.....	93
69	ภาพนายมาหะมะ อาแวผู้ได้รับใบอนุญาตโรงเรียนอัลฮิยะ.....	95
70	ภาพนายอารีฟ อัลมะแอผู้อำนวยการโรงเรียนอัลฮิยะ.....	95
71	ภาพโรงเรียนอัลฮิยะวิทยาในปัจจุบัน.....	95
72	ภาพ ตั๋วรูปพรรณซึ่งออกให้แก่สัตว์พาหนะ	97
73	ภาพบาตูปูเต๊ะ หรือหินสีขาว.....	100
74	ภาพไต๊ะบีแดเมาะซง (หมอต้าแย) กำลังทำพิธีขึ้นพาน.....	104
75	ภาพด.ญ. กอมารี่ะห์ สาอุ เหลนของชุมชนละหารฯนอนในเปล.....	104
76	ภาพด.ญ. นิฟาเดียร์ นิติธรรมใส่จ่าปิ้งเพื่อแก้เคล็ด.....	105
77	ภาพเปลประจำตระกูลชุมชนละหารฯ.....	105
78	ภาพนางรอกีเยาะ ตืออราแม ไต๊ะบีแดในชุมชนคนปัจจุบัน.....	106

ภาพประกอบ

หน้า

79 ภาพบัลลังก์ในพิธีแต่งงานของคนมลายู.....	107
80 ภาพพานบายศรีใบพลูที่จัดเรียงซ้อนเป็นชั้นๆ.....	109
81 ภาพพิธีการหีบรับประทานข้าวเหนียวสมวงะ.....	110
82 ภาพกล่องที่มีสียิดหรือสุหร่าใช้สำหรับตีบอกเวลากิจกรรมต่างๆ.....	111
83 ภาพนายอัสมัน มาหะดุง ผู้สืบทอดตำนานโต๊ะมุเต็ง.....	116
84 ภาพมโนราห์แขกเขยนกยุงทอง จังหวัดนราธิวาส.....	117
85 – 88 ภาพงานมหกรรมวัฒนธรรมชุมชนประจำปีครั้ง 3.....	118
89 ภาพเครื่องรางของชายชาวใต้สมัยโบราณเขี้ยวหมูตัน.....	124
90 ภาพนายบุญ และนางสาววิไล ลำพรหมแก้ว ชาวบ้านทุ่งคา.....	128
91 ภาพกุฎิโบราณในวัดทุ่งคาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร.....	129
92 ภาพแผนที่ หมู่ที่ 7 หมู่บ้านกาเต็งและบ้านกือดือแปในปัจจุบัน.....	136
93 - 94 ภาพแสดงแผนผังของพิพิธภัณฑที่ห้องถิ่นขุนละหาร.....	143
95 ภาพการเสวนาของกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน.....	145
96 ภาพการเสวนากับองค์กรต่างๆในชุมชน.....	151
97 – 100 ภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม.....	156
101 – 104 ภาพการนำเสนอและถ่ายทอดองค์ความรู้ตามงานเทศกาลต่างๆ...	157
105 –108 ภาพกิจกรรมเก็บรวบรวมมรดกด้านวรรณกรรม.....	157
109 – 110 ภาพสืบสานงานภูมิปัญญาที่ฟ้าด้านศิลปะป้องกันตัวสี่ละ.....	158
111 – 112 ภาพการสืบสานงานมรดกทางด้าน ช่างฝีมือดั้งเดิม.....	158
113 – 116 ภาพการสืบสานงานมรดกทางวัฒนธรรมด้าน ศิลปะการแสดง....	159
117 –122 ภาพการสืบสานมรดกวัฒนธรรมเทศกาลการกวนอาซุรอ.....	160
123 – 126 ภาพสืบสานมรดกวัฒนธรรมด้านความรู้และแนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล.....	161
127 –128 ภาพอาจารย์เจ๊ะไซ๊ะ สะแต กับบรรดาลูกศิษย์แสดงสี่ละ.....	188
129 –130 ภาพด.ช.นิฟาราชกับด.ช.อะหมัดจะสอนให้กับเพื่อน คนอื่นๆในโรงเรียน.....	189

ภาพประกอบ	หน้า
131 – 132 ภาพการแสดงโชว์ศิลปะของน้องๆ ที่มิวเซียมสยามและ ศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร.....	189
133 – 134 ภาพที่มีเด็กๆ แสดงศิลปะทั้งชายและหญิงตามงานต่างๆในปัจจุบัน.	190
135 – 137 ภาพการเข้าร่วมมหกรรม“Karnival Seni Silat Nusantara Kelantan 2014”.....	191
138 – 139 ภาพเรียนรู้ลวดลายลัทธิของลูกๆในชุมชน.....	193
140 – 142 ภาพการแสดงสาธิตลวดลายลัทธิตามสถานที่ต่างๆ.....	194
143 – 144 ภาพสอนและสาธิตเกี่ยวกับลวดลายลัทธิ.....	195
145 – 146 ภาพการเรียนรู้การทำผ้าบาติกของน้องๆในชุมชน และเด็กจากโรงเรียนต่างๆมา.....	195
147 ภาพการการเรียนรู้การทำผ้าบาติก ลงบนเสื้อของเด็กๆในชุมชน.....	196
148 – 149 ภาพการเรียนรู้ทำผ้าปะลาจิงและสาธิตถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับผู้มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์.....	197
150 – 151 ภาพหนังสือและชุดองค์ความรู้เรื่องดอกลายลัทธิ บนพิพิธภัณฑ์.....	198
152- 153 ภาพรูปไม้แกะสลักและปูนปั้นลวดลายมลายูถิ่นที่ทาง พิพิธภัณฑ์ได้มีการต่อยอด.....	199
154 ภาพร้านจากวัฒนธรรม.....	200

บทที่ 1

บทนำ

1.1ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึงจังหวัดปัตตานี ยะลา และ นราธิวาสในปัจจุบัน ซึ่งอดีตเคยอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรปาตานี ที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานจากอาณาจักรโบราณเก่าแก่ คือลังกาสุกะ ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ และเป็นดินแดนที่มีความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ในยุคแรกๆ ของคาบสมุทรมลายู ซึ่งได้รับอารยธรรมผสมผสานจากศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม เพราะฉะนั้นคนมลายูมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอัตลักษณ์ทางด้านภาษา และศาสนา มีชีวิตความเป็นอยู่ตามวัฒนธรรมของตนเอง เคร่งครัดในการนับถือศาสนา โดยในแต่ละชุมชนจะมีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง เพราะฉะนั้นความเป็นมาของวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีพื้นฐานมาจากพัฒนาการความเชื่อที่มีการวิวัฒนาการของคนในพื้นที่นั้นที่เคยรับเอาวัฒนธรรมของศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธ และการเข้าสู่ยุคของการรับศาสนาอิสลามของคนในพื้นที่ วัฒนธรรมบางเรื่องมีเนื้อหา และวิธีการที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันของวัฒนธรรมของชาวมลายู ส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ยังยึดโยงอยู่กับทั้งความเชื่อเก่า ๆ ที่สืบทอดกันมา บางส่วนบางชุมชนยึดเอาหลักการศาสนาอิสลามอย่างแข็งขัน วัฒนธรรมถิ่นนี้จึงเป็นวัฒนธรรมแข็ง มีพลวัตตามยุคสมัยตามกาลเวลา ตามค่านิยมของแต่ละกลุ่มชน แต่มีแกนหลักที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก

การพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ที่ผ่านกาลเวลาที่ยาวนาน ทำให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีงานภูมิปัญญาจากช่างฝีมือในอดีตในแต่ละสาขาอาชีพและวัตถุโบราณที่เกิดจากการค้าขายกับอารยธรรมอื่นๆที่เข้ามาติดต่อกับค้าขาย ทำให้งานภูมิปัญญาและวัตถุโบราณกระจัดกระจายอยู่ในแต่ละชุมชน เป็นจำนวนมาก มีประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และศาสตร์ต่างๆ ที่ตกทอดกันมาจากรากเหง้าของอดีต จากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน ที่เรียกว่ามรดกทางวัฒนธรรม ที่สามารถจะสัมผัสได้และไม่สามารถสัมผัสได้ มีทั้งที่จับต้องได้เป็น

พยานเอกสาร และยังคงมีอีกมากมายที่ไม่ได้รับการจัดบันทึกไว้ และสูญหายหรือตกหล่นตามเส้นทางผ่านของกาลเวลา โดยจุดอ่อนของคนในท้องถิ่นแห่งนี้คือไม่ค่อยนิยมจัดบันทึกเรื่องราวต่างๆไว้ในรูปแบบเอกสารหรือรูปแบบอื่นๆอาจจะด้วยองค์ความรู้ในการเล่าเรียนและไม่คิดว่าสิ่งเหล่านี้จะมีความสำคัญในอนาคต

ในช่วงเวลานับจาก 50 ปีที่ผ่านมา ประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีอารยธรรมหรือชาติพันธุ์เดียวกัน นั่นคือ มลายู มีการเคลื่อนไหวของนักโบราณคดีหรือนักประวัติศาสตร์ เกิดความสนใจที่จะรวบรวมงานภูมิปัญญาและศาสตร์ต่างๆไว้ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ฯและรูปแบบการสะสมของผู้มีฐานะเป็นการส่วนตัว ทำให้เกิดมีการค้าวัตถุโบราณข้ามชาติเกิดขึ้นจนถึงทุกวันนี้โดยมีนายหน้าหรือพ่อค้าเป็นคนในท้องถิ่น เป็นคนจัดหาวัตถุโบราณ งานภูมิปัญญาไปขายให้กับประเทศเพื่อนบ้าน และทำให้เกิดเป็นธุรกิจสร้างกำไรให้กับพ่อค้า การค้าวัตถุโบราณข้ามชาตินี้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงทุกวันนี้ แต่ในทางกลับกันประเทศไทยกลับไม่ให้ความสำคัญที่จะเน้นหนักถึงประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นแห่งนี้ แต่อย่างไรวัตถุโบราณหรืองานภูมิปัญญา ก็ยังคงไม่หมดไปจากพื้นที่ไปเลยทีเดียว วัตถุโบราณหรืองานภูมิปัญญาก็ยังคงหลงเหลือ ยังมีอีกหลายท่านที่ยังห่วงแหนและยังคงเก็บรักษาไว้เพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษของตัวเองที่ได้ล่วงลับไปเพื่อไว้สำหรับดูต่างหน้า

ในอดีตการซื้อขายวัตถุโบราณของนายหน้าหรือพ่อค้าสามารถจัดซื้อได้มาในราคาถูกลงมากและจัดหาได้ง่าย หรือ แลกเปลี่ยนกับวัตถุอื่นๆ ของใช้ประจำบ้านใหม่ๆ เช่นถ้วยจานใหม่ ร้องเท้า เสื้อผ้า เป็นต้น ทำให้งานภูมิปัญญาดีๆ และที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ถูกขายไปให้กับประเทศเพื่อนบ้าน เก็บรักษาไว้ บางครั้งพ่อค้าจะใช้คำพูดในการหลอกล่อผู้ขายเสมือนว่าการเก็บรักษาสีงเหล่านี้ อาจจะไม่ปลอดภัยด้านความมั่นคงของตัวเอง เพราะในขณะนั้นอาจจะอยู่ในช่วงเวลา ที่นโยบายของรัฐสยามใช้คือต้องการที่จะผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยใช้วัฒนธรรมหลวงของชาวไทยภาคกลางเป็นวัฒนธรรมร่วม และสร้างชุมชนทางวัฒนธรรมดังกล่าวขึ้นมาเป็นรัฐชาติ ซึ่งพยายามรวมและกดทับทุกความแตกต่างให้อยู่ร่วมภายใต้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การสร้างประวัติศาสตร์ชาติด้วยการใช้วัฒนธรรมแบบไทยนิยม กำหนดคนในชาติให้กลายเป็นไทยเหมือน ๆ กัน ทำให้เกิดการไปกดทับความเป็นอยู่ของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านบางคนอาจจะเห็นเหตุผลหนึ่งที่ไม่อยากเก็บรักษาวัตถุโบราณหรืองานภูมิปัญญาไว้เพื่อความปลอดภัยของตัวเองและลูกหลาน และเห็นว่าการที่

ประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีชาติพันธุ์และใช้วัฒนธรรมร่วมกัน เก็บรักษามรดกนี้ไว้จะเป็นการดี และปลอดภัย สามารถที่จะให้ลูกหลานไปชม ศึกษาหรือค้นคว้ารากเหง้าของตัวเองได้ในอนาคต

ที่ผ่านมาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพิพิธภัณฑ์ที่เกิดในชุมชน โดยส่วนใหญ่จะเกิดในชุมชนชาวพุทธ ที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง และตามมุมเล็กๆของโรงเรียนรัฐ แต่สำหรับพิพิธภัณฑ์ที่ทำโดยเอกชน หรือผู้นำท้องถิ่น หรือจากคนมลายูมุสลิม ส่วนใหญ่จะเป็นการเก็บรักษาในบ้านเรือนของตัวเอง ที่ไม่เปิดให้ชมอย่างเป็นทางการ จะได้ชมก็ต่อเมื่อมิตรสหายและญาติพี่น้องที่ไปเยี่ยมบ้านเท่านั้น แต่สำหรับในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสนั้น ในปีพ.ศ. 2538 โดยท่านกำนันเจ๊ะปอ แห่งบ้านลิ๊ะจูด บ้านนูกะตา อำเภอแว้ง ได้เปิดบ้านตัวเองเป็นพิพิธภัณฑ์ สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับบุคคลทั่วไป แต่เมื่อสิ้นท่านกำนันไป พิพิธภัณฑ์ก็ล้มตามไปด้วย ทำให้ในพื้นที่ขาดช่วงเป็นเวลานานนับสิบปี สำหรับแหล่งเรียนรู้ที่เป็นรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ให้เด็กๆและบุคคลทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้

ในวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหารก็ได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการอย่างยิ่งใหญ่พร้อมกับจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช โดย ผ่านการต่อสู้กับปัญหา อุปสรรค และจนสามารถข้ามกรอบความกังวลไปได้ มีพัฒนาการจากแหล่งเรียนรู้ชุมชน จนกลายมาเป็นพิพิธภัณฑ์ โดยใช้เวลาที่ยาวนานมากกว่า 10 ปี รูปแบบของพิพิธภัณฑ์ฯจะมีความแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ในอดีต ที่จะเน้นแค่การจัดแสดงโบราณวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่สำหรับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร ได้ก้าวสู่การจัดการแนวใหม่ คือมีการจัดกิจกรรมที่บ่มเพาะและสร้างความผูกพันกับชุมชนและกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ นอกจากนี้ยังจัดแสดงองค์ความรู้ทางด้านการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น เช่นด้านการปกครอง สังคม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ทำให้ผู้ที่มาศึกษาได้ทราบถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทางด้านศาสนา ที่สามารถเข้าใจถึงรากเหง้าในอดีตของการเปลี่ยนแปลงการนับถือ จากมลายูที่นับถือทูตผี ปีศาจ มลายู ฮินดูพราหมณ์ มลายูพุทธ และกลายเป็นมลายูมุสลิม ทำให้รากเหง้าในอดีต ที่ผ่านพิธีกรรมหรือความเชื่อต่างๆ ยังคงถ่ายทอดและปฏิบัติอยู่ในชุมชนจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งๆที่การกระทำเหล่านั้นผิดต่อหลักศาสนาอิสลามที่นับถือในปัจจุบัน แต่สำหรับคนแก่คนเฒ่าหรือผู้อาวุโส หากย้อนถามไปว่า ทำไมจึงยังคงสืบทอดปฏิบัติพิธีกรรมเหล่านั้นอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่สามารถที่จะตอบไฉน หรือแก้ข้อ

สงสัยให้กระจ่างกับลูกหลานได้ เพียงแต่ตอบว่า ไม่รู้เหมือนกัน เห็นผู้อาวุโสหรือคนแก่ในอดีต เขาทำกัน เขาก็เลยทำตามไปด้วย

หนึ่งปีหลังจากการเปิดตัวพิพิธภัณฑ์ฯ อย่างเป็นทางการ สร้างความสนใจจากผู้คน สื่อต่างๆ และหน่วยงานของรัฐ ที่เข้ามาผูกสัมพันธ์ จนพิพิธภัณฑ์ฯ เป็นที่รู้จักและส่งผลทำให้เกิดพลวัตมากมายต่อพิพิธภัณฑ์ฯ ชุมชน และสังคม พิพิธภัณฑ์ฯสามารถตอบโจทย์ได้กรุ่นใหม่ให้เข้าใจและสามารถอธิบายเพิ่มเติมต่อจากผู้อาวุโสได้ ที่สามารถตอบได้เพียงแต่ว่า เห็นคนแก่ทำ เขาก็เลยทำตาม เพราะการดำเนินชีวิตของผู้คน ที่เรียกกันว่า มลายูมุสลิม นั้น การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จะต้องใช้หลักของศาสนาอิสลามกำหนดวิถีชีวิต ไว้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคม คือ แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับพระเจ้าหรือศาสนา มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับกฎหมาย ศาสนาอิสลามถือว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด นอกจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้า

มิติทางวัฒนธรรมบางมิติ ก็สามารถนำใช้ได้เลยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาในอดีต โดยไม่ขัดตามหลักศาสนา บางมิติต้องมาปรับแต่ง และลดละ ตัดทิ้งในส่วนของพิธีกรรมบางส่วนออกไปก่อน จึงจะสามารถดำเนินสิ่งนั้นๆต่อไปได้ แต่สำหรับบางมิติไม่สามารถที่จะดำเนินปฏิบัติสืบต่อไปได้ เพียงแต่ทำให้เบาบางของบางประการได้ เพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งที่ขัดตามหลักศาสนาอย่างร้ายแรง คือหากปฏิบัติอาจถึงขั้นพินาศจากการนับถือศาสนาอิสลามไปเลย ซึ่งถือได้ว่าเป็นโทษที่ร้ายแรงมาก เพราะใน ความเชื่อของหลักศาสนาระบุอย่างชัดเจนในคำปฏิญาณว่า “ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากพระองค์อัลลอฮ์ และท่านศาสดามูฮัมมัด หรือ “นบี” เป็นบ่าวของอัลลอฮ์ และเป็นแบบอย่างให้มุสลิมได้ถือปฏิบัติ”

ในความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ หากในการประกอบพิธีในแต่ละครั้ง มีการขอหรือวิงวอนให้ช่วยคุ้มครอง คุ้มภัย เพื่อให้ผู้ขอ ผู้เข้าชม หรือให้ลูกหลานพ้นภัย สำหรับการแสดงในครั้งนี้ หากในคำขอหรือคำวิงวอนนอกจากมีพระเจ้าผู้เป็นเจ้าแล้ว ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ พร้อมอยู่ด้วยในบทของคำขอหรือคำวิงวอนนั้น สิ่งนี้ถือว่าขัดต่อหลักปฏิญาณของคนที่นับถือมุสลิม ที่ได้ปฏิญาณไว้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักศาสนาอย่างร้ายแรง และส่งผลต่อการพินาศจากศาสนาอิสลามได้โดยที่เดียว หรือพิธีกรรมต่างๆที่แสดงหรือสื่อให้เห็นถึงการกระทำที่ไม่ใช่แบบอย่างของนบีปฏิบัติแล้ว สิ่งนั้นถือว่าไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน

พิพิธภัณฑฯ จำเป็นที่จะต้องสามารถตอบโจทย์ ให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลง ทางการนับถือศาสนา ให้กับคนมาเยี่ยมชม โดยเฉพาะเด็กที่เป็นชาวมลายูมุสลิม ได้เข้าใจ และได้ใช้ความรู้ที่ได้ศึกษามา คิดและวิเคราะห์ในแต่ละโจทย์ได้ และสามารถเลือกปฏิบัติได้ในแต่ละมิติของวัฒนธรรม มิติบางมิติของวัฒนธรรมก็จะต้องมีการปรับ เพื่อให้อยู่รอดในสังคมภายใต้การยอมรับ และวัฒนธรรมบางมิติ อาจจะต้องเก็บข้อมูลไว้เพื่อการเรียนรู้เท่านั้น คงไม่สามารถที่จะสืบทอดไปได้ ทำให้หลายมิติทางด้านวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้ ไม่ได้รับการสืบสาน และตกหล่นตามเส้นทางของการเปลี่ยนทางด้านศาสนา

หลังจากที่ทางพิพิธภัณฑฯ ได้ทำเปิดตัวอย่างเป็นทางการและตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชขึ้นมาภายใต้การดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ทำให้ทางพิพิธภัณฑฯ มีงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ กับเด็กในชุมชนและในแต่ละกิจกรรมก็ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนที่ก่อกำเนิดโทรทัศน์และเผยแพร่ออกไป ทำให้พิพิธภัณฑฯ เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากคนในท้องถิ่นและตามภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ตลอดจนจากประเทศเพื่อนบ้าน อย่างเช่นประเทศมาเลเซีย ดังจะเห็นได้จากการจัดงานวัฒนธรรมชุมชนครั้งที่ 3 ประเพณี “มาชะยาวิ” ที่ผ่านมามีผู้คนจำนวนมากเข้ามาชมและเข้ามาทำข่าวจากรายการโทรทัศน์หลายๆ ช่องและบรรดาช่างภาพจากในและต่างประเทศเข้ามาเก็บภาพในกิจกรรมดังกล่าวทำให้ภาพลักษณ์ของหมู่บ้านออกไปในทางที่ดีและโดยเฉพาะกิจกรรมในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนมากกว่ากิจกรรมที่เคยจัดในทุกๆ ปีที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านมีความสามัคคีมากยิ่งขึ้นและเริ่มเห็นคุณค่าของตัวพิพิธภัณฑฯ มากยิ่งขึ้นเพราะฉะนั้น พิพิธภัณฑฯ จะต้องดำเนินไป อย่างรอบคอบและคิด ถึงการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับสังคมและศาสนา แต่ในบางครั้งคงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้หมด เพียงแต่ทำให้โทษตามหลักศาสนาเบาบางลง เพื่อให้วัฒนธรรมอยู่รอด แต่ยังมีมิติอีกหลายมิติ ที่สามารถสืบสานให้คนในชุมชนหรือในท้องถิ่นได้สืบปฏิบัติได้เลย และอาจจะได้บุญกุศลอีกด้วย เช่นการถ่ายทอดงานภูมิปัญญาด้านช่างฝีมือดั้งเดิม ขนมโบราณ ที่สามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพ ให้กับคนในชุมชน

สายใยวัฒนธรรมของชุมชนมีความมีความเข้มแข็งจากการวางรากฐานโดยผู้ก่อตั้งชุมชน คือท่านขุนละหารประชาเชษฐ โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะด้านการประกอบอาชีพ การแบ่งที่ทำกิน ประเพณี วิถี

ปฏิบัติการอยู่ร่วมกัน หรือตามภาษาท้องถิ่นจะเรียกว่า “การลงแขก” พิธีกรรมต่างๆเข้ามา มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อความเชื่อของผู้คนในชุมชน โดยยึดหลักของการเคารพและเชื่อฟัง ผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำทางจิตวิญญาณ ทำให้หลักของการปกครองง่ายต่อการพัฒนาชุมชน ทำให้มีอำนาจในการต่อรองต่อผู้ได้การปกครอง เพื่อร่วมกันสร้างและพัฒนาชุมชนไปแนวทางเดียวกัน โดยใช้วิธีการประชุมปรึกษาหารือ หรือในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “สภาอาชูรอ” ประกอบกับทัศนคติและวิสัยทัศน์ของผู้นำในการสร้างรากฐานชุมชนให้มีความเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญในการวางรากฐานทางการศึกษา ให้คนในชุมชนมีโอกาสได้ศึกษาใฝ่หาความรู้ทางด้านสามัญและทางด้านศาสนา เห็นอกว่าชุมชนอื่นๆที่อยู่รอบๆ ทำให้คนในชุมชนมีการศึกษาสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าเมื่อสิ้นท่านขุนละหารฯ มีคนอื่นขึ้นมาปกครองตำบลแห่งนี้แทนท่านก็ตาม และมีนโยบายในการปกครองที่แตกต่างจากท่าน โดยพยายามสร้างฐานการเมือง สร้างอำนาจให้กับตนเองและครอบครัว จนสามารถประสบผลสำเร็จในการสร้างฐานการเมืองในเกือบทุกชุมชนที่อยู่ในตำบล ยกเว้นชุมชนที่เคยเป็นหมู่บ้านของท่านขุนละหารฯ เนื่องจากในชุมชนแห่งนี้มากเต็มไปด้วยบุคคลที่มีความรู้และมีการศึกษา มีการติดต่อจากหน่วยงานของรัฐและยังเป็นที่ยอมรับของบุคคลภายนอก ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีอำนาจการต่อรองทุกด้าน ที่มาจากความคิดของคนในชุมชน ซึ่งต่างจากชุมชนอื่นๆที่จะต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจ แม้กระทั่งการเลือกผู้นำชุมชน

เมื่อระบบอาชูรอ ถูกครอบงำโดยระบอบประชาธิปไตยทำให้ผู้นำชุมชนต้องมาจากการเลือกตั้งที่มีการแข่งขัน ทำให้ทุกครั้งที่มีการแข่งขันจะต้องมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ทำให้สายใยวัฒนธรรมชุมชนเริ่มเปราะบางทุกครั้งหลังจากมีการเลือกตั้ง เฉากเช่นการเลือกตั้งผู้นำชุมชนครั้งล่าสุด ในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 ที่มีผู้ลงสมัครเลือกตั้ง สี่ท่านและหลังจากจบการเลือกตั้ง มีการแบ่งออกเป็นสี่กลุ่ม ทำให้การทำงานผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งดำเนินไปค่อนข้างลำบากและมีอำนาจการต่อรองจากฝ่ายตรงกันข้าม ที่ใช้ข้อดีที่มาจาก การเลือกตั้งในการตัดสินความถูกต้อง ในเวลาเดียวกันนั้น ทางคณะผู้ใหญ่ได้มีการนำมิติทางด้านวัฒนธรรมเข้ามาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยมีการถ่ายทอดอาชีพงานภูมิปัญญาในอดีตให้กับคนในชุมชน เพื่อสร้างฝีมือและสร้างรายได้จนเป็นที่ยอมรับของภาครัฐ และได้มีการพัฒนารูปแบบจากศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อให้คนในชุมชนได้สำนึกและรำลึกเมื่อครั้งอดีตครั้งในสมัยขุนละหารฯที่ได้วางรากฐานชุมชนขึ้นมาอย่างอ่อนแอเหน็ดเหนื่อยและอยู่กันอย่างสันติสุขตลอดมา และได้มีการจัดกิจกรรมทางด้าน

วัฒนธรรมต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง เช่นการถ่ายทอดงานภูมิปัญญาจากผู้อาวุโสในชุมชนสู่บุตรหลาน จนบุตรหลานประสบผลสำเร็จเห็นผลงานเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งบรรดาบุตรหลานและผู้อาวุโสที่มาถ่ายทอดก็เป็นบุคคลที่เคยเห็นต่างกับผู้นำในขณะนั้นด้วย และหลังจากนั้นได้ให้ความร่วมมือกับผู้นำเพิ่มมากขึ้น ทำให้อำนาจการต่อรองของผู้นำต่อกิจกรรมของชุมชนได้รับความร่วมมือมากยิ่งขึ้น และได้นำมิติทางวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ที่ได้รับความรู้จากการเปิดพิพิธภัณฑ์ มาพัฒนาด้านอื่นๆ ในชุมชน เช่นการนำความรู้ด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม มาสร้างโครงหลังคาใหม่ของมัสยิดในชุมชนจนเป็นที่ชื่นชมของคนในชุมชนและบุคคลภายนอก การพยายามให้เกิดสภาพอาคารเกิดขึ้นใหม่ในชุมชน ให้มีการประชุมและทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างกรรมการหมู่บ้าน กรรมการมัสยิด และกรรมการพิพิธภัณฑ์ เพื่อร่วมการพัฒนาชุมชน ทำให้สามารถร่วมจิตใจชาวบ้านให้บริจาคทรัพย์สินเพื่อสร้างหลังคามัสยิดจนได้รับเงินบริจาคเกินเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้อำนาจการต่อรองในการบริหารชุมชนของผู้นำเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในการร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นที่น่าพอใจตามแนวทางเดียวกัน

พิพิธภัณฑ์เริ่มเป็นที่รู้จักของผู้คนมากขึ้นทุกๆ วัน จนอาจจะกล่าวได้ว่า โด่งดังมากที่สุดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน และยังได้รับความสนใจจากสื่อต่างๆ เข้ามาทำข่าวเพื่อเผยแพร่ผลงานของพิพิธภัณฑ์ ทำให้หมู่บ้านเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอกและหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานที่อยู่ในจังหวัดและต่างจังหวัดหรือแม้กระทั่งศูนย์กลาง ภายใต้สถานการณ์เหตุการณ์ความไม่สงบพิพิธภัณฑ์สามารถพลิกวิกฤตในครั้งนี้ให้เป็นโอกาสได้โดยสิ้นเชิงทำให้ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์และอยู่ในฐานะผู้นำชุมชนด้วยได้รับคัดเลือกจากจังหวัดให้เป็นผู้ปฏิบัติงานดีเด่น ในระดับ ศอ.บต. รางวัลผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่นระดับประเทศ และทางพิพิธภัณฑ์ยังได้รับคัดเลือกจากกระทรวงวัฒนธรรมให้ได้รับรางวัล วัฒนคุณากร ซึ่งเป็นรางวัลประเภทผู้ทำคุณประโยชน์ด้านองค์การที่ส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ระดับประเทศ ทำให้ยิ่งเพิ่มอำนาจการต่อรองของผู้นำและพิพิธภัณฑ์ ซึ่งจะเห็นได้จากตัวอย่าง การคัดเลือกสร้างห้องน้ำให้มัสยิดของจังหวัดที่คัดเลือกอำเภอละหนึ่งหลัง จากผู้นำที่มีความใกล้ชิดกับทางวัฒนธรรมจังหวัดจากการทำงานด้านวัฒนธรรมกับพิพิธภัณฑ์ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นหน่วยงานคัดเลือกครั้งนี้ สามารถเข้าไปพูดคุยและทำให้มัสยิดในชุมชนได้รับคัดเลือกในครั้งนี้ จนเป็นที่พอใจของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น และในปัจจุบันทางพิพิธภัณฑ์ได้มีนโยบายถ่ายทอด การเรียนรู้เรื่องการผลิตผ้าพิมพ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและพิพิธภัณฑ์ การนำผลงานของพิพิธภัณฑ์ไปนำเสนอต่อหน่วยงานของรัฐ

เพื่อของงบประมาณและการสอน ได้รับการตอบรับและส่งเสริมเป็นอย่างดีจากหน่วยงานรัฐ ในบางครั้งการกระทำที่ไม่เป็นธรรมจากหน่วยงานรัฐต่อคนในชุมชน เมื่อมีการร้องขอความเป็นธรรม โดยอ้างมาจากชุมชนที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑฯ ทำให้ได้รับการตอบรับและแก้ไขให้อย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันนี้ส่งผลให้ผู้นำเป็นที่รู้จักของบุคคลระดับสูงของประเทศมากยิ่งขึ้น ทำให้อำนาจการต่อรองต่อชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย

การก่อเกิดพิพิธภัณฑฯท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบ พิพิธภัณฑฯสามารถเปลี่ยนจากวิกฤตให้เป็นโอกาสได้อย่างดี สามารถลดภาพความรุนแรงในพื้นที่ ที่ได้นำเสนอเรื่องดีๆทางวัฒนธรรมให้บุคคลภายนอกได้ชื่นชม พลวัตของการสร้างพิพิธภัณฑฯมีผลการเปลี่ยนของชุมชนอย่างเห็นได้ชัดเจน ส่งผลต่อผู้นำมีอำนาจในการต่อรองกับลูกบ้านลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนได้มากขึ้นจากก่อนสร้างพิพิธภัณฑฯ และการสร้างพิพิธภัณฑฯยังส่งผลต่อผู้นำมีอำนาจในการต่อรองจากหน่วยงานของรัฐมากยิ่งขึ้นเพื่อนำผลประโยชน์มาสู่ชุมชนสำหรับการขอ เป็นโครงการต่างๆหรือการแก้ปัญหาต่างๆ และทั้งนี้พิพิธภัณฑฯ ยังมีจุดยืนที่มั่นคงตลอดมา ได้นำเสนอเรื่องราวทางด้านอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและงานภูมิปัญญา พยายามจะหลีกเลี่ยงการนำเสนอเรื่องราวของเหตุการณ์ความรุนแรงและการปลุกระดม ทำให้พิพิธภัณฑฯ ไม่ได้สร้างความขัดแย้งหรือนำเสนอเรื่องราวที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติแต่ประการใด มีหน้าซ้ำผู้นำยังได้มีโอกาสได้รู้จักผู้บังคับบัญชาจากหน่วยงานทางด้านความมั่นคงหลายๆหน่วยงานในพื้นที่ที่เข้ามาทำการตรวจสอบในการสร้างพิพิธภัณฑฯ โดยมาในลักษณะที่ไม่เป็นทางการและได้รับการชื่นชมจากท่านเหล่านั้นและได้เปิดโอกาสให้ผู้จัดทำเข้าพบได้ทุกเมื่อหากมีปัญหาในระหว่างจากการดำเนินงานของพิพิธภัณฑฯ

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 ศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนขุนละหารและภูมิปัญญา
ด้านต่างๆ ในการดำเนินชีวิตของคนในอดีต
- 1.2.2 ศึกษาปัจจัยต่างๆถึงการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของ
พิพิธภัณฑฯท้องถิ่นขุนละหารภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 1.2.3 ศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่ได้รับการจัดตั้ง
พิพิธภัณฑฯท้องถิ่นขุนละหาร

1.3 คำถามหลักในการวิจัย

1.3.1 ชุมชนละหารฯ มีการปกครองชุมชนอย่างไร และชาวชุมชนชุมชนละหารฯ มีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่ออย่างไร

1.3.2 พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นชุมชนละหารมีพัฒนาการในก่อรูปเป็นพิพิธภัณฑที่ขึ้นมาได้อย่างไรภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3.3 พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นชุมชนละหาร มีพลวัตต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคมอย่างไร

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น “ประวัติศาสตร์ของสังคมที่หายไป”

ประวัติศาสตร์เป็นของคู่กันกับความเป็นมนุษย์เพราะมนุษย์อยู่เป็นสังคม ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม (Social group) เพื่อความอยู่รอด โดยประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของมิติทางเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป ประวัติศาสตร์ที่เขียนจากคนภายนอกโดยไม่เข้าถึงคนในนั้น แลเห็นได้เพียงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นมหภาคในเวลาที่ผ่านไปแล้วในยุคสมัยใดสมัยหนึ่ง (change through time) ต่างจากการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้ของคนภายในที่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง (Change over time) ลักษณะเป็นจุลภาคอย่างเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต

ศรีศักร วัลลิโภดม (2556 : 1) ได้กล่าวว่า โดยธรรมชาติแล้วพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เคยเป็นมาแต่อดีตกาลซึ่งเรียกว่า “ท้องถิ่น” ซึ่งหมายถึงหลายชุมชนหลายหมู่บ้าน ถูกทำลายไปโดยพื้นที่การปกครองของรัฐแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ลงมา โดยถูกแบ่งย่อยออกเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านตามลำดับ ทำให้การมองผู้คนกับพื้นที่ เป็นการมองและกำหนดจากภายนอกที่ไม่สามารถจะเข้าถึงและพัฒนาเศรษฐกิจสังคมให้เกิดภาวะความพอเพียงและยั่งยืน จนไม่เห็นคนกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดการเกี่ยวดองกันของผู้คนจากข้างในที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่ทำให้เกิดสำนึกร่วมของการอยู่เป็นกลุ่มเหล่าภายในพื้นที่วัฒนธรรมเดียวกัน

วิทยาลัยอักษร ทงศิริ (2556 : 31) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local History) คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ในพื้นที่ทางกายภาพขนาดเล็กๆ เช่น หมู่บ้าน เมืองเล็กๆ แคว้น มณฑล หรือเป็นท้องถิ่นในการจัดรูปแบบใหม่ทางการปกครองเช่น อำเภอ หรือจังหวัดก็อาจ นับได้

การศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคล้ายกับการศึกษาประวัติของ ครอบครัวหรือสายตระกูลซึ่งชาวบ้านธรรมดาๆ ก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องมีประสบการณ์ การศึกษาทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการในสถาบันศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย เพราะโดยธรรมชาติของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นมักเริ่มขึ้นจากเรื่องราวให้จดจำได้ และนักวิจัยท้องถิ่น สามารถเรียนรู้ได้จากชำนาญเท่าที่จำเป็น

เล็ก วิริยะพันธุ์ (2556 : 45) คำนำเพื่อแผ่นดินเกิด โดยศรีศักร วัลลิโภดม การปลุกฝังความเป็นวัฒนธรรม “สยาม” ตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นหาได้เน้น ความสำคัญของวัฒนธรรมส่วนกลาง เช่น จากกรุงเทพฯ เป็นหลักไม่ หากเชื้ออาหาร ต่อ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ด้วย ดังเห็นได้จากการมองคนท้องถิ่นผ่านพื้นที่ซึ่งเป็นบ้านเป็นเมืองแทน

แต่การเน้นการบูรณาการด้วยวัฒนธรรมของส่วนกลางที่เรียกว่าวัฒนธรรม ไทย ตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาจนทุกวันนี้ก็ยังเหมือนเดิม เป็นการเน้นในด้าน “ศิลปวัฒนธรรม” ในลักษณะที่เป็น “อารยธรรม” ที่เข้าไม่ถึงความเป็นคน และอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์แต่อย่างใด และเป็นการเน้นแต่วัฒนธรรมหลวงที่ไม่เข้าถึง วัฒนธรรมราษฎร์ อันเป็น ชีวิต วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

1.4.2 พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช”

พระราชดำรัส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ใน วโรกาสเสด็จพระราชดำเนินเปิดงานเทศกาลพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ครั้งที่ 2 สยามใหม่ จาก มุมมองท้องถิ่น ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) วันพฤหัสบดี 25 พฤศจิกายน 2553 “พิพิธภัณฑสถานในปัจจุบันมีหน้าที่และบทบาทมากขึ้น คือเป็นแหล่งรวบรวมและนำเสนอ สรรพวิทยาแทบทุกด้าน พิพิธภัณฑสถานจึงมีความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก การสนับสนุน

ให้มีพิพิธภัณฑ์ประจำท้องถิ่นต่างๆ ที่นำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นได้อย่างน่าสนใจก็จะเป็นประโยชน์ และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของคนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ การที่คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้และเข้าใจรากเหง้าที่เป็นพื้นฐานของสภาพปัจจุบัน เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นตั้งแต่ในอดีตมาจนปัจจุบัน จะก่อให้เกิดความภูมิใจที่ถิ่นฐานของตนมีสิ่งดีงามหรือเกิดความปลอดภัยที่จะแก้ไขปรับปรุงส่วนที่ยังบกพร่อง และรู้จักวินิจฉัยว่า การเปลี่ยนแปลงใดๆ จะมีข้อดีแก่ท้องถิ่น มากหรือน้อยกว่าข้อเสีย

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2555 : 3 - 5) ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช แห่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน โครงการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรวมทั้งเพื่อพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำหรับเป็นแหล่งรวบรวม อนุรักษ์ ถ่ายทอด สืบสาน และใช้ประโยชน์องค์ความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ส่งเสริมจัดทำศูนย์ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง เสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมหลายฝ่ายแบบพหุภาคี ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการต่อยอดมรดกภูมิปัญญาและสร้างสรรค์ให้เป็นสินค้าบริการในภาคส่วนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช หมายถึง ที่เป็นศูนย์รวมประกอบความรู้ สาระความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ตั้งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีคุณค่าต่อคนในชุมชน เป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่ควรแก่การอนุรักษ์สืบทอดสู่คนในท้องถิ่น รวมทั้งวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับคนในท้องถิ่นของตนเองและคนภายนอกท้องถิ่น ได้เข้าใจถึงชีวิตวัฒนธรรมของสังคมนั้น

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่มีความพร้อม ทั้งด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน ในการส่งเสริมให้เกิดความตระหนัก ความรัก และความหวงแหน วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษคนรุ่นต่อไป รวมทั้งเปิดพื้นที่ในการจัด

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา เป็นการร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเชิงสร้างสรรค์ในอนาคต

1.4.3 ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กฤษฎา อาชวินิกุลและคณะ (1/8/2556:บทความ) ความรุนแรงและความตายภายใต้นโยบายรัฐ : กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ศึกษาถึงประวัติศาสตร์รัฐปาตานีและลำดับเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และนโยบายของรัฐในอดีตที่ผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของชาวมลายูปาตานี ในอดีต จนเกิดความไม่พอใจและต่อต้าน จนนำมาสู่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบว่าความรุนแรงจากเหตุการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมาจากนโยบายของรัฐในแต่ละยุคสมัย ที่พยายามจะใช้นโยบายแบบไทยนิยม ที่มีความต้องการให้คนไทยทั้งชาติเป็นคนในชาติกลายเป็นคนไทยเหมือนกัน ทำให้กระทบต่อการดำรงชีวิตของมลายูปาตานีที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทำให้เกิดความไม่พอใจ และเกิดการต่อต้านรัฐขึ้นมาหลายต่อหลายครั้ง

หากไล่เรียงสิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตผู้คนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสัมพันธกับการก่อตัวเป็นรัฐชาติไทย ภาพที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังคือ การที่ผู้คนในพื้นที่เหล่านั้นมีชีวิตอยู่ร่วมกับความรุนแรงมานานหลายศตวรรษ สิ่งที่เจ็บปวดก็คือเป็นความรุนแรงที่มองไม่เห็นเนื่องจากดำรงอยู่อย่างชอบธรรมภายใต้แนวนโยบายเชิงปฏิบัติของรัฐ และไม่เคยถูกตั้งคำถามหรือตรวจสอบในมิติที่ก่อให้เกิดความรุนแรงและความตายได้เลย

สาเหตุที่มาของความรุนแรงมีรากเหง้ามาจากการถูกเลือกปฏิบัติ ถูกละเมิดสิทธิ โดยเฉพาะทางศาสนา ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม เป็นพลเมืองชายขอบ ทั้งหมดนี้เพียงเพราะเป็นมลายูมุสลิม ที่ศูนย์ กลางอำนาจรัฐไม่เคยไว้ใจ และมองประชาชนในพื้นที่นี้อย่างคลั่งแค้นใจตลอดมา อย่างไรก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีกลุ่มคนในพื้นที่จำนวนหนึ่งที่ลุกขึ้นได้ต่อต่อรัฐเป็นระยะๆ หลายครั้งหลายหนการลุกขึ้นได้กลับนี้เป็นทั้งผลโดยตรงมาจากความรุนแรงและความขัดแย้งที่เกิดปะทะกันต่อหน้าต่อตา และเป็นผลสะสมมาจากความรุนแรงเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นตลอดมาหลังการก่อตัวของรัฐชาติไทย สำหรับการก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันเชื่อกันว่าเป็นการกระทำของหลายกลุ่มบุคคล ด้วยสาเหตุ นานาประการประกอบกัน (ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี 2548)

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเสียงเรียกร้องให้สังคมไทย ต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจถึงเบื้องหลังของปรากฏการณ์ความรุนแรงที่นำมาซึ่งความตายให้มากขึ้น จำนวนตัวเลข ลักษณะของเหตุการณ์ อัตราการตาย ฯลฯ แสดงนัยในทางประชากรศาสตร์ การเมือง ที่นักประชากรและสถาบันทางประชากรต่างๆ ควรอธิบายให้กับสังคมไทยได้ ตระหนักถึงความรุนแรงและความตายที่เกิดขึ้นภายใต้นโยบายรัฐ รัฐชาติไทยควรจะต้อง ยอมรับความจริงที่ว่า ไม่มีชาติใดที่มีความเป็นเนื้อเดียวกันของผู้คน ไม่ว่าจะผ่านทาง ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม และในฐานะรัฐชาติที่มีบทบาทหน้าที่จัดการเรื่องราว สาธารณะของสังคม ไม่เพียงแต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า อัตลักษณ์เชิงซ้อน ของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ และเคารพอัตลักษณ์ของผู้คนที่หลากหลาย แต่ยังคงจำเป็นต้อง กระจายอำนาจ

ปกครอง รวมถึงการเปิดการพื้นที่ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างมี ส่วนร่วม (ซึ่งมากกว่าการไปหย่อนบัตรเลือกตั้ง) อย่างเสมอภาคเท่าเทียมต่อประชาชนทุกหมู่ เหล่า แนวทางเหล่านี้นอกจากสร้างเสริมความชอบธรรมในการบริหารประเทศต่อรัฐแล้ว ยัง เป็นพื้นฐานของการก่อให้เกิดความสมานฉันท์ที่เรากำลังเรียกร้องกันอยู่ในปัจจุบัน

น.อ.สมเกียรติ ผลประยูร อดีต (ผบ.ฉก.นย.ทอ.) ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำการทุ่มเท การทำงานเพื่อสร้างกระบวนการสันติสุขให้เกิดขึ้นในพื้นที่ และท่านได้ให้แนวความคิดเห็นถึง การอ้างชาติพันธุ์ไว้เมื่อครั้งตอบแบบสอบถามให้กับพิพิธภัณฑสถานเกี่ยวกับการก่อรูปอัตลักษณ์ มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารในวันที่ 15 ธันวาคม 2556 ว่า

"การอ้างชาติพันธุ์"

การเกิดและการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnicity) มีผู้แปลว่าการอ้าง ชาติพันธุ์ ถ้าย้อนหลังทางประวัติศาสตร์เล็กน้อย ก็จะทำให้เห็นว่า การอ้างชาติพันธุ์มีการเติบโต ควบคู่กันมากับพัฒนาการของรัฐชาติ (Nation state) ที่เดียว เพราะการเป็นชาตินั้นคือ ความ พยายามของศูนย์กลางแห่งอำนาจที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นพวกเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคนในประเทศที่มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งก็เป็นสิ่งสมมุติ ในความเป็นจริงทางสังคมสิ่งสมมุติและสิ่งที่ เป็นจริง คือของที่อยู่ร่วมกัน และสร้างดุลยภาพระหว่างกันจึงจะดำรงอยู่ได้ นั่นก็คือในการเป็น ตัวตน(self)ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นในมิติหนึ่ง คือการเป็นคนของกลุ่มเรา(we group)

ร่วมกัน นับเป็นมิติของความเป็นจริง แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับการอยู่ร่วมกันกับคนกลุ่มอื่นในชาติที่แตกต่างไปจากกลุ่มของตนในลักษณะที่พึ่งพิงเพื่ออยู่ร่วมกัน ทำให้มีการสมมุติหรือจินตนาการว่าเป็นพวกเดียวกัน รัฐในระบบประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา จำเป็นที่จะต้องเข้าใจในธรรมชาติทางสังคมที่ประกอบด้วยการดำรงอยู่ของคนในกลุ่มที่เป็นจริง และที่เป็นการสมมุติดังกล่าวนี้ จึงจะสามารถอ้างความมั่นคงของประเทศหรือชาติทั้งในด้านความมั่นคงทางการเมืองและสังคมได้

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพลวัตของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ชุมชนหาร ที่เอื้อต่อความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการศึกษาโดยอาศัยการศึกษาภาคสนามหรือวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์และการสังเกต การณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการวิจัยหลัก และเสริมด้วยการวิจัยเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องและจำเป็น

1.51. ศึกษา รวบรวมข้อมูลผ่านประวัติศาสตร์บอกเล่า เอกสารชั้นตอน หลักฐานทางประวัติศาสตร์และการสัมภาษณ์ มีทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) และการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview)

1.52. สร้างกระบวนการปฏิสัมพันธ์ให้ชุมชนได้เรียนรู้วิธีดำเนินการวิจัยและดำเนินการศึกษาวิจัยซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการมัสยิด คณะกรรมการพิพิธภัณฑ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้แง่มุมประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อจะได้ทบทวนตรวจสอบข้อมูลและนำมากำหนดทิศทางการศึกษาวิจัย และประเด็นต่างๆ ให้มีความชัดเจนตามกรอบที่กำหนด

1.5.3. การวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนได้ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้ตรงกับข้อเท็จจริง และจำแนกข้อมูลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.6 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลตามประเด็นต่างๆตามกรอบของการวิจัย เพื่อให้เห็นภาพ และทราบและสามารถอธิบายเนื้อหาได้

1.6.1 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ที่ได้จากหลักฐานทางราชการ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน ในการศึกษาประวัติศาสตร์ดังกล่าว จะช่วยให้เกิดความชัดเจนในการกำหนดประเด็นในการศึกษาตลอดจนการดำเนินการวิจัยโดยผู้วิจัยซึ่งเป็นคนในชุมชนเอง ดังนั้น กระบวนการต่างๆ จึงเป็นการศึกษาโดยชุมชน เริ่มตั้งแต่การสัมภาษณ์ผู้อาวุโส ลูกหลานขุนละหารและชาวบ้านที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

1.6.2 ปัจจัยต่างๆที่ก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหารท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาวิจัยประเด็นนี้ จำเป็นจะต้องรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งข้อมูลจากคณะกรรมการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร ข้อมูลจากคณะกรรมการหมู่บ้าน ข้อมูลจากกลุ่มองค์กรต่างๆที่อยู่ในชุมชน ภาคีเครือข่ายและผู้ติดตามทางเฟสบุ๊ก เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่หลากหลาย

1.6.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เป็น 3 กลุ่ม

1.6.3.1 สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนขุนละหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งประวัติและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชน

1.6.3.2 สัมภาษณ์ผู้ร่วมก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เป็นรายบุคคล ตัวแทนกลุ่มองค์กรต่างๆ กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านในชุมชนที่เคยร่วมกิจกรรมกับพิพิธภัณฑ์มา

1.6.4 การสนทนากลุ่ม กำหนดผู้ร่วมสนทนาจำนวน 30 คน เป็นกรรมการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร กรรมการหมู่บ้าน และตัวแทนกลุ่มองค์กรต่างๆ โดยร่วมกันให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ

1.6.5 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับภูมิหลังประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและของชุมชนจากเอกสารในห้องสมุดบนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหารและบทความต่างๆในอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยครั้งนี้

การแบ่งหน้าที่สำหรับการทำงานวิจัยในครั้งนี้

1. นายรัศมีนทร์ นิตติธรรม ประธานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร (0896569957) ทำหน้าเป็นประธานในการร่วมกันในกาประชุมและร่วมวางแผนในการทำงานวิจัยในครั้งนี้

2. นายภูอาชัม สุริยะสุนทร เลขานุการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร (0862905577) ทำหน้าที่รับผิดชอบข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านกาแดง

3. นายเจ๊ะอาแด ยาตาเยะ เภรัญญิกศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร(086299388) ทำหน้าที่รับผิดชอบข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านกือคือแป

4. นายอาลัม สาอุ กรรมการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร(0883445567) ทำหน้าที่ในจัดเก็บข้อมูลในสายตระกูลขุนละหารและบันทึกการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ

5. นายมุฮัมมัดซานี เจ๊ะนาแเว กรรมการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร(0883895767) ทำหน้าที่เป็นผู้นำทีมเยาวชนในการจัดเก็บข้อมูลในชุมชนและชุมชนรอบๆ

6. นายสาการียา เจ๊ะแเว ที่ปรึกษาศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหารด้านศิลปกรรม (๐๘๙ ๘๗๙๐๗ ๘๘) ทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูล

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. นายอัสหมัดสมบูรณ บัวหลวง เลขที่ 23 หมู่ที่ 6 ตำบลปยุต อ. เมือง จ.ปัตตานี รหัสไปรษณีย์ 9400 โทรศัพท์ 0819570928 Email:abualuang@gmail.com อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ,นักวิชาการอิสระ, ผู้อำนวยการหลักสูตรสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้สถาบันพระปกเกล้า

2. นายณายิบ อาแวเปือซา เลขที่ 367 ถนนสารกิจ ตำบลเรือเสาะ ออ กอำเภอเรือเสาะออก จังหวัดนราธิวาส โทรศัพท์ 0810966681 Email:najib87@hotmail.com คณะบริหารโรงเรียนอนุบาลแคทลียา อำเภอเรือเสาะจังหวัดนราธิวาส และกรรมการหลักสูตรสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้สถาบันพระปกเกล้า และเป็นนักวิจัยอิสระ

4. นายงามพล จะป้ากैया เลขที่ 27/7 หมู่ 2 ตำบลสากอ อำเภอศรี
สาคร จังหวัดนราธิวาส โทรศัพท์ 08127601276 Email: ngapol_pa @ windowlive.com
นักวิจัยอิสระ

5. นายมะฮือซอ โชะมะตะ เลขที่ 24 หมู่ 6 ตำบลสุวารี อำเภอเรือเสาะ จังหวัด
นราธิวาส โทรศัพท์ 0847506769 สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสุวารี อำเภอเรือเสาะ
จังหวัดนราธิวาส และเป็นนักวิจัยอิสระ

บทที่ 2

คุณละหารประชาเชษฐ์

จากยี่อริงมาถึงยี่งอ : ชื่อนี้มีที่มา

คำว่า ยี่อริงา หรือญ่อริงอ (JERI-NGA) หรือเย้อะงอ มาเลเซียเรียกว่า เย้อะริเงา (Jesingau) เป็นภาษามลายู ใช้เรียกพืชลักษณะคล้ายต้นกกชนิดหนึ่ง จัดอยู่ในประเภทว่านน้ำเป็นยาสมุนไพร หัวใช้ทำยา เรียกว่าหัวงอ (ภาษาใต้) ต้นนิยมปลูกในบริเวณมุมของพื้นนาเพราะมีสรรพคุณที่มักไล่ต่อศัตรูพืชที่จะเข้ามาทำลายต้นข้าว เช่นหนู ทำให้คิดเอาว่าหมู่บ้านนั้นคงมีต้นเย้อะงอ มากหรืออาจเป็นทุ่งของต้นเย้อะงอ เมื่อตั้งอำเภอขึ้นก็เรียกชื่อตามหมู่บ้านเย้อะงอ แต่ลั่นเสียงเป็นไทยไปว่า “ยี่งอ” แต่ก็มีอีกหลายที่มา เช่น ยี่อริงามาจากคำว่า ยงอ ซึ่งแปลว่าเนิน เพราะพื้นที่ในตัวอำเภอยี่งอเป็นพื้นเนินสูง ซึ่งเป็นหลักภูมิศาสตร์ในการตั้งเมืองในอดีต โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณหอนาฬิกาถึงบริเวณที่ตั้งโรงเรียนบ้านยี่งอในปัจจุบัน หรือบางคนบอกว่า ยี่อริงา มาจากคำว่าเกี้ยวหรือคานหามในภาษาจีน ที่หาม ตนกุมะหมุดกลับจากเพชรบุรีมาที่บ้านโคกกือดุง ในปี พ.ศ.2100 หรืออีกความหมายหนึ่ง ยี่อริงา มาจากคำว่า ยี่งิ้ว ภาษาจีน ที่แปลว่า 20

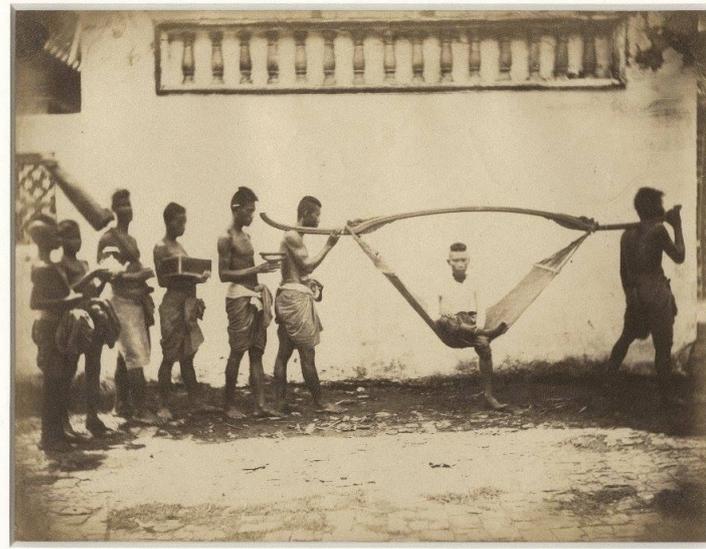
รูปที่ 1 ต้นยี่อริงาหรือต้นเย้อะงอ

ก่อนที่จะมีการย้ายวังสายบุรีมาที่บ้านยี่อริงานั้น ได้มีเรื่องเล่าสืบทอดกันมาของลูกหลาน ถึงของคนเก่าแก่ที่สำคัญอีกหนึ่งท่าน ที่ได้อพยพมาอยู่ในเขตบ้านยี่อริงา และมีความสัมพันธ์กับท่านวันสุเชน สะนะวี บ้านตะโละมาเนาะ นั่นคือท่านตงกุ่มะหมุด ซึ่งเป็นลุงหรืออาของวันสุเชนนั่นเอง หลังจากที่ชาวปาตานีที่ถูกจับเป็นเชลยศึกในคราวอยุธยาตีปาตานีนั้น เมื่อนำไปถึงอยุธยา บางส่วนได้หนีกลับหรือถูกปล่อยให้กลับ ชาวมุสลิมในจังหวัดเพชรบุรีคือลูกหลานของชาวปาตานีที่เคยเป็นเชลยศึก เมื่อถูกปล่อยหรือหนีมาถึงเพชรบุรี เห็นทำเลดีจึงปักหลักอยู่ที่นั่น แต่บางรายกลับมาถึงบ้าน เช่นตงกุ่มะหมุด กลับมาถึงบ้านใน ฮ.ศ. 1043 หรือ พ.ศ. 2166 ซึ่งเป็นปีที่ใกล้เคียงกับปีที่สร้างมัสยิดตะโละมาเนาะ และท่านไปสร้างบ้านที่บ้านโกะกือดุง ปัจจุบัน อยู่ตำบล ลูโป๊ะปือซา อำเภอเมืองน่านเอง เกี่ยวหรือคานหามสำหรับหามท่านกลับมาบ้าน ลูกหลานของท่านได้เก็บรักษาไว้อย่างดี จึงถึงปัจจุบัน¹

รูปที่ 2 - 3 คานหามตงกุ่มะหมุด ที่มีรูปสิงโต ทั้งสองด้าน เป็นศิลปะจีน

¹ ศรีศักร วัลลิโภดมและคณะ “เล่าขานตำนานใต้” 2550: หน้า 122

รูปที่ 4 รูปประกอบสำหรับการใช้คานหามลักษณะนี้

ประวัติศาสตร์นราธิวาส

ประวัติเมืองนราธิวาส เดิมมีฐานะเป็นเพียงอำเภอหนึ่ง เรียกว่า อำเภอบางนรา ขึ้นอยู่กับเมืองสายบุรี ต่อมาได้โอนไปขึ้นกับเมืองระแงะ ดังนั้นการที่จะทราบถึงประวัติความเป็นมาของเมืองนราธิวาส จะต้องกล่าวถึงเรื่องราวของเมืองปัตตานี เมืองสายบุรีและเมืองระแงะ ซึ่งเป็นบริเวณหัวเมือง เป็นลำดับติดต่อกันไป

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีรับสั่งให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ยกกองทัพหลวงลงมาปักชำได้เพื่อปราบปรามข้าศึกที่ยกเข้ามารุกรานพระราชอาณาเขตทางใต้ เมื่อข้าศึกแตกพ่ายหนีไปหมดแล้วจึงได้เสด็จไปประทับ ณ เมืองสงขลา แล้วได้มีรับสั่งออกไปถึงหัวเมืองมลายูทั้งหลายซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาแต่ก่อนให้มาอ่อนน้อมเหมือนดังเดิมพระยาไทรบุรี พระยาตรังกานู ยอมอ่อนน้อมโดยดี แต่พระยาปัตตานีตั้งแข็งเมืองไม่ยอมอ่อนน้อม จึงได้รับสั่งให้ยกกองทัพลงไปตีเมืองปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2332

เมื่อได้เมืองปัตตานีแล้ว ก็โปรดเกล้าพระราชทานตราตั้งให้พระยาสงขลา (บุญสุข) เป็นพระยาปัตตานี และให้อยู่ในความกำกับดูแลของเมืองสงขลาต่อไป และตั้งให้เป็นเมืองตรี ขึ้นอยู่กับกรุงรัตนโกสินทร์โดยตรง ในระหว่างที่พระยาปัตตานี (ขวัญชัย) ว่า

ราชการเมืองปัตตานีอยู่นั้น บ้านเมืองสงบเรียบร้อยเป็นปกติสุขตลอดมาครั้นต่อมาเมื่อพระยาปัตตานี (ขวัญชัย) ถึงแก่กรรมลง โปรดเกล้าฯ ให้นายพ่าย น้องชายของพระยาปัตตานี (ขวัญชัย) ขึ้นว่าราชการเป็นพระยาปัตตานีและแต่งตั้งให้นายยิ้มชัย บุตรพระยาปัตตานี (ขวัญชัย) เป็นหลวงสวัสดิภักดี ผู้ช่วยราชการเมืองปัตตานี และได้ย้ายที่ว่าการเมืองปัตตานีจากบ้านมะนา (อ่าวนาเกลือ) ไปตั้งที่บ้านยามู ในระหว่างนั้นพวกเขาเห็นดรตนาวงศ์ และพวกโมเซฟได้เริ่มก่อความสงบสุขของบ้านเมือง โดยคบคิดกันเข้าปล้นบ้านพระยาปัตตานี (พ่าย) และบ้านหลวงสวัสดิภักดี (ยิ้มชัย) ผู้ช่วยราชการเมืองปัตตานี แต่ก็ได้ถูกตีถอยหนีไปหลบซ่อนตัวอยู่ที่ตำบลบ้านกะลาพอ เขตเมืองสายบุรี

นอกจากนั้นเมืองปัตตานีมีอาณาเขตกว้างขวาง และมีใจผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนราษฎรชุกชุมยิ่งขึ้น จนเหลือกำลังที่พระยาปัตตานี (พ่าย) จะปราบให้สงบราบคาบลงได้ก็แจ้งข้อราชการไปยังเมืองสงขลา พระยาสงขลา (เถื่อนจ๋อง) ออกมาปราบปรามและจัดวางนโยบายแบ่งแยก เมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง เมื่อ พ.ศ. 2355 แล้วทูลเกล้าถวายรายชื่อเมืองที่แยกออกไปดังนี้ คือ เมืองปัตตานี เมืองหนองจิก และเมืองยะลา เมืองรามัน เมืองระแงะ เมืองสายบุรี และเมืองยะหริ่ง ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาอภัยสงคราม กับพระยาสงขลา (เถื่อนจ๋อง) เป็นผู้เชิญตราตั้งออกไปพระราชทานแก่เจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมือง ตามรายชื่อที่จัดไว้

1. ตั้งให้ตวนสุหลง เป็น พระยาปัตตานี
2. ตั้งให้ตวนหนี เป็น พระยาหนองจิก
3. ตั้งให้ตวนยะลอ เป็น พระยายาลอ
4. ตั้งให้ตวนหมาโล่ เป็น พระยารามัน
5. ตั้งให้หนีเดะ เป็น พระยาระแงะ
6. ตั้งให้หนีเดะ เป็น พระยาสายบุรี
7. ตั้งให้นายพ่าย เป็น พระยายะหริ่ง

ระเบียบแบบแผนและวิธีปฏิบัติราชการในสมัยนั้น สำหรับเมืองยะหริ่ง เมืองยะลา และเมืองหนองจิก ให้ใช้ตามแบบเมืองสงขลาทั้งสิ้น ส่วนเมืองปัตตานี เมืองสายบุรี เมืองระแงะ และเมือง รามัน ให้พระยาสงขลา (เถื่อนจ๋อง) แต่งตั้งกรรมการออกไประวางตรวจตราและแนะนำข้อราชการอยู่เป็นประจำ บ้านเมืองจึงสงบเรียบร้อยตลอดมาเมื่อแบ่งแยกหัวเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง ในครั้งนั้นพระยาระแงะ (หนีเดะ) ตั้งบ้านเรือนว่าราชการอยู่ที่ตำบลบ้านระแงะ ริมพรมแดนติดต่อกับเขตเมืองกลันตัน ซึ่งเป็นต้นทางที่จะไปยังโต๊ะโมะ

เหมือนทองคำ ส่วนพระยาสาयบุรี (หนิเดะ) ตั้งบ้านเรือนว่าราชการอยู่ที่ตำบลบ้านยิงอ (อำเภอ ยิงอปัจจุบัน) บ้านเมืองเป็นปกติสุขเรียบร้อยอยู่หลายปี

ต่อมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาปัตตานี (ตวนสุ หลง) พระยาหนองจิก (ตวนกะจี) พระยายะลอ (ตวนบางกอก) พระยาระแงะ (หนิเดะ) เจ้าเมืองทั้ง 4 ได้ สมคบร่วมคิดกันเป็นกบฏขึ้นในแผ่นดิน โดยรวบรวมกำลังพลออกที่บ้านพระ ยายะหรั่ง (ฟ่าย) แล้วเลยออกไปตีเมืองเทพา และเมืองจะนะ พระยาสงขลา (เถียนเลี้ยง) ทราบข่าว ก็มีใบบอกเข้าไปยังกรุงเทพฯ สมเด็จพระนั่งเกล้าฯ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาเพชรบุรี เป็นแม่ทัพบก ออกมาสมทบช่วยกำลังเมืองสงขลาออกทำการปราบปรามตั้งแต่เมืองจะนะ เมืองเทพา ตลอดถึงเมืองระแงะ ตัวพระยาระแงะ (หนิเดะ) ซึ่งเป็นสมัครพรรคพวกร่วมคิดกันเป็นกบฏกับพระยาปัตตานีนั้นหนีรอดตามจับไม่ได้

พระยาเพชรบุรีและพระยาสงขลา (เถียนเลี้ยง) พิจารณาเห็นว่าในระหว่างที่ทำการรบอยู่นั้น หนิบอสู ชาวบ้านบางปูซึ่งพระยายะหรั่งแต่งตั้งให้เป็นกรรมการเมืองยะหรั่ง ได้เป็นกำลังสำคัญ และได้ทำการสู้รบด้วยความกล้าหาญยิ่ง ด้วยคุณงามความดี อันนี้ จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็น ผู้รักษาราชการเมืองระแงะสืบต่อจากพระยาระแงะ (หนิเดะ) ที่หนีไป และได้ย้ายที่ว่าการ เมืองระแงะจากบ้านระแงะริมพรมแดนติดต่อกับเขตเมืองกลันตันมาตั้งที่ว่าการเสียใหม่ ณ ตำบลตันหยงมัส (อำเภอระแงะปัจจุบัน)

ต่อมาเมื่อพระยาระแงะ (หนิบอสู) ถึงแก่กรรมลง โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ ตวนโหนะ บุตรพระยาระแงะ (หนิบอสู) ว่าราชการเมืองระแงะแทน มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาตรีรัตนพิศาล ตั้งบ้านเรือนว่าราชการเมืองอยู่ที่บ้านพระยาระแงะ (หนิบอสู) บิดา

เมื่อ พ.ศ. 2434 ถึงกำหนดเวลาที่บริเวณ 7 หัวเมืองจะต้องนำต้นไม้เงินต้นไม้ทอง และเครื่องราชบรรณาการเข้าไปทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าแผ่นดิน ณ กรุงรัตนโกสินทร์ แล้วเจ้าเมืองทั้ง 7 ได้เข้าเฝ้าถวายความจงรักภักดีด้วยความพร้อมเพรียงกัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรปูนบำเหน็จความดีความชอบให้ และได้ใช้สืบต่อกันมาจนกระทั่งยุบเลิกการปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง ดังนี้

- 1.เจ้าเมืองปัตตานี“พระยาวิชิตภักดีศรีสุรวัจนารัตนาเขตประเทศราช”
- 2.เจ้าเมืองหนองจิก“พระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์”วาปีเขตรมูจลินทรินฤพดินทร์สวา-มิภักดี

3.เจ้าเมืองยะลา“พระยาณรงค์ฤทธิศรีประเทศวิเศษวังษา”

4.เจ้าเมืองสายบุรี “พระยาสุริยสุนทรบวรภักดี ศรีมหาวิทยา” มัตตาอับดุล
วิบูลย์ขอบเขตร์ประเทศมลายู”

5. เจ้าเมืองรามัน “พระยารัตนภักดี ศรีราชบิดินทร์ สุรินทรวิวังษา”

6. เจ้าเมืองยะหริ่ง “พระยาพิพิธเสนาามาตราธิบดี ศรีสุรสงคราม”

7. เจ้าเมืองระแงะ “พระยาภูผาภักดี ศรีสุวรรณประเทศ วิเศษวังษา”

ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ
7 หัวเมือง เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2444 ทรงให้ยกเลิกการปกครองแบบเก่าเสียเพราะการ
แบ่งเขตแขวงการปกครองและตำแหน่งหน้าที่ราชการในหัวเมืองทั้ง 7 ยิ่งก้าวก่ายกันอยู่หลาย
อย่าง หลายประการ จึงได้วางระเบียบแบบแผนการปกครองและตำแหน่งหน้าที่ราชการให้
เป็นระเบียบตามสมควรแก่การสมัย โดยให้หัวเมืองทั้ง 7 คงเป็นเมืองอยู่ตามเดิม และให้พระ
ยาเมืองเป็นผู้รักราชการต่างพระเนตรพระกรรณ มีกองบัญชาการเมืองให้พระยาเมืองเป็น
หัวหน้าปลัดเมือง ยกกระบัตรเมือง และผู้ช่วยราชการเมือง รวม 4 ตำแหน่ง รองตามลำดับ
นอกนั้นให้มีกรมการขึ้นรองเสมียนพนักงานตามสมควร เพื่อให้ราชการบ้านเมืองเป็นไป
โดยสะดวกดีและอาณาประชาราษฎร์มีความอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีให้กระทบกระเทือนต่อ
ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งที่ยามทั้งหลายในหัวเมืองเหล่านั้นแต่ประการใดสำหรับการ
ตรวจตราแนะนำข้าราชการเมืองทั้งปวง ให้เป็นหน้าที่ของข้าหลวงใหญ่ ประจำบริเวณ 7 หัว
เมือง คนหนึ่งมีหน้าที่ออกแนะนำข้าราชการเพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับของท้องตรากรุงเทพ
และสอดคล้องกับคำสั่งของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชอีกด้วย พระยาเมืองที่
รับราชการสนองพระเดชพระคุณด้วยดี ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ-ราชทาน
ผลประโยชน์ให้พอเลี้ยงชีพและรักษาบรรดาศักดิ์ตามสมควรแก่ตำแหน่ง และพระราชทาน
ผลประโยชน์ที่เก็บได้เพื่อหักค่าใช้จ่ายไว้เป็นเงินสำหรับบำรุงบ้านเมืองเป็นปีๆ ไป แล้วอีกส่วน
หนึ่งด้วย ถ้าต้องออกจากราชการในหน้าที่ด้วยเหตุผลทุพพลภาพ ด้วยเหตุประการหนึ่ง
ประการใดก็ดี จะได้รับพระราชทานเบี้ยเลี้ยงบำนาญอีกต่อไป

เรื่องการศาล จัดให้มีศาลเป็น 7 ชั้น คือ ศาลบริเวณ ศาลเมือง ศาลแขวง มีผู้
พิพากษาสำหรับศาลเหล่านั้นพิจารณาคดีตามพระราชกำหนดกฎหมาย เว้นแต่คดีแพ่งที่
เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ซึ่งอิสลามิกชนเป็นโจทก์และจำเลย หรือเป็นจำเลยให้ใช้
กฎหมายอิสลามแทนบทบัญญัติกฎหมายแพ่งพาณิชย์ เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความ
มรดกยังคงต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับการใช้กฎหมายอิสลามในการ

พิจารณาพิพากษาอรรถคดีดังกล่าวตามข้อบังคับสำหรับการปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง ร.ศ. 120 เรียกตุลาการตำแหน่งนี้ว่า “โต๊ะกาลี” ต่อมาจึงได้มีข้อกำหนดไว้ในศาลตรากระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 14 กันยายน 2460 เรียกตำแหน่งนี้ว่า “ดาโต๊ะยุติ-ธรรม” เพื่อให้สอดคล้องกับตำแหน่ง “เสนายุติธรรม” ในมณฑลพายัพ ดาโต๊ะยุติธรรมเป็นผู้รู้และเป็นที่นับถือของอิสลามิกชนเป็นผู้พิพากษาตามกฎหมายอิสลาม ต่อมาได้มีการประกาศพระบรมราชโองการ ให้จัดตั้งมณฑลปัตตานีเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2449 มีสาระสำคัญว่า แต่ก่อนมาจนถึงเวลานี้บริเวณ 7 หัวเมือง มีข้าหลวงใหญ่ปกครองขึ้นอยู่กับข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ทรงพระดำนิเห็นว่าคุณวันนี้ การค้าขายในบริเวณ 7 หัวเมือง เจริญขึ้นมากและการไปมาถึงกรุงเทพฯ ก็สะดวกกว่าแต่ก่อน ประกอบกับบริเวณ 7 หัวเมืองมีท้องที่กว้างขวางและมีจำนวนผู้คนมากขึ้น สมควรที่จะแยกออกเป็นมณฑลหนึ่งต่างหาก ให้สะดวกแก่ราชการ และจะทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนได้ จึงแยกบริเวณ 7 หัวเมือง ออกจากมณฑลเทศาภิบาลอีกมณฑลหนึ่ง เรียกว่า “มณฑลปัตตานี ” ให้พระยาศักดิ์เสนีเป็นข้าหลวงเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลปัตตานี

ในมณฑลปัตตานีมีเมืองที่เข้ามารวม 4 เมือง คือ เมืองปัตตานี (รวมเมืองหนองจิก ยะหริ่ง และเมืองปัตตานี) เมืองยะลา (รวมเมืองรามันและเมืองยะลา) เมืองสายบุรี และเมืองระแงะต่อมาในปี พ.ศ. 2450 ได้ย้ายที่ว่าการเมืองระแงะจากตำบลบ้านต้นหยงมัสมาตั้งที่บ้านมะนารอ (บางมะนาวปัจจุบัน) อำเภอบางนรา ส่วนท้องที่เมืองระแงะ และยกฐานะอำเภอบางนราขึ้นเป็นเมืองบางนรา มีอำเภอในเขตปกครอง คือ อำเภอบางนรา อำเภอดันหยงมัส กิ่งอำเภอยะบะ อำเภอสุไหงปาดี กิ่งอำเภอโต๊ะโมะ

ครั้นต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระพาสมณฑลปักษ์ใต้ เมื่อเสด็จมาถึงเมืองบางนราทรงพระราชทานพระแสงราชศัตราแก่เมืองบางนราและทรงดำริเห็นว่าบางนรานั้นเป็นชื่อตำบลบ้านและควรที่จะมีชื่อเมืองไว้เป็นหลักฐานสืบไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองบางนราเป็นเมืองนราธิวาส ตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2458 ในปี พ.ศ. 2465 ได้มีการปรับปรุงระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคครั้งใหญ่ให้ เปลี่ยนชื่อเมืองเป็นจังหวัด ฉะนั้น เมืองนราธิวาส จึงเปลี่ยนชื่อมาเป็นจังหวัดนราธิวาส ดังเช่นปัจจุบันนี้

ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นว่าการที่แบ่งเขตเป็นมณฑลและจังหวัดไว้แต่เดิมนั้น เวลานี้การคมนาคมสะดวกขึ้นมาพอที่จะรวมการปกครอง บังคับบัญชาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นแล้ว จึงเป็นการสมควรที่จะยุบมณฑลและจังหวัด

เพื่อประหยัดรายจ่ายของแผ่นดิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบเลิกมณฑล 4 มณฑล จังหวัด 9 จังหวัด เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474 ในการประกาศยุบเลิกมณฑลครั้งนี้ มีมณฑลปัตตานีเป็นมณฑลหนึ่งด้วย และให้รวมจังหวัดต่างๆ ของมณฑลปัตตานีเข้าไว้ในปกครองของมณฑลนครศรีธรรมราช มีศาลารัฐมณฑลตั้งอยู่ที่จังหวัดสงขลาส่วนจังหวัดที่ประกาศยุบเลิกมี สายบุรีจังหวัดหนึ่งด้วย โดยให้รวมท้องที่เป็นอำเภอเข้าไว้ในปกครองของจังหวัดปัตตานี เว้นท้องที่อำเภอบาเจาะ ให้ขึ้นอยู่ในความปกครองของจังหวัดนราธิวาสครั้นต่อมา ท้องที่อำเภอของจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเจริญยิ่งขึ้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศยกฐานะกิ่งอำเภอโต๊ะโมะเป็นอำเภอแว้ง เมื่อ พ.ศ. 2481 ประกาศยกฐานะกิ่งอำเภอยะบะ เป็นอำเภอหรือเสาะ เมื่อ พ.ศ. 2482 ประกาศยกฐานะตำบลสุโงโกล - ลก ขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อ พ.ศ. 2491 และประกาศยกฐานะเป็นอำเภอ สุโงโกล-ลก เมื่อ พ.ศ. 2496 ประกาศตั้งกิ่งอำเภอศรีสาคร โดยรวมเอาตำบลจากอำเภอหรือเสาะ 2 ตำบล คือ ตำบลสากอ และตำบลตะมะยูง เมื่อ พ.ศ. 2517 และยกฐานะเป็นอำเภอศรีสาคร เมื่อ พ.ศ. 2522 ประกาศตั้งกิ่งอำเภอสุคีริน โดยแยกตำบลมาโมงจากอำเภอแว้ง แล้วตั้งตำบลมาโมง ตำบลสุคีริน และตำบลเกียร เมื่อ พ.ศ. 2510 ประกาศตั้งกิ่งอำเภอจะนะ เมื่อ พ.ศ. 2525²

ครั้งเมื่อวังสายบุรีตั้ง ณ บ้าน “ย็อริงา”

ครั้นเมื่อถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ปาตานีถูกทางสยามปราบ เมืองอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้ปัตตานีก็ได้รับผลกระทบไปด้วย และเมื่อปาตานีถูกแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หัวเมือง มีการแต่งตั้งพระยาเมืองเก่าและลูกหลานพระยาเมืองเหล่านั้นกลับเป็นพระยาอีกครั้ง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325-2352) โดยได้แบ่งเขตการปกครองโดยให้พระยาอภัยสงครามและพระยาวิเศษภักดี (เถียนจ้ง ณ สงขลา) ได้แบ่งเขตแดนสายบุรี ให้ หนิตะเป็นผู้รักษาราชการเมืองสายบุรี ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ หนิตะเป็นพระยาสายบุรี และได้ตั้งวังอยู่ที่บ้านย็อริงา ริมแดนต่อกับพรมแดนเมืองระแงะ

ครั้นถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาสายบุรี(หนิตะ) ถึงแก่กรรมลง พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานตราให้หนิตะไม่ บุตรของพระยาสายบุรี

² ประชาสัมพันธ์จังหวัดนราธิวาส “ประวัติศาสตร์จังหวัดนราธิวาส”

(หนิดะ) เป็นพระยาสายบุรีแทน ซึ่งพระยาสายบุรี (หนิดะไม) ยังคงว่าราชการอยู่ที่วังของบิดา ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านยี่อริงา

รูปที่ 5 พระยารวิเศษภักดี (เถียนจ้ง ณ สงขลา)

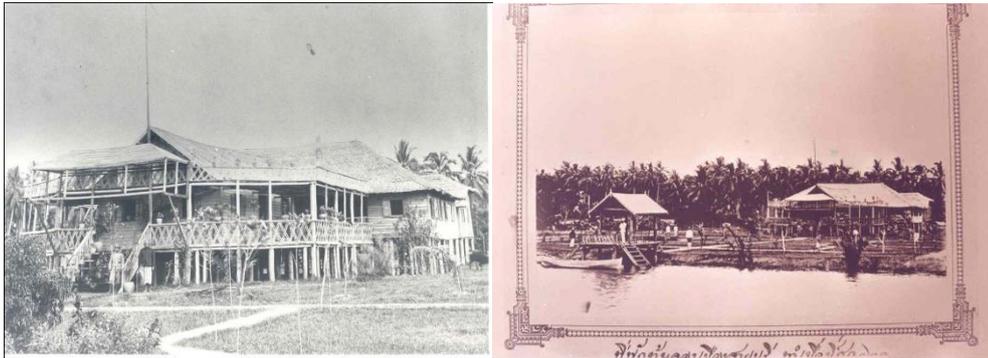

รูปที่ 6 กุโบร์ หรือสุสาน พระยาสายบุรี(หนิดะ)

จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาสายบุรี (หนิละไม) ถึงแก่กรรมลง จึงได้โปรดเกล้าให้หนิแปะ บุตรพระยาสายบุรี (หนิละไม) เป็น น้องพระยาสุนทรบริรักษ์ดี ศรีมหาราชา มัตตาธิบดีวิบูลย์ขอบเขต ประเทศมลายู ผู้ว่าราชการเมืองสายบุรี ให้ หนิปีพระยาสายบุรี (หนิแปะ) เป็นพระรัตน มন্ত্রী ผู้ช่วยราชการให้ หนิอีดำ น้องจากพระรัตนมนตรี (หนิปี) เป็นพระวิเศษวังศา ผู้ช่วยราชการเมืองสายบุรี เมื่อพระยาสายบุรี (หนิแปะ) เป็นผู้ว่าราชการเมืองนั้น ได้ย้ายไปสร้างเมืองใหม่ที่ตำบลตะลุงบันและตั้งชื่อ เมืองใหม่ว่า "สลินดงบายู ซามารัน บูลัน เปอร์มาตังควา" เรียกสั้นๆว่า "สลินดงบายู" แปลว่า "เมืองกำบังลมได้แสงจันทร์ ๓ ทางสองแพร่ง"

รูปที่ 7 บ้านพระยาสายที่สลินดงบายู เมืองสายบุรี ระหว่างการก่อสร้าง ปีพ.ศ.2432
ลักษณะเป็นสถาปัตยกรรมจีนปนมลายู

รูปที่ 8 - 9 ที่พักข้าหลวงเมืองสายบุรี สร้างเมื่อพุทธศักราช 2445

ดังจะเห็นจากประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงการปกครองและได้มีการย้ายวังสายบุรีจากบ้าน สลิดนดงบายู มาอยู่ที่บ้านยี่อริงา เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ทำให้บ้านยี่อริงาจึงมีความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลานาน มีอาณาบริเวณวังที่ใหญ่โต ที่ตั้งและอาณาเขต (วังใน) ที่ตั้งของวัง และกำแพงเมืองเดิมตั้งอยู่ในสถานที่ที่เรียกว่า “บือแนกูเล็ง” บริเวณตลาดร้านค้าของพ่อค้าจีน ในปัจจุบัน เหลือเพียงเศษไม้และซากหินที่เคยเป็นกำแพงเมืองเก่า ส่วนไม้นั้นได้ถูกแบ่งให้กับลูกหลานเพื่อไปสร้างบ้าน ทั้งนี้ พื้นที่ของวังสายที่บ้านยี่อริงานี้ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ทิศตะวันออก เป็นประตูออกจากกำแพง
2. ทิศตะวันตก จดบริเวณมัสยิดยาเมียะ สวนของเมาะเต๊ะคือเมาะ (เป็นที่ตั้งของบ่อน้ำที่ใช้ในวัง)บริเวณสวนกำนันบุญสงค์ นกแสง
3. ทิศเหนือ จดสะพานเหล็กบริเวณต้นไม้ใหญ่และใต้สุดของบ้านลูโป๊ะตาแซ (คือบริเวณสูงยกกอดอ หรือปลายเมือง)
4. ทิศใต้ จดบริเวณบ้านนูกะกอดอ (บ้านนูกะปาลัส) และบ้านนุแม่โต๊ะคาลี (ซึ่งในอดีตในบ้านนุแม่โต๊ะคาลีก็เป็นที่ตั้งของบ่อนาะ สำหรับสอนในเรื่องของศาสนาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง มีบุคคลสำคัญที่ผ่านจากการเรียนที่นี้ไปสร้างชื่อเสียงในต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซีย และซาอุดีอาระเบีย ซึ่งคำว่า”คาลี” มาจากคำว่า”โต๊ะคาลี” ที่ความหมายเดียวกันกับคำว่า โต๊ะกอฎี” ในปัจจุบัน ที่ใช้เรียก “ดาโต๊ะยุติธรรม” ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าที่ตรงนี้ในอดีต นอกจะเป็นสถาบันบ่อนาะแล้วยังเป็นที่ว่าความในเรื่องของศาสนา เช่นเรื่องทรัพย์สินมรดก การแต่งงาน เป็นต้น) ประชาชนได้ปลูกต้นไม้ไผ่บนกำแพงดินคลอง “จาเราะกาแร” (คลองกาแร) และคลองที่ขุด เรียกว่า”ซุงาซาลี” แปลว่า คลองขุด เป็นแนวป้องกัน ซึ่ง

เหมือนกับหลายๆวัง ในปาดานีในอดีต เพื่อป้องกันข้าศึกตลอดแนว มีการฝึกศิลปะป้องกันตัว ซี่ละ และการทำกริชแก่ทหารของพระองค์ บรรดาชายฉกรรจ์ได้ฝึกศิลปะการต่อสู้กับศัตรูและป้องกันตัว โดยมีฮังตูวะเหาะห์ (Hang Tuah) ขุนศึกจากมะละกาเป็นแบบอย่าง

ทั้งนี้ ในยุคสมัยนั้นกล่าวได้ว่า ฮังตูวะเหาะห์ (Hang Tuah) เป็นผู้ที่มีความชำนาญด้านศิลปะป้องกันตัวซี่ละจนได้รับพระราชทานกริชจากเจ้าเมืองมะละกาที่มีชื่อว่ากริช Taming Sari จนเป็นกริชคู่บ้านคู่เมืองของเมืองมะละกา จนถึงปัจจุบันและขุนศึกจากชวา (Jawa) ผู้นี้ได้ฝึกศิลปะป้องกันตัวซี่ละจนมีความชำนาญและใช้อาวุธกริช (Keris) ได้อย่างดี สามารถต่อสู้กับศัตรูและป้องกันตนเองได้ จึงได้ถูกเรียกว่า อะฮ์ลีปันดีการ์ (Ahli Pendekar)

“แม่กอง” กับบทบาทช่วงการเปลี่ยนผ่านการปกครองเมืองยี่ริงงา

หลังจากเมืองสายบุรี ได้ย้ายวังจากบ้านยี่ริงงาไปอยู่ที่บ้านสลินดงบายู สายบุรี ทำให้ชุมชนบ้านยี่ริงงาซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ จึงขาดเจ้าพระยาคุณแลชุมชน รัฐบาลสยามได้แต่งตั้งนายนิก่อจิ (นิการิ) ให้ดำรงตำแหน่ง “แม่กอง” หรือชาวบ้านจะเรียกท่านว่า “ไต่ะแม่กอง” ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยเมืองยี่ริงงา ท่านมีภรรยาชื่อนางนิปูเต๊ะ อาศัยอยู่บ้านบูแม ปัจจุบัน คือ หมู่ที่ 1 ต.ยี่งอ จ.นราธิวาส มีบุตรชายหนึ่งคนชื่อว่า เด็กชายนิฮาแวนิกื่อจิ (ซูกอระยะ) ซึ่งคำว่า “แม่กอง” หรือ “ไต่ะแม่กอง” นี้ได้จากคำบอกเล่า หรือจากเรียกขานชื่อของผู้อาวุโสในชุมชนและลูกหลานขุนละหารฯ ที่ยังเรียกท่านนิกื่อจิว่า “แม่กอง” หรือ “ไต่ะแม่กอง” จนถึงปัจจุบันนี้ แต่สำหรับหลักฐานที่เป็นเอกสารยังไม่พบจากการค้นคว้า และในบรรดาลูกหลานก็ไม่ได้เก็บรักษา ส่วนชื่อตำแหน่งของท่านที่เป็นทางการ จากการได้สัมภาษณ์ลูกหลาน เพียงแต่บอกว่าครั้งหนึ่งเคยมีคนเคยค้นพบชื่อของท่านในเอกสารที่โดสีกแห่งเมื่อประมาณ 30 ปี มาแล้ว ว่าท่านได้รับพระราชทานชื่อว่า “หมื่นเศวทมาตย์” แต่ปัจจุบันนี้พยายามหลักฐานที่เป็นเอกสารหรือลายลักษณ์อักษรก็ไม่สามารถที่จะหาหายืนยันได้เช่นกัน

พ่อแม่ของนายนิก่อจิ นิการิ เดิมเป็นคนหมู่บ้านบาฮอง (บาอิน) ประเทศมาเลเซีย และได้อพยพมาอยู่ที่บ้านปูยู ตำบลเกาะสะทอน อำเภอตากใบในปัจจุบัน และได้ย้ายไปสร้างหมู่บ้านใหม่ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า หมู่บ้านบาฮอง หรือบาอิน ที่บ้านบางขุนทอง อำเภอตากใบในปัจจุบัน หลังจากนั้น คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธได้เริ่มเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ครอบครัวท่านจึงได้อพยพไปเรื่อยๆ และจนกระทั่งถึงบ้านสุโหงปาดี และสมาชิกในครอบครัวได้ปักหลักสร้างถิ่นฐานอยู่ที่นั่นเป็นจำนวน 1 ครอบครัว ซึ่งปัจจุบันยังมีลูกหลานที่อาศัยอยู่ที่นั่น คือ ครอบครัว หะยี่สะมะแอ หะยี่ดอรวแม และหะยี่เจ๊ะปอ ที่บ้านปาฮอง

ก็อปะห์ จากนั้นครอบครัวของพ่อแม่ก็นึกใจ ได้พายเรือมาขึ้นฝั่งที่บ้านจู่โวะ และเดินเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านแบนุ ซึ่งอยู่ใกล้หมู่บ้านยานิง อำเภอเจาะไอร้องในปัจจุบัน และนายนิก็อจก็ได้ถือกำเนิดขึ้นที่นี่

เมื่อนิก็อจเป็นหนุ่มก็ได้เดินทางไปอยู่หลายที่ เมื่อไปอยู่ที่ไหนมักจะได้รับการยอมรับนับถือจากผู้คน เพราะท่านเป็นนักต่อสู้ในสายเลือด และสุดท้ายท่านก็ได้มาปักหลักอยู่ที่บ้านแบนุ ส่วนพ่อแม่ท่านก็ได้เสียชีวิตที่บ้านแบนุ และนิก็อจได้ มีภรรยาเป็นคนบ้านแบนุ เช่นกัน และ ในบรรดาพี่น้องของภรรยาของท่านคนหนึ่งที่มีชื่อว่า “นิโมง” ได้เป็นภรรยาของพระยาสุนทรบรมภักดี ศรีมหาราชา มัดตาอัปดุลวิบูลย์ขอบเขต ประเทศมลายู หรือตณกู อัปดุลมุตอลิบ จึงทำให้ท่านได้รับคัดเลือกให้เป็นองครักษ์ของเจ้าเมืองสายบุรีในวังยี่ริงา เมื่อมีการยกเลิกระบบการปกครองแบบดั้งเดิม วังสายบุรีที่เคยอยู่ที่ยี่ริงาจึงต้องย้ายไปอยู่ที่สายบุรี ทำให้เมืองยี่ริงา ไม่มีเจ้าเมืองอาศัยอยู่ ขณะนั้นบ้านยี่ริงาเป็นชุมชนใหญ่ รัฐบาลสยามจึงได้แต่งตั้งบุคคลโดยคัดเลือกผู้ที่มีสายเลือดเป็นนักต่อสู้ สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ และเห็นว่านายนิก็อจเป็นคู่แข่งกับเจ้าเมืองสายบุรีในเวลานั้น ได้คัดเลือกนายนิก็อจ ให้ดำรงตำแหน่งแม่กอง เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อย

ในช่วงปี พ.ศ. 2444 – 2449 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้ชุมชนเกิดปั่นป่วน และแตกแยก เพราะเป็นช่วงเกิดการเปลี่ยนแปลงเจ้าพระยาเมืองมลายูเป็นข้าหลวงที่ทางการแต่งตั้ง ชาวบ้านบางคนสนับสนุนเจ้าพระยาเก่า (รายอมมลายู) บางคนสนับสนุนข้าหลวงที่ทางการแต่งตั้ง “แม่กอง” โดยตำแหน่งของข้าราชการไทยในสมัยนั้นจึงประพืดตัวลำบาก และจำเป็นต้องแยกครอบครัวไปบุกเบิกชุมชนใหม่ คือบ้านลาฮา (ปัจจุบันเป็นบ้านละหาร หมู่ที่ 1 ตำบลละหาร อำเภอยิงอ จังหวัดนราธิวาส)

แม่กอง หรือ “โต๊ะแม่กอง” ท่านถูกควายชีวิตที่บ้านโต๊ะนอ ชาวโต๊ะนอช่วยกันหามาส่ง ที่บ้านขุนละหารฯ ในช่วงค่ำพอดี แต่บังเอิญมีหมอกจากบ้านโต๊ะนอเดินทางมาด้วย จึงทำการรักษา ตามมีตามเกิด อยู่ได้ประมาณ 3 วัน ท่านก็เสียชีวิตลงและศพของท่านก็ได้ฝังที่หลังบ้านขุนละหารออกไปทางทิศตกเฉียงใต้ ห่างจากบ้านประมาณ 300 เมตร ซึ่งถือว่าท่านเป็นคนแรกในการบุกเบิกสุสานแห่งนี้ หลังจากในอดีต จะใช้สุสานกันที่บ้านลาฮา บ้านโต๊ะแม่บ้านก็อดือแป และบ้านยิงอ

รูปที่ 10 หัวเข็มขัดของท่านแม่กอง

รูปที่ 11 หัวเข็มขัดทองคำที่แม่กองทำให้ภรรยาหนีปุเตะ

รูปที่ 12 ภาพขุนละหารประชาเชษฐ ถ่ายตอนทำหนังสือเดินทางเพื่อรักษาดวงตาที่ปีนัง

เมื่อบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีการยกเลิกตำแหน่งเจ้าพระยา และได้แต่งตั้งบุคคลจากพระนครมาเป็นข้าหลวง ยกเลิกเมืองมาเป็นจังหวัด อำเภอบล และยกเลิกแม่กอง ได้มีการจัดตั้งตำบลละหารขึ้นมา ซึ่งคำว่าละหาร ได้แปลตามตัว จากหมู่บ้าน”ลาฮา” ซึ่งคำว่า ลาฮา” แปลว่าบึง หรือหนองน้ำ ที่ความหมายเดียวกันกับคำว่าละหารในภาษาไทย การเลือกทำเลที่ตั้งชุมชนในอดีต จะใช้หลักภูมิปัญญาโดยการคำนึงอยู่เสมออย่างด้วยกัน คือ แหล่งน้ำ และพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว

จากชุมชนน้ำขยับขยายเป็นชุมชน

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณตำบลละหารในอดีต โดยส่วนใหญ่จะสร้างบ้านเป็นชนนำหรือกระท่อมอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ ที่มาจากอำเภอระแงะ ปลายทางบ้านยะกังและ

ออกสู่ทะเล ดังปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบันจาก “สวนแบบคูซง” (หมายถึงสวนที่มีการปลูกพืชร่วมกันหลากหลายชนิด เช่นทุเรียน ทุง มะเฟือง มะไฟ สะตอ เป็นต้น) ที่มีอยู่ตามริมแม่น้ำ โดยเฉพาะริมแม่น้ำสายบุรี ใกล้ๆ หนองหรือกระท่อม ยังมีหลักฐานจากหินหลุมฝังศพที่ปรากฏว่าที่บริเวณนั้นเป็นสุสานเก่าหรือในภาษามลายูถิ่นเรียกว่ากูโบร์ ซึ่งเป็นที่ที่เคยมีผู้คนอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เช่นบ้านสนาตง สวนบ้านนาฮา สวนบ้านกือเดร์ ซึ่งสังเกตได้จากต้นไม้ที่ปลูก เช่นทุเรียนบ้านจะมีลำต้นที่มีขนาดใหญ่และมีอายุไม่ต่ำกว่า 100 ปี ซึ่งต้นไม้จำพวกนี้เกิดจากที่ชาวบ้านได้สร้างกระท่อมแล้วทำการถางป่าทำไร่และปลูกพืชไร่ต่างๆ ปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด เมื่อชาวบ้านกินผลไม้จากป่า หรือมาจากถิ่นอื่นที่เป็นผลไม้ตามฤดูกาลก็จะขังทิ้งเมล็ดไปรอบๆ ที่อยู่อาศัยนั้น นานเข้าเมล็ดพันธุ์ก็ได้เติบโต หลายปีก็มียิ่งมากขึ้นเรื่อยๆ จนเป็นสวนคูซง

ผู้คนที่อาศัยในชุมชนขุนละหารในอดีตได้ขยับขยายจากการทำไร่ ทำสวน ริมน้ำที่ง่ายต่อการคมนาคม ที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านสนาตง สวนบ้านนาฮา สวนบ้านกือเดร์ บ้านปลาวิ เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นก็ได้ขยับขยายเพื่อหาแหล่งทำมาหากินใหม่ โดยเฉพาะในที่ราบหลุมสำหรับการทำนา จึงได้ขยับขยายมาปักกรรกอิมที่บริเวณบ้านลาฮา และบ้านโต๊ะแม

จากการเข้าไปสำรวจ กับนายชาการ์เรีย ปานาปาแม อายุ 65 ปี อยู่บ้านเลขที่ 142 หมู่ที่ 1 ต.ละหาร อ.ยี่งอ จ.นราธิวาส ซึ่งเป็นผู้ชำนาญพื้นที่ เพื่อเข้าไปพื้นที่สวนยาง เขตบริเวณพื้นที่ที่เรียกว่า “กาบงปาเฮาะ” ในพื้นที่แห่งนี้ในปัจจุบันหากคนไม่ชำนาญพื้นที่ไม่สามารถจะเข้าไปหาสุสานได้พบ เพราะจากการบอกเล่าของชาวบ้านที่บอกว่าบางครั้งเขาอยากจะให้เจอก็เจอ แต่ถ้าวันไหนเขาไม่อยากให้เจอ ให้หาเท่าไรก็ไม่เจอ อาจจะเป็นเพราะการชำนาญและคุ้นเคยเส้นทางมากกว่า หากบางคนเข้าไปนานๆ ครั้งเป็นไปได้อาจหาไม่เจอ อาจจะมีหลงลืมเส้นทาง กาบงปาเฮาะ ซึ่งเคยเป็นที่อยู่อาศัยของคนลาฮาในอดีตก่อนที่จะขยับขยายมาอยู่ที่บ้านลาฮาในปัจจุบัน เพราะในอดีตจะมีโจรสลัดชุมพลบ้านและฆ่าอยู่บ่อยครั้ง จากการสำรวจพบเจอสุสานสองแห่ง อยู่บริเวณใกล้กันประมาณ 200 เมตร สุสานแรกเป็นสุสานของ “เมาะซีลิ่ง” ซึ่งเป็นคนที่เดินทางมาจากประเทศมาเลเซียเพื่อมาหางานทำที่นี่และสุดท้ายถูกปล้นและฆ่าตายและห่างออกไปอีกประมาณ 200 เมตรพบก้อนหินหนึ่งก้อนสีขาว ซึ่งชาวบ้านบอกว่าเป็นหลักฝังศพของ “ต่วนกือลิ่ง” ซึ่งคำว่ากือลิ่งใช้เรียกคนทมิฬ ซึ่งในอดีตมีคนทมิฬจำนวนมากมาขายผ้าในบริเวณนี้โดยมาอาศัยบ้านของแวสุหลง หรือโต๊ะซิกข์ทวดของ

ผู้ใหญ่วะสะมะแอ แวสุหลงในปัจจุบัน หรือที่ชาวบ้านจะเรียกว่า “ผู้ใหญ่วะสะ” ดังปรากฏ
 สุสานเก่าของชุมชนบ้านลาฮาที่มีชื่อเรียกว่า “กูโบร์โตะชิกซ์” ส่วนตัวนกก็ลิงก็ได้เดินทางมา
 ฟังบารมีโตะชิกซ์ หรือแวสุหลง เพื่อมาขายผ้า แต่ในระหว่างเดินทางขายผ้าอยู่นั้นถูกปล้นจี้
 ทรัพย์สิ้นและถูกฆ่าตายในที่สุด ซึ่งในอดีตหากคนเสียชีวิตโดยการมีบาดแผลหรือมีเลือดออก
 จากร่างกาย เช่นโดนยิง โดนแทง จะแยกฝังศพจากคนอื่นๆ และเป็นหน้าที่ของผู้นำในบริเวณ
 นั้นจะต้องจัดหาสถานที่สำหรับฝังศพ ลูกหลานของโตะก็ลิง รุ่นต่อมาคือโตะชะะ หลังจาก
 นั้นได้ย้ายกลุ่มบ้านจากกำปงปาเฮาะย้ายมาอยู่ในชุมชนลาฮา และสืบลูกหลานจนถึงปัจจุบัน
 ในวันสำคัญทางศาสนาเช่นวันฮารีรายอก็ยังมีญาติๆ ที่อยู่จากต่าง ถิ่น ได้เดินทางมาเยี่ยม
 สุสานแห่งนี้อยู่จนถึงทุกวันนี้

รูปที่ 13 สุสานหรือกูโบร์ฝังศพของเมาะซีลิง ปัจจุบันอยู่ในที่ดินของมาลอ ลูกของหะยีมายิ

จากการสำรวจรอบๆ ในบริเวณกำแพงปาเฮาะนั้น ปรากฏว่ามีลำคลองที่เป็นเส้นทางคมนาคมในอดีตยังพอปรากฏให้เห็นได้ ซึ่งลำคลองนี้ในอดีตเชื่อมกับแม่น้ำที่ไหลผ่านจากบ้านปลาวิ และไหลออกบริเวณคลองสี่แยกที่เรียกว่า จาแบบปะ ที่อยู่ในเขตของบ้านศาลาลูกไก่ในปัจจุบัน หลังจากที่ผู้คนอาศัยอยู่ในสวนดุขง โดยลักษณะของการปลูกกระท่อมจะอยู่ห่างๆ กัน ทำให้ง่ายต่อการถูกปล้น จึงได้ขยับขยายมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่ที่เรียกว่ากำแพงปาเฮาะ และเมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องขยับขยายลงสู่ที่หลุมเพื่อหาที่ทำมาหากิน คือ ทำนาปลูกข้าว จึงได้ขยายที่ทำกินอีกครั้ง โดยได้ร่วมตัวมาถิ่นมาอยู่ที่บ้านลาฮาในปัจจุบันหลังจากที่ย้ายหมู่บ้านจากชุมชนปาเฮาะมาอยู่ที่บ้านลาฮา ที่บริเวณนั้นก็เป็นที่โล่ง มีต้นมะพร้าวขึ้นรายรอบและมีหญ้าขึ้นเต็มในพื้นที่

นายชาคารียา ปานาปาแน ยังเล่าอีกว่าเมื่อได้ย้ายชุมชนแล้ว ที่บริเวณนี้จะเป็นที่โล่งและปกคลุมด้วยต้นหญ้า โดยต่อมาชาวบ้านจะเรียกว่า “กือบงลือมู” หรือ สวนววนั้นเอง เพราะในอดีตในบริเวณชุมชนบ้านกาเต็ง บ้านลาฮา บ้านศาลาลูกไก่และบ้านโต๊ะแมเมื่อถึงฤดูทำนา เป็นข้อตกลงของระหว่างชุมชนว่าจะต้องนำวัวที่เลี้ยงทั้งหมดในหมู่บ้านมาเลี้ยงไว้ในบริเวณแห่งนี้ เพื่อป้องกันวัวจะกินต้นข้าว และได้มีการจัดเวรยามสลับกันเฝ้าวัวตลอด 24 ชั่วโมง เพราะเกรงกลัวว่าวัวจะถูกขโมย เพราะในอดีตมีขโมยทุกชุมชนมาก ขโมยในอดีตจะใช้วิธีดักเป็นฝูงไม่ซึ่งแตกต่างจากเหมือนในปัจจุบันจะขโมยเพียง 2-3 ตัว โดยบรรทุกขึ้นรถยนต์ไป

เส้นการคมนาคมของคนในชุมชนปาเฮาะในอดีต นอกจากเดินทางด้วยเรือแล้วยังปรากฏหลักฐานที่เป็นเส้นทางบกสำหรับเดินเท้าอีกด้วยที่เชื่อมระหว่างชุมชนปาเฮาะ ผ่านบ้านลาฮา ปัจจุบันอยู่ที่บริเวณบ้านของ “โต๊ะกูเต็ง” ในปัจจุบัน ออกสู่สมัยยุคกลุ่มใหม่และทะลุผ่านถึงชุมชนบ้านกาเต็ง บริเวณหน้าบ้าน เปาะสะ แมรอ ในปัจจุบัน

รูปที่ 14 สุสานหรือกุโบร์ของต่วนกือดิง ปัจจุบันอยู่ในที่ดินของสี่อปี

รูปที่ 15 นายอับดุลเลาะ เปาะมะ ทายาทของต่วนกือดิงปัจจุบันอาศัยอยู่ในชุมชน
ลาฮา ซึ่งหน้าตาและสีผิว ยังแสดงถึงเชื้อที่ได้มาจากต่วนกือดิง ซึ่งเป็นคนทมิฬ

รูปที่ 16 ร่องรอยเส้นทางการคมนาคมทางบกของชุมชนป่าเหาะในอดีตถึงบ้านกาเต็ง

รูปที่ 17 คลองที่ผ่านชุมชนป่าเหาะในอดีต ใช้สำหรับการคมนาคมทางน้ำ

รูปที่ 18 สุสานหรือกุโบร์โต๊ะซิกข์ ในชุมชนบ้านลาฮา

และจากการสำรวจรอบๆชุมชนป่าเขาจะไม่พบหลักฐานสุสานที่มีลักษณะเป็นกลุ่มหรือมีจำนวนมากๆ คนในชุมชนนี้ในอดีตเมื่อเสียชีวิตลง ก็จะใช้สุสานโต๊ะซิกข์เป็นที่ฝังศพซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 500 เมตร ซึ่งเป็นสุสานเก่าที่อยู่ในชุมชนบ้านลาฮา ปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้กุโบร์แห่งใหม่ในการฝังศพ ที่มีชื่อว่า “กุโบร์ป่าสองตาหยง”

ส่วนกลุ่มคนอีกกลุ่มที่ทำสวนดูซงในบริเวณบ้านกือเดร์และคอลลอแวง จากการเข้าสำรวจบริเวณสุสานเก่า ที่มีชื่อว่า “กุโบร์โต๊ะบีแด” หรือสุสานหมอต้าแย เป็นสุสานที่ฝังกันเป็นกลุ่มหนึ่งประมาณ 15 หลุม ซึ่งปัจจุบันอยู่ในที่ดินของเมาะนิซีเยาะ ปะดอนุ และจากการบอกเล่าของชาวบ้านหลายๆปากว่าในบริเวณรอบๆนี้ยังมีกุโบร์อีก 2 – 3 แห่ง ที่เป็นกลุ่มเล็กๆเช่นกุโบร์โต๊ะบีแดนั้นมีสองแห่ง อีกแห่งหนึ่งอยู่ในบริเวณป่าพรุสวันตันเหลาโอน และยังพบในบริเวณอื่นๆอีกด้วยแต่เนื่องจากปัจจุบันทางปิด ผู้สำรวจจึงไม่ได้เข้าไปเก็บรายละเอียด

รูปที่ 19 บริเวณกุโบร์โต๊ะบีแดหรือสุสานหมอต้าแย

ชุมชนบ้านโต๊ะแมเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่อยู่ในบริเวณรอบๆชุมชนขุนละหาร และผู้คนยังมีความเกี่ยวพันกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน ห่างจากสุสานโต๊ะบีแด จะมีสุสานเก่าของชุมชนบ้านโต๊ะแมตั้งอยู่ห่างกันประมาณ 500 เมตร เรียกชุมชน “โคกฮาฮู” ซึ่งมีกุโบร์หรือสุสาน “โต๊ะบลูกา” ที่เป็นผู้บารอกติหรือ เป็นผู้ที่มีวาจาสิทธิ์ตั้งอยู่ และมีสุสานอื่นๆอยู่ในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับว่าเป็นชุมชนดั้งเดิมของคนบ้านโต๊ะแมก่อนที่จะขยับขยายหมู่บ้านจนถึงวันนี้

โต๊ะบลูกา เป็นคนที่มีวาจาสิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของคนในอดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่ออดีตเมื่อมีผู้รู้ศาสนามาตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ชุมชน คนอื่นๆค่อยขยับขยายเข้ามาอยู่ใกล้ๆเพื่อเข้ามาศึกษาหาความรู้ในเรื่องของศาสนาและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายและยังมีความเชื่อว่าผู้ที่เคร่งศาสนาจะช่วยปกป้อง คุ้มครองและคุ้มภัยได้ จากบริเวณสุสานโต๊ะบลูกา ห่างออกไปทางทิศตะวันตกประมาณ หนึ่งกิโลเมตร เป็นชุมชนบ้านบุแมโต๊ะคาลี ซึ่งเป็นที่ตั้งของปอเนาะเก่าและยังเป็นที่ตั้งของโต๊ะกาลิหรือโต๊ะกอฎีในปัจจุบัน สำหรับตัดสินว่าความคดีต่างๆตามหลักของศาสนาอิสลาม ปอเนาะแห่งนี้ถือว่าเป็นปอเนาะ

เก่าแก่ และมีลูกหลานได้ดีบได้ดีในหน้าที่การงาน และสามารถสร้างชื่อเสียงในปัจจุบันทั้งในและต่างประเทศ

โต๊ะบลูกาไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าเดินทางมาจากที่ไหน แต่สำหรับสุสานโต๊ะบลูกาจนถึงปัจจุบันก็ยังมีผู้คนที่ยังเคารพและศรัทธา ไปบ่นบานและแก้บนจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งสังเกตจากสุสานของโต๊ะบลูกาจะมีงานโบราณแต่กอยู่ส่วนที่กั้นงานติดกับปูนไว้ เพื่อสำหรับรองรับน้ำฝนและจะนำน้ำดังกล่าวไปกินและอาบเพื่อความสิริมงคลและใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านโต๊ะแมจะมีกุโบร์แห่งใหม่ในปัจจุบันที่อยู่หลังมัสยิดก็ตาม ผู้คนที่นี่ก็ยังคงให้การเคารพกุโบร์แห่งนี้อยู่ โดยจะมีการพัฒนากุโบร์แห่งนี้ทุกปีในวันฮารีรายอแน

ในยุคของท่านขุนละหารฯ ชุมชนบ้านโต๊ะแมก็อยู่ภายใต้การดูแลของท่านผู้คนโต๊ะแม ได้แวะเวียนไปมาหาสู่บ้านท่านอยู่ตลอดเวลา หลายคนในวัยเด็กได้อาศัยนอน กินอยู่ที่บ้านท่าน จนโต จนทำให้ลูกหลานในปัจจุบันได้รับการบอกเล่าผ่านจากผู้เป็นพ่อแม่ ทำให้ลูกหลานบางคนยังคงให้ความเคารพกับลูกหลานขุนละหารฯจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 20 สุสานหรือกุโบร์โต๊ะบลูกา ที่โคกฮาฐู บ้านโต๊ะแม

จากชุมชนบ้าน “ลาฮา” สู่ชุมชนใหม่บ้าน “บุโหลฮมาเต็ง” (Buloh Gading)

นายนิฮาแว นิกือจิ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแต่งตั้งเป็นท่านขุน และได้รับพระราชทานชื่อว่า “ขุนละหารประชาเชษฐ” ในเวลานั้นชาวบ้านจะเรียกท่านว่า “โต๊ะขุน” ทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยในเขตตำบลละหาร ด้วยสำนึกในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้ขยายหมู่บ้านจากบ้านลาฮา (ซึ่งในตอนนั้นเริ่มมีผู้คนมาอาศัยอยู่เพิ่มมากขึ้น) ท่านได้มองการไกลเพื่อที่จะขยายหมู่บ้านและขยายพื้นที่ทำมาหากิน โดยเฉพาะการทำนา จึงได้บุกเบิกไปทางทิศใต้ของหมู่บ้านลาฮา ออกไปอีกประมาณ 1,000 เมตรเพื่อสำหรับปลูกที่อยู่อาศัยใหม่ และทำนา เป็นพื้นที่อยู่ใกล้กับป่าพรุ ซึ่งในภาษมลายูถิ่นจะเรียกว่า “บาโฆฮ” ซึ่งในปัจจุบันจะเรียกว่าเขตป่าพรุนิคมบาเจาะ ทำให้เกิดเป็นชุมชนริมพรุ เกิดขึ้นกระจายรอบๆชุมชน ตามปรากฏหลักฐานในปัจจุบัน ชาวบ้านสมัยก่อนส่วนใหญ่จะยึดอาชีพ ทำนา จับปลา และล่าสัตว์ในป่าพรุซึ่งจะมีสัตว์นานาชนิดมาอาศัยอยู่ในระหว่างบุกเบิกชุมชน ได้เจอตงต้นไม้สีเหลือง อยู่ในระหว่างเส้นทางที่บุกเบิก จึงเรียกชุมชนแห่งนี้ตามชื่อตงไม้ไม้ที่พบเจอว่าหมู่บ้าน “บุโหลฮมาเต็ง” นานๆเข้าชาวบ้านเรียกสั้นลงว่า “ฮมาเต็ง” เนื่องจากคำดังกล่าวอ่านและเขียนเป็นภาษาไทยยากจากคำว่า “ฮมาเต็ง” จึงได้เพี้ยนกลายมาเป็น “กาเต็ง” จนถึงปัจจุบัน ในขณะที่ท่านขุนละหารฯบุกเบิกชุมชนบ้านกาเต็งนั้น ในตอนนั้นก็ผู้เฒ่าผู้แก่ได้อาศัยอยู่ที่นั่นมาแล้ว ประมาณ 5 หลังคาเรือนด้วยกัน คือ

1. บ้านโต๊ะเปาะไซ๊ะ (ต้นตระกูลของโต๊ะบีแด(หมอต้าแย) หรือนามสกุล ยายิในปัจจุบัน)
2. บ้านเมะทวอเจ๊ะมะห์ (ต้นตระกูลของสะมะแอ สะอะ ในปัจจุบัน)
3. บ้านโต๊ะเปาะติง (ผู้ที่สืบทอดตำนานเสื่อสมิงหรือ ฮาลอ ในชุมชน ต้นตระกูลของนางซาปีนะ เจ๊ะเงาะ ในปัจจุบัน)
4. บ้านเมะนิมะห์ (ต้นตระกูลของนายนิดิง แวะมะมะ ในปัจจุบัน) หลังบ้านของนโรเมะมีปรากฏหลักฐานของสุสานเก่าประมาณ 15 ที่ฝังไว้ในอดีตซึ่งเป็นต้นตระกูลแวะมะมะ
5. บ้านโต๊ะเปาะเต (ต้นตระกูลของนายกระแสร สีมอปาแล) ซึ่งถือได้ว่าเป็นบ้านโต๊ะเปาะเตเป็นบ้านที่มีขนาดใหญ่ที่สุด แต่ถูกเวนคืนและต้องรื้อไป ในช่วงที่ถูกถนนตัดผ่านที่ชาวบ้านเรียกว่า “ถนนเกาหลี”

และในบริเวณใกล้ๆ มีชุมชนเล็กๆที่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน กาเต็ง คือบ้านกือดือแป ซึ่งบางคนบอกว่าในอดีตจะมีต้นไม้ใหญ่ ที่ปากทางเข้าหมู่บ้าน ชาวบ้านจะเรียกว่า “ต้น กือดือแป” แต่ในปัจจุบันได้สอบถามคนแก่ คนเฒ่า ถึง “ต้นกือดือแป” ก็ไม่มีใครที่จะสามารถพบเจอต้นกือดือแปอีกในปัจจุบัน บอกแต่เพียงว่า ต้นกือดือแป มีผลเล็กๆคล้ายๆ มะม่วงเบา มีใบเป็นขนสีเขียวๆ แต่บางคนก็บอกว่าเนื่องจากชุมชนแห่งนี้อยู่ข้างหน้าของหมู่บ้านกาเต็ง ซึ่งในภาษาท้องถิ่นซึ่งคำว่า กือดือแป แปลเป็นภาษาไทยว่า “ข้างหน้า” จึงเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า บ้านกือดือแป นั่นเอง ถือได้ว่าชุมชนกือดือแปเป็นชุมชนโบราณมีอายุประมาณ 300 ปี รุ่นเดียวกับมัสยิดตะโละมาเนาะ หรือมัสยิดไม้ 300 ปี นั่นเองที่ปัจจุบันอยู่ที่บ้านตะโละมาเนาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ก่อนที่ประเทศสยามจะยกกองทัพมาตีอาณาจักรปัตตานี ในระหว่างนั้นก็ได้มีการนำผู้รู้ทางศาสนาได้หลบหนีภัยสงคราม เกรงกลัวว่าผู้รู้จะสิ้นชีวิตไปกับภัยสงคราม จึงมาอยู่กันกระจัดกระจายในเขตพื้นที่ อำเภอบาเจาะและอำเภอยี่งอ ในปัจจุบัน ผู้คนที่อาศัยในชุมชนแห่งนี้ ส่วนใหญ่จะสืบเชื้อสายมาจากลูกหลานของ “โต๊ะกี” ซึ่งบางท่านจะเรียกว่า “โต๊ะกาเต็ง” หรือ “โต๊ะฟาگیر” แต่ชาวบ้านจะเรียกว่า “โต๊ะปาเก” หรือในอีกชื่อหนึ่งว่า “โต๊ะแก” ซึ่งท่านจะเป็นผู้รู้ทางด้านศาสนาอิสลาม เป็นคนบารอกติ (วาจาสิทธิ์) และคนกือรามติ (ศักดิ์สิทธิ์) ที่เดินทางมาจากที่ใดไม่มีใครทราบ ดังปรากฏหลักฐานจากสุสานของท่านโต๊ะแก ก็ยังมีผู้คนไปบ่นบาน และมาแก้บนโดยการปล่อยแพะ และมาขอน้ำมนต์ จนถึงทุกวันนี้ ในการบ่นบานชาวบ้านจะนำไม้และผูกด้วยถุงพลาสติกมาปักบริเวณสุสาน โต๊ะแกโดยชาวบ้านจะเรียกว่า “ปอเจาะปายี” เหมือนคำมั่นสัญญาว่า เมื่อท่านโต๊ะแกได้พระทานสิ่งที่ยารารถนา ก็จะกลับมาแก้บนดังที่ได้ให้คำมั่นสัญญาไว้ สุสานของท่านปัจจุบันนี้ถูกถนนตัดผ่าน ในช่วงการทำถนนที่ชาวบ้านเรียกว่าถนนเกาหลี ในปีพ.ศ. 2509 จากคำบอกเล่าของคนแก่บอกว่าสุสานของท่านอยู่ระหว่างถนนเกาหลีกับสุสานปัจจุบัน บริเวณหน้าโรงสีในปัจจุบัน น่าจะอยู่ตรงคลองขุดหน้าโรงสีนั่นเอง บริเวณใกล้สุสานท่านในอดีตจะมีตอต้นตำเสาขนาดใหญ่ ในระหว่างที่รถเกรดกำลังเกรดดินเพื่อที่จะสร้างถนนเกาหลีนั้น ปรากฏว่าวารถเกรดถนนดับ ซ่อมอย่างไรก็ไม่ติด จึงจะต้องมีการทำพิธีขอขมาของผู้รับเหมาทั้งจึงจะสามารถซ่อมรถเกรดให้ติดมาใช้งานได้ และหลังจากเป็นถนนที่ตรงนั้นจะเป็นสามแยก ที่มีแยกเข้าทางอำเภอยี่งอ ปรากฏว่าจะเกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งมาก จะต้องมีคนเสียชีวิตทุกเดือน จนมาถึงช่วงถนนสี่เลนตัดผ่าน ทำให้อุบัติเหตุลดน้อยลง เพราะเวลารถออกจะแยกต้องไปกลับรถก่อนถึงจะเลี้ยวกลับ

คนสมัยก่อนเวลาจะประกอบกิจการที่สำคัญๆ ต่างๆ มักจะกล่าวชื่อของ ไต่ะฟากีหรือไต่ะแกก่อนซึ่งเป็นความเชื่อที่ผสมแบบศาสนาพราหมณ์ ฮินดู มีคนเคยเห็นงูใหญ่บริเวณถนนหรือต้นไม้ใหญ่ใกล้ๆ กับสุสานของท่านบ่อยๆ และกลางทุ่งนาของหมู่บ้านก็อดือแป ในปัจจุบัน นายแซลีได้เล่าให้ฟังว่าเมื่อตอนสมัยเด็กๆ เขาวิ่งเล่นกับเพื่อนผู้หญิง 3-4 คน มาเก็บลูกหวาดตามทุ่งนา พอเดินมาถึงบริเวณต้นสาครใกล้กับศาลาของเปาะนียะที่ได้สร้างศาลากลางทุ่งนาไว้ เขามองเห็นที่ตงสาครจะมีประกายแวววาวเหมือนแสงของเพชรพลอยส่องประกาย พอหันไปข้างๆ เห็นโถ่งใบหนึ่งอยู่ข้างๆ ตงสาคร พอจะเดินไปเก็บโถ่ง ปรากฏว่าเพื่อนผู้หญิงตะโกนบอกว่า งู พอทุกคนเห็นงูอยู่ใกล้ๆ โถ่งทุกคนต่างก็วิ่งหนีกลับบ้านไปเล่าให้ผู้ใหญ่ฟัง ผู้ใหญ่ก็ได้เดินตามมาดูปรากฏว่า มีแต่โถ่งเปล่าๆ ตั้งอยู่ ยังอินหยาไปหมดแล้ว เลยไม่ได้มีใครสนใจ จากนั้นก็ได้แยกย้ายเดินทางกลับบ้าน

ในชุมชนก็อดือแปในอดีตมีแม่น้ำไหลผ่านอยู่หลังหมู่บ้าน โดยมีต้นน้ำมาจากเชิงเขาลูโบบายะ มาผ่านชุมชนยิงอ ผ่านลูโป๊ะตะแซ ผ่านหมู่บ้านก็อดือแป และผ่านต่อไปถึงที่เรียกว่า “สี่ลองลือมู”(ช่องทางวัวเดิน) และผ่านจาแบปะ ที่มีน้ำสี่ทางมาบรรจบกันคือทางทิศใต้มาจากบ้านโคกมาแจ ทางตะวันออกสู่ลูโป๊ะลูวะห์ (พื้นที่บ้านบางโงในปัจจุบัน) และออกแม่น้ำยะกังและสุดท้ายออกทะเลที่บางนรา มีเรือสินค้าเล็กๆ คล้ายเรือกอและวิ่งผ่านเป็นลักษณะแจวไม่มีเครื่องยนต์ ทางทิศเหนือออกไปบ้านลาฮา ถึงชุมชนเก่าชุมชนกำปางปาเฮาะ ผ่านสวนดูชงนาฮา บ้านปลาวิมุง ขึ้นสู่บ้านต้นหยงมัสอำเภอระแงะ ในอดีตคลองบ้านก็อดือแป กระแสน้ำมีความเชี่ยวมากเคยมีคนซื้ออาลีถูกสายน้ำพัดพาไปติดที่หาดทรายข้างล่างจนเสียชีวิตเลยตั้งชื่อหาดทรายนั่นว่า หาดทรายอาลีถึงปัจจุบัน ในบริเวณใกล้ชุมชนก็อดือแป คือที่บ้านลูโป๊ะตาแซ มีเนินมะพร้าวอยู่ เป็นที่สำหรับเรือสินค้าจอดเพื่อจำหน่ายสินค้า

เคยมีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาในชุมชนว่า เคยมีเหตุการณ์ที่เป็นประวัติศาสตร์อยู่หนึ่งเหตุการณ์ คือเหตุการณ์รถชนกับเรือ เมื่อก่อนหลังจากที่มีถนนดินแดนตัดผ่านหมู่บ้าน มีรถไม้โบราณ หรือภาษามลายูถิ่นเรียกว่า “ก็อแรตบอดีกายู” วิ่งมาในตองหัวรุ่งเพื่อบรรทุกแม่ค้าไปขายของในตัวจังหวัด คนขับได้เกิดหลับใน ทำให้รถมุ่งหน้าลงสู่คลองซึ่งในขณะเดียวกันนั้น คนจากบ้านโคกมาแจกำลังพายเรือเพื่อที่จะนำสินค้ามาขึ้นรถที่ถนนใหญ่เพื่อนำสินค้าไปขายที่บางนรา เป็นจังหวะพอเหมาะพอดีทำให้รถได้ชนกับเรืออย่างจังทำให้คนได้รับบาดเจ็บกันไป เหตุการณ์มีการเล่าสืบต่อกันมาในหมู่บ้านจนถึงทุกวันนี้ เมื่อเล่าที่ไรผู้เล่ามักจะอมยิ้มไปด้วยเสมอ

รูปที่ 21 แม่น้ำในชุมชนกือคือแปในปัจจุบัน ตื้นและแคบลงมาก

หมู่บ้านกาเต็งเป็นหมู่บ้านที่มีเขตแดนระหว่างราชวงศ์ลือแพะ (Legah) กับราชวงศ์สายหรือสายบุรี ต่อมาหลานของโต๊ะฟาگیرได้แต่งงานกับเต็งกูอีตัม (ชาวบ้านกาเต็งจะเรียกว่าโต๊ะเปาะแต) เป็นหลานสุดด้านลือแพะ เป็นลูกพี่ลูกน้องกับเจ้าเมืองระแงะองค์สุดท้าย และเจ้าเมืองระแงะองค์สุดท้ายเคยมาเป็นเจ้าภาพงานเข้าสู่ันต์ (masuk jawi) ลูกชายคนโตของเต็งกูอีตัมที่บ้านกาเต็ง ด้วย ซึ่งในเวลานั้นถือว่าเป็นงานใหญ่มาก และนอกจากนี้ในช่วงที่มีการสร้างมัสยิดรายอ หรือมัสยิดกลางประจำจังหวัดนราธิวาสนั้น โต๊ะเปาะแต ก็จะมีหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพระยาระแงะในการนำไม้จากเขาบูเกะตาหยง หรือเขาตันหยงซึ่งที่ตั้งของตำหนักทักษิณราชินีเวศนีในปัจจุบัน นำมาสร้างมัสยิดในครั้งนี้ และในช่วงที่เจ้าพระยาระแงะรับสัมปทานเดินสายโทรเลขในจังหวัดนราธิวาสนั้น ท่านโต๊ะเปาะแตก็รับเหมาในการดูแลการก่อสร้างโดยได้นำไม้มาจากเทือกเขาบูโดมาเป็นเสาโทรเลข เพราะช่วงนั้นท่านมีความชำนาญในการลากไม้

ต่อมาระบบการปกครองท้องถิ่นแบบขุนเข้ามา ขุนละหารฯ ซึ่งมาจากเครือญาติราชวงศ์สาย ที่ยี่อริงา จากหมู่บ้านนุแม ตำบลยี่งอ อำเภอ ยี่งอ ซึ่งบิดาของขุนละหารฯ ได้แต่งงานกับคนนุแม ชื่อนิปูเตะโนจำนวนพี่น้องของภรรยาของท่านคนหนึ่งได้แต่งงานเป็น

ภรรยา กับเจ้าเมืองสายในเวลานั้น และหลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองบิดาของท่านขุนละหารฯ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “โต๊ะแม่กอง” ก็ได้ย้ายกลับไปตั้งรกรากที่บ้านลาฮา หลังจากนั้นได้มีการแต่งตั้งนายนิสาแหว ลูกชายให้ดำรงตำแหน่งเป็นขุน ดูแลและปกครองตำบลละหารฯ และได้ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านกาเต็งจนถึงปัจจุบัน ประชากร 70 เปอร์เซนต์ในหมู่บ้านกาเต็ง จะเป็นลูกหลานของโต๊ะฟ้าก๊อหรือโต๊ะกาเต็ง ปัจจุบันลูกหลานของโต๊ะฟ้าก๊อจำนวนมากได้ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน และการศึกษา เช่น เป็นดร. อาจารย์มหาวิทยาลัย เจ้าของมูลนิธิ เจ้าของโรงเรียน แพทย์ วิศวกร อีหม่าม ครู และอุสตะ เป็นต้น

บทบาทการก่อตั้งสร้างรากชุมชนครั้งสำคัญภายใต้ปกครองของ ขุนละหารประชาเชษฐ์

1. ด้านการปกครอง

หลังจากที่บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งสำคัญของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ทำให้อำนาจของเจ้าเมืองและ เจ้าพระยามลายุโนอดีตสิ้นสุดลง ราษฎรจะต้องอยู่ภายใต้การบริหารของข้าราชการสยาม ขุนละหารฯ ได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลสยามให้ปกครองดูแลตำบลละหารฯ ขุนละหารฯ เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่พักพิงของชาวบ้าน เป็นคนที่มีบารมีสูง สามารถนำบุคคลที่ถูกจับที่อำเภอออกมาได้ และเมื่อมีบุคคลที่ทำความผิดจากที่อื่นมาพักอาศัย ก็จะไม่มีการล้ามาติดตามตัวอีก ดังนั้นบ้านขุนละหารฯ จึงมีผู้คนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีคนแวะเวียนไปมาพักพิง อยู่ทุกวันและมีบริวารจำนวนมากที่คอยรับใช้ ชาวบ้านจะเชื่อฟังและจะปฏิบัติตามคำสั่งของขุนละหารฯ เมื่อมีภัยร้ายเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านจะร่วมเป็นร่วมตายกับท่าน เช่นในกรณีที่จอมโจร อาแวสี่ดอ (โต๊ะสี่ดอ คือจอมโจรโต๊ะสะดอที่มีชื่อเสียงว่าโหดร้ายและอยู่ยงคงกระพัน ที่ใคร ๆ ต่างหวาดกลัวในสมัยนั้น) ที่มาขอผ่านทาง เพื่อเดินทางผ่านไปยังบ้านดูขงญอ แต่ขุนละหารฯ ไม่ยอมให้ผ่าน เนื่องจากท่านเป็นเจ้าหน้าที่ ไม่สามารถให้ผู้กระทำผิดผ่านไปได้ โดยมีชาวบ้านได้ประกาศพร้อมที่จะต่อสู้และยอมที่จะอยู่และสู้ตายกับท่านจนในที่สุดจอมโจร อาแวสี่ดอยอมถอยไปและไม่กล้ามายุ่งและทำร้ายคนในตำบลละหารฯ อีกต่อไป นอกจากขุนละหารฯ จะเป็นนักต่อสู้แล้ว ยังเป็นนักพัฒนาอีกด้วย ในการพัฒนาในอดีตจะต้องใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะบุกเบิกเส้นทาง, สร้างอาคารระหมาด สร้างโรงเรียน ชุดคลอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นที่พักและบำบัดรักษาโรคทางจิตใจได้อีกด้วย เช่น เด็กๆ ร้องไห้ไม่หยุด ไม่ยอมนุ่งผ้าจะให้ขุนละหารฯ ทำด้ายเจดสีทำเหมือนสไบใส่ตัวจนโตจึงจะเอาออก หรือเด็กๆ มีพยาธิหรือชาวบ้าน

จะเรียกว่า “บุญเจาะจางิง” คำว่าจางิงแปลเป็นไทยว่าไส้เดือน เด็กกินแล้วไม่โตไส้เดือนจะแย่งกินหมด พ่อแม่จะพาลูกมาให้ขุนละหารฯอาบน้ำและผูกด้ายสีเหลืองที่ข้อมือ ท่านยังมีของขลังที่สำหรับใช้รักษาโรคต่างๆ และยังมีวิชาอาคมสามารถปราบช้างตมมันได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่านอกจากขุนละหารฯจะเป็นนักปกครอง นักพัฒนาแล้ว ยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณอีกด้วย

นายเจี๊ยะวานี อาลี ปัจจุบัน อยู่บ้านเลขที่ 138 หมู่ที่ 3 บ้านปุดะ ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ปัจจุบันท่านอายุ ประมาณ 80 ปี ท่านเล่าว่า “โต๊ะขุนเป็นคนมีบุคลิกดี ชอบนุ่งโจงและเสื้อตีนีละบกลางอ หรือบางครั้งใส่เสื้อคอกลมสีขาว ตอนที่ท่านอายุประมาณ 10 กว่าขวบ ท่านจำได้ว่าโต๊ะขุนสายตาไม่ค่อยดี พ่อแม่ได้พาท่านเข้าไปพบโต๊ะขุน เพราะท่านไม่ยอมใส่เสื้อผ้า ชอบแก้ผ้าไปไหนมาไหน พ่อแม่เลยให้โต๊ะขุน ทำน้ำมนต์ให้อาบและให้ตี้ม หลังจากนั้นโต๊ะขุนให้นุ่งผ้าขาวม้าสีเหลืองหนึ่งอาทิตย์แล้วค่อยเปลี่ยนใส่ผ้าอื่นๆ และได้เปลี่ยนชื่อจากนายวานี เป็น เจี๊ยะวานี หลังจากครบเจ็ดวันแล้ว นาย เจี๊ยะวานีเล่าว่าสามารถนุ่งผ้าได้เหมือนคนอื่นๆทั่วไปได้

รูปที่ 22 เขี้ยวเสือและกระดูกนก ส่วนหนึ่งในของขลังของท่านขุนละหารฯ

ซึ่งถือได้ว่าในอดีตเจ้าเมือง เจ้าพระยา หรือขุนนางมลายูในอดีตจะมีของขลังประจำพระองค์ สำหรับไว้รักษาโรคภัยต่างๆ และป้องกันการวางยาพิษในอาหาร ซึ่งของขลังดังกล่าวจะประกอบไปด้วยเขี้ยวสัตว์ กระดูก ไม้ และหินรูปทรงแปลกๆ ในภาษาท้องถิ่นจะเรียกว่า “ปนาวา” นอกจากนี้ยังมีคาถาอาคมที่ถือปฏิบัติเป็นประจำ สำหรับป้องกันตัวและต่อสู้กับศัตรู

แบ่งการปกครองตำบลละหาร ออกเป็น 3 หมู่บ้าน

หมู่ที่ ๑ ซึ่งมีท่านขุนละหารประชาเศรษฐี เป็นผู้นำชุมชน (เทียบในปัจจุบันคือกำนันประจำตำบล) ประกอบด้วยบ้านลาฮา บ้านสุแบลาฮา(ปัจจุบันก็ยังคงเป็นหมู่ที่1)และบ้านโต๊ะแม ซึ่งคนบ้านลาฮาดังเดิม มาจากกำปงปาเฮาะ และที่อื่นๆ มีตระกูลที่มีชื่อคือท่านโต๊ะซิกข์ จากหลักฐานชื่อของกูโบร์หรือสุสานเก่าของบ้านลาฮา ที่เรียกว่า “กูโบร์โต๊ะซิกข์” ซึ่งคำว่า”ซิกข์”นั้น ผู้เฒ่าบอกว่าเนื่องจากโต๊ะซิกข์ เป็นชาวซิกข์ อินเดีย มาอาศัย อยู่ที่นี้ ที่เป็นสายตระกูลผู้นำชุมชนภายหลังจากสิ้นขุนละหารฯ ตั้งแต่แวงสุหลง ต่อมาลูกชายผู้ใหญ่หะยีวานิ และคนปัจจุบันผู้ใหญ่ สะมะแอ แวงสุหลง ถ้าสังเกตจากรูปลักษณ์ของต้นตระกูลนี้ ก็จะมีลักษณะคล้ายกับคนซิกข์มาก,

รูปที่ 23 ผู้ใหญ่บ้านสะมะแอ แวงสุหลง หรือ “โต๊ะแนแบโต๊ะเวาะ”

ส่วนบ้านโต๊ะแม (ปัจจุบันได้แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 5) ,คนดั้งเดิมของชุมชนโต๊ะแม ก็มาจากลูกหลานของ โต๊ะบลูกา ซึ่งเป็นคนบารอกติ (วาจาสิทธิ์) จากหลักฐานปัจจุบันยังเรียกกูโบร์หรือสุสานเก่าของหมู่บ้านแห่งนี้ซึ่งตอนนี้อยู่ในสวนยาง โดยจะเรียกว่า “กูโบร์ โต๊ะบลูกา” ปัจจุบันกูโบร์ใหม่ได้ย้ายมาฝั่งด้านหลังมัสยิด แต่ชาวบ้านก็ยังให้ความเคารพกูโบร์เก่าอยู่ โดยทุกปีชาวบ้านจะนัดออกไปพัฒนากูโบร์เพื่อทำความสะอาดและเลี้ยงอาหารแก่ผู้ออกมาทำความสะอาด, ส่วนบ้านกาเต็ง และบ้านกือดือแปนั้น (ปัจจุบันได้แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 7)

หมู่ที่ 2 มีนายชุม สุขสุพันธ์ ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็น “จมีน” (นายบ้าน) มลายูจะเรียกว่า “เจ๊ะมง” (ปัจจุบันคือตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน) ประกอบด้วย

บ้านบาโง (ปัจจุบันก็ยังคงเป็นหมู่ที่ 2),

บ้านกูแบบลิบิส (ปัจจุบันได้แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 4)

บ้านศาลาลูกไก่ (ปัจจุบันได้แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 6)

บ้านทุ่งคา(ปัจจุบันได้แยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 8)

หมู่ที่ 3 มีนาย.เปือรแสง แดมะยูได้รับแต่งตั้งเป็น “จมีน” (นายบ้าน) ประกอบด้วยบ้านปุตตะ บ้านศาลาวาตี (ปัจจุบันก็ยังคงเป็นหมู่ที่ 3) หลังจากนั้นจะเป็นผู้ใหญ่เปาะชู แดมายู ลูกของนายเปือรแสง และต่อมาจะเป็นผู้ใหญ่มะ ซึ่งได้ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา และหลังจากนั้นจะเป็นผู้ใหญ่นางนิสา ดารายีสาฮอ ลูกของอดีตกำนันลาเต๊ะ ดารายีสาฮอ และต่อมาผู้ใหญ่นิสาถูกคัดเลือกให้เป็นกำนันหลังจากน้องชายนายบาฮารีซึ่งเป็นกำนันในเวลานั้นถูกคดีความต้องให้พ้นจากตำแหน่งหลังจากมาเป็นกำนันแทนตำแหน่งเก่าของคุณพ่อคือกำนันลาเต๊ะ ดารายีสาฮอ ได้เกษียณอายุราชการลง

2 .ด้านการคมนาคม

เมื่อได้มีการก่อตั้งชุมชนใหม่ สิ่งสำคัญอันดับแรกที่ท่านขุนละหารขออยากทำ นั่นคือการบุกเบิกเส้นทางเกวียน ซึ่งท่านได้ดูต้นแบบจากเมืองกลันตันและตรังกานู (ในระหว่างที่ท่านถูกจับเป็นตัวประกัน ในขบวนการลี้ภัยของลูกหลานเจ้าเมืองไปยัง กลันตัน และตรังกานู) ท่านจึงได้เรียกแกนนำชาวบ้านมาวางแผนพร้อมเกณฑ์ชาวบ้านมาลงแรง โดยได้สร้างทางดังกล่าวเริ่มจากหน้าบ้านของท่าน ไปทางทิศตะวันออก มีการขยายทางเดินให้กว้างขึ้น ผ่านเส้นทางบ้านบาโง (ศาลาลูกไก่) และทุ่งคา สะพานหลายแห่งตัดไม้จากภูเขาากายูคละ ชาวบ้านที่ถูกเกณฑ์จะต้องเตรียมเข้าห่อมากินเองทุกวัน บ้านทุ่งคาซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยพุทธ

ก็ได้มีส่วนร่วมในบุกเบิกพัฒนาเส้นทางระหว่าง ยี่งอ ถึงบางนราในครั้งนี้ด้วย ทำงานร่วมกันกับคนมุสลิมทุกวันโดย มีแกนนำคือ นายชุม สุขสุพันธ์ การบุกเบิกเส้นทางในครั้งนี้ทำให้สามารถเชื่อมการเดินทางระหว่างปัตตานีมาถึงนราธิวาสได้ โดยพาหนะที่ใช้ในการเดินทางในเวลานั้น จะใช้รถเกวียนสำหรับการเดินทาง ในช่วงที่ต้องข้ามแม่น้ำใหญ่ เช่นแม่น้ำบ้านตันหยง แม่น้ำบ้านกอตอ จะต้องใช้แพในการบรรทุกเกวียนอีกครั้งเพื่อข้ามฟาก บรรดารถเกวียนจากปัตตานีจะนำ เกลือ น้ำตาลแว่น บุดู มาจำหน่าย ระหว่างทางจนถึงจังหวัดนราธิวาส และสมัยนั้น สนามหมู่บ้านขุนละหารฯในเวลากลางคืน จะมีตลาดเปิดท้ายเกวียนเพื่อเปิดท้ายจำหน่ายสินค้าอีกด้วย นอกจากนี้ขุนละหารฯจะได้บุกเบิกเส้นทางจาก บ้านยี่งอ ถึงนราธิวาสแล้ว ยังได้ร่วมกับขุนนรินทร์ซึ่งดูแลตำบลจอบาะ ได้ร่วมกันขยายเส้นทางจากบ้านยี่งอไปถึงสถานีรถไฟบ้านมะรือโบ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ต้องการเดินทางด้วยรถไฟ

การจองถนนและการสร้างสะพานโดยชาวบ้านในอดีต จะร่วมแรงร่วมใจ ใช้มีดพร้า จอบและขวาน เพื่อใช้เป็นทางสัญจร ซึ่งการสร้างถนนและสะพานของชาวบ้านในขณะนั้น ไม่มีการขอโครงการหรืองบประมาณจากกระทรวงคมนาคม รพช. หรือหน่วยงานราชการใดๆ เป็นเพียงแต่มติร่วมกันของชาวบ้านโดยการควบคุมของ ท่านขุน หรือต่อมา เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่ชาวบ้านเคารพยำเกรง โครงการต่างๆก็สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เพราะมาจากความต้องการ การออกแบบและการก่อสร้างโดยคนในชุมชนที่ทุกคนมีสำนึกของการเป็นเจ้าของร่วมกัน

รูปที่ 24 ภาพประกอบการบุกเบิกเส้นทางในอดีต (ภาพการบุกเบิกเส้นทางในอดีต
ของบ้านละหาร อำเภอศรีเสาะ จังหวัดนราธิวาส)

รูปที่ 25 ภาพประกอบการบุกเบิกเส้นทางในอดีต (ภาพการบุกเบิกเส้นทางในอดีต
ของบ้านละหาร อำเภอศรีเสาะ จังหวัดนราธิวาส)

ผลงานและความดีความชอบในการบุกเบิกเส้นทางครั้งนั้น จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ให้เข้าเฝ้าเพื่อเข้ารับพระราชทานกระบี่จากพระองค์ท่านที่เมืองบางกอก คนในชุมชนต่างก็มีความปีติยินดีและตื่นตื่นร่วมทั้งตัวท่านขุนละหารฯด้วย เพราะท่านไม่เคยเดินทางไปบางกอกเลยในชีวิต และต้องเข้าเฝ้าเจ้าเมืองเจ้าแผ่นดิน ที่สำคัญท่านไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ด้วย มีชาวบ้านไปส่งท่านที่บางนราเป็นจำนวนมากและเมื่อท่านกลับมาถึงบ้านได้มีการต้อนรับจากญาติพี่น้องและชาวบ้านอย่างเอิกเกริก

รูปที่ 26 ภาพกระบี่พระราชทานของท่านขุนละหารฯ

การเดินทางของผู้คนในอดีตนอกจากนิยมเดินทาง ทางน้ำแล้ว ยังใช้เส้นทางบก โดยใช้พาหนะรถเกวียนและใช้ช้างเป็นพาหนะสำหรับการเดินทาง โดยขุนละหารฯ เองจะเลี้ยงช้าง ใช้สำหรับเดินทางและบรรทุกสินค้า ท่านมีช้างชื่อ “แมะมานะห์” และหลังจากช้าง “แมะมานะห์” ได้ตายลง ท่านก็ได้ซื้อช้างอีกหนึ่งเชือก ที่มีชื่อว่า “แมะดือแป” โดยมีความเชื่อชื่อนายอุมาร์ เมาะมา (มีแม่ชื่อเมาะมา) เป็นลูกเลี้ยงของเปาะซิง ผู้ที่เลี้ยงวัวชนของขุนละหารฯ โดยขุนละหารฯจะใช้ช้างในการเดินทาง ลากไม้ และรับจ้างขนยางจากบ้านปลาวิ และปลูลา

ไซค์ ไปขายที่บ้านยิงอ โดยในการรับจ้างขนของแต่ละครั้งชาวบ้านร่วมกันลงขันในการรวบรวม ยางและค่าแรงเพื่อบรรทุกช้าง และยังใช้ช้างสำหรับบรรทุกข้าวหลังจากการเก็บเกี่ยวเพราะ ชนละหาระมีที่นาเป็นจำนวนมาก ในฤดูเกี่ยวข้าวจะมีข้าวเปลือกมากกระจายตามพื้นที่ใน ตำบลละหาระ จะใช้บริการช้างในการทุกข้าวจากที่ต่างๆกลับมาเก็บไว้ในยุ้งข้าวที่บ้าน นอกจากช้างยังใช้ในการคมนาคมแล้ว ยังใช้ในขบวนแห่พิธีกรรมต่างๆเพื่อความรื่นเริง เช่นพิธี แต่งงาน และพิธีเข้าสูหนัด เป็นต้น

รูปที่ 27 รูปประกอบสำหรับการเดินทางด้วยช้างในอดีต

สำหรับการเดินทาง ทางน้ำในแม่น้ำลำคลอง ในช่วงฤดูฝน และใช้สำหรับจับ ปลา ชาวบ้านนิยมใช้เรือขุด จะมีช่างขุดเรือขายในท้องถิ่นที่บ้านบาโจ และหลังจาก สงครามโลกได้มีรถ จี๊ปของทหารเยอรมัน ใช้ในการเดินทาง และถนนได้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จน เป็นถนนดินแดง จากการบอกเล่าของนายบุญ ลำพรหมแก้ว อายุ 93 ปี ปัจจุบันอยู่ที่บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งคา ตำบลละหาระ อ.ยิงอ จ.นราธิวาส เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยของกำนัน ชุม สุขสุพันธ์ ได้เล่าว่า ถนนหลังจากที่ท่านขุนละหาระ ได้บุกเบิกเป็นเส้นทางสำหรับให้เกวียนได้ เดินทางผ่านได้แล้ว ต่อมาก็มีกลุ่มคนจีนเป็นกลุ่มใหญ่มาเป็นแรงงาน 100 กว่าคน มาทำการ ขุดดินให้เป็นเนินสูงเพื่อสร้างเป็นแนวถนนสำหรับให้รถยนต์ผ่านไปได้ คนจีนจะมาตั้งแคมป์ ตามเส้นทางที่ทำงาน ในตอนเด็กๆเขายังไปขอข้าวต้มกินที่แคมป์คนจีนอยู่บ่อยๆในเวลาเช้า

ในตอนนั้นได้เริ่มมีรถที่ด้านหลังทำด้วยโครงไม้สำหรับ ใช้ส่งผู้โดยสาร โดยที่ชาวบ้านจะเรียกว่า “ก๊อแรตอ บอดี กาญ” และในปีพ.ศ.2508 ชาวเกาหลีได้มาทำถนนลาดยางตลอดระยะทางของถนนเอเชีย จากนั้นชาวบ้านจะเรียกถนนเส้นนี้ว่า ถนนเกาหลีจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 28 ล้อเกวียนที่พบเจอในท้องถื่น

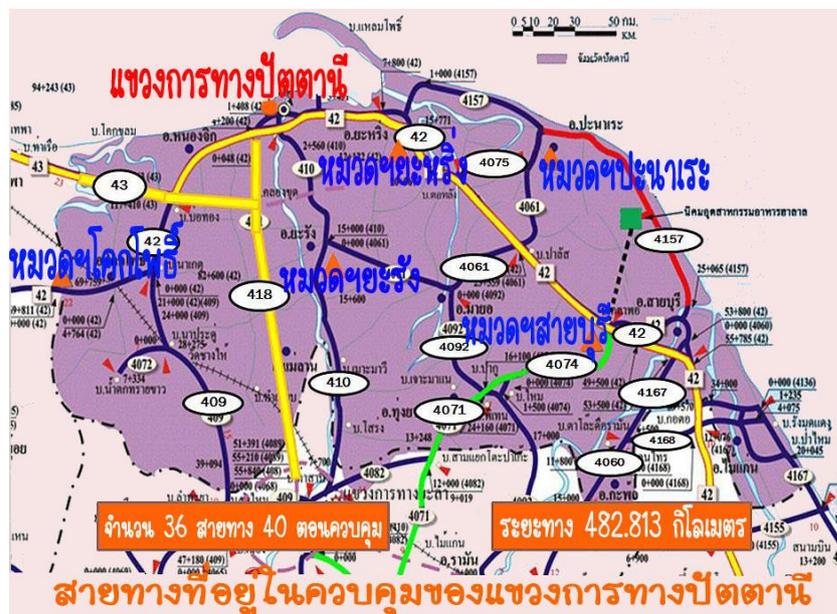
รูปที่ 29 เรือขุด

รูปที่ 30 ก๊อแรตอบอดี หรือ รถไม้โบราณ

รูปที่ 31 รถจี๊ป

จากบทความ "ถนนเกาหลี" โดย Najib Bin Ahmad จดหมายข่าวมูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 101 (ม.ค.-มี.ค.2557) ว่าด้วยอดีตประธานาธิบดีเกาหลีใต้กับการมาคุมงานก่อสร้างถนนสายหลักในเขตปัตตานีและนราธิวาส เมื่อเอ่ยถึง "ถนนเกาหลี" คนกรุงเทพฯ อาจจะนึกถึงถนนสุขุมวิทช่วงชอยนานาจนถึงแยกอโศก ช่วงสุขุมวิท 12 หรือสุขุมวิท 24 เพราะมีร้านอาหารเกาหลีและมีชาวเกาหลีพักอาศัยค่อนข้างมาก แต่สำหรับคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยเฉพาะที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป คำว่าถนนเกาหลีหรือ "บาต๊ะฮักอลี" ในภาษาถิ่น จะนึกถึงทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 ช่วงปัตตานี-นราธิวาสโดยไม่มีทางที่จะนึกถึงถนนเส้นอื่นได้เลย

รูปที่ 32 ภาพเส้นทางหลวงหมายเลข 42 ที่มา : web site แขวงทางปัตตานี

ทางหลวงสาย 42 หรือถนนเกาหลี (บาต๊ะฮักอลี) ของคนสามจังหวัดชายแดนใต้เป็นถนนที่สร้างขึ้นโดยที่รัฐบาลไทยได้รับเงินกู้จาก World Bank หรือธนาคารโลกเพื่อสร้างถนนลาดยางความยาว 100 กิโลเมตร โดยเริ่มหลักกิโลเมตร (ก.ม.0) จากบ้านดอนรักจน

สิ้นสุดหลักกิโลเมตรที่ 100 ในเขตจังหวัดนราธิวาส จากการบอกเล่าของลุงพรหรือนายสมพร ถาวโรเจ้าหน้าที่ของแขวงการทางจังหวัดปัตตานี ซึ่งขณะนั้นลุงพรทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสถิติของแขวงการทางจังหวัดปัตตานี ซึ่งตำแหน่งหน้าที่ของลุงพรต้องเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างถนนเกาหลีเส้นนี้ ได้เล่าว่า ถนนเกาหลีเริ่มสร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.2508 และเสร็จประมาณ พ.ศ.2511 โดยมีบริษัทรับเหมาก่อสร้างคือ บริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด (Hyun Dai Construction co,Ltd.) และมีบริษัท เดอ ลูคาเทอร์ จำกัด (The Lucater Co,Ltd.) เป็นบริษัทที่มาควบคุมงานและตรวจสอบการก่อสร้างของบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัดอีกทอดหนึ่ง บริษัท เฮียนได คอนสตรัคชั่น จำกัด ในภาษาอังกฤษเขียนว่า Hyun Dai คือบริษัทที่เราคุ้นหูว่า ฮุนได ในปัจจุบันนั่นเอง

รูปที่ 33 ภาพถ่ายหน้าสำนักงานของบริษัท เฮียนได คอนสตรัคชั่น จำกัด ที่สำนักงานแม่พริก จังหวัดลำปาง(ยังไม่สามารถค้นหาภาพที่สำนักงานในจังหวัดปัตตานีได้)

จากข้อมูลชีวประวัติของนาย ดี มย็อง-บั๊ก (Mr.Yi Myong-bak) ประธานาธิบดีคนที่ 17 ของเกาหลีใต้ ได้ให้ข้อมูลว่า นาย ดี มย็อง-บั๊ก อดีตประธานาธิบดีของเกาหลีใต้เริ่มทำงานครั้งแรกกับ บริษัท เฮียนได คอนสตรัคชั่น จำกัด เมื่อปี ค.ศ.1965 หรือ พ.ศ. 2508 (ขณะนั้นนาย ดี มย็อง-บั๊ก มีอายุประมาณ 24 ปี) และงานแรกก็คือการมาทำงานก่อสร้างถนนเกาหลีหรือทางหลวงแผ่นดินสาย 42 (ปัตตานี –นราธิวาส) และโครงการรับเหมาก่อสร้างข้ามชาติครั้งแรกของบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด ก็คือโครงการสร้างถนนสายปัตตานี –นราธิวาส หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ถนนเกาหลี” นี้เอง และเมื่อเสร็จโครงการนี้ นาย ดี มย็อง-บั๊ก ก็ได้กลับไปรับตำแหน่งใหม่ที่กรุงโซล ประเทศเกาหลี และอีกไม่กี่ปีต่อมาก็ก้าวไปเป็นผู้บริหารของบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด

รูปที่ 34 ภาพถ่ายหน้าสำนักงานของบริษัท เฮียนได คอนสตรัคชั่น ถ่ายเมื่อราวปีค.ศ.

1965(พ.ศ.2508)โพสต์โดย Humaidi Benjasmith จาก PUSTA ที่มาของภาพ: 77PPP

มีเสียงลือจากชาวบ้านแถบอำเภอสายบุรีว่า นายช่างดี ช่างหนุ่มชาวเกาหลีหลงรักสาวมลายูมุสลิมท้องถิ่นคนหนึ่ง ถึงขนาดไปทาบทามสู่ขอ แต่พ่อของฝ่ายหญิงไม่ยอมยกลูกสาวให้นายช่างดี เพราะไม่ยอมยักได้ลูกเขยที่เป็นมุฮัลลัฟ (มุสลิมใหม่)

ลุงพรเล่าให้ฟังว่า ฝรั่งวิศวกรของบริษัท เดอ ลูคาเทอร์ จำกัด เป็นคนที่เคร่งครัดในหน้าที่มาก จนถึงขนาดว่าครั้งหนึ่ง วิศวกรฝรั่งคนนี้ตรวจสอบว่าถนนบางช่วง (ยาวประมาณ 200 เมตร ประมาณช่วงอำเภอปาลัส) ที่บริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด ได้ทำการก่อสร้างไปแล้วนั้น ไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในสัญญาว่าจ้าง คือยังมีโคนต้นมะพร้าวที่ยังเอาอกไม่หมดฝังอยู่ใต้ดินผิวถนน วิศวกรฝรั่งท่านนี้ถึงกับให้ภรรยาซึ่งเป็นชาวอินโดนีเซียปิดประตูบ้านพักไม่ยอมให้ผู้บริหารของบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด เข้าพบ เพราะไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด มาเจรจาให้สินบนหรือขอร้องใดๆ ทั้งสิ้น จนบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด ต้องทำการรื้อถนนช่วงนั้นแล้วทำการก่อสร้างใหม่

จากคำบอกเล่าของลุงพร เทคโนโลยีในการสร้างถนนของบริษัทเกาหลีในขณะนั้นสูงกว่าเทคโนโลยีที่มีอยู่ประเทศไทยมาก มีการใช้เทคนิคในการลาดยางแอสฟัลต์โดยการมีผสมหรือคลุกเคล้า หิน ทรายและยางมะตอยเพื่อใช้ลาดผิวถนนในคราวเดียวกัน ซึ่งเทคนิคการลาดยางของไทยในขณะนั้นทำได้เพียงการบดอัดชั้นดิน โยหินแกรนิตแล้วจึงลาดยางมะตอย ไม่สามารถที่จะผสมคลุกเคล้าแล้วเทในคราวเดียวกันได้ และเทคนิคการปรับผิวถนน รวมทั้งรอยต่อระหว่างผิวถนนกับสะพานก็ราบเรียบอย่างไม่มีที่ติ จนถึงขนาดที่รถบรรทุกน้ำใส่ถังน้ำมัน 200 ลิตรที่ไม่ปิดฝา วิ่งไปบนท้องถนนก็ไม่ทำให้น้ำกระเด็นออกมาเลยทีเดียว และเทคนิคการลาดยางมะตอยแบบนี้เริ่มใช้ครั้งแรกในภาคใต้ที่ถนนเกาหลีเส้นนี้เอง

คุณภาพและความแข็งแรงของถนนเกาหลีที่บริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัด ทำไว้ ก็ยังสามารถผ่านการทดสอบได้จนแม้กระทั่งปัจจุบัน เพราะในเหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ที่มีการลอบวางระเบิดใต้ผิวถนนนั้น ปรากฏว่า แรงระเบิดที่ขบวนรถต่อต้านรัฐได้ลอบวางไว้ แรงระเบิดทำได้เพียงแค่ยกผิวถนนให้เผยขึ้นมาได้ไม่มาก

พอที่จะเป็นอันตรายกับขบวนรถของเจ้าหน้าที่รัฐได้ ผิดกับผิวการจราจรที่สร้างขึ้นใหม่ในช่วงที่ขยายช่องการจราจรเป็น 4 ช่องทางหรือสี่เลน ที่แรงระเบิดมักจะสร้างความเสียหายขนาดหนักได้ทุกครั้ง

ในสมัยที่จะเริ่มมีการก่อสร้างทางเดินนี้ บรรดาผู้รับเหมาก่อสร้างในพื้นที่ ต่างก็คาดหมายว่าจะหาทางขายหินแกรนิตให้แก่บริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัดทั้งสิ้น ด้วยความที่คิดว่าบริษัทเกาหลีต้องพึ่งพึ่งโรงโม่หินในพื้นที่ แต่ปรากฏว่าบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัดสร้างโรงโม่หินของตัวเองขึ้นมาเพื่อรองรับการป้อนวัสดุที่จำเป็นในการก่อสร้างถนนเส้นนี้ขึ้นมาที่บริเวณอำเภอปาลัส ซึ่งปัจจุบันก็ยังปรากฏร่องรอยของโรงโม่หินเกาหลีอยู่ที่ใกล้ๆกับตลาดปาลัส นอกเหนือจากการสร้างโรงโม่หินแล้ว บริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น จำกัดยังได้จัดสร้างสวนหย่อมและศาลาชมวิวยิมทาง ซึ่งปัจจุบันยังคงมีร่องรอยสวนสาธารณะที่ทางบริษัท เฮียนไดคอนสตรัคชั่น ได้สร้างไว้เป็นที่พักผ่อนของคนงาน มีชื่อที่ชาวบ้านในสมัยก่อนเรียกกันว่าสวนเกาหลี ตั้งอยู่บริเวณ บ้านเจาะปลิง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี และยังมีร่องรอยของที่พักคนงานอยู่ที่ตำบลปายามูมั่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งคนที่นี่เรียกบริเวณนั้นว่า “โคกเกาหลี”

รูปที่ 35 ภาพมัสยิดกรือเซะ ก่อนที่จะมีการตัดถนนเกาหลีผ่านทางด้านข้างๆ

ถึงแม้ว่าถนนเกาหลีจะเป็นการสร้างถนนที่มีคุณภาพและดีขนาดไหนก็ตาม แต่ก็ยังมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากชาวบ้านว่า การสร้างถนนเกาหลีที่ตัดผ่านบ้านกรือเซะในขณะนั้น ก็ได้ทำลายร่องรอยทางโบราณคดีไปอย่างมากมาย เพราะเส้นทางของการสร้างถนนลาดยางที่ตัดผ่านบริเวณมัสยิดกรือเซะ ซึ่งมีร่องรอยของกำแพงวังอิสตานาโกตานีลัมหรือกำแพงเมืองชั้นในที่มีมาตั้งแต่ครั้งสมัยสุลต่านราชวงศ์มหาราชวงศ์ของปาตานีก็ได้ถูกทำลายไปกับการก่อสร้างถนนเกาหลีเส้นนี้ด้วย โดยชาวบ้านแถบนั้นอ้างว่า ก่อนที่จะมีการขุดอัดดินเพื่อสร้างถนนลาดยางนั้น ก็ได้มีการขุดเอาท่อนซุงที่เป็นฐานของกำแพงเก่าและฐานรากของโบราณสถานในแนวเส้นทางที่ถนนจะพาดผ่านละแวกนั้นออกไปด้วย ซึ่งถ้าเป็นจริงตามนั้นก็นับว่าน่าเสียดายที่ร่องรอยทางโบราณคดีถูกทำลายลงเพียงเพราะความเจริญหรือการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ไม่มีการสำรวจอย่างระมัดระวังเสียก่อนที่จะเริ่มต้นโครงการ

3. ด้านเกษตรกรรม

ในอดีตชาวบ้านจะทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการทำนา มาตั้งแต่สมัยเจ้าเมืองมลายูในอดีต โดยจะเห็นได้จากอาณาเขตการปกครองของเจ้าเมืองนอกจากจะมีวังใหญ่ ยังมีพื้นที่หลายๆพื้นที่ในปัจจุบันที่ชาวบ้านยังเรียกว่า “กอดอ” ซึ่งแปลว่าเขตพระราชทาน และในบางพื้นที่จะมี บ้านพักของเจ้าเมืองสร้างขึ้นสำหรับให้เป็นที่อยู่ของคนดูแลเรื่องผลประโยชน์ของวังเช่นดูแลเรื่องเกษตรกรรม การทำนา การทำเหมืองแร่ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะให้ญาติพี่น้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง มาดูแล บางครั้งก็ใช้เป็นที่พักเมื่อเจ้าเมืองออกมาตรวจราชการ และล่าสัตว์ ซึ่งถ้าเป็นน้องชายเจ้าเมืองอาศัยอยู่ชาวบ้านก็จะเรียกว่า “กอดอรายอมุดอ”

ในสมัยการปกครองภายใต้ขุนละหารฯ ก็เช่นกัน อาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชน คือการทำนาและการหาสัตว์น้ำ ขุนละหารฯ มีพื้นนาเป็นของตนเอง โดยพื้นที่นาของขุนละหารฯชาวบ้านเรียกว่า “จาเราะแฉแฉ” อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน ระหว่างพื้นที่หมู่บ้านลาฮา และหมู่บ้านศาลาลูกไก่ ในปัจจุบัน ขุนละหารฯ จะครอบครองที่ดินในตำบลนี้เป็นจำนวนมาก ท่านมีที่ดินอยู่เกือบทุกหมู่บ้านจนถึงบ้านปุตะเลยที่เดียว และท่านยังมีบิรวาร

เป็นจำนวนมาก ที่คอยรับใช้ ช่วยกันทำนาและหาปลามาประกอบอาหารเลี้ยงคนที่พักอาศัย และคนที่เดินทางผ่านไปมา เนื่องจากในอดีต บ้านขุนละหารฯจะเป็นบ้านที่มีคนเดินทางไปมา แวะพักอาศัยระหว่างทาง เพราะถือว่ามีความปลอดภัยและเป็นการบอกกล่าวเจ้าที่เพื่อให้ความคุ้มครองในระหว่างการเดินทาง ส่วนชาวบ้านจะขอที่ในการทำนาและอยู่อาศัย ก็จะมาขอจากขุนละหารฯ ท่านจะเป็นคนใจดี ก็จะจัดสรรที่ให้สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ทำการเกษตร และทำนา ในอดีตทุกครัวเรือนจะทำนากันทั้งนั้น โดยท่านมีเสมียนประจำตัวคือท่าน”เปาะทวอ”หรือ “เปาะหลง” ซึ่งเปาะทวอ เป็นคนพื้นเพมาจากบ้าน ปรีกี อำเภอยะรัง ในเวลานั้น ท่านเป็นคนที่สามารถอ่านออกและเขียนหนังสือได้ ปัจจุบันลูกหลานเปาะทวอ คือต้นตระกูลของนามสกุล “ซอดีเมาะ” และส่งผลทำให้ลูกหลานของเปาะทวอ ในปัจจุบันมีที่ดินในชุมชนจำนวนมากในชุมชนเช่นกัน

3.1 การทำนา

พันธุ์ข้าว พันธุ์ข้าวหลักท้องถิ่น ที่นิยมนำมาหว่าน คือพันธุ์ข้าวที่มีชื่อว่า ” ปาดิ บูแม ” “ปาดิอาเนาะกืออง ” “ปาดิอาเนาะฆาเยาะ ” “ปาดิสือมีแล ตาแป ” ส่วนพันธุ์ข้าวเบา มีชื่อว่า ”ปาดิจาเต๊ะ” เป็นต้น ซึ่งพันธุ์ข้าวเหล่านี้ก็ยังคง สืบทอดจนถึงปัจจุบัน

การหว่าน ในภาษาถิ่นจะเรียกว่า “บือกัล สือมา” พันธุ์ข้าวหนักจะเริ่มกันในเดือน 7 – 8 ส่วนพันธุ์ข้าวเบาจะเริ่มประมาณเดือน 9 โดยการเตรียมสถานที่ ไถ และหว่าน โดยชาวนา จะออกมาหว่าน ในวันเวลาที่ใกล้เคียงกัน เพราะการทำพร้อมๆกัน จะช่วยป้องกันศัตรูพืช และได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประมาณ 45 วันก็สามารถถอนต้นกล้าได้

การไถ ในภาษาถิ่นจะเรียกว่า ”ฆาลอ” ในอดีตจะใช้วัว และควายไถ แต่สำหรับพื้นที่ที่มีต้นวัชพืชขึ้น ก่อนจะมีการไถนา จะต้องมีการกำจัดวัชพืชที่อยู่ในนาก่อนโดยจะเรียกว่า “มือนาโยะ” สำหรับบางคนที่พื้นที่นาจำนวนมากจำเป็นจะต้องใช้แรงงาน จึงมีการลงแขก ภาษาถิ่นเรียกว่า “บือแยมือนาโยะ” เจ้าของนาจะจัดเตรียมอาหารสำหรับเลี้ยงแขกแต่ที่เป็นที่นิยมคือข้าวเหนียวหวานสีน้ำตาลกินกับมะพร้าวชูด ในภาษาถิ่นเรียกว่า “บือโละ ปาซี” หลังจากกำจัดศัตรูพืช หรือ มือนาโยะเสร็จแล้ว จะเริ่มไถนาโดยจะเริ่มกันตั้งแต่มรุ่งถึงประมาณ 10 โมงเช้าจึงหยุดพัก แล้วไถต่อในวันรุ่งขึ้นจนเสร็จ การไถในช่วงเช้ามีดี ทำให้วัวควายไม่เหนียวมาก เพราะแดดไม่ร้อน แปลงนาที่ไถแล้วก็จะเปิดน้ำข้าวให้เต็มเพื่อหมักดินราว 20 วัน จึงไถแปรและไถคราด ฝ่ายหญิงก็เริ่มถอนต้นกล้าข้าวเพื่อเตรียมดำนาต่อไป

การดำนา ในภาษาถิ่นจะเรียกว่า “บืออดง” ส่วนใหญ่ นิยมใช้วิธีการลงแขก หมุนเวียนกัน โดยที่เจ้าของนาจะทำข้าวเหนียวหวานมะพร้าวชูดออกมาเลี้ยง “บือโละ

ปาสี” แต่ก่อนที่จะดำเนินาจะมีการถือเคล็ดโดยการนำกิ่งต้นไม้ที่มีชื่อตามภาษาท้องถิ่นว่า “ต้น
 ปลูกี้” และกิ่งต้นหวายมาปักที่มุม ที่จะเริ่มดำเนินา โดยมีความเชื่อว่า คำว่า”ปลูกี้” หมายถึง
 ส่วนใหญ่จะใช้คำพูดนี้กับคนที่กำลังฟื้นจากไข้ ก็หมายความว่า ต้นข้าวจะค่อยๆเติบโตและ
 สมบูรณ์ขึ้นทุกวัน ส่วนต้นหวายนั้น เนื่องจากลูกหวายจะมีผลตกเป็นรวงสวย ก็หมายความว่า
 ว่าต้นข้าวจะมีรวงที่สมบูรณ์และผลข้าวตกเหมือนผลหวาย หรือบางคนบอกว่ากิ่งหวายที่ปัก
 นั้นหมายถึง ต้องการที่จะสื่อให้หนูนาได้รับรู้ว่า เมื่อเห็นกิ่งหวายแล้ว จะมีความรู้สึกเกรงกลัว
 เพราะเมื่อเข้ากีดกินรวงข้าว ตัวมันต้องจะถูกเขี่ยตีด้วยหวายนั่น จึงไม่กล้าเข้ามากินรวงข้าว
 หลังจากนั้นจึงจะลงมือดำเนินาจนเต็มพื้นที่นา และในระหว่างกำจัดวัชพืชก็จะเก็บต้น “ยี่อริงา” ที่
 ขึ้นเองตามธรรมชาติเก็บไว้ต่างมุมต่างๆของนา เพื่อจะป้องกันศัตรูพืชเข้ามาทำลายนา
 โดยเฉพาะจำพวก หนูนา เพราะต้นยี่อริงา จะมีกลิ่นที่ทำให้หนูนาไม่กล้าเข้ามากีดกินต้นนา

การเกี่ยวข้าว ในภาษาถิ่นจะเรียกว่า “จื่อแต” ในชุมชนจะใช้แกระ “ตาแม”
 ในการเกี่ยวข้าว จะมีพิธีกรรมเรียกบูชาขวัญข้าว เป็นเวลา 3 วัน ก่อนวันที่จะเกี่ยวข้าว โดยใน
 เวลาเย็นใกล้ค่ำ ชาวนาจะเดินทางไปที่ทำนาแล้วลงมือทำการเกี่ยวข้าวมา 7 รวง กำไว้ในกำ
 มือ และในเวลาเดินทางกลับหากมีใครทัก ก็จะไม่พูดไม่จา จะก้มหน้าก้มตาเดินกลับบ้าน
 เพราะถ้าพูดกลัวว่าขวัญข้าวจะตกใจและหายไป เมื่อมาถึงบ้านจะนำด้ายดิบมาผูกรวงข้าว ไป
 ตั้งในยุ้งข้าวและนำเครื่องเส้นไหม ประกอบด้วย ข้าวผสมกับน้ำตาลแวน 1 จาน, น้ำ 1 แก้ว,
 ยางนา 1 ก้อน มาใส่ในถาด ปิดด้วยผ้าสี มาตั้งในยุ้งข้าว โดยมีรวงข้าวอยู่ข้างหน้า หลังจาก
 นั้นจะจุดตะเกียงในเวลากลางคืน เป็นเวลา 3 คืน จึงจะลงมือเกี่ยวข้าวได้ แต่ถ้าหากมีความ
 จำเป็นหรือเร่งรีบที่จะต้องเกี่ยว ก็สามารถเกี่ยวได้หลังจากคืนแรก แต่ห้ามให้รวงข้าวร่วงลงบน
 พื้น เพราะจะทำให้ขวัญข้าวตกใจหนีหายไป แต่โดยส่วนใหญ่จะรอให้ครบ 3 วันก่อนจึงจะลง
 มือเกี่ยวข้าว แต่ถ้าพื้นที่นามีจำนวนมากก็จะนิยมใช้วิธีการลงแขกกัน โดยเจ้าของจะทำข้าว
 เหนี่ยวหวานสีน้ำตาล กินกับมะพร้าวขูด และขนมหวานที่เตรียมไปเลี้ยงแขก เมื่อเกี่ยว ข้าว
 เสร็จก็จะขนข้าวมาเก็บไว้ในยุ้งข้าว ส่วนพื้นนาของขุนละหารจะมีจำนวนมาก เมื่อถึงเวลา
 เกี่ยวข้าวก็จะใช้วิธีลงแขกกัน คนทั้งตำบลออกมาช่วยเกี่ยวข้าวให้กับท่านขุนละหารฯ คนมี
 จำนวนมากจะต้องมีลัมวัวเพื่อหุงข้าวเลี้ยงคนมาเกี่ยวข้าวและในช่วงบ่ายก็จะมีเลี้ยงขนม
 หวานตาม

รูปที่ 36 การเก็บข้าวด้วยเกราะ

รูปที่ 37 เกราะที่ถูกจัดเก็บบนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร

การซังข้าวเพื่อจ่ายซากาต ตามบัญญัติของศาสนาอิสลาม จะต้องมีการจ่ายทาน หรือ “จ่ายซากาต” ให้กับคนจน ในท้องถิ่น โดยจะคำนวณ หากข้าว มีไม่เกิน 1,200 ตวง (300 ฆ่าแต่) ไม่ต้องจ่ายทานหรือจ่ายซากาต เพราะถือว่ามีพอเพียงสำหรับ กินในครอบครัวตลอดทั้งปี หากมีเกินจะต้องจ่ายซากาต ในการซังจะใช้กิโละไม่สำหรับซังตวง การซังข้าวจะยึดไม้ตาซังเมื่ออยู่ในแนวตรงตั้งฉาก จะยกข้าวมาตั้ง เป็น 1 กอง จนกว่าซังครบ 10 กอง จะจ่ายทานหรือจ่ายซากาต 1 กอง ซังไปอย่างนี้จนกว่าจะซังหมด ซากาตนิยมให้กับ คน เช่น คนที่มาช่วยเก็บเกี่ยว, บุคคลที่กำลังเล่าเรียนศาสนา อาจจะเป็นเด็กจากโรงเรียน ปอเนาะ โดยจะเรียกว่า”ปาเก”, และคนจนทั้งในชุมชนและชุมชนอื่นๆที่ไม่ได้ทำนา เช่นชุมชน ชาวประมงเช่น คนบ้านทอน ไม่ได้ทำนา เมื่อถึงเวลาเกี่ยว จะผู้เดินทางมาขอซากาต ทุกปี โดยบ้างครั้งคนที่มาขอ จะนำปลา, น้ำตาลแว่น,เกลือ, มาแลกเปลี่ยน

รูปที่ 38 - 39 การใช้เครื่องซังข้าวเปลือกเพื่อจ่ายซากาต

การกินข้าวใหม่ ในภาษาท้องถิ่นจะเรียกว่า “มาแกนาชิบาซู” ในอดีต การสีข้าวจะนิยมโดยการนวดด้วยเท้า ในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “จีเฆะ” บนหนังวัวแห้ง และ จากนั้นจะทำการผัดข้าว ในระยะหลังเริ่มมีโรงสีเข้ามา ทำให้วิธีการสีข้าวค่อยๆเปลี่ยนไป ใช้ บริการโรงสีมากขึ้น เนื่องจากรวดเร็ว ได้ปริมาณมากและประหยัดเวลา การทำข้าวใหม่บางคน จะนำข้าวเปลือกมาทำเป็นขนมจีนมาเลี้ยง แต่ส่วนใหญ่จะหุงข้าว ส่วนกับข้าวนั้นจะเป็นแกง

ปลา ที่จับได้ในท้องทุ่งเนื่องจากหลังฤดูเก็บเกี่ยว จะอยู่ในช่วงหน้าแล้ง จึงเหมาะแก่การจับปลา ก่อนที่จะให้คนอื่น ๆ ได้ทาน จะเชิญบรรดาโต๊ะครู หรืออีม่าม ในชุมชนมาสวดและขอพร เพื่อส่งบุญกุศลในการจัดเลี้ยงครั้งนี้ ให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

รูปที่ 40 นวดข้าวบนหนังวัว

รูปที่ 41 การผัดข้าว

กิจกรรมนันทนาการหลังฤดูเก็บเกี่ยว หรือขอขอบคุณพระเมโศสพ

ภาษา ท้องถิ่นเรียกว่า “ปุยอปีอแน” หลังจากเหนื่อยจากการทำนา ชาวบ้านจะนัดกันออกมาที่ทุ่งนา เพื่อจัดกิจกรรมสนุกสนานกัน เพื่อผ่อนคลายและสร้างความสามัคคี ซึ่งในบางครั้ง อาจจะมีการกระทบกระทั่งกันบ้างในฤดูการทำนาที่ผ่านมา โดยจะจัดกิจกรรม เช่น จับหนูนา เพื่อลดการขยายศัตรูพืช มีรางวัลให้สำหรับผู้จับหนูนาได้มาก, แข่งวัว, แข่งวัวชน, กิจกรรมไล่จับนกคุ้ม ตีบานอใหญ่(กล้องใหญ่) ส่วนในที่นาของท่านขุนละหารฯ ที่ จาเขมาแฉะ เวลากลางวันจะมีกิจกรรมชนหัวชน กลางคืนจะมีการแสดงมโนราห์ เจ็ดวันเจ็ดคืน เป็นงานยิ่งใหญ่มาก ถือว่าเป็นงานประจำปีของชุมชนก็ว่าได้ และบรรดาผู้หญิง จะออกมาทำอาหารเลี้ยง เช่น ทำขนมจีน, ข้าว, ขนมหวาน, ขนมปาดไอ้ หรือข้าวเม่า (เป็นการนำข้าวเปลือกที่ยังอ่อน มีสีเขียว นำไปตำกิน) คลุกกับน้ำตาลและมะพร้าว, ขนมเป็ง (เป็นการนำข้าวเปลือกที่เป็นข้าวเหนียวที่เรียกว่า “ปาดิปุโละสือปะ” ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปลูกไว้หนึ่งแปลงสำหรับทำขนมชนิดนี้ มาคั่วบนไฟแล้วนำมาตำให้แบนๆ แล้วตากแห้ง) กินกับกะทิใส่น้ำแข็ง

พิธีขอฝน ในช่วงหน้าแล้ง ชาวนาจะนัดกัน โดยส่วนใหญ่จะจัดปായวันศุกร์ เนื่องจากวันศุกร์ตอนเที่ยงจะมีการละหมาดประจำสัปดาห์ในชุมชน โดยหลังจากละหมาดวันศุกร์ จะนัดกันไปละหมาดฮายัตที่ทุ่งนา เพื่อขอพระพระผู้เป็นเจ้าของ ให้ประทานน้ำฝนและให้มีน้ำสำหรับทำนาปีต่อไป โดยบรรดาแม่บ้านจะเตรียมอาหารการกินไปเลี้ยงที่ศาลากลางกลางทุ่งนา ส่วนใหญ่จะทำ ข้าวเหนียวสีแดงและสีเหลือง, ข้าวตอก, ข้าวหรือขนมจีน บางปีจะมีการตีبانอใหญ่ด้วย เพื่อความสนุกสนานและเรียกฝน

รูปที่ 42 -43 การตำข้าวใหม่ เพื่อให้ได้แป้งนำมาทำขนม การปิบแป้งข้าวใหม่เพื่อให้ได้เส้นขนมจีน

รูปที่ 44 – 45 ขนมเป็ง

รูปที่ 46 ขนมปาดไอ้ หรือข้าวเม่า

เวลาในการทำนาชาวบ้านจะใช้ภูมิปัญญาในการสังเกตดวงดาวที่ชาวบ้านจะเรียกว่า “แตงาะกือตีกอ” เพื่อคำนวณเวลาและฤดูหว่านพันธุ์ที่ได้เตรียมไว้ “ดาวกือตีกอ” เป็นชื่อดวงดาวกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ เห็นคล้ายวงกลม ดาวกือตีกอขึ้นทางทิศตะวันออก ส่วนกลุ่มดาว “ปลาเตะ” เป็นกลุ่มดาวกลุ่มหนึ่งจำนวน ๙ ดวง เห็นคล้ายเป็นรูปเครื่องหมายกากบาท ชาวนาและชาวสวนยางจะดูดาวทั้งสองดวงเพื่อประกอบการทำอาชีพ คือหากดาวกือตีกอสว่างสุชกาวแสดงว่ายังมีฝนตกอยู่ แสดงว่ามีน้ำสำหรับทำนา หากดาวปลาเตะขึ้นแสดงว่าไม่มีฝนแล้ว สามารถไปกรีดยางได้ นอกจากดูดวงแล้ว ชาวบ้านยังสังเกตสิ่งบอกเหตุ

จากสภาพแวดล้อม เช่นต้นสาบเสือออกดอกแสดงว่าฝนจะหมดแล้ว หากมีลูกช็อคส์ดำเป็นจำนวนมากแสดงว่าฝนจะหมดแล้ว หากต้นขนุนแตกฝักแสดงว่าฝนจะหมดแล้ว หากต้นขุมเห็ดเทศหรือ “กือแลง” ดอกร่วงหมดแสดงว่าฝนหมดแล้ว

ส่วนศาสตร์การสังเกตหรือเฝ้าระวังน้ำท่วม ในหนึ่งปีจะมีน้ำท่วมปีละ 3 ครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้ง ในคำคืนก่อนที่จะมีน้ำท่วมก็จะมีเสียงฟ้าผ่าและฟ้าแลบในเวลาเดียวกัน 1 ครั้ง โดยจะมีเสียงของท้องฟ้าคำรามดังมาก ๆ ดังจนผิดปกติกว่าที่เคยได้ยินมา ชาวบ้านจะเรียกว่า "ไอร์กือตือก" ซึ่งในที่นี้ชาวบ้านมีความเชื่อว่ากลุ่มหมู่ดาวกือตือกทั้งหมดที่อยู่บนท้องฟ้าจะตกพร้อมๆ กับเสียงคำรามนั้น เพราะหลังจากคืนนั้นหมู่ดาวกือตือกทั้งหมดที่อยู่บนท้องฟ้าที่ชาวบ้านดูเป็นประจำก็จะหายไป ครั้งที่ 2 ในคำคืนที่จะมีน้ำท่วมก็จะมีฟ้าผ่าและฟ้าแลบเช่นเดียวกับครั้งที่ 1 แต่เสียงจะเบาว่าครั้งที่ 1 ชาวบ้านจะเรียกว่า "ไอร์ปลาเตะ" โดยชาวบ้านจะเชื่อว่าจะมีหมู่ดาว ปลาเตะทั้งหมดจะตกไปพร้อมๆ กับเสียงนั้นเช่นกัน ส่วนในครั้งที่ 3 ก็มีลักษณะเดียวกัน ชาวบ้านจะเรียกว่า "ไอร์กลามู" เสียงคำรามจะเบาว่าครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยชาวบ้านจะเชื่อว่าหมู่ดาวไอร์กลามูจะตกไปพร้อมๆ กับเสียงคำรามนั้นเช่นกัน แต่ในปัจจุบันชาวบ้านบอกว่าโลกเปลี่ยนไปมาก จนศาสตร์เหล่านั้น เพี้ยนไป หรือในบางปีก็ท่วมแค่ครั้งเดียว แต่บางปีท่วมถึง 5 ครั้งก็มี บางปีก็ไม่ท่วมเลย

3.2 ทำสวนแบบดูซง

ตำราภาษามลายูของอินโดนีเซียเขียนไว้ว่า ดูซง (Dusong) มาจาก คำว่า เดซา (Desa) ที่มาจากภาษาสันสกฤต คือ เทศะ หมายถึง พื้นที่ของหมู่บ้านขนาดเล็กมีพื้นที่ทำกินซึ่งเป็นสวน ดูซงหมายถึงพื้นที่แบบไม่ตั้งใจปลูกในบริเวณซึ่งเป็นเขตที่อยู่อาศัยดั้งเดิม

ภูมินิเวศลุ่มน้ำสายบุรีมีรูปแบบเกษตรกรรมเฉพาะตัวแบบหนึ่งที่เรียกว่า "สวนดูซง" เป็นสวนที่มีการปลูกร่วมกันหลากหลายชนิดและมีมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ รวมทั้งมีระบบการจัดการที่น่าสนใจก็คือ ไม่มีการแบ่งกรรมสิทธิ์ที่ดินถือครอง หากแต่จะจัดสรรผลผลิตร่วมกันในหมู่เครือญาติและสายตระกูล เดิมสวนดูซงมีอยู่มากตลอดริมแม่น้ำสายบุรี อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันจำนวนสวนดูซงมีลดน้อยลงมากและถูกเปลี่ยนเป็นสวนยางพาราแทน ขณะที่สวนดูซงที่ยังคงอยู่ก็ไม่ได้มีการจัดการหรือพัฒนาเพิ่มเติม

สวนดูซงในตำบลละหารส่วนใหญ่ จะปรากฏให้เห็นได้จากบริเวณบ้านกุแบบบลีบิส บ้านสนาตง บ้านสวนนาฮา บ้านสวนกือเดร์ และบ้านโตะแม เป็นลักษณะดูซงริมน้ำเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวติดกับแม่น้ำ สะดวกต่อการคมนาคมในการเข้าไปทำสวน โดยมี

การเข้าไปสร้างกระท่อมแล้ววางป่าทำไร่ปลูกพืชไร่ต่างๆ ปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง เมื่อชาวบ้านกินผลไม้จากป่าหรือมาจากถิ่นอื่นที่เป็นผลไม้ตามฤดูกาลก็จะขำขึงทิ้งเมล็ดไปรอบๆ กระท่อม นานเข้าเมล็ดพันธุ์ก็เติบโต หลายปีก็มากขึ้นเรื่อยๆ เช่นทุเรียน ทุง มะเฟือง มะไฟ กระท้อน มะปราง พืชผลไม้ทั้งหลายชนิด แต่ส่วนใหญ่จะเป็นทุเรียน ส่วนดูซงของขุนละหารจะอยู่บริเวณสวนที่เรียกว่า “นาฮา” ซึ่งปัจจุบันก็ยังมีการแบ่งเวรในการไปเก็บทุเรียนอยู่ในหมู่เครือญาติกัน

ในดูซงมีต้นไม้ประเภทเนื้อแข็ง เช่น ตะเคียนทราย ตะแบก และหลุมพอ เป็นต้น ในฤดูกาลผลไม้ บริเวณดูซงจะมีพวกสัตว์นานาชนิดจากป่าเขาลงมาหาอาหาร พวกสัตว์ใหญ่ เช่น หมู เสือ แรด ละมั่ง เลียงผา ส่วนสัตว์ที่อยู่ประจำคือ หมูป่า กระซัง เม่น นกเงือก นกกระจู่วที่ตัวใหญ่กว่าค้างคาวจะมาตั้งแต่ต้นทุเรียนออกดอก บินมาเป็นฝูงจากทิศตะวันออก ประมาณ 4 – 5 โมงเย็นที่อยู่ประจำก็มีจำนวนมาก

ฤดูกาลผลไม้ในสวนดูซงในอดีตนั้นเปรียบเสมือนเทศกาลประจำปีของหมู่บ้าน เพราะทุกคนจะออกไปในดูซงกันหมด หากมีธุระกับใครต้องไปหาในดูซง กลุ่มเด็กๆ ชายหญิงจะสนุกสนานเฮฮากันตามประสา ได้ร่วมกลุ่มเล่นกัน เช่นเล่นป็นกระบอกลูกไม้ไผ่ยิงด้วยลูกพลั่ว เล่นตาฎิโดยเอาเมล็ดทุเรียนที่กินแล้วมาเจาะรูผูกสายแล้วผลัดกันตี ทำดาบไม้ไผ่แล้วต่อสู้กัน หรือดักนกที่มากินผลไม้ในสวนดูซง ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะเล่นน้ำในคลอง ตกเที่ยงผู้ปกครองหรือเด็กที่โตหน่อยจะหุงหาอาหาร ย่างไก่กันกินบริเวณหาดทรายแม่น้ำ ถือว่าเป็นช่วงชีวิตที่มีความสุขและเป็นความทรงจำที่ดีของเด็กๆ รุ่นนั้น ที่ได้มาเล่าต่อให้เด็กรุ่นหลังได้รับฟังในปัจจุบัน

ในชุมชนขุนละหารฯ ก็ยังมีดูซงริมพรุ และดูซงในพรุ ในเขตพื้นป่าพรุซึ่งเป็นพื้นที่ราบหลุม พรุนิคมบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ชาวบ้านมีฐานทรัพยากรอยู่หลายแห่ง ซึ่งได้จำแนกโดยการสังเกต หรือดูจากความแตกต่างของลักษณะภูมิประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศ ลักษณะของพืชพรรณ และการใช้ประโยชน์เช่น บาไร่(พรุ) ภูเขา(เบ็ง) ฮูเตบาไร่(ป่าพรุ) ต้นหยงหรือลือเมาะ(ที่ลุ่ม) ดูซง(สวนผลผสมสวน) เนื่องจากป่าพรุเป็นพื้นที่ที่แม่สายน้ำไหลผ่านจึงสะดวกต่อการเดินทางไปมา ซึ่งเป็นป่าพรุขนาดใหญ่มีต้นเสม็ดขึ้นเป็นจำนวนมาก และนอกจากนี้ยังมีต้นใหญ่ๆ ที่อาศัยอยู่ในป่าพรุ และมีผลออกมาให้ชาวบ้านเข้าไปเก็บผลไม้ นั้นมารับประทานและจำหน่าย เช่นลูกที่คล้ายๆ ลูกหยีแต่มีขนาดของผลใหญ่กว่าและเนื้อจะอร่อยหวานซึ่งต่างจากลูกหยีที่จะรสชาติเปรี้ยวแข็ง ในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ต้นกราด๊ะ” ในการเก็บลูกกราด๊ะ ในป่าพรุ กำหนดได้ตั้งกฎกติกาไว้ว่า เมื่อเก็บเสร็จให้ทุกคนมาบริจาคคนละ 1

ลิตร เพื่อจะรวบรวมผลทั้งหมด ไปมอบให้กับผู้หลักผู้ใหญ่ในพื้นที่จะได้รับประทานด้วย เช่น สวณราชการ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีลูกหว่า และลูกอื่น ๆ อีกมาก โดยส่วนใหญ่จะเป็นผลไม้ขนาดเล็กและเป็นพวง ยังมีหน่อไม้ประเภทต่างๆ ที่ชาวบ้านนิยมมาต้มกินเป็นอาหารเช่นยอดคควร ในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ฮูมีะฮูวา” ชาวบ้านจะเข้าไปเก็บตามฤดูกาล ยังมีเห็ดอีกหลากหลายชนิด น้ำผึ้ง และรวมถึงต้นไม้สวยงาม เช่นต้นหมากแดงและชาวบ้านยังนำไม้จากป่าพุมมาสร้างบ้านเรือนในชุมชนและทำไม้พื้นใช้และขาย โดยชาวบ้านจะตัดไม้ในช่วงหน้าแล้งและลำเลียงไม้ออกจากป่าในวันที่น้ำท่วมโดยลากจูง ออกมาตามสายน้ำ จึงเป็นที่มาของภาพจากจินตนาการของพ่อในปี พ.ศ. 2529 ที่มีชื่อภาพว่า กระท่อมชาวเลน

ในช่วงวัยเด็กผมจำได้ว่าคุณพ่อเป็นคนแรกที่ทำกระท่อมพันธุต้นหมากแดงในพื้นที่แห่งนี้ เพื่อจำหน่ายและแจกจ่ายเพื่อนฝูงและผู้หลักผู้ใหญ่ โดยจ้างคนให้เข้าไปเก็บต้นหมากแดงที่อยู่ในป่าพุมมาทำการเพาะขยายพันธุ์ จนเป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องการของตลาด ผู้คนในบริเวณนี้ก็ได้เริ่มมีการเพาะปลูกขยายพันธุ์เพื่อจำหน่ายมากยิ่งขึ้นจนถึงปัจจุบัน ผู้คนต่างถิ่น ได้รู้จักต้นหมากแดง และเป็นที่มาของรูปที่เกิดจากจินตนาการของคุณพ่อ ที่ได้วาดในปี พ.ศ. 2529 ที่มีชื่อว่ากระท่อมชาวเลนกับถิ่นกำเนิดหมากแดง และรูปนี้ปัจจุบันได้ถูกจัดแสดงบนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร ปัจจุบันนี้พันธุ์หมากแดงในพุมหายากมากแล้ว เนื่องจากมีการบุกรุกและเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจเข้ามาแทน ทำให้ระบบนิเวศน์ในป่าพุมนิคมบาจะเปลี่ยนไปมาก

ปัจจุบันนี้ พุมนิคมบาจะเปลี่ยนแปลง เป็น ศูนย์ราชการ ค่ายทหาร และเปลี่ยนปลูกพืชเศรษฐกิจแทน เช่น ปาล์มน้ำมัน ในสวนปาล์มมีหน่อจำนวนมากและตัวโตขึ้นกว่าอดีต มากัดกินทำร้ายนาข้าวของชาวบ้าน จนหลายคนรับมือกับหน่อไม้ไว้เลยเลิกปลูกข้าวไปเกือบทั้งหมดบ้านและหลายพื้นที่ประสบปัญหาเช่นกัน

โดยสรุปแล้ว สวณดุขง เป็นสวนที่เกิดขึ้นโดยคนที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ จากการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในอดีต โดยใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ จึงไม่แปลกเลยที่สวนดุขง จึงพบมากตามริมแม่น้ำในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะตามริมแม่น้ำสายบุรี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายใหญ่และยาว ในบริเวณสวนดุขง จะพบหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งของการอยู่อาศัยของมนุษย์นั่นคือ สุสานหรือคนมลายูเรียกว่ากูโบร์ มีกระจัดกระจายตามพื้นที่ใกล้ๆ ดุขง ทำให้สันนิษฐานการเคลื่อนย้ายของชุมชนในแต่ละชุมชนปัจจุบัน ว่ามาจากที่ไหนในอดีตได้ และเมื่อมีผู้คนมากขึ้นและอยู่เป็นสังคม ย่อมที่จะต้องมีการขยายพื้นที่ทำมาหากิน โดยเฉพาะการ

ทำนา จึงได้มีการจะขยับขยายเข้าหาที่หลุมเพื่อการทำนา ซึ่งบางครั้งก็อยู่ใกล้กับที่ดินที่เป็นลักษณะพรุ ทำให้เกิดคูขงในบริเวณป่าพรุ ที่เกิดจากมนุษย์เข้าหาสัตว์น้ำและปลุกข้าว และในบริเวณในป่าพรุเองนอกจากมีต้นเสม็ดแล้วยังมีต้นไม้อื่นๆอีกมากมายทั้งทานผลได้และทานส่วนอื่นๆได้ และเมื่อภัยสงครามมนุษย์ก็หนีภัยสงคราม ไปสร้างกระท่อมหลบภัยอยู่บนภูเขา ทำให้เกิดคูขงบนภูเขาขึ้น หลังจากทีรุ่นบุกเบิกเสียชีวิตไป สวนคูขงก็ยังคงอยู่และตกทอดมาสู่รุ่นหลังแต่ไม่มีการแบ่งถึงกรรมสิทธิ์ให้กับใคร ทุกคนยังเป็นเจ้าของในบรรดาเครือญาติ โดยจะมีการจัดสรรผลประโยชน์กันเองในวงเครือญาติ

การเข้ามาของพืชเศรษฐกิจอย่างยางพาราเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สวนคูขงล่มสลายเพราะนโยบายรัฐที่ส่งเสริมผ่านกองทุนสงเคราะห์สวนยาง พร้อมกันนั้นก็มียุบายจุดทะเบียนที่ทำกินเป็นส.ค. 1 ต่อมาได้ยกขึ้นเป็น น.ส.3 ก. ส่งเสริมปลูกไม้ในระบบเชิงเดี่ยว

อวสานของสวนคูขงเกิดขึ้นอย่างแท้จริง เมื่อ พ.ศ. 2542 รัฐบาลสมัยชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีได้ประกาศกฤษฎีกาเป็นอุทยานแห่งชาติบูโด – สุไหงปาดี มาพ.ศ. 2543 เจ้าหน้าที่อุทยานได้ลงพื้นที่ปักหลักเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติลงมาติดกับหมู่บ้านของประชาชนที่มีอยู่รอบๆ ภูเขาบูโดซึ่งเป็นที่ทำกินของชาวบ้าน สวนคูขงจึงตกไปอยู่ในเขตอุทยานหมด มีผลกระทบต่อการทำกินของชาวบ้าน จึงรวมกลุ่มต่อสู้เคลื่อนไหวกัน เรียกร้องสิทธิที่ทำกินอันชอบธรรมและได้เข้ากับกลุ่มที่มีผลกระทบกับอุทยานทับที่ทำกินของประชาชนใน 14 จังหวัดภาคใต้ สุดท้ายไปร่วมต่อสู้กับกลุ่มสมัชชาคนจน บรรลุเป็นกรณีปัญหาใหม่ “การประกาศอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีทับที่ทำกินของชาวบ้าน” ได้ทำหนังสือนำเสนอผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการเกษตรฯ ได้ยื่นหนังสือกับคณะรัฐมนตรีที่มาประชุมสัญจรที่จังหวัดนราธิวาสและได้ยื่นหนังสือกับกรมการสิทธิการสมาชิกรัฐสภาด้วย

หลังจากนั้นกรรมการสมาชิกรัฐสภาได้ดูพื้นที่สภาพปัญหาด้วยตนเอง ต่อมาผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นคนกรุงเทพมหานคร มีการลงพื้นที่ในเขตหมู่บ้านบลูกาสาเกาะ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส อดอยากไปชมสวนคูขงของชาวบ้านบนภูเขา ปรากฏว่าผู้ว่าได้พบเจอสวนคูขงของชาวบ้านและได้เห็นต้นทุเรียนใหญ่เท่ากับห้องข้าง ทำให้เกิดอาการตะลึงและตั้งคำถามว่า “คนปลูกหรือเปล่าหรือออกขึ้นเองตามธรรมชาติ” ชาวบ้านตอบ

ว่า “เป็นของคนปลูก” ผู้ว่าถามว่า “ปลูกเมื่อไร” ชาวบ้านตอบว่า “สมัยรุ่นปู่ทวด” แต่ก็ไม่มีใครเชื่อถือว่าคนเป็นผู้ปลูกแม้แต่บ่อย³

รูปที่ 47 ภาพวาดของนายมณูธรรม นิตติธรรม ที่มีชื่อว่า “กระท่อมชาวเลนกับถิ่นกำเนิดหมากแดง

3.3 การทำสวนยาง

ชาวพื้นเมืองในอเมริกากลางและอเมริกาใต้เรียกต้นไม้ที่ให้ยางว่า “คาอูทชุก” (Caoutchouc) แปลว่าต้นไม้ร้องไห้ จนถึงราว พ.ศ. 2313 (ค.ศ. 1770) โจเซฟ ปริสตี พบว่า ยางสามารถลบรอยดำของดินสอได้โดยที่กระดาษไม่เสีย จึงเรียกยางว่า “ยางลบ” หรือตัวลบ (Rabber) ซึ่งเป็นคำเรียกยางเฉพาะในอังกฤษและฮอลแลนด์เท่านั้น ส่วนในประเทศอื่นๆ สมัยนั้นเรียกยางว่า “คาอูทชุก” ทั้งสิ้น จนถึงสมัยที่โลกได้มีการปลูกยางกันมากในประเทศแถบอเมริกาใต้ จึงค้นพบว่าพันธุ์ยางคุณภาพดีที่สุดคือ ยางพันธุ์ Hevea Brasiliensis ซึ่งมีคุณภาพดีกว่าพันธุ์ Hevea Brasiliensis จึงมีการปลูกและซื้อขายยางพันธุ์ดังกล่าวกันมาก โดยศูนย์กลางการซื้อขายยางอยู่ที่เมืองท่าชื่อ “พารา” (Para) บนฝั่งแม่น้ำอเมซอน ประเทศบราซิล

³ มะอีซอ โสมมาตะและคณะ เรื่องเล่าจากหมู่บ้านเชิงบุดู กรณีบ้านตะโหนด 2553 : หน้า 168

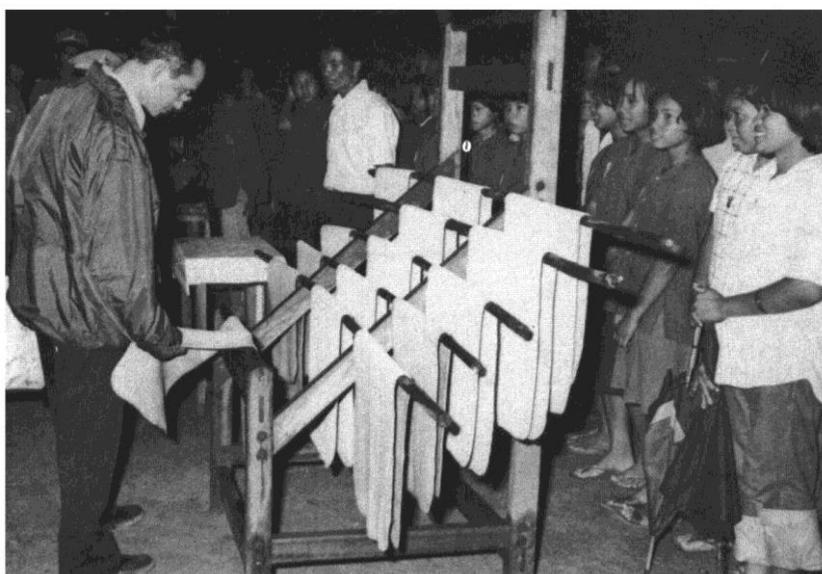
ดังนั้นยางพันธ์ Hevea Brasiliensis ซึ่งมีชื่อเรียกอีกว่า “ยางพารา” กลายเป็นชื่อที่แพร่หลายจนถึงทุกวันนี้

การผลิตยางในโลกสมัยก่อนปี พ.ศ.2443 (ค.ศ.1900) นั้น ส่วนมากจะเป็นยางที่ปลูกในประเทศแถบอเมริกาใต้คือ บราซิล โคลัมเบีย และปานามาเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนจากไต้หวันและแอฟริกา เมื่อมีความต้องการยางมากขึ้น เซอร์คลีเมนส์ มาร์คแฮม ผู้ช่วยเลขาธิการประจำทำเนียบผู้ว่าการประจำอินเดีย จึงนำพันธุ์ยางมาทดลองปลูกในอินเดียเป็นครั้งแรก แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงได้ทดลองปลูกยางในดินแดนต่างๆ ที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ ในที่สุดจึงพบว่า ในดินแดนแหลมมลายูเป็นที่ที่ยางจะเจริญเติบโตได้ดีที่สุด และยังพบว่า พันธุ์ยางที่ดีที่สุดคือยางพันธ์ Hevea Brasiliensis หรือยางพาราดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2425 (1882) ยางพาราจึงเป็นที่ นิยมปลูกกันอย่างแพร่หลายในแหลมมลายูในระยะแรกเริ่ม ยางพาราจะปลูกกันมากในดินแดนอาณานิคมของอังกฤษและฮอลแลนด์เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้น เยอรมันก็ปลูกยางไว้ที่แอฟริกาบ้าง และบางส่วนเป็นยางในรัสเซีย เหตุที่ยางพาราเป็นที่นิยมปลูกกันมากในเอเชีย อาจเนื่องมาจาก ในเอเชียมีองค์ประกอบต่างๆที่เหมาะสมในการปลูก ทั้งสภาพดินฟ้าอากาศ ภูมิประเทศ สภาพดิน และปริมาณฝน รวมทั้งแรงงานที่หาได้ง่าย ประกอบกับคุณสมบัติทางการเกษตรและการพาณิชย์ของยางเองเช่นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นควนเขา ไม่สามารถปลูกพืชอื่นได้ แต่ปลูกยางได้เป็นอย่างดีที่ปลูกง่าย ไม่ต้องดูแลรักษามากนัก โรคและศัตรูพืชน้อยไม่ต้องมีการเฝ้ารักษา เพราะผลผลิตของยางไม่สามารถขโมยกันได้ผลผลิตยางสามารถขายได้ทุกคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็ยางคุณภาพเลวเพียงใดก็ขายได้ เป็นยางปนกรวด ปนดิน ปนทราย ก็ขายได้ แม้แต่ขี้ของขี้ยาง ก็ขายได้ไม่ต้องง้อคนซื้อ เพราะผลผลิตไม่เน่าเสีย (ในอดีต)เป็นสินค้าที่ขายได้คล่อง และขายได้จนหมด ไม่มีเหลือ (ในอดีต)ให้ผลผลิตที่ยาวนาน

อังกฤษได้นำพันธุ์ยางมาปลูกที่ “บูกะกายูละ” ซึ่งปัจจุบันคือบ้านปลักปลา ตำบลลำภู นราธิวาส และตำบลละหาร อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เมื่อ ประมาณ พ.ศ. 2440 ซึ่งอาจจะก่อนที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์ฯ เจ้าเมืองตรัง ได้นำยางพาราจากมาเลเซียเข้ามาปลูกที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เมื่อ พ.ศ.2442 ถึงสองปีทีเดียว

ในบริเวณบ้าน “บูกะกายูละ” หรือเขาไม้ผาด ปัจจุบันคือบริเวณ “บ้านปลักปลา” ในตำบลลำภู อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส และบางส่วนของตำบลละหาร อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส มีชาวอังกฤษได้มาสัมปทานมาปลูกยางที่นี้เป็นรายแรก ชาวบ้านที่นี้ต่างก็มีความทรงจำที่ดีกับการได้เห็นบ้านหลังใหญ่บนภูเขา ซึ่งบ้านดังกล่าวได้พังเมื่อประมาณ 10 ปี

ที่ผ่านมา แต่หลังจากนั้นชาวฮอลแลนด์ได้มาอยู่แทนชาวอังกฤษและในช่วงนั้นพันธุ์ยางก็ได้ขยายปลูกไปตามบริเวณต่างๆ ซึ่งเป็นการปลูกแบบพื้นบ้านกับพืชชนิดอื่นๆ แล้วเมื่อได้ผลผลิตออกมาสามารถขายได้ราคาจึงนิยมกันปลูกแบบเป็นสวน สวนสวนยางดังกล่าวชาวฮอลแลนด์ได้ขายต่อให้กับบริษัทพืธานจนถึงทุกวันนี้ สวนยางในชุมชนขุนละหารฯพื้นที่ส่วนใหญ่จะพะพื้นที่นา มีการปลูกยางไม่มาก โดยส่วนใหญ่จะไปปลูกกันที่บ้านละหาร บ้านโต๊ะแม บ้านปลาวิ บ้านกือเดร์และบ้านปูลาไฮด์ เป็นต้น ปัจจุบันการปลูกปลูกยางก็ยังเป็นพืชที่นิยมเป็นอันดับหนึ่งของชาวบ้านถึงแม้ว่าราคาภายในปัจจุบันจะมีราคาตกต่ำก็ตาม⁴

รูปที่ 48 วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2521 ทอดพระเนตรยางแผ่น ผลิตโดยสมาชิกปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น ณ บริเวณวัดทุ่งคา ตำบลละหาร อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

4.ด้านการศึกษา

ในครั้งที่ท่านขุนละหารฯได้เดินทางไปเมืองบางกอก เพื่อเข้าเฝ้ารับกระบีพระราชทานนั้น ได้มีเจ้าหน้าที่ ได้พาท่านและคณะไปศึกษาดูงาน ณ ที่วัดแห่งหนึ่ง ท่านได้เล่า

⁴ มะอีซอ โขมาตะและคณะ เรื่องเล่าจากหมู่บ้านเชิงภูโต กรณีบ้านตะโหนด 2553 : หน้า186

ว่าในวัดมีโรงเรียนเปิดสอนหนังสือ ให้กับเด็กๆรอบๆบริเวณวัดและพระได้เรียนหนังสือกันด้วย เมื่อท่านได้กลับมาได้ไม่นาน ท่านได้เรียกชาวบ้านปรึกษาหารือเพื่อที่จะสร้างสุเหร่า เพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนา แต่ในขณะที่กำลังสร้างสุเหร่าอยู่นั้น ท่านได้นึกถึงตอนที่อยู่บางกอก ที่เจ้าหน้าที่ได้พาไปชมโรงเรียนในวัด ที่มีการเรียนการสอนทั้งสามัญและศาสนา เมื่อสร้างสุเหร่าจึงได้คิดถึงอนาคตของเด็กๆในชุมชนจะได้มีที่เรียนหนังสือ จึงชวนชาวบ้านมาร่วมกันสร้างอาคารเรียนหลังแรกของชุมชนขึ้น อาคารเรียนหลังแรกของชุมชน ได้ใช้ไม้ต้นหลวงชะโอนในการทำเสาและหาไม้ในพื้นที่ โดยเฉพาะไม้เสม็ดและปูลังคาด้วยมุ่งจาก เป็นอาคารเล็กๆสร้างอาคารติดกับสุเหร่า ในปีแรกรับเด็กนักเรียนประมาณ 20 คน เรียนภาษามลายูและตั้งชื่อว่าโรงเรียนบ้านกาเต็ง มีครูสอนอยู่คนเดียวชื่อนายนิตย์ นิตธรรมหรือนายนิอาแซ นิจินิกาวิ ท่านเกิดวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2457 เป็นครูสอนและครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนบ้านกาเต็ง และเป็นลูกเขยคนโตของท่านขุนละหารฯ โดยครั้งแรกจะสอนเฉพาะศาสนาในช่วงวันเสาร์ อาทิตย์และในเวลาเย็น เพราะในสมัยนั้นมีโรงเรียนของรัฐเปิดสอนสามัญอยู่ที่บ้านทุ่งคาและบ้านยิงอ ครูนิอาแซก็สอนอยู่ที่บ้านทุ่งคา ในขณะที่กำลังสอนอยู่ที่ทุ่งคาอยู่นั้นได้เตรียมที่สร้างบ้านพักตัวเองที่ทุ่งคาถึงขั้นทำคานเทพื้นแล้ว แต่ต่อมาทางกระทรวงการศึกษาได้มีนโยบายขยายโรงเรียน ชุมชนบ้านกาเต็งจึงเป็นตัวเล็อกหนึ่งในการสร้างโรงเรียนในเวลานั้น เพราะมีความพร้อมอยู่หลายด้าน จึงได้การจัดตั้งและขยายโรงเรียน ขึ้นมา ในบริเวณสวนของนางนิมะรอยาในปัจจุบัน ครูนิอาแซก็ได้ย้ายมาสอนในชุมชน ทำให้ต่อมานายบุญส่ง ลำพรหมแก้วขอซื้อที่ดินของครูนิอาแซ ที่เตรียมจะสร้างบ้านพักนั้น เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของตัวเอง นายนิอาแซก็ได้ขายที่ดินแปลงนั้น เป็นจำนวนเงิน 3,000 บาท (ที่ดินอยู่ตรงแยกทางเลี้ยวเข้าบ้านทุ่งคาตรงข้ามบ้านกำนันดูลลาตีฟ) ในกลางวัน นายนิอาแซจะสอนสามัญวิชาภาษาไทย ที่โรงเรียนบ้านกาเต็ง ส่วนกลางคืนสอนอัลกุรอานให้คนในหมู่บ้านเต็งและหมู่บ้านใกล้เคียง

รูปที่ 49 นายนิตย์ นิตติธรรม หรือนายนิฮาแซ นิจินการีครูใหญ่โรงเรียนบ้านกาแดง

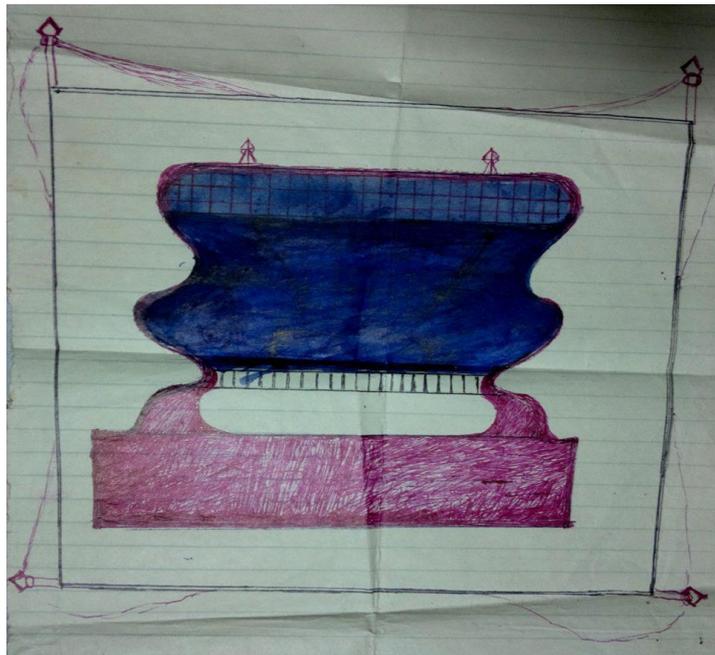

รูปที่ 50 หมวกราชการของนายนิตย์ นิตติธรรม ที่ถูกเก็บไว้บนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร

รูปที่ 51 นายหะยีนีแวนิหลง(นิจินิการี ,นิติธรรม) ต้นตระกูลนิติธรรม อดีตอีหม่าม ต้นหยงมัด
ไต่ะนิแวน ต้นหยงมัด บิดาชื่อ นิหลง มารดาชื่อ นียา มีพี่น้อง3คน คือ นิแวน นิณะ นิปี
เชื้อสายมาจากเมืองสายบุรี

นายนิอาแซมีบิดาชื่อนายนิแวน นิจินิการี อยู่ที่บ้านต้นหยงมัดหรือชาวบ้านจะเรียกว่า “ไต่ะแวนเบาะห์” เนื่องจากเมื่อวัวได้เดินมาถึงหน้าบ้านท่านก็จะร้องเสียง “เบาะห์” เสมอ เลยชาวบ้านจะเรียกท่านว่า “ไต่ะแวนเบาะห์” ตามเสียงร้องของวัว และท่านยังเป็นผู้บุกเบิกในการสร้างมัสยิดกลางประจำอำเภอระแงะ หรือมัสยิดต้นหยงมัดนั่นเอง โดยใช้ช่างก่อสร้างมาจากนครศรีธรรมราชในการก่อสร้างและแกะสลักลายปูนปั้นบนมัสยิดท่านเกิดในปี พ.ศ. 2439 ส่วนมารดาของท่านชื่อนางนิเินาะ นิเงาะ เกิดในปีพ.ศ. 2447 เป็นคนบ้าน ยี่งอ และเป็นครูสอนคัมภีร์อัลกรุอันที่บ้านยี่งออยู่ด้วย ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ทางโรงเรียนได้ขุดหลุมหลบภัยให้กับเด็กๆและครูไว้สำหรับหลบภัย มีการชักซ้อมหลายครั้ง แต่ก็ไม่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงๆ

รูปที่ 52 แบบสุสานที่ ไ้ะนิเวตันทงมัสหรือไ้แเวบะห์ อตีตอีหม่ามมัสยิดตันทงมัส ท่าน
ได้วาดไว้สำหรับสั่งเสียให้ทำท่านเมื่อท่านได้เสียชีวิต

รูปที่ 53 คณะครูถ่ายที่หน้าโรงเรียนบ้านยิงอผู้ชายยืนแถวสองจากเริ่มซ้ายสุดใกล้ๆเด็ก
คือนายนิตย์ นิตีธรรม

หลังจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายในจัดตั้งโรงเรียนในที่ชนบทให้เป็นระบบ มีครูผู้สอนและเปิดสอนเรียนตั้งแต่ ป.1 ถึง ป.4 โรงเรียนก็ได้มีการขยายโรงเรียนให้ใหญ่ขึ้น โรงเรียนมีขนาดความยาวประมาณ 100 เมตร ในตำบลละหาร มีโรงเรียน สองหลัง คือโรงเรียนบ้านกาแดงและโรงเรียนบ้านทุ่งคา คนตั้งแต่บ้านศาลาลูกไก่ บ้านชูแบลาฮา บ้านละหาร บ้านไต่ะแม และบ้านกือดือแป จะมาเรียนกันที่นี่ มีจำนวนนักเรียนหลายร้อยคน มีครูผู้สอนเพิ่มขึ้น โดยมีนายครูนิอาแซ นิจินิการี หรือนายนิตย นิติธรรม(เปลี่ยนชื่อและนามสกุลภายหลัง) เป็นครูใหญ่ มีครูปะดอมะซึ่งเป็นลูกคนโตของเปาะนิและ แต่เป็นครูที่นี่ได้ไม่นานเนื่องจากตึนักเรียนจนแซนหัก ต้องย้ายไปสอนที่อื่น ครูนิมะ เป็นคนมาจากบ้านย็อง ครูเจ็นซี เป็นครูสาว ที่มีหน้าตาดี เป็นคนจีนมาจากบ้านย็อง แต่มีปัญหาทะเลาะกับพี่สาวน้อยใจโดดบ่อน้ำฆ่าตัวตาย ครูวาและ มาจากบ้านบูเกะบางก กลางวันสอนสามัญ ตอนเย็นสอนศาสนาด้วย ครูอาแบดาไอ๊ะ (แฟนของเมาะซาชายข้าวย่าในชุมชน) แต่สอนไม่ได้นานเช่นกัน โรงเรียนบ้านกาแดงในสมัยนั้นได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่น ซึ่งในขณะนั้นพลเอกมังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีศึกษาธิการได้ลงมาเยี่ยมเยียนมอบประกาศนียบัตรและให้กำลังใจ ต่อมาจะมีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น นายนิตย นิติธรรม ได้บริจาคที่ดินและได้ย้ายไปสร้างโรงเรียนที่ใหม่จนถึงปัจจุบัน คือที่บ้านโคก หมู่ 1 ตำบลละหารในปัจจุบัน นายนิตย นิติธรรม หรือ “อาเยาะแฉว” ชื่อตามที่ลูกหลานเรียก ได้เสียชีวิตลง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2510 จากโรคเบาหวาน โดยท่านเป็นแผลที่หัวแม่มือ

จากการสัมภาษณ์ พระครูพิพิธนวกกรรมโกศล (ขวิญ) เจ้าอาวาสวัดทุ่งคา อายุ 87 ปี เล่าว่า ท่านเคยได้มีโอกาสเรียนกับครูนิอาแซเมื่อตอนที่ครูนิอาแซ สอนอยู่ที่ทุ่งคา ครูนิอาแซเป็นครูที่ดุแต่ใจดี ทุ่มเทกับการสอนมาก ขยันชอบพัฒนาโรงเรียน ในตอนเด็ก ๆ ท่านยังตามครูนิอาแซ ไปตัดไม้ในสวนของครูมาตกแต่งโรงเรียน ปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าครูจะจากไปนานแล้ว แต่ถึงก็ยังมีถึงเสมอ และดีใจมากที่พบผมในวันนี้ซึ่งเป็นหลานของครู และท่านยังจำได้อีกว่าเคยเห็นขุนละหารฯ คนทุ่งคาให้ความเคารพท่านมาก ในตอนเด็ก ๆ เมื่อมีงานบุญต่างๆ เด็ก ๆ ในบ้านทุ่งคาก็จะไปนอนกิน ชมการแสดงต่างๆอยู่ที่บ้านขุนละหารฯ นั่นแหละ

รูปที่ 54 พระครูพิพิธนวมกรรมโกศล (ขวัญ) เจ้าอาวาสวัดทุ่งคา อายุ 87 ปี

รูปที่ 55 ภาพวาดโรงเรียนบ้านกาเต็ง ณ สถานที่พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นขุนละหาร

รูปที่ 56 ภาพโรงเรียนบ้านกาเต็งในปัจจุบัน

5.ด้านศาสนา

ในชุมชนแห่งนี้มีผู้รู้ทางศาสนาเดินทางเข้ามาอยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน คือ ท่าน “โต๊ะปาเก” นั่นเอง และในบริเวณใกล้ๆชุมชนคือบ้านบูแมโต๊ะคาลิซึ่งในอดีตที่บ้านบูแมโต๊ะคาลิก็เป็นที่ตั้งของปอเนาะ สำหรับสอนในเรื่องของศาสนาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง มีบุคคลสำคัญที่ผ่านจากการเรียนที่นี้ไปสร้างชื่อเสียงในต่างประเทศ เช่นประเทศมาเลเซีย และซาอุดีอาหรับเบีย เป็นต้น ซึ่งคำว่า”คาลิ” มาจากคำว่า”โต๊ะคาลิ” ที่ความหมายเดียวกันกับคำว่าโต๊ะกอฎี” ในปัจจุบัน ที่ใช้เรียก “ดาโต๊ะยุติธรรม” ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าพื้นที่แห่งนี้ได้สร้างผู้รู้ทางศาสนาเกิดขึ้นในบริเวณรอบๆ ท่านโต๊ะปาเก เป็นผู้รู้ที่มาอยู่ที่นี้เพื่อสร้างพื้นฐานในเรื่องของศาสนาให้กับลูกหลานชุมชนแห่งนี้เติบโตขึ้นมาและเห็นผลได้อย่างชัดเจนหลังจากที่เสียท่านไป ลูกหลานของท่านก็ได้รับการศึกษาที่ดี ด้านศาสนาและสามัญ ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

คุณละหารฯในสมัยเด็ก ท่านเป็นเด็กปอเนาะ เรียนศาสนาที่ปอเนาะดาลอเป็นปอเนาะที่มีชื่อเสียงมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ท่านสามารถอ่านอัลกรุอันได้และประกอบพิธีละหมาดครบห้าเวลา นอกจากนี้ท่านยังฝึกฝนคาถาอาคมและวิชาการป้องกันตัว โดยในสมัยเด็กคุณละหารฯ ในขณะที่ท่านกำลังเดินเล่นตามประสาเด็กๆ เปาะนิวาเต็ง ซึ่งเป็น

พ่อของโต๊ะแฉะและได้เรียกขุนละครให้เข้ามาหาว่าจะให้ของ ขุนละครนี่กว่าจะให้ของกิน จึงเดินเข้าไปหาเปาะนิวาตั้งบอกว่าเขาได้สืบทอดวิชาเหล่านี้มานานมาก ซึ่งวิชาอาคมที่เจ้าเมืองมลายูในอดีตไว้ใช้สำหรับป้องกันตัว และตอนนี้เจ้าโตพอแล้ว ที่จะสืบทอดแทนเขาเพื่อสำหรับนำไปใช้ในภายภาคหน้าไว้ป้องกันตัว ขุนละครก็ได้ยินยอมรับการถ่ายทอดวิชาจากท่าน และนำไปใช้ตลอดอายุของท่าน ส่วนลูกชายของเปาะนิวาตั้งชื่อเปาะนิและ ซึ่งลูกชายของท่านคืออดีตนายอำเภอบาเจาะคือท่านนิอาแซ ซ็อูเซ็ง ได้เล่าให้ฟังว่าตอนเด็กๆ ท่านสังเกตเห็นคุณพ่อคือท่านเปาะนิและจะมีวิชาอาคมประจำตัว เมื่อท่านละหมาดมัซริบเสร็จ (ละหมาดตอนหัวค่ำเวลาประมาณหกโมงครึ่ง) ท่านก็จะท่องคาถาเมื่อจบบทก็จะเอาพรวดมาสับที่ขา ทำอย่างนี้หลายๆ ครั้งในทุกค่ำคืน มีอยู่ครั้งหนึ่งท่านได้ไปในทุ่งนา กับพ่อ ท่านสังเกตเห็นว่ามีปลิงมาเกาะที่ขาพ่อท่านที่ไร พ่อจะใช้พรวดสับไปที่ปลิงที่กำลังเกาะบนขาทำให้ปลิงขาดสองท่อน แต่ขาท่านไม่เคยเป็นแผลเลย ท่านยังเล่าอีกว่าพ่อของท่านหรือเปาะนิและ จะเป็นผู้ส่งสารให้กับท่านขุนละครเพื่อติดต่อกับทางราชการ หรือติดต่อเรื่องต่างๆ ตามที่ขุนละครสั่ง

รูปที่ 57 เปาะนิและ บิดาของอดีตนายอำเภอนิอาแซ ซ็อูเซ็ง

5.1 ประวัติมัสยิดอัดดีนียะห์

หลังจากนายนิฮาเว ได้ดำรงตำแหน่งขุน ได้ไม่นานท่านก็ได้ชักชวนชาวบ้านให้มีการสร้างสุเหร่าในชุมชนเพื่อประกอบพิธีละหมาด ซึ่งในขณะนั้นสุเหร่าที่ใช้ละหมาดอยู่ที่บ้านยิงอ ซึ่งมีระยะทางที่ไกลในการเดินทาง จึงช่วยกันกับชาวบ้านสร้างสุเหร่าหลังแรกในตำบลขึ้น โดยได้เชิญท่านหะยีมะเจ๊ะซอ จากบ้านลาฮามาเป็นอิหม่ามคนแรก (ในการละหมาดวันศุกร์ในแต่ละสัปดาห์บางสัปดาห์ก็สามารถประกอบพิธีได้แต่บางสัปดาห์ก็ไม่สามารถจะละหมาดวันศุกร์ได้เนื่องจากองค์ละหมาดไม่ครบ 40 คน) หลังจากท่านหะยีมะเจ๊ะซอ อิหม่ามคนที่สอง ก็เป็นท่านอิหม่ามหะยีดิงจากบ้านลาฮา เช่นกัน ส่วนคนที่สาม คือท่านอิหม่าม หะยีอาแซ จากบ้านบาโง และคนที่สี่คือท่าน อิหม่าม หะยีแวมายี หะยีวาเด็ง และประมาณปี พ.ศ.2505 สุเหร่า เริ่มมีความคับแคบ ท่านอิหม่ามหะยีแวมายี ได้เชิญชวนชาวบ้านทำงานบุญเพื่อเรียไ้หาเงินสร้างมัสยิดหลังใหม่ โดยได้รับบริจาคที่ดินจากนายบือราเฮง คือรา โดยเริ่มแรกกลุ่มสตรีแกนนำโดย นางนิหะมัดชง (ลูกสาวคนเล็กของขุนละหารฯ) ได้กำหนดให้ทุกบ่ายวันพฤหัสบดี ให้มีการเลี้ยงน้ำชาเพื่อเชิญชวนคนในตำบลออกมากินน้ำชา และต่อเติมมัสยิดไปเรื่อยๆจนสามารถประกอบพิธีละหมาดได้ หลังจากนั้นได้กำหนดให้กลุ่มสตรีออกมาละหมาดทุกเที่ยงวันพฤหัสบดี ผู้ชายทุกเที่ยงวันศุกร์ เพื่อออกมากินน้ำชาเพื่อเรียไ้เงิน และประมาณปีพ.ศ.2510ท่านอิหม่ามหะยีแวมายี ได้ประชุมชาวบ้านเพื่อจัดงานบุญครั้งแรก ในครั้งนั้น ได้เงินบริจาคทั้งสิ้นประมาณ 170,000 บาท โดยมีนายช่างจากสายบุรี คือช่างมะยาอิง โต๊ะกูปา เปาะลาเต๊ะ ปะจุมมะห์ ลงวาเย็ง เป็นช่างการสร้างมัสยิดในครั้งนั้น

ในวันที่ 12 กรกฎาคม 2518 แกนนำกลุ่มสตรี ที่เป็นเคารพนับถือในชุมชน ได้เชิญชวนกลุ่มสตรีทั้งหมดบ้านจัดงานบุญเพื่อเรียไ้เงินต่อเติมในส่วนของบันได และ อ่างอาบน้ำละหมาด จนสามารถสร้างได้สำเร็จ และประมาณปีพ.ศ. 2531. ท่านอิหม่ามหะยีแวมายี ได้เชิญชวนชาวบ้านจัดงานบุญอีกครั้งเพื่อต่อเติมซื้อที่ดินและขยายมัสยิด และในครั้งนั้นได้รับเงินบริจาคประมาณ 500,000 บาท จัดซื้อที่ดินจำนวนสี่ห้อง ประมาณ 200,000 กว่าบาทและส่วนที่เหลือได้ต่อเติมขยายมัสยิดและตั้งชื่อมัสยิดว่า มัสยิด"อัดดีนียะห์" และท่านได้เสียชีวิตลงในวันที่ 26 พฤษภาคม 2543 และหลังจากนั้นชาวบ้านได้แต่งตั้งนายสะมาอุง สุหลง ซึ่งในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งปีหลัน เป็น อิหม่ามสืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อปลายปีพ.ศ.2547 ถึงต้นปี พ.ศ.2548 ได้ทำงานบุญอีกครั้งเพื่อจัดซื้อที่ดินเพิ่มเติมให้กับมัสยิดที่ดินเป็นสวนยางอยู่ตรงข้ามมัสยิดในราคา 1,500,000 บาท แต่ไม่สามารถจะจัดหาเงิน

บริจาคได้เพียงพอจึงซื้อได้เฉพาะที่ดินที่อยู่หลังมัสยิด ที่ประมาณ ๔ ไร่ ปัจจุบันได้สร้างโรงเรียนตาดิกาที่ดินสวนยางทางโรงเรียนอัลฮิยะฮ์วิทยาได้จัดซื้อและสร้างโรงเรียนขึ้นจนถึงปัจจุบัน ตอนนั้นได้เงินบริจาคจำนวน 417,664 บาท และระหว่าง เดือน ส.ค.ปีพ.ศ.2555ถึง มี.ค.ปี 2556 ได้มีการเปลี่ยนโครงหลังคามัสยิดใหม่ เนื่องจากหลังคาเก่ารั่วซึม ใช้งบประมาณ ประมาณ 575,000 บาท โดยได้รับจากงบ โครงการ SML จำนวน 200,000 บาทและจากเงิน กองกลางสวนยางที่ลูกสาวคนโตของขุนละหารฯ คือนิมะกาเต็ง ได้มอบสวนยางจำนวน 10 ไร่ ให้กับมัสยิด จำนวนเงิน ประมาณ 250,000 บาทและจากเงินบริจาคของชาวบ้านประมาณ 125,000 บาท

รูปที่ 58 ภาพวาดสุเหร่าในชุมชนขุนละหารฯในอดีตจากบอรรถในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร

รูปที่ 59 รูปเด็กๆและมัสยิดอดีตในยะหีในอดีต

รูปที่ 60 ภาพถ่ายมัสยิดอดีตนี้ยะหีบ่านกาเด็ง ณ ปัจจุบัน

5.2 ประวัติโรงเรียนตาดีกา

นอกจากที่ขุนละหารฯ ได้สร้างสุเหร่าแล้ว ท่านยังอยากจะให้เด็กๆ ในชุมชนสามารถเรียนวิชาศาสนาด้วย โดยขุนละหารฯ ได้ให้ลูกเขยคือนายนิത്യ นิติธรรม สอนการอ่านคัมภีร์อัลกุรอานและสอนตาดีกาที่บ้านในเวลาตอนเย็นและตอนค่ำ เพื่อให้เด็กๆ สามารถใช้ในการประกอบศาสนากิจได้ ขุนละหารฯ จะให้ความสำคัญกับเรื่องศาสนาเป็นอย่างมาก และหลังจากมีการเปิดสอนหลักสูตรภาษาไทยในโรงเรียนแล้ว ยังมีหลักสูตรเรียนภาษามลายู วันละ ๑ ชั่วโมง โดยมีนายนิത്യ นิติธรรมและครูวาและ ช่วยสอนวิชาภาคภาษามลายู ซึ่งมีลักษณะการสอนคล้ายๆ กับตาดีกาในปัจจุบัน ซึ่งในอดีตเวลาเด็กๆ จะเรียนอัลกุรอานที่บ้าน โต๊ะครูจะต้องช่วยกันตักน้ำใส่ในตุ่มคนละ 1 รอบ เพื่อให้สำหรับล้างเท้า ถ้าบ้านโต๊ะครูไหน มีเด็กนักเรียนหลายคน ก็จะต้องเข้าแถวยาวเพื่อรอคิว ตักน้ำก่อนจะขึ้นไปเรียน

หลังจากที่ได้ย้ายโรงเรียนบ้านกาเต็งไปอยู่ที่ใหม่ได้ไม่นาน นายนิത്യ นิติธรรม ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคเบาหวาน ทำให้การเรียนการสอนอัลกุรอานของเด็กๆ ก็จะไปเรียนตามบ้านผู้รู้ต่างๆ เพราะในช่วงนั้นมีผู้รู้หลายคน เช่น ลูกหลานขุนละหาร ก็จะเรียนกับภรรยาของนายนิത്യ (นิหมีะกาเต็ง) และลูกสาวคนโตของนายนิത്യ คือนางนิหมีะรอฮิง ส่วนคนอื่นก็จะไปเรียนบ้าน อีหม่านหะยีวากับภรรยาบ้าง สอนตาดีกาก็จะมีครูสาเลียฮา สะอะ มาสอนแทน แต่ในช่วงที่จะมีการรื้อสุเหร่าเก่าเพื่อนำไม้ไปสร้างตาดีกาหลังใหม่ในบริเวณหลังมัสยิดนั้นครูสาเลียฮา ก็ได้ใช้บ้านของตัวเองเป็นที่สอน (หลังจากสาเลียฮา สะอะ มีครอบครัวได้แต่งงานกับ นายสามะแอะ สะอะ ก็ได้แยกออกจากบ้านหลังนั้น และบ้านหลังนั้นก็ตกในความครอบครองของนางเสาเด๊ะ เจ๊ะนะ อาศัยอยู่กับลูกๆ จนปีพ.ศ. 2556 ได้มีการรื้อบ้านหลังนั้น เพื่อสร้างบ้านใหม่แทน) นอกจากจะสอนตาดีกาแล้วยังสอนการละหมาดให้กับเด็กๆ ด้วย หลังจากตาดีกาหลังใหม่ได้สร้างเสร็จ ก็ได้ย้ายจากการสอนจากบ้านตัวเองไปสอนที่ตาดีกาหลังใหม่ หลังจากนั้นก็ได้ ครูคอเลาะ หรือแบเล๊ะ ตามชื่อที่เด็กๆ เรียกๆ แบเล๊ะ จะทุ่มเทมากในการสร้างตาดีกาและสร้างเด็กในชุมชนให้มีการศึกษาในเรื่องของศาสนา ในเวลาหัวรุ่งก่อนที่จะละหมาดซุบฮี แบเล๊ะจะเดินตีปี่บรอบๆ หมู่บ้าน เพื่อไปปลุกชาวบ้านให้ตื่นมาละหมาดซุบฮี จนชาวบ้านบอกว่าแบเล๊ะบ้า ผมยังจำได้ในสมัยเด็กๆ ในช่วงปิดเทอมภาคเรียน แบเล๊ะจะให้เด็กๆ ที่เรียนตาดีกาออกเรียไร่หาเงินตามหมู่บ้านต่างๆ ค่าที่ไหนนอนที่มัสยิดในชุมชนนั้น เป็นเวลาประมาณ สองอาทิตย์เพื่อให้ได้เงินมาต่อเติมและขยายโรงเรียนตาดีกา และจะให้รางวัลเป็นผ้าถุงให้กับเด็กๆ ที่เก็บเงินบริจาคได้มากที่สุดด้วย ผู้วิจัยได้ที่สองในการหาเงินบริจาคในครั้งนี้ ส่วนคนได้ที่หนึ่งคือนายรุสลัน ดือราชาเดร์ (ปัจจุบันได้เสียชีวิตจาก

อุบัติเหตุรถยนต์เมื่อปีพ.ศ. 2555) แบลี๊ะเป็นครูที่ดู แต่เป็นที่เคารพนับถือของเด็กๆมากในเวลานั้นจนถึงทุกปัจจุบัน หลังจากนั้นแบลี๊ะได้มีครอบครัวและได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านกาเต็ง กสิสา อ.ระแงะ จ.นราธิวาส โรงเรียนตาดีกา ได้มีครูอุสมาน อาแวกาจิ มาสอนแทนอยู่เป็นเวลาหลายปี ผมก็ได้มีโอกาสได้เรียนกับครูอุสมานด้วย หลังจากนั้นท่านก็มีปัญหาในเรื่องการเงินของตาดีกา และได้ลาออกจากการสอนตาดีกาและท่านได้เสียชีวิตลงจากอุบัติเหตุรถสิบล้อบรรทุกน้ำแข็งชนรถจักรยานยนต์ของท่านและเสียชีวิต ตรงทางจะเลี้ยวเข้าบ้านของคุณแม่ของท่าน ในปีพ.ศ.2556หลังจากครูอุสมานลาออก ก็ได้นายหะมะ ดีอราชาเดร์เข้ามาบริหารแทนจนถึงปัจจุบัน และหลังจากนั้น นายหะมะ ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งคอตีบ แทนนายดีอราแม อัดนิ ที่มีปัญหาในเรื่องของการอ่านคุดเบาะห์ (ที่ชาวบอกว่าอ่านผิดเพี้ยนหลายครั้ง) จนท่านลาออกจากความเป็นคอตีบ และนอกจากสอนตาดีกาแล้ว คอตีบหะมะก็ได้เปิดสอนหลักสูตรกีรออาตี (สอนอ่านอัลกรุอาน) ในเวลากลางคืนด้วย มีเด็กจำนวนมากที่ออกมาเรียนกีรออาตีในเวลากลางคืน ส่วนตาดีกานั้นในปัจจุบันมีเด็กเรียนไม่มากเนื่องจากเด็กในชุมชนได้แยกย้ายไปเรียนที่หมู่บ้านอื่นๆเช่นบ้านชะหารบ้านยิงอเป็นต้น ส่วนระฆังเก่ายังคงใช้ที่ โรงเรียนตาดีกา ปัจจุบันถูกเก็บรักษาบนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนชะหาร

รูปที่ 61 ระฆังที่ทำมาจากล้อรถจี๊ป เป็นระฆังชิ้นแรกที่ใช้ที่โรงเรียนกาเต็ง จนถึงปีพ.ศ. 2555

หลังจากที่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ในวันที่ 13 พฤษภาคม 2552 ได้การประชุมถึงโครงการที่จะย้ายตาดีกาไปอยู่บนที่ดินที่ซื้อใหม่ เพื่อรองรับการขยายตัวของมัสยิดในอนาคต โดยเฉพาะในปัจจุบันมัสยิดมีปัญหาในเรื่องห้องน้ำ เพราะมัสยิดแห่งนี้ตั้งอยู่บนทำเลที่ดี ติดถนนสี่เลน เวลาคนสัญจรเดินทางมาจากสุหงโกลก มุ่งสู่จังหวัดปัตตานี มัสยิดแห่งนี้เป็นที่นิยมของผู้คนที่สัญจรที่จะแวะจอดละหมาด ในบ้างคืนมีรถบัสแวะจอดมีคนเป็นร้อย ทำให้ห้องน้ำมีไม่เพียงพอ บริเวณของมัสยิดในขณะนั้นมีพื้นที่จำกัดหากจะขยายห้องน้ำจะต้องย้ายโรงเรียนตาดีกาไปที่อื่นก่อน จึงจะขยายห้องน้ำได้ หลังจากที่ได้รับดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านประมาณ 1 ปี ได้มีโครงการที่ลงสู่หมู่บ้านเป็นโครงการทางด้านวัฒนธรรม เพื่อจัดงานในชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์ให้คนในชุมชนมีความสามัคคี มีงบประมาณประมาณ 80,000 บาท เพื่อสำหรับจัดกิจกรรม แล้วในความเป็นผู้นำคิดว่าหากนำเงินนี้มาซื้อดัวทำข้าวเลี้ยงชาวบ้านให้ออกมาช่วยกันทำและช่วยกันกินกลัวว่าจะเสียงบประมาณไปโดยเปล่าประโยชน์เลยได้สังเกตเห็นความจำเป็นของชุมชนในขณะนั้นว่าทางด้านบ้านกาเด็ง ต้องการจะย้ายโรงเรียนตาดีกาส่วนทางบ้านก็อดื้อแป่ ก็มีปัญหาเรื่องมัสยิดที่คับแคบทางชุมชนต้องการที่จะขยายเช่นกัน เลยได้ปรึกษาผู้อาวุโสในชุมชน(คือท่าน นืออาแซ ชือเซ็ง อติตนายอำเภอบาเจาะ)ว่า หากผมจะใช้เงินจำนวนนี้ ที่จะลงสู่ชุมชน มาเป็นต้นทุนสำหรับจัดงานการกุศลเลี้ยงข้าวยาเพื่อเรียไรหาเงิน ท่านผู้อาวุโสเห็นดีงามกับความคิดของผมด้วย เลยมีการประชุมและจัดงานกันในวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ขึ้นหลังจากที่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน 1 ปี ในตอนนั้นทางชุมชนก็มีปัญหาถึงความสามัคคี เพราะคนยังไม่เป็นหนึ่ง สาเหตุมาจากจากพิษของการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านซึ่งตอนนั้น มีผู้สมัครสี่คนรวมถึงผม หลังจากการเลือกตั้งก็ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มทำให้ชุมชนยังขาดความสามัคคี มีผู้คนให้ความร่วมมือประมาณครึ่งหนึ่งของคนในชุมชน ที่ออกไปเชิญบรรดาญาติและมิตรสหาย และบวกกับข้อจำกัดของระยะเวลาที่สั้น เพราะใกล้สิ้นปีงบประมาณของราชการภายในกันยายนของทุกปี มีเวลาเตรียมจัดงานเพียง 2 เดือนเท่านั้น ได้เงินบริจาคในครั้งนั้นจำนวนประมาณ 500,000 กว่าบาท สามารถแบ่งให้สองหมู่บ้านได้หมู่บ้านละประมาณ 250,000 บาทเพื่อเป็นฐานสำหรับการก่อสร้างและได้เริ่มก่อสร้างตาดีกาและขยายมัสยิดบ้านก็อดื้อแป่ ในปีพ.ศ. 2555

รูปที่ 62 การก่อสร้างเพื่อขยายของมัสยิดบ้านกาแดง

รูปที่ 63 การก่อสร้างตาดีกาหลังใหม่

และประมาณเดือนสิงหาคม ปีพ.ศ.2556 จากการทำงานทางด้านวัฒนธรรม ทำให้สนิทสนมกับวัฒนธรรมจังหวัด จึงสามารถได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการห้องน้ำ 1 มัสยิด 1 อำเภอของจังหวัดโดยทางจังหวัดกำหนดให้สร้างห้องน้ำจำนวนสามห้องเลยใช้พื้นที่ของโรงเรียนตาดีกาที่กำลังใช้เรียนอยู่ 4 เมตรเพื่อมาสร้างห้องน้ำหญิงแต่สามารถสร้างได้จำนวน 4 ห้อง และเป็นที่พอใจของชาวบ้านมากและสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้มาประกอบศาสนากิจผู้หญิงเป็นอย่างดี

รูปที่ 64 ห้องน้ำหญิงใหม่ ที่มีสียอดัดดีนียะห์

5.4 ประวัติสุเหร่าหรือบลาเสาะในชุมชนกือดือแป

จากการสัมภาษณ์นายอาแว ยาฮา หรือที่ลูกหลานจะเรียกว่า “เปาะจิฮาแว” ปัจจุบันอายุ 82 ปี ได้เล่าให้ฟังว่าสุเหร่าหรือบลาเสาะแห่งนี้ เริ่มสร้างเมื่อท่านอายุประมาณ 30 ปี เพราะฉะนั้น บลาเสาะจะมีอายุอยู่ในช่วงประมาณ 50 ปี โดยมีแกนนำคือ “โตะมุเต็งวา เต๊ะ” ตาของโตะมุเต็งอัสมัน มาหะดุงในปัจจุบัน” ได้เกณฑ์ชาวบ้านในสมัยนั้นออกไป โดยเฉพาะท่านปะดอซอผู้เฒ่าที่ลูกหลานเคารพในชุมชน ปะดอซอเป็นคนดูแลนาข้าวในเขตบริเวณในชุมชนกือดือแปของท่านขุนละหารฯและลูกหลานขุนละหารฯสืบต่อมาด้วย และยังมีแกนนำอีกคนคือปะจู่เจ๊ะนะห์ ซึ่งเป็นช่างบ้านได้ร่วมกันไปตัดไม้ในป่าพุ่มมาสร้าง และได้มีการเรียไรเงินและแรงจากชาวบ้านมาช่วยกันสร้างและยังมีการเลี้ยงน้ำชา จากเพื่อนบ้าน มากินน้ำชา เพื่อเปิดรับเงินบริจาค โดยมีนายเซ็ง เป็นอีหม่ามหลังจากท่านเสียชีวิต ก็มีท่านปะจู่เจ๊ะนะห์ เป็นอีหม่ามต่อ และเมื่อสิ้นปะจู่เจ๊ะนะห์ ได้นายดอเลาะ ซึ่งเป็นลูกได้ขึ้นมาเป็นอีหม่ามแทนจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 65 นายอาแว ยาฮา ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านกือดือแป่ ปัจจุบันอายุ 82 ปี

รูปที่ 66 สุเหร่าหรือบาลาเสาะบ้านกือดือแป่ในปัจจุบัน

5.5 ประวัติมัสยิดกือตือแป

ประมาณปี พ.ศ. 2540 หลังจากคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านในสมัยที่นายอัสมัน มาหะดุงได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านเริ่มแบ่งเป็นสองฝั่งโดยคนในชุมชนกือตือแป มีความต้องการที่จะทำการละหมาดวันศุกร์ในชุมชนตัวเอง ไม่อยากจะไปละหมาดร่วมกับชุมชนบ้านกาเต็งแล้ว อยากจะสร้างมัสยิดในชุมชน โดยบาลาเสาะที่ใช้กันอยู่ในขณะนั้นเริ่มคับแคบ นายวอเซ็ง พ่อของแวนอาแซ อาแวน นายแบแซะแกนน่า และชาวบ้าน ได้มีการจัดงานบุญ โดยการเลี้ยงน้ำชาเพื่อหาเงินมาซื้อที่ดินสำหรับสร้างมัสยิดซึ่งในเวลานั้นเป็นที่ดินของนายยาได้ในราคาถูก หลังจากหาเงินเพียงพอและได้ซื้อที่ดินแล้ว ชาวบ้านได้ไปตัดไม้ตำเสาเพื่อนำมาทำเสาในการก่อสร้างมัสยิด โดยได้ช่วยกันนำที่ดินจากในทุ่งนาบรรทุกบนากหมากลากมาถมที่ได้ระดับสูงขึ้นเพราะที่ดินเดิมเป็นทุ่งนา

หลังจากนั้นนายอาหะมะ อาแวน ซึ่งในขณะนั้นได้นำเงินบริจาคจากคนอาหรับมาสร้างมัสยิดในท้องถิ่น ตามชุมชนต่างๆได้เข้ามาพูดคุยกับชาวบ้าน และสัญญาว่าจะหางบประมาณลงมาสร้างมัสยิดในชุมชนแห่งนี้ให้ได้ โดยให้ชาวบ้านชำระค่าที่ให้หมดและยกที่ดินเป็นสาธารณะประโยชน์ หลังจากนั้นท่านได้ทำการก่อสร้างให้จนแล้วเสร็จ ในระหว่างก่อนจะสร้างมัสยิดได้มีการถมดิน โดยซื้อที่ดินของนายมะ ฮูแบ มาถมเพราะราคาที่ดินของมะฮูแบ ราคาถูกกว่าที่ดินของกำนันดุลลาตีฟ จึงเข้ามาถม จึงสร้างความไม่พอใจให้กับกำนัน จึงไปห้ามไม่ให้มะฮูแบนำรถหกล้อเข้ามาวิ่งบนเส้นทางที่อบต.ได้ทำ กลัวว่าถนนจะพังเพราะช่วงนั้นกำนันดำรงตำแหน่งประธานอบต.ด้วย โดยจะให้ชาวบ้านซื้อที่ของเขาแทน โดยอ้างว่าหากถนนเสียหายจากรถของเขาเขาเป็นประธานอบต.อยู่ สามารถที่จะซ่อมแซมถนนเองได้

หลังจากนั้นอาหะมะ อาแวน ได้สร้างมัสยิดจนแล้วเสร็จ และเกิดมีปัญหากับชาวบ้าน จนทำให้ชาวบ้านเกิดความไม่พอใจ นายมาหะมะก็เลยมอบมัสยิดนั้นให้ชุมชนเป็นคนดูแล และนายอิลยัส ดอซอ ได้ตัดตัวเองและเดินเรื่องจนมัสยิดสามารถจดทะเบียนเป็นหลังที่สองของชุมชนได้และแต่งตั้งตัวเอง ขึ้นดำรงตำแหน่งอิหม่าม จนถึงปัจจุบัน

5.6 ประวัติบาลาเสาะ(สุเหร่า)ตารีกะ

สุเหร่าและบาลาเสาะแห่งนี้ได้ก่อตั้งขึ้นตามจุดประสงค์ของนายหะยีหะมิ แป ซึ่งในขณะนั้นเขาดำรงตำแหน่งคอเต็บ ประจำที่มัสยิดบ้านกาเต็ง แต่ในตอนนั้นท่านได้เริ่มมีการปฏิบัติธรรมหรือสรรเสริญพระเจ้าและศาสดามูฮัมหมัดแบบเสียงดัง หรือในภาษามลายูถิ่นเรียกว่า(งาเต๊ะปือซา)จนท่านรู้สึกจะไปรบกวนคนอื่นๆ การปฏิบัติแนวทางแบบนี้จะเรียกกัน

ว่ากลุ่ม “ตาเราะ” โดยมีเครือข่ายสำนักอยู่บ้านโคชีมาและประเทศมาเลเซีย ท่านต้องการอยากจะไปหาสถานที่สงบๆ สำหรับการปฏิบัติธรรม จึงได้ไปสร้างสุเหร่าหรือบาลาเสาะหลังใหม่ ในหมู่บ้านก็คือแปดติดกับปลายนา หลังจากท่านนั้นได้ลาออกจากตำแหน่งคอบเต็บเมื่อประมาณ 25 ปีที่ผ่านมาและมีผู้คนสนใจเข้ามาศึกษากับท่าน ได้สร้างกระท่อมเล็กๆ 4-5 หลังหรือในภาษาท้องถิ่นจะเรียกว่า ปอเนาะ แต่หลังจากนั้นท่านได้มีปัญหาครอบครวและได้หย่าจากภรรยาของท่านและย้ายกลับไปอยู่บ้านบลูกาสนอซึ่งเป็นบ้านเดิมของครอบครัวท่าน คือ”โต๊ะแป” ตามนามสกุลของท่าน และได้แต่งงานใหม่กับหญิงคนกลันตัน ส่วน บลาเสาะที่นี้ท่านได้มอบให้กับแบลือดีโต๊ะสลาวะหรือแบลือดีโต๊ะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลและท่านจะมาทุกค่ำวันพฤหัสบดีและหลังจากนั้นเมื่อสามปีที่แล้วก็ได้สร้างสุเหร่าหลังใหม่ขึ้นปัจจุบันกลุ่มนี้มีประมาณ 15 คน กลุ่มนี้จะมีการใช้ลูกประคำและกล่าวสรรเสริญเสียงดังมากๆและมีการโยกตัวตามจังหวะด้วย ทุกคืนวันพฤหัสบดีจะมีการร่วมตัวเพื่อประกอบศาสนากิจตามแบบของกลุ่มและในเช้าวันศุกร์ก็จะมีการไปประกอบพิธีบนกุโบร์หรือสุสานในชุมชนบ้านก็คือแปดด้วย

รูปที่ 67 สุเหร่ากลุ่มตาเราะ หรืองาเต๊ะปือซาหลังเก่า

รูปที่ 68 บาลาเสาะกลุ่มตาเราะหรือกาเต๊ะปือชาหลังใหม่

5.7 คณะใหม่

ในชุมชนมีคณะใหม่เกิดขึ้น โดยมีนายมาหะมะ อาแว ได้ไปศึกษาในประเทศคูเวตและเมื่อศึกษาจบได้กลับมาเป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนอัสตอร์กียะห์ อิสลามมียะห์ในตัวจังหวัด หลังจากนั้นท่านได้ตั้งโครงการจากประเทศคูเวตมาสร้างมัสยิดให้กับชุมชนที่ไม่มีมัสยิดและสร้างเพิ่มสำหรับชุมชนที่ต้องการมัสยิดเพิ่ม และเมื่อสร้างมัสยิดหลายหลังทำให้เกิดเครือข่าย หลังจากนั้นท่านได้เริ่มบรรยายธรรมที่มัสยิดบ้านบาโง ในตำบลละหาร และเชิญเครือข่ายของท่านเข้ามารับฟังทุกเช้าวันศุกร์ และสอนแนวทางปฏิบัติในเรื่องศาสนาไปด้วย ซึ่งบางอย่างขัดกับคณะเก่าที่เคยอยู่ในท้องถิ่นแห่งนี้ ทำให้หลายชุมชน ปัจจุบันมีสองมัสยิดและมีสองคณะเกิดขึ้น บางครั้งถึงกับทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างสองคณะในชุมชนนั้นๆ และท่านยังสร้างอาคารสำหรับเด็กกำพร้าในท้องถิ่นที่บ้านกือตือแป โดยดึงงบประมาณจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูและส่งเล่าเรียนหนังสือตามโรงเรียนต่างๆ และท่านได้สร้างโรงเรียนที่บ้านฮูเตทวอ ต.โคกเคียง อ.เมือง .จังหวัดนราธิวาส และได้จัดตั้งมูลนิธิฟื้นฟูมรดกอิสลามภาคพื้นเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ประเทศไทย)และท่านนั่งเป็น

ประธาน จนปีพ.ศ. 2548 ท่านได้ซื้อที่ดินในชุมชนและมาสร้างโรงเรียนอัลอียะวิทยาและย้ายมูลนิธิมาอยู่ที่นั่นจนถึงปัจจุบัน

ประวัติโรงเรียนอัลอียะ

โรงเรียนอัลอียะวิทยา เลขที่ 104 / 2 ม. 7 ต. ละหาร อ. ยี่งอ จ. นราธิวาส ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาเยาวชนมุสลิม โดยจะปลูกฝังคุณธรรมศาสนา จึงได้จัดตั้งโรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาทั้งระบบ คือ ตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โดยนายมาหะมะ อาแว ประธานมูลนิธิฟื้นฟูมรดกอิสลามภาคพื้นเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (ประเทศไทย) เป็นผู้จัดการ และผู้รับใบอนุญาตได้จัดหาที่ดิน และก่อสร้างโรงเรียนที่บ้าน กาเต็ง หมู่ที่ 7 ต. ละหาร อ. ยี่งอ จ. นราธิวาส โดยเริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ. 2548 และเปิดทำการสอนในปีการศึกษา 2549 โดยได้เปิดในชั้นปฐมวัย (อนุบาล) และประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ต่อมาในปีการศึกษา 2550 ได้มีนโยบายที่จะเปิดการเรียนการสอน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2551 ตามหลักสูตรศึกษาธิการ

ปัจจุบันนี้มีนักเรียนทั้งสิ้น 1,080 คน มีอาคารเรียนทั้งหมด 8 อาคาร ห้องเรียนทั้งหมด 52 ห้องเรียน โรงเรียนมีนโยบายทำหน้าที่ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางจริยธรรม ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด มีจิตสำนึกในความเป็นไทยและเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

รูปที่ 69 ผู้รับใบอนุญาตและผู้จัดการ
นายมาหะมะ อาแวผู้อำนวยการ

รูปที่ 70 ผู้อำนวยการ
นายอารีฟ อัสมะแอ

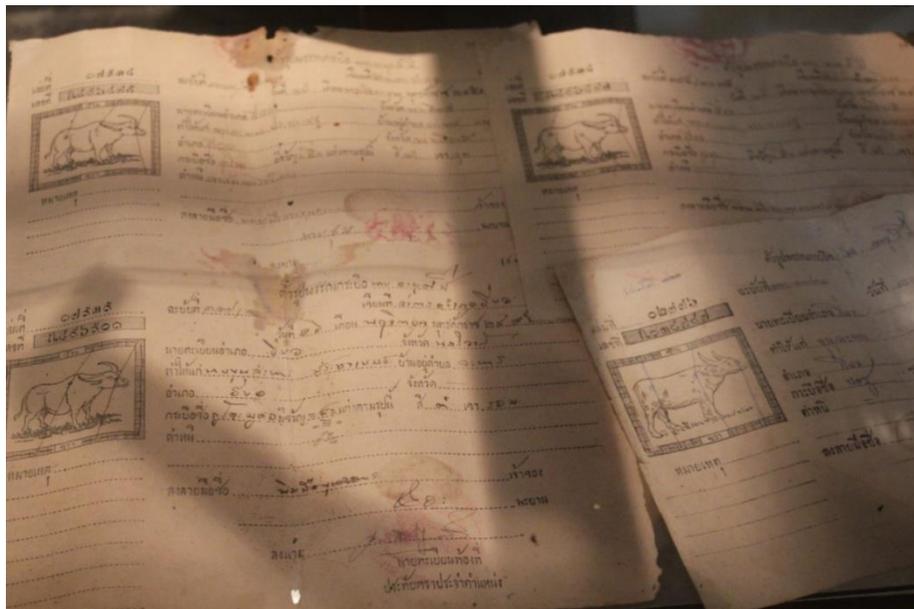

รูปที่ 71 โรงเรียนอัลฮิยะวิทยาในปัจจุบัน

6. ด้านการเลี้ยงสัตว์

ขุนละหาระมีวัวควายที่เป็นของตัวเองจำนวนหลายร้อยตัว เลี้ยงตามชุมชนต่างๆ เช่นบ้านลาฮา บ้านปุตตะ วัวควายของขุนละหาระ ไม่มีใครกล้าขโมยหรือทำร้าย ขุนละหาระ จะนั่งช้างไปบ้านปุตตะอยู่บ่อยครั้งมาก ซึ่งที่บ้านปุตตะจะมีทำน้ำ ที่มีชื่อว่าทำ “โต๊ะขุน” เพื่อใช้สำหรับอาบน้ำช้าง ขุนละหาระจะนั่งช้างไปหา “โต๊ะบาเฮาะ” (คนที่มีหนวดเคราและขนหน้าอก) เป็นคนพื้นเพ มาจากประเทศมาเลเซีย โดยเดินทางมากับพี่น้องสองครอบครัว มีภรรยาชื่อนางแมะชา มีลูกสาวชื่อนางตีเยาะ มีสามีชื่อนายเจ๊ะอาแซ ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้ว โต๊ะบาเฮาะจะเป็นคนทำไร่ทำสวนและเลี้ยงวัวให้กับขุนละหาระ ขุนละหาระยังเลี้ยงวัวสำหรับทำค้าขายด้วย โดยจะส่งวัวไปขายที่กัณฑ์ตัน ประเทศมาเลเซีย โดยมี เปาะจูบาร์ พ่อของแวงสือแม เป็นคนนำวัวไปขายให้กับท่านขุนละหาระ ในระหว่างการเดินทางกลับจากการขายวัว เปาะจูบาร์จะเป็นคนที่ขี่กล้วย จะมัดเงินที่ได้จากการขายวัวกับตัว ในระหว่างทางจะอาศัยบ้านคนที่รู้จักเป็นที่พัก และจะนอนคว่ำ เพื่อให้เงินอยู่ข้างใต้ตัวเอง ก่อนที่นอนจะต้องปูด้วยหนังวัวแห้งหลายๆชั้นบนพื้นและผิงรอบๆผนังบ้าน เพื่อป้องกันการแทงจากไต่ถุนบ้านและข้างผนังด้วยหอก และคนอื่นๆ ในอดีตครอบครัวแต่ละครอบครัวจะนิยมเลี้ยงวัว เพราะมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิต ที่อยู่กับท้องทุ่ง เป็นส่วนใหญ่ การเลี้ยงวัว เปรียบเสมือนเป็นเงินออม เมื่อยามฉุกเฉินสามารถขายได้ในบริเวณรอบชุมชนจะมีเงินหลายเงินและแต่เงินก็มีชื่อเงินอยู่ เงินจะเป็นที่สูงสำหรับเลี้ยงโค กระบือเงินจะเต็มไปด้วยต้นสาครู วัชพืช ปกคลุม กลางเงินจะมีศาลา 1 หลังสำหรับนอนพักผ่อนในระหว่างเลี้ยงสัตว์ มีชื่อเงินหลายชื่อที่ปรากฏตามผู้เลี้ยงวัว เช่น เนินหรือภาษามลายูถิ่นเรียกว่า “บาโง” เช่นบาโงโต๊ะโอบ บาโงลีมานีบีห์ บาโงแซนิง บาโงกูเจ บาโงตีเยาะ บาโงลีเมาะ บาโงโต๊ะหมอบ บาโงโต๊ะยอ

ปัจจุบันนี้ในสองชุมชนมีคนเลี้ยงวัวน้อยมากและเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้วได้นำวัวตามโครงการของภาคประชาชนขอได้ 100 กว่าตัวลงแจกจ่ายชาวบ้านสุดท้ายก็ทยอยขายเป็นเงินทั้งหมด ทำให้วัว ควาย ในปัจจุบันนี้มีราคาแพงมากเพราะต้องนำวัวควายจากภูมิภาคอื่นๆมาจำหน่าย ในพื้นที่ และในอดีตการเลี้ยงวัว ควาย ช้างม้า ล่อและลา จะต้องทำตัวรูปพรรณด้วย ตามหลักฐานที่เป็นตัวรูปพรรณสัตว์ของท่านขุนละหาระหลายใบที่ถูกเก็บรักษาไว้บนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาระ เป็นตัวรูปพรรณตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482

รูปที่ 72 ตัวยุโรปวรรณคดีซึ่งออกให้แก่สัตว์พาหนะ หมายถึง ช้าง ม้า โค กระบือ ล่อ ลา

7. ประเพณีและพิธีกรรมในชีวิต

ในชุมชนแห่งนี้มีประเพณีและพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจที่นอกเหนือธรรมชาติที่ช่วยดูแลรักษาสภาพแวดล้อมชีวิตของผู้คน โดยจะมีพิธีกรรมที่เคารพนับถือพลังอำนาจเหล่านี้ เช่นมีความเคารพและนับถือเจ้าที่ คนบารอกดี (คนที่มีวาจาสิทธิ์) พระนางไม้ ผีตายาย และทูตผีต่างๆก็ยังมีให้เห็นจนถึงปัจจุบัน เมื่อเริ่มจะทำการงานต่างๆ เช่น การหาที่อยู่อาศัย การทำไร่ทำนา การคลอด เข้าสู่สูหนัด เป็นต้น ก็จะต้องมีการบอกกล่าวและพิธีขอขมาก่อนทำกิจกรรมต่างๆ นั้นเสมอ

7.1 ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ

7.1.1 **เชื่อและศรัทธาต่อคนที่บารอกดี (คนที่มีวาจาสิทธิ์)** ซึ่งคนบารอกดีในที่นี้หมายถึงบุคคลที่ตอนที่มีชีวิตอยู่จะดำเนินชีวิตอยู่ในคำสอนของหลักศาสนา เป็นโต๊ะครูสอนในเรื่องของหลักศาสนา บางคนเปิดโรงเรียน เปิดปอเนาะ เวลาท่านพูดสิ่งใดมักจะเกิดขึ้นตามที่ท่านได้พูดเสมอ เป็นที่เคารพของผู้คนและลูกศิษย์ มีการเชิญท่านมาประกอบพิธีการต่างๆที่สำคัญในชุมชน ตั้งแต่พิธีการเกิดจนถึงพิธีการตายเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนใน

ท้องถื่น และเมื่อท่านได้เสียชีวิตลง ความเชื่อและความศรัทธาก็ยังไม่เสื่อมคลายตามอายุขัยของผู้ตาย ก็ยังไปบ่นบานที่กูโบร์ หรือสุสานของท่านอยู่ มีการติดตั้งภาชนะที่สามารถรองรับน้ำได้บนสุสานของท่าน เช่นโอ่ง ถ้วย ชาม เป็นต้น เพื่อสามารถนำน้ำนั้นมาเป็นน้ำมนต์สำหรับรักษาโรคภัยต่างๆ สำหรับใช้อาบน้ำเด็กที่ไม่สบาย และบางคนยังคงมาบ่นบานกับท่าน โดยการนำไม้ กากมะพร้าวและผ้าสีขาวมาปักบนสุสานซึ่งจะเรียกว่า “ปอเจาะปายี” เสมือนว่าได้ทำคำมั่นสัญญากับท่าน หากท่านได้ประทานสิ่งที่ดีนปรารถนาจะมาแก้บ่นตามที่ได้บ่นบานเอาไว้ โดยส่วนใหญ่จะมาปล่อยแพะ ให้กับท่าน ซึ่งแพะถือว่าเป็นสัตว์ที่สิริมงคลในความเชื่อของผู้คนที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยลูกหลานจะเรียกท่านด้วยคำหน้าว่า “โต๊ะ” ในรอบๆ บริเวณชุมชนแห่งนี้ก็มีคนที่มีบารอกัตอยู่หลายท่านที่ยังคงเป็นที่เคารพของลูกหลานจนถึงปัจจุบัน เช่น โต๊ะกาเด็งหรือโต๊ะกี (สุสานอยู่ที่บ้านก็อดือแป) โต๊ะบลูกา (สุสานอยู่บ้านโต๊ะแม) โต๊ะเปาะเซะ (สุสานอยู่บ้านจือแลเกาะปุต๊ะ) เป็นต้น

7.1.2 เชื่อและศรัทธาต่อพระ “จาเปาะเลาะ” และท่าน “โต๊ะเปาะเซะ” ในเรื่องการดูแลและคุ้มครองสัตว์เมื่อเกิดสูญหาย ในชุมชนแห่งนี้จะมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ คือเมื่อมีวัวควายของใครเกิดหาย และหาเท่าไรก็มาสามารถจะหาเจอได้ ชาวบ้านจะบ่นบานว่าหากหาสัตว์ที่หายกลับคืนมาได้จะทำบวลอยจำนวน ๑๐๐ ลูก มาถวาย ตามอาณาเขตที่มีความเชื่อว่าอยู่ในเขตการคุ้มครองดูแลของเจ้าที่ เช่นเจ้าที่ของ “จาเปาะเลาะ” คำว่าจา ก็มาจากคำว่า “โต๊ะจา” ซึ่งแปลว่าพระ ส่วนเปาะเลาะ เป็นชื่อของพระที่ชื่อเปาะเลาะ ซึ่งท่านเปาะเลาะ ก่อนที่จะบวชท่านนับถือศาสนาอิสลาม ดั้งเดิมท่านเป็นคนพื้นเพมาจากบ้านเจ๊ะเห จากนั้นท่านได้เปลี่ยนการนับถือศาสนา จากศาสนาอิสลาม มานับถือศาสนาพุทธและเข้าบวชเป็นพระ จาเปาะเลาะในขณะที่บวชเป็นพระ ท่านยังเลี้ยงวัวควายด้วย เมื่อเย็นวันหนึ่งท่านได้ออกมาเลี้ยงวัวตามปกติแต่ในเย็นวันนั้นไม่มีใครได้เห็นท่านอีกเลย มีคนบอกว่าท่านได้หายตัวไปในบริเวณที่เลี้ยงวัวตรงนั้น ตรงที่หัวสะพานและมีต้นมะม่วงอยู่ ชาวบ้านจะเรียกที่ตรงนั้นว่า “ไอบากง” ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลโคกเคียน อำเภอ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งปัจจุบันมีศาลเล็กๆอยู่ที่ตรงนั้น จาเปาะเลาะถือว่ามีอาณาบริเวณเขตคุ้มครองของท่านกว้างมากตั้งแต่บ้านเจ๊ะเห ซึ่งเป็นที่บ้านเกิดของท่านมาถึงบริเวณบ้านทอน โคกเคียน และจนถึงชุมชนแห่งนี้ มีศาลของท่านปรากฏอยู่หลายที่ เช่น ที่สี่แยกบ้านลำภู ในวัดเขากง เมื่อมีวัวควายเกิดหาย เจ้าของวัวจะบ่นบานกับท่านและจะทำบวลอยจำนวน ๑๐๐ ลูกไปถวายที่ศาลของท่านหรือไปตั้งในบริเวณท้องนาที่อยู่ในเขตการคุ้มครองของท่าน และมีต่อหลายครั้งจากที่บ่นบานเสร็จ ก็ปรากฏว่าสามารถหาวัวที่หายนั้นกลับคืนมาได้ ส่วนท่าน “โต๊ะ

เปาะชะ” ซึ่งเป็นบารอกติ (คนที่มีความฉลาด) สุสานของท่านจะอยู่ที่บ้านบือแนกือเปาะ อำเภอรณะ เมื่อเกิดวัวควายหายในเขตที่ชาวบ้านมีความเชื่อว่าอยู่ในเขตการดูแลและคุ้มครองของท่าน ชาวบ้านก็จะพนันกันว่าหากสามารถหาวัวควายที่หายกลับมาได้ ก็จะทำขนมตูปะจำนวน ๑๐๐ ลูก เมื่อสามารถหาวัวควายที่หายไปนั้นได้แล้ว ชาวบ้านก็จะทำขนมตูปะจำนวน ๑๐๐ ลูก โดยจะไม่นำขนมตูปะไปที่สุสานเพราะท่านนับถือศาสนาอิสลาม จึงทำพิธีโดยการเชิญโต๊ะอิหม่ามมาอ่านดุอาร์ หรือขอพร ส่งผลบุญไปถึงท่าน หลังจากนั้นก็จะยกตูปะให้กับท่านโต๊ะอิหม่ามได้รับประทานกัน ส่วนที่เหลือก็จะให้ลูกหลานรับประทาน

7.1.3 เชื้อและศรัทธาต่อโต๊ะบีแด (หมอต้าแย) มีกูโบร์ หรือสุสานของโต๊ะบีแด อยู่บ้านคอลลอแว ตำบลยี่งอ อำเภอ ยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ที่ลูกหลานยังให้ความเคารพอยู่ ยังมีการบ่งบาน ในการจับใบแดงใบดำทหาร บ่งบานอยากจะมีลูก จนสำเร็จตามที่บ่งบานก็จะนำกล้วยไปถวายที่สุสานของท่าน

7.1.4. เชื้อและศรัทธาต่อผีसाงที่อยู่ตามท้องไร่ท้องนา โดยจะเรียกชื่อเจ้าที่นั้นด้วยชื่อของพื้นที่บริเวณนั้น แต่จะมีคำนำหน้าว่า “ดาโต๊ะ” ในพื้นนาในชุมชนก็มีเจ้าที่ที่ชาวบ้านนับถือคือ “ดาโต๊ะ โต๊ะโ” ซึ่งมีเขตของท่านอยู่ที่เนินที่เรียกว่า “บาโงลีมานิปีห์” เขตเนิน “บาโงกือดุง” เขตเนิน “บาโงแซนิง” และเขตเนิน “บาโงโต๊ะโ” ซึ่งในบริเวณนั้นจะมีก้อนหินสำคัญอยู่ที่ชาวบ้านจะเรียกว่า “บาตูปูโต๊ะ” หรือหินสี่ขา และ “บาตูปูเราะห์” หรือหินสี่แดง ซึ่งหินนี้ได้ถูกสังเวยมาตั้งแต่บรรพบุรุษห้ามไปหลบลูกหรือเคลื่อนย้ายไปไหน มิฉะนั้นจะได้รับอันตรายและเกิดอาเพศตัวเอง มีเรื่องเล่าว่า เคยมีสามีภรรยาคนหนึ่งได้นำรถไถนาเพื่อที่จะเตรียมไถนา ในบริเวณใกล้กับก้อนหินนั้น และก่อนที่จะลงมือไถนา สามีก็ได้ทิ้งภรรยาให้อยู่คนเดียว ส่วนตัวเองกลับมาตีหมาแพในชุมชนก่อน หลังจากนั้นภรรยาได้ยืมรถไถนาติดเครื่องเองและมีเสียงดังขึ้น จึงวิ่งไปดูแต่ปรากฏว่าไม่มีใครในบริเวณนั้น ในบริเวณก้อนหินสี่ขาแห่งนี้จะเป็นที่อยู่อาศัยของปลากัด ที่มีชื่อเสียงของชุมชน จะมีเด็ก ๆ ไปหาปลากัดในบริเวณนั้นมาเลี้ยงและชน แต่ไม่มีใครกล้าหลบลูกก้อนหินนั้น บางคนลงทุนถึงขั้นกับไปนอนในบริเวณก้อนหินตั้งอยู่ เพื่อให้เจ้าที่ประทานตัวเลขเพื่อไปแทงหวย จากการสันนิษฐานว่า หินก้อนนี้น่าจะมีความสำคัญต่อชุมชนในอดีต จึงได้มีการสังเวยจนชาวทุกคนหวาดกลัว ก้อนหินนี้อาจจะเป็นตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นที่สำหรับทำพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นประจำทุกปี แต่บางคนก็ได้สันนิษฐานว่าก้อนหินประเภทนี้เขาเรียกว่าหิน “มูฎา” หรือหิน “ครุฑ” สำหรับเป็นหลักในการฝังสมบัติหลังจากหนีสงคราม แต่ก็ยังอีกทัศนคติที่สันนิษฐานว่า ก้อนหินน่าจะเป็นหลักเขตแดนที่สำคัญระหว่างเมืองกับเมือง หรือชุมชนกับชุมชน จึงได้มีการสังเวยเช่นนี้ เพื่อไม่ให้เกิด

การเคลื่อนย้าย แต่ก็มีอีกบางคนบอกว่า ก้อนหิน เป็นที่นั่งของนางไม้หลังจากขึ้นมาจากเล่นน้ำ หรือชาวบ้านจะเรียกว่า “ฮาตุพาสี” ปัจจุบันนี้บาตูปูเต๊ะ หรือหินสี่ขาได้ถูกเจ้าของที่ไถยก ร่องเพื่อปลูกยาง จึงได้นำหินก้อนนั้นมาเก็บรักษาไว้บนพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาภูมิหลังชุมชนในอนาคต มีคำบอกเล่าไว้ในชุมชนว่า ในฤดูน้ำหลากช่วงที่จะกำลังเกิดน้ำท่วม ในทุกปี จะมีคนเห็นรูปร่างคล้ายกับเจ้าที่ที่นี้ ได้อพยพขึ้นไปอยู่บนเขาที่มีชื่อว่า “บูกะก้อจี่” เพื่อหนีน้ำหลาก หรือหนีน้ำท่วมแต่เป็นแค่การเล่าปากต่อปาก

รูปที่ 73 บาตูปูเต๊ะ หรือหินสี่ขา ซึ่งปัจจุบันนี้ได้ถูกเก็บรักษาไว้บนพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร

7.1.5 เชื้อและศรัทธาในนางไม้ หรือที่ชาวบ้านจากจะเรียกว่า “ฮาตุพาสี”

ในบริเวณใกล้ๆชุมชน จะมีภูเขาลูกๆอยู่ หนึ่ง เขา ชาวบ้านจะเรียกว่า “บูกะก้อจี่” ซึ่งแปลภาษาไทยว่า เขาเล็ก ปัจจุบันอยู่ที่บ้านบูนแม่ ตำบลยี่งอ อำเภอ ยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ชาวบ้านเชื่อว่าบนเขาภูเขานั้นจะมีถ้ำเล็กๆ เป็นที่อยู่ของ “ฮาตุพาสี” หรือนางไม้ คนที่จะสามารถเจอนางไม้ได้ก็ต่อเมื่อมีการเดินหลงป่า และจากนั้นนางไม้ก็จะปรากฏว่าตัวเป็นหญิงสาวที่สวยงามออกมาต้อนรับและพาไปนอนที่บ้าน นำอาหารมาปรนเปรอและปรนนิบัติอย่างดี ตลอดทั้งวัน ทั้งคืน จนญาติพี่น้องที่อยู่ใกล้ๆรู้สึกผิดปกติที่เวลาผ่านไปหลายชั่วโมงจากที่เคยกลับ จึงได้นำครอบครัวและชาวบ้านขึ้นไปตาม เมื่อพบตัว ปรากฏว่าจะนอนอยู่บนต้นไม้

ส่วนอาหารที่อยู่ในปากก็จะกลายเป็นไขมันแดงแทน และชาวบ้านยังเล่าให้ฟังอีกว่า ในลำตัวของนางไม้จะมีถัวยขามอยู่จำนวนมาก เมื่อคนในอดีตจะจัดงานบุญก็จะขึ้นไปขอยืมจานจากนางไม้มา เพื่อสำหรับใส่อาหารเลี้ยงแขก หากเสร็จพิธีแล้วก็นำถัวยขามเหล่านั้นกลับไปไว้ที่เดิมเพื่อให้คนอื่นได้มาขยืมต่อ แต่หากในระหว่างนั้นเกิดจานแตกหรือชำรุด ก็จะต้องชดใช้ใหม่เท่ากับจำนวนที่แตกเสียหายไป หากไม่ชดใช้ ครั้งต่อไปขยืมจะไม่สามารถหาเจอได้อีกแล้ว ผู้อาวุโสยังเล่าอีกว่าเขาเคยได้ยินคนแก่เล่าว่า ในสมัยก่อนที่บ้านเขาต้นหยง ซึ่งเป็นที่ตั้งของตำหนักทักษิณราชธานีเวศนีในปัจจุบัน ในอดีตมีนางไม้อาศัยอยู่จำนวนมาก ในเวลาที่ชาวบ้านจะลงแขกเกี่ยวข้าว ยังสามารถเชิญพวกนางลงมาช่วยเกี่ยวข้าวร่วมกับคนได้ด้วยซึ่งมีบางคนที่เป็นผู้ชายเมื่อเห็นนางไม้รูปร่างสวยกำลังเกี่ยวข้าว เกิดอารมณ์มันเขี้ยวจึงเข้าไปกอดปรากฏว่าหลังจากกอดนางไม้จะกลายเป็นก้อนผาง

7.1.6. เชื่อและศรัทธาในผีตายาย หรือภาษามลายูท้องถิ่นจะเรียกว่า “ฮาดูโต๊ะแนแนะ” โดยมี “มะตือรี” เป็นหมอบผู้ทำนาย ผู้ติดต่อกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เช่น เทวดาหรือครุหมอบต่างๆ หรือที่เรียกว่าผีตายาย หมอมะตือรีไม่ได้เป็นผู้รักษาโดยตรง แต่จะเป็นสื่อกลางเรียกขวัญมาควาผู้ป่วยนั้นเป็นอะไรที่เกี่ยวกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่ให้คุณให้โทษได้ ตามความเชื่อจะมีอยู่ 12 อย่างเป็นพื้นฐาน ที่มีผลให้คนเจ็บไม่สบาย คือ ครุหมอมะโย่ง นางตะลุง มลายู/ชวา โนราห์ ขวัญสีละ นางชวา อาซิด (การรำหน้าพระที่นั่งสมัยโบราณ) ละคร โตแปง (คือละครหน้ากาก) กลองยาว กือบิยะห์ คนที่มีเชื้อสายสมิง สายรายา สายหมอบดำแย เพราะทุกอย่างนั้นมีครุ หมอมะตือรีจะเรียกขวัญสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาที่ละขวัญ หากสิ่งไหนตรงกับที่คนป่วยโดนก็จะชานรับกัน ความเจ็บป่วยนั้นเกิดได้จาก คนผู้นั้นทำอะไรไม่ถูกต้องครุ ต่อผีตายาย ก็จะมาให้โทษด้วยการให้เจ็บป่วย การบนบานไว้แล้วผิดสัญญา หรือละเลยลืมทำบุญให้กับบรรพบุรุษ เช่น คนมีเชื้อสายจากครุหมอมะโย่งแต่หลงลืมเช่นไหว้บรรพบุรุษ ตายาย เมาะโย่งก็จะมาทำโทษ เป็นการเตือนลูกหลาน โดยมีวิธีการแก้จะต้องมีจัดเครื่องบัตลี หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “กือดูรี” แก่ตายายเมาะโย่ง โดยถามว่าจะให้เล่นแก้เรื่องอะไร ตอนไหน เพื่อให้เป็นที่พอใจ พิธีกรรมนี้อาจจะจัดขึ้น 3 ปี ครั้ง หรือ 7 ปีครั้ง ขึ้นอยู่กับการตอรองระหว่างครุหมอบและผีตายายว่าจะให้กำหนดระยะเวลาอย่างไร

7.1.7 ความเชื่อและศรัทธาในพิธีที่เรียกว่า “ตาเฮาะบาลา” หรือแปลตามภาษาไทยว่า “ทังศาล” ชุมชนแห่งนี้จะมีการทังศาลพร้อมเครื่องเช่นไหว้ (กือดูรี) เพื่อเป็นการปลดปล่อยความเจ็บป่วยและเช่นไหว้ผีตายายของตนเอง พิธีกรรมลักษณะนี้ได้พบเห็นในชุมชนแห่งนี้ 2 กรณีด้วยกัน คือ กรณีที่ 1 คือหลังจากมีการรักษาคนเจ็บโดยวิธีการการตาม ข้อ

7.1.6 คนเจ็บได้ทำศาลด้วยไม้มีลักษณะคล้ายบ้านหรือ ศาลพระภูมิ พ้องเครื่องเช่นไหวไปที่ในป่าข้างชุมชน เพื่อรำลึกและบอกกล่าวถึงบรรพบุรุษว่าลูกหลานยังคงห่วงใยอยู่และขอให้หายจากอาการเจ็บป่วย ในอดีตจะมีนางมะต๊ะ วาแดงพงษ์ หรือชาวบ้านจะเรียกท่านว่า “เมาะต๊ะ” ท่านจะทำพิธีกรรมลักษณะแบบนี้บ่อยมากเพื่อรักษาโรคในตัวท่าน ซึ่งท่านมีความเชื่อว่าการเจ็บป่วยของท่านเกิดจากความไม่พอใจของผีตายาย ท่านมีสามีชื่อนายดอเลาะ วาแดงพงษ์ ซึ่งเป็นคนเป่าปี่ในคณะสี่ละ เวลาสามีไปแสดงที่ไหนท่านก็จะตามไปเกือบทุกงาน และนางมะต๊ะ ได้เสียชีวิตลง ในปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา และในกรณีที่สองที่ชุมชนแห่งนี้ยังมีการทำพิธีกรรมลักษณะแบบนี้คือ ในอดีตนายกรีติง สาอุ หรือลูกหลานจะเรียกท่านว่า “โต๊ะดอติง” ท่านได้เสียชีวิตมาแล้วประมาณ 40 ปี เมื่อท่านมีอายุประมาณ 70 ปี ท่านใช้ชีวิตส่วนใหญ่กับการนันทนาการ เช่นเลี้ยงปลากัด เลี้ยงไก่ชน วัชชน และท่านชอบดักนกคุ้มเป็นชีวิตจิตใจ ท่านเป็นผู้อาวุโสที่มีหน้าตาที่น่าเกรงขามมาก ท่านจะไว้ผมยาวถึงบ่ามีหนวดเคร่าเต็มหน้า ทุกส่วนจะเป็นสีขาวหมด แต่ท่านเป็นคนที่มีจิตใจดี แต่ท่านจะมีวิชาอาคมยากนักที่คนชุมชนจะหยั่งรู้ ท่านเป็นหมอรักษาโรคทางด้านไสยศาสตร์ เด็กๆร้องไห้ไม่ยอมหยุด และที่สำคัญท่านเป็นคนที่สืบตำนานเสื้อสมิง หรือตามภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า “โต๊ะฮาลอ” ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เร้นลับในชุมชน ชาวบ้านมีความเชื่อว่าท่านจะเลี้ยงเสื้อสมิงไว้ทำงานให้ท่าน และมีคำบอกเล่าจากลูกหลานของท่านอีกว่า ตอนที่ท่านยังอยู่มีคนเคยเห็นรอยเท้าเสือปรากฏอยู่หน้าบ้านท่านบ่อยๆ โดยที่เท้าของเสื้อสมิงจะมี 5 นิ้วคล้ายมนุษย์ ซึ่งต่างจากเสือที่มี 4 นิ้ว และเมื่อท่านเสียชีวิตลง รอยเท้าเสือก็ยังปรากฏให้เห็นบนสุสานของท่านด้วย ในตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ท่านก็จะทำพิธี “ตาเฮาะบาลา” หรือทิ้งศาลอยู่บ่อยครั้ง เพราะลูกหลานเคยพบเห็นตอนที่ท่านไปทำพิธี เพื่อเป็นการรำลึกถึงผีตายายเสื้อสมิงที่ท่านครอบครองอยู่ หลังจากที่ท่านเสียชีวิตลง เมื่อเกิดเหตุร้ายกับลูกหลาน หรือลูกหลานเจ็บป่วย ยังมีการทำพิธีกรรมลักษณะแบบนี้บ่อยๆ เพื่อรำลึกถึงผีตายายเสื้อสมิงของท่าน โต๊ะดอติงอยู่จนถึงปัจจุบัน แต่ลูกหลานท่านไม่มีใครที่สืบทอดตำนานเสื้อสมิงนี้ไว้ แต่ในปัจจุบันนี้ในชุมชนแห่งนี้ก็มีผู้เลี้ยงเสื้อสมิงนี้อยู่อีกเช่นกันแต่เป็นคนละสายกับท่านโต๊ะดอติง คือนายสะมะแอ กือฮู ซึ่งท่านได้สืบทอดตำนานเสื้อสมิงมาจากบรรพบุรุษของท่านมาจากอำเภอเจาะไอร้อง แต่ทำได้ครอบครัวยังอยู่ที่นี่ ท่านก็จะมีอาการเจ็บป่วยอยู่เป็นประจำ ก็จะต้องมีการทำพิธีกรรมดังกล่าวอยู่เช่นกัน ในหมู่บ้านก็ถือปฏิบัติมีสถานที่สำหรับทิ้งศาลเช่นกันคือบริเวณใกล้กับศาลาในที่ดินของเปาะนิยะ ซึ่งเป็นดงต้นสาอุ

7.2 การเกิด

ในชุมชนแห่งนี้ เมื่อมีการท้องหรือคลอดบุตรก็จะมีหมอตำแย หรือ “ไต่ะบีแด” เป็นผู้ดูแลตั้งแต่ฝากครรภ์จนถึงการคลอด รวมทั้งช่วงเวลาอยู่ไฟหลังคลอดประมาณ 45 วัน ไต่ะบีแดซึ่งเป็นผู้หญิง จึงมีความผูกพันลึกซึ้งกับทุกครัวเรือนในหมู่บ้าน และเป็นทีที่เคารพยกย่องและนับถือ การดูแลแม่หลังคลอดมีทั้งวิธีอ่านคาถาอาคม การนวดตัว และการใช้สมุนไพรหลังจากคลอดและตอนอยู่ไฟแล้ว .เมื่อเด็กคลอดภายในเจ็ดวัน ไต่ะบีแดก็มีหน้าที่ต่างๆในการทำพิธีการ เช่นพิธี ขึ้นเปล ไต่ะบีแดจะทำการขึ้นเปลหลังจากเด็กเกิดเจ็ดแล้ว โดยการอาบน้ำ แต่งตัวเด็ก วางเด็กให้นอนในเปล อ่านดูอาร์ (บทขอพร) แล้วจะมีการร้องเพลงเฮกกล่อมเด็กเพื่อขอพรให้เด็กนั้นประสบแต่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการขึ้นพานเงินพานทองนั้นจะทำตอนแรกเกิดโดยการห่อเด็ก แล้วรองพานด้วยผ้าเจ็ดสีเจ็ดชั้น อาจหมายถึงเจ็ดวัน

เพลงกล่อมเด็กภาษามลายูถิ่นปัตตานีใช้คำว่า “อุละเตีโดร์” หรือ “ลาชูอุละเตีโดร์” แปลว่าเพลงกล่อมนอน โดยบทเพลงส่วนใหญ่แต่งเป็นกลอน บันตุน (Pantun) หรือปาตง บทหนึ่งมี 4 วรรค แต่ละวรรคจะมี 8 พยางค์เป็นอย่างน้อย อย่างสูงไม่เกิน 12 พยางค์ ลักษณะการสัมผัสกันทั้ง 4 วรรค คือวรรคที่ 1 กับวรรคที่ 3 และวรรคที่ 2 กับวรรคที่ 4 กล่าวว่าเป็นันตุนนี้แพร่หลายเข้าสู่ภาคกลาง กลายรูปเป็นการเล่นอย่างหนึ่งของไทยเมื่อประมาณ 80 ปีล่วงแล้ว เรียกว่า บันตุน หรือลิเกบันตุน เล่นคล้ายลำตัด มีคำร้องเป็นมลายูล้วน และมลายูผสมไทย เช่น “เอย--กระวานสะยอ เอย—บุงอตันหยง ยอมุดสะยา กระวานกำปัง--“ “อาเดะสายัง อาบังยังไม่มา ตุ่มหุระย้า ของพีมาหรือยัง” ใครฟังก็ต้องว่าสนุกดี สมชื่อลิเกจำอวด—

บทแห่งกล่อมของชาวปัตตานี น่าจะได้มาจากการจดจำบันทึกหรือร้องของการเล่นดิเกฮูลูบ้างนอกจากการถ่ายทอดสืบปากต่อปากแบบมุขปาฐะ ระหว่างคนในครอบครัว ส่วนการตั้งชื่อเด็ก การโกนผมไฟนั้นจะทำก่อนการนอนเปล ก่อนจะลงเปลจะทำการอาบน้ำ แต่งตัวเด็ก วางเด็กให้นอนในเปล การร้องเพลงเฮกกล่อมนั้นเพื่อขอพรให้เด็กนั้นประสบแต่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ส่วนสิ่งของที่แขวนไว้บนไม้เปลนั้นเปรียบเทียบกับเพื่อใช้เป็นเสบียงในกายภาคหน้า หรือให้เด็กที่ลืมตา เห็นของกิน ของใช้ที่เป็นแก้วแหวนเงินทอง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เด็ก เมื่อเด็กโตขึ้นจะได้มีกินมีใช้ พิธีการโกนเปลทารก หรือ “บูไว โน” ที่ภาษามลายูกลางเรียกว่า Buai Bayiซึ่งเป็นพิธีกรรมของกลุ่มเชื้อเจ้ามลายูเก่า แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปจากหมู่บ้านแล้ว

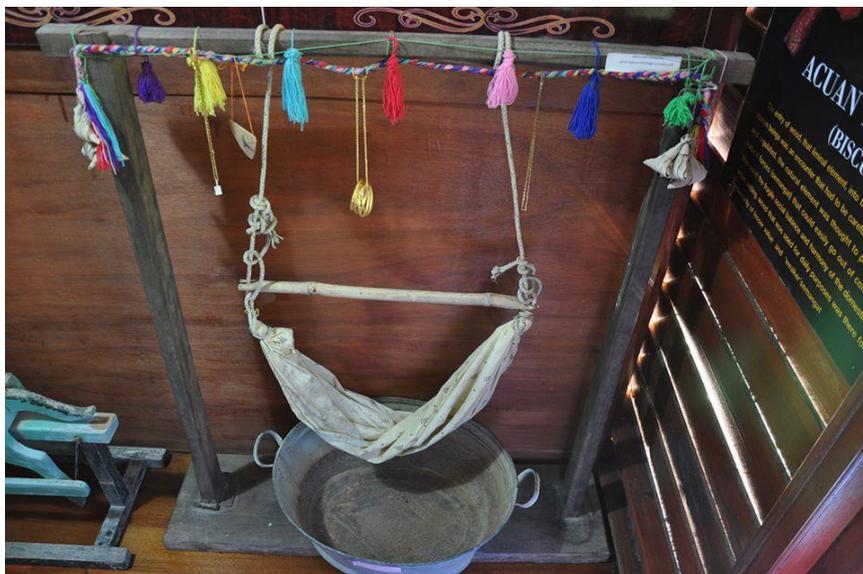
รูปที่ 74 โต๊ะบีแคเมาะซง (หมอต้าแย) กำลังทำพิธีขึ้นพานให้กับลูกหลานขุนละหารฯ

รูปที่ 75 ด.ญ. กอมารียะห์ สาธุ เหลนของขุนละหารฯ เมื่ออายุ 2 เดือน
นอนในเปลประจำตระกูล

รูปที่ 76 ด.ญ. นิฟาเดียร์ นิติธรรม เมื่อตอนอายุ 2 ปี คุณย่าทำจะบัง
ด้วยกะลามะพร้าวให้ใส่เพื่อแก้เคล็ด

รูปที่ 77 เปลประจำตระกูลขุนละหารฯซึ่งปัจจุบันถูกเก็บรักษาไว้บนพิพิธภัณฑ์ฯ

รูปที่ 78 นางรอกีเยาะ ดือราแม ไต่ะบีแดในชุมชนคนปัจจุบัน

นางรอกีเยาะ ดือราแม อายุ 50 ปี เป็นไต่ะบีแดมาแล้ว 15 ปี สืบทอดตำนานไต่ะบีแด มาสามชั่วอายุคน เริ่มจาก เมาะซง ผู้เป็นแม่ และรุ่นที่สองเมาะงอ จากนั้นจึงเป็นรอกีเยาะ โดยเริ่มบีแด ตั้งแต่อายุ 35 ปี คนที่จะให้ทำคลอดจะต้องมีการฝากท้อง โดยการนำหมากพลู มาให้ พอกรรมไต่ะบีแดเดือนจะทำพิธีที่เรียกว่า “แนง” โดยผู้ตั้งกรรมไต่ะบีแดจะต้องเตรียม

- มะพร้าว 3 ลูก
- ผ้าขาวม้าผู้หญิงสีเหลือง 7 ผืน
- ด้ายดิบ 7 ม้วน
- ข้าวสาร 1 กิโลกรัม
- เงิน 12 บาท

7.3 การแต่งงาน

การแต่งงาน ในวันแต่งงาน คำพูดมักจะได้ยินเสมอคือคำว่า “รายอสาซี” ซึ่ง แปลเป็นภาษาไทยว่า “เจ้าเมืองหนึ่งวัน” คำนี้มีที่มาที่ไปอย่างไร จึงได้คำตอบจากผู้อาวุโสว่า ในวันแต่งงานของชาวมลายู ส่วนใหญ่จะทำปลั้ดงก์ที่มีการตกแต่งอย่างสวยงาม เสมือน

บัลลังก์ของเจ้าเมืองและเจ้าบ่าวก็จะเหินบกิริชทีเอว เหมือนเป็นเจ้าเมืองเช่นกัน ผู้อาวโสได้เล่าอีกว่า เจ้าเมืองมลายูในอดีตยินยอมที่จะให้ประชาชนของเขา สามารถขึ้นครองเป็นเจ้าเมืองได้ 1 วัน 1 คืน คือในวันที่แต่งงาน เพื่อที่จะให้ประชาชนของเขาได้สัมผัสรสชาติของการเป็นเจ้าเมืองว่าไม่ได้สุขสบายอย่างที่เห็น ในวันนั้นวันที่คุณนั่งบนบัลลังก์ และมีพระมหาดูแลอยู่หน้า แยกเรือนที่มาในงานวันนั้นก็เปรียบเสมือนพระราชาราชกรของคุณ ที่คุณจะต้องเลี้ยงดูเขา ให้อิ่มท้องและให้มีความสุขที่สุด การเป็นเจ้าเมืองก็เช่นกันที่จะต้องมีการะหน้าในการดูแลประชาชนของเขาให้อยู่ดีกินดี มีความสุขและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จึงเป็นที่มาของคำว่า “รายอสาซี”

การแต่งงานในวัฒนธรรมมลายูนั้นจะเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในการใช้กิริช คือการสถาปนาเจ้าเมืองในอดีตก็ต้องมีกิริชเป็นหนึ่งในเครื่องราชกกุธภัณฑ์ (ดังที่เราจะยังเห็นจากประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน) การปกครองจะเป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือพ่อปกครองลูก ในวันแต่งงาน จะมีเจ้าเมืองมาทำหน้าที่สถาปนาเจ้าบ่าวให้เป็นเจ้าบ้าน เพื่อปกครองบ้าน เจ้าเมืองรับผิดชอบดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เจ้าบ้านจะทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยของแต่ละบ้านและคุ้มครองคนที่อยู่ในบ้าน เมื่อประเทศมีข้าศึกมารุกราน เจ้าเมืองจะทำหน้าที่เป็นแม่ทัพ ส่วนเจ้าบ้านจะทำหน้าที่เป็นทหาร เป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว สังคมและบ้านเมือง

รูปที่ 79 บัลลังก์ในพิธีแต่งงานของคนมลายู จะมีการตกแต่งประดับประดาที่สวยงาม

การแต่งงานในอดีตเกิดจากผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงหรือชายเห็นสมควรว่าลูกของตนถึงวัยแต่งงานแล้ว ในภาษามลายูเรียกว่า “อาเคบาเล” สัญญาที่บ่งบอกคือ เมื่อผู้หญิงเริ่มมีประจำเดือนและผู้ชายเริ่มฝันเปียก ผู้ใหญ่จะหารือกันว่า จะแต่งงานกับใครจึงจะเหมาะสม ในการดูตัวเจ้าสาวในอดีต จะมีการนัดหมาย โดยที่จะขังผู้ชายไว้ในบ้านแล้วมีคนพาผู้หญิงให้เดินผ่านหน้าบ้าน ผู้ชายก็แอบมองว่าชื่นชอบหรือไม่ แต่สำหรับบางคนไม่เคยเห็นหน้าก็มี มาเห็นก็ต่อเมื่อวันแต่งงานโดยผู้ใหญจะเป็นคนจัดการทุกอย่าง และในสมัยขุนละหารฯทุกคนก็จะไปบอกกล่าวและขอคำปรึกษาจากท่านเสียก่อน ก่อนที่จะมีการสู่ขอ และหลังจากท่านเสียชีวิต ทุกคนก็จะให้ลูกสาวคนเล็กของท่านขุนละหารฯ คือนางนิหิมะกือลือซงจะเป็นคนไปสู่ขอ เพราะท่านจะรู้จักผู้คนมากและผู้คนที่รู้จักท่านและอีกอย่างทุกคนจะมีความเกรงใจต่อเมื่อท่านเข้าไปสู่ขอ

การแต่งงานในอดีตส่วนใหญ่จะเลือกคู่แต่งงานภายในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง เป็นหลัก เนื่องจากฐานะและรู้จักพ่อแม่ทั้งสองฝ่าย เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายมักไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง โดยพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะแยกห้องในบ้านให้ต่างหาก ลูกเขยจะมีสถานะเหมือนลูกคนหนึ่งของครอบครัว พิธีแต่งงานถูกจัดที่บ้านฝ่ายหญิง ในพิธีทางศาสนาจะมีโต๊ะอีหม่ามเป็นผู้นำในการแต่งงาน การจัดงานเลี้ยงก็จะถูกจัดที่บ้านฝ่ายหญิงเช่นกัน แล้วจึงมีงานเลี้ยงในการส่งตัวเจ้าสาวอีกครั้ง ในการจัดงานเลี้ยงแต่ละครั้งจะมีญาติๆมาช่วยงาน ทั้งที่อยู่ใกล้และไกล ถือว่าเป็นการพบญาติกันทางหนึ่ง และคนในหมู่บ้านต่างช่วยแรงและอาหาร ทุกคนต่างออกมาช่วยงานเป็นอาทิത്യ ทั้งก่อนจัดงานและหลังจากจัดงาน

ในวันแต่งงานจะมีการแห่ขันหมากไปบ้านเจ้าสาวโดยจะมีพานบายศรีใบพลู นำหน้า และตามด้วยข้าวเหนียวขวัญ (สีเหลืองแดง) หรือตามภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า “ปูลีละสมางะ” สำหรับให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวหยิบเสียบแทงกินต่อหน้าเครือญาติที่เป็นผู้อาวุโส จะดูว่าจะหยิบส่วนไหนของข้าวเหนียว หยิบบนหรือล่าง หมายถึงชีวิตคู่ในภพภาคหน้า จากนั้นก็จะตามด้วยของใช้ของเจ้าสาว เช่น เสื้อ ร่องเท้า ผ้า เป็นต้น และตามด้วยขนมต่างๆ ส่วนใหญ่จะจัดเป็นคู่ วัฒนธรรมมลายูจะให้ความสำคัญกับใบพลูเป็นอย่างมาก เพราะต้นพลูถือว่าเป็นต้นไม้แห่งสิริมงคล ต้นพลูไปเกาะต้นไม้อะไรก็จะไม่ทำลายต้นไม้ นั่นๆ แถมยังจะรับแดดรับฝนแทนต้นไม้ที่เกาะ ซึ่งจะหมายถึงคำสอนของชาติพันธุ์มลายูว่า “ห้ามทำตัวเป็นต้นกาฝาก แต่ให้ทำตัวตั้งต้นพลู” ใบพลูอ่อน ที่มีสีเขียวอ่อนเปรียบเสมือนทารก หลังจากนั้นก็เปลี่ยนไปตามวัย เนื้อในใบก็ค่อยๆ แน่นตาม ใบพลูมีรูปแบบคล้ายรูปหัวใจ ก็เปรียบเสมือนหัวใจ เอาใบพลูหลายๆใบมาเรียงซ้อนบนพานบายศรี ก็เปรียบเสมือนนำหัวใจหลายๆดวงของ

เครือญาติมาเรียงซ้อนกัน มอบให้ในงานแต่งงานถือว่าเป็นสิริมงคล ชั้นของบายศรีที่มักจะทำเป็นเลขคี่ เช่น 3,5,7 แต่ละชั้นจะปักบอกถึงสายตระกูล ที่มอบให้กับเจ้าสาว ในเวลาที่ยอมเจ้าบ่าวต้องเดินนำหน้า เมื่อได้มอบ ก็จะหมายถึงว่าได้มอบดวงใจและความรู้สึกดีๆ ให้กับผู้รับ เพื่อสัญญาว่า เรามาผูกใจกัน คู่กันด้วยภาษาใจ โดยมีชั้นที่หมายถึงบรรพบุรุษ ที่เป็นพยานรัก บายศรีซึ่งเป็นตัวแทนของวงศ์ตระกูล จะต้องไว้ในที่สูงสุด และการให้พลู ก็เหมือนการยื่นหูหรือแก้มกัน ต่อบุหรีกันได้ในเวลาที่ผู้ชายจะออกกรบ คู่รักจะต้องเตรียมหมากให้สามีเพื่อเตรียมตัวไปรบ เมื่อเป็นแผลจะได้เอาน้ำมากทา ใบพลูยังเป็นยาสมานแผล เมื่อนำพลูมากรองน้ำความฟากของมันจะสามารถฆ่าเชื้อได้อีกด้วย

รูปที่ 80 พานบายศรีใบพลูที่จัดเรียงซ้อนเป็นชั้นๆ

ในวันแต่งงานญาติผู้ใหญ่จะให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวนั่งบนบัลลังก์ และทางญาติผู้ใหญ่ได้เตรียมข้าวเหนียวขวัญ ส่วนใหญ่จะมีสีเหลือง แดงและขาว หรือในภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า “ปูโล๊ะสมางะ” ให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวหยิบรับประทานคนละ 3 คำ และทางญาติผู้ใหญ่จะคอยสังเกตดูถึงการหยิบข้าวเหนียวของทั้งคู่ว่าจะหยิบข้างบน ตรงกลาง หรือข้างล่าง ก็เปรียบเสมือนการเสี่ยงทายว่าชีวิตแต่งงาน จะขึ้นสูงหรือต่ำ ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวก็

ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากพิธีแต่งงาน เจ้าบ่าวจะอยู่บ้านเจ้าสาว 7 วัน ส่วนทางบ้านเจ้าสาวจะเตรียมจัดงานต้อนรับเจ้าสาว แต่งานจะเล็กกว่าและเชิญญาติสนิทและคนใกล้ชิด ฝ่ายเจ้าสาวที่มาส่งตัวเจ้าสาวก็จะมีขันหมากมาด้วย เจ้าสาวจะอยู่บ้านเจ้าสาวประมาณ 7 วัน จากนั้นกลับไปอยู่ที่บ้านเจ้าสาวและค่อยๆสร้างฐานะและสร้างบ้านของตนเอง และในระหว่างที่อยู่บ้านเจ้าสาวหรือเจ้าบ่าวนั้น บรรดาญาติที่สนิทจะเวียนเชิญทั้งคู่มารับประทานอาหารที่บ้านเพื่อจะเป็นการกระชับเครือญาติและส่วนใหญ่จะมอบผ้าถุงเป็นที่ระลึกให้กับคู่บ่าวสาวด้วย

รูปที่ 81 พิธีการหยิบรับประทานข้าวเหนียวสมางะเพื่อเสียดชีวิตคู่ของคนมลายู

7.4 การตาย

เมื่อมีคนตายในชุมชน ญาติก็จะไปบอกผู้นำชุมชนเพื่อให้เตรียมการจัดการศพ เพราะศาสนาอิสลามมีบทบัญญัติให้ฝังศพคนตายภายใน 24 ชั่วโมง จะมีการตีกลองใหญ่หรือในภาษามลายูถิ่นเรียกว่า”กือแนรายอ” ที่มีสยิดหรือสุเหร่า เพื่อเป็นการแจ้งข่าวสารให้คนในชุมชนทราบว่าตอนนี้มีคนตายในชุมชน เมื่อคนในชุมชนทราบข่าวก็จะรีบออกมาไว้อาลัยและช่วยเหลืองานศพ โดยในภาษามลายูท้องถิ่นจะเรียกว่า “มีอนาวัต” โดยจะนำข้าวสารประมาณ ๑ ลิตร น้ำตาลทรายในปริมาณเท่ากันติดมือมาด้วย แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นการให้

เงินแทน จากนั้นก็จะอยู่ช่วยเหลืองานต่างๆ จนเสร็จพิธีการฝังศพ และมีการจัดงานต่อเนื่องอีกเจ็ดวัน ซึ่งจะมีญาติๆ และชาวบ้านจะมาให้กำลังใจและช่วยเหลืองานที่บ้านของเจ้าภาพ

รูปที่ 82 กลองที่มีสียัดหรือสุเหร่าใช้สำหรับตีบอกเวลาละหมาดและกิจกรรมต่างๆของชุมชน

กลองใหญ่เกิดขึ้นโดยภูมิปัญญาของชาวมุสลิมที่ช่วยกันแก้ปัญหาเรื่องกาสื่อสารหรือสัญญาบอกกล่าวถึงการนัดหมายในเรื่องการประชุม, การบอกเวลา เดิมนั้นสัญญาเหล่านี้ใช้เสียงของปี่ใหญ่ ภูมิปัญญาเห็นว่าการใช้เสียงปี่ใหญ่ยุ่งยาก ลำบาก ต้องลงทุนมาก จึงคิดค้นกลองใหญ่ขึ้นมาซึ่งมีรูปทรงเหมือนปี่ใหญ่แทนกลองใหญ่สามารถเห็นได้ตามมัสยิด สุเหร่า ของชาวมุสลิม ในภูมิภาคเอเชียทั่วไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. ใช้บอกเวลาทั่วไปโดยเฉพาะเวลาละหมาด ซึ่งจะเน้นเวลาละหมาดในวันศุกร์เป็นพิเศษ
2. ใช้ประกาศบอกวันฮารีรายอ
3. ใช้บอกการนัดหมาย, ประชุม หรือมีเทศกาลธรรม
4. ใช้บอกเหตุ การมีคนตายในหมู่บ้าน

วิธีการใช้กลองใหญ่

เริ่มแรกจะตีรัวจากเสียงเบาๆแล้วค่อยๆแรงขึ้นเป็นการเตือนบอกสัญญาณ แล้วจึงเริ่มตีแรงๆจากจังหวะห่างๆแล้วค่อยๆถี่ลง และสุดท้ายจะตีบอกเวลาโดยใช้การนับเสียงกลองอย่างเช่น ตีสองครั้ง ในการทิ้งท้ายเพื่อบอกเวลาตีสอง ในคำคืนในฮารีรายอ อีดิล ฟิตรีนั้น จะรายอได้ก็ต่อเมื่อเห็นพระจันทร์ก่อนแล้วจึงประกาศให้รู้ได้ทั่วกัน โดยมีการตีกลองใหญ่ขึ้น วิธีการตีก็จะตีเหมือนกับการบอกเวลา แต่ไม่มีการลงท้ายด้วยการนับเสียงกลอง เพียงแต่ตีจบด้วยเสียงถี่และเบาลงเท่านั้น ส่วนการบอกการนัดหมาย, ประชุมหรือเทศนาธรรม นั้นก็จะตีเหมือนกับการประกาศวันฮารีรายอ แต่จะแตกต่างกันที่ว่าจะเพิ่มความถี่มากขึ้น

วิธีการทำกลองใหญ่

1. จะหาไม้ซุงหรือต้นตาลที่ท่อนใหญ่และกลวงแล้วมากกว่านิ้วโดยใช้ภูมิปัญญาซึ่งจะใช้ไฟ โดยการเอาไม้ที่กลวงนั้นมาแขวนกับต้นไม้อื่นให้รูที่กลวงนั้นหันขึ้นด้านบน แล้วก่อไฟข้างใต้ของรู ไฟก็จะกว้างรูให้กว้างขึ้นตามต้องการ

2. เมื่อได้ท่อนไม้และรูกว้างแล้ว จะใช้จอบตรงซ็อน แหวงให้ถ่านที่มีอยู่ในรูออกให้หมด

3. ใช้ส่วานเจาะรูรอบๆปากของท่อนไม้เพื่อทำเป็นรูปลิ่มที่จะยึดหนังมาติดกับหน้าของกลอง ถ้าเป็นผู้รู้ในการทำของเขาใช้ลิ้มจำนวน 25 ลิ้ม และมีที่ลิ้มใหญ่ 1 อัน ซึ่งจะหมายถึง ศาสดาที่มี 25 ท่านและลิ้มใหญ่หมายถึงศาสดามุฮัมมัด

4. เอาหนังวัวหรือหนังควายมาเป็นหน้ากลอง ซึ่งผูกยึดให้ตึง และยึดติดกับลิ้มซึ่งส่วนมากทำด้วยไม้ไผ่ เมื่อหนังแห้งสนิทแล้วจะใช้งานได้

ปัจจุบันเมื่อมีไฟฟ้าเข้ามากลองใหญ่ไม่ค่อยได้ใช้กัน เพราะจะใช้เครื่องเสียงในการอาซานบอกเวลาละหมาดแทนและเสียงจะดังไปทั่วหมู่บ้าน หลายนมัสยิดกลองก็พุพังไปตามกาลเวลาและจะเป็นที่นิยมของบรรดาพ่อค้าแม่ค้าที่จะชอบแพะเก็บเศษของกลอง ไม่ว่าจะเป็นหนังหรือในส่วนที่เป็นไม้ นำไปใช้สำหรับเป็นวัตถุมงคลเพื่อใส่ไว้ในกระเป๋าเงินที่ทำการซื้อขายอยู่ เพราะมีความเชื่อว่าจะมีโชคลาภขายดีบขายดี ทำให้กลองในแต่ละมัสยิดไม่มีแม่หลักฐานหลงเหลือให้เห็นได้ในปัจจุบันเช่นกลองที่ในมัสยิดอัดดีนียะหีในบ้านกาเต็งแห่งนี้ เนื่องจากหลังมัสยิดจะเป็นตลาดนัดชุมชนที่จะขายทุกเย็นวันศุกร์ ก็จะมีพ่อค้าแม่ค้าเดินผ่านแล้วจะแพะกันคนละนิดคนละหน่อยจนหมดไม่เหลือแม่แต่ไม้ตาล แต่ยังมีที่บนสุเหร่าบ้านกือดือแป ยังมีกลองเก็บรักษาอยู่อีก เสียหายในส่วนหนังหนังวัวไป ส่วนไม้ยังดีอยู่ ผมได้

นำมาใส่หนังเข้าไปใหม่และปัจจุบัน ได้เก็บบนพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ลูกหลานได้มีโอกาสได้ชมจนถึงทุกวันนี้

ในการอาบน้ำศพถ้าศพเป็นผู้หญิง ก็จะทำให้ผู้หญิงเป็นผู้อาบน้ำศพ ซึ่งเป็นลูกหลาน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน หรือหมอต้าแย ถ้าเป็นศพผู้ชายก็ทำให้ผู้ชายเป็นผู้ชายอาบน้ำศพ ไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน อิหม่าม คอเต็บ ปีหลันในหมู่บ้าน ศพที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ญาติพี่น้องทั้งหญิงชายสามารถอาบน้ำศพได้ ส่วนสามีภรรยาสามารถอาบน้ำศพให้แก่กันได้ ในน้ำอาบศพจะผสมใบพุทราเข้าไปด้วย เพื่อดับกลิ่นเมื่อมีการอาบน้ำเสร็จก็จะมีการห่อศพ โดยใช้ผ้าขาวขนาดใหญ่ห่อตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้าสามชั้น ในแต่ละชั้นจะมีการโรยเครื่องหอม จากนั้นก็จะให้เครือญาติมาจุมพิตศพ ก่อนที่จะมัดศพ โดยให้ญาติสนิทมาดูหน้าเป็นครั้งสุดท้ายและจุมพิตศพ โดยห้ามไม่ให้หยดน้ำตาไหลออกถูกศพ จากนั้นก็จะห่อศพและใช้เศษผ้าขาวผูก 3 จุด คือ เหนือศีรษะ ลำตัว และปลายเท้า แล้วนำศพไปวางบนแคร่หามที่ชาวบ้านสร้างไว้กับไม้และปัจจุบันจะเป็นเหล็ก เก็บไว้ที่มัสยิดหรือสุเหร่า สำหรับไว้หามศพเมื่อมีคนตายในชุมชน เมื่อนำศพวางบนแคร่ก็จะนำผ้ามาคลุมศพ ในอดีตจะใช้ผ้าปาเต๊ะ ที่เรียกว่าผ้า “ยาวอปือละ” ที่มาจากชวา เพราะจะมีความยาว หลังจากนั้นจะเปลี่ยนเป็นผ้าสีดำที่มีอักษรภาษาอาหรับมาห่อ โดยส่วนใหญ่จะซื้อมาจากเม็กกะ และในระหว่างที่กำลังอาบน้ำศพอยู่นั้น จะมีชาวบ้านกลุ่มได้นำไม้ไผ่มาผ่าเป็นซี่ๆ มามัดกับเชือกเพื่อนำมาครอบบนที่หามศพแล้วนำผ้าสีดำข้างต้นมาครอบบนไม้ไผ่ที่สาน และจะนำไม้ไผ่ไปครอบบนสุสานเมื่อมีการฝังศพเสร็จ เพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกเมื่อมีคนผ่านสุสานจะเห็นไม้ไผ่ครอบนั้นจะทราบว่าในชุมชน ฟังมีคนตายได้ไม่นาน หลังจากนั้นญาติและเพื่อนบ้านจะหามศพไปที่มัสยิด

พิธีละหมาดศพ ผู้ละหมาดศพจะถูกทางญาติกำหนดว่าอยากได้จำนวนเท่าไร จากนั้นฝ่ายผู้นำทางศาสนาในชุมชนก็จะออกหนังสือเทียบเชิญมัสยิดรอบๆชุมชนโดยกำหนดผู้ละหมาดมัสยิดจำนวนเท่าไรที่ต้องการพร้อมวันเวลา เมื่อใกล้ถึงเวลาละหมาด คนที่ถูกเชิญได้เดินทางมาถึงมัสยิดที่เป็นที่ตั้งของศพ ในการละหมาดศพจะมีอิหม่ามเป็นผู้นำ คนร่วมทำพิธีจะเป็นผู้ตาม การละหมาดศพต่างจากการละหมาดปกติ โดยไม่ต้องการก้มหรือกราบ อิหม่ามต้องละหมาดให้แก่ศพจนครบเจ็ดประการ คือการยกมือทั้งสองขึ้นที่หู หรือที่เรียกว่า “ตักบิร” เพื่ออธิษฐานน้อมจิตไปสู่พระเจ้า การยืนตรง การยกมือขึ้นที่หู 4 ครั้ง รวมกับครั้งแรกนับเป็น 7 ประการ การอ่านบทบังคัสำหรับการละหมาดเมื่อยกมือขึ้นที่หูครั้งแรก จะอ่านบทสวดดีศาดานะ บิมีอัมหมัด เมื่อยกมือขึ้นที่หู 3 ครั้งและการให้สลาม เป็นการทำความ

เคารพแบบอิสลามหลังจากยกมือขึ้นครั้งที่ 4 เมื่อละหมาดเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำศพไปที่ กุโบร์ หรือสุสานทันที ในการเตรียมหลุมฝังศพจะต้องขุดทันทีเมื่อรู้ว่ามีคนตาย โดยญาติจะใช้เชือกวัดขนาดความยาวของผู้ตายไปมอบให้กับคนที่ขุดหลุมศพ ซึ่งมักจะเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งในเรื่องนี้จากชุมชน ส่วนลักษณะของหลุมฝังศพจะขุดลึกลงไปประมาณ 1.50 เมตร กว้างประมาณ 80 เซนติเมตร แต่จะขุดเป็นสองระดับสำหรับที่จะวางให้ศพทางทิศตะวันตก โดยให้ศพนอนตะแคงให้ลึกกว่าที่อื่นลงไปประมาณ 30 เซนติเมตรและกว้างประมาณ 30 เซนติเมตรเช่นกัน หลังจากนั้นนำศพลงไปในหลุมที่เตรียมไว้ให้นอนตะแคงศีรษะอยู่ทางทิศใต้ และหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ปลอดภัยที่มัดศพที่ทำด้วยผ้าขาวสามจุดออก ใช้แผ่นไม้ปิดปากหลุมในส่วนของศพฝังอยู่ จากนั้นใช้ดินกลบ เมื่อกลับเสร็จผู้ร่วมพิธีทุกคนจะยืนรอบหลุมศพและกล่าวคำวิงวอนต่อพระผู้เป็นเจ้า เพื่อให้ผู้ตายมีจิตใจแน่วแน่มั่นคงที่จะต้องเผชิญกับการสอบสวนจากทูตรับใช้ของพระองค์ หลังจากนั้นก็มีกลุ่มผู้นำศาสนาจะมีพิธีการอ่าน “ตัลกิม” เพื่อเป็นการอ่านลาก่อนที่จะก้าวออกมาจากหลุมฝังศพเจ็ดก้าว ในปัจจุบันการอ่านตัลกิมจะยังมีอ่านเฉพาะคนที่อยู่ในคณะเก่า ส่วนคนที่อยู่คณะใหม่จะไม่อ่านแล้วบทสวดตัลกิม หลังจากนั้นญาติก็จะจัดคนให้เฝ้าสุสาน ๗ วัน เพราะมีความเชื่อว่าหากก้าวสุดท้ายที่เดินออกจากสุสานเมื่อไร ทูตของพระเจ้าก็จะเข้ามาสอบสวนทันที ญาติยังมีความอาลัยอาวรณ์ศพอยู่ไม่ยากให้ถูกสอบสวนอีก เลยจัดให้มีการเฝ้าสุสานทั้งวันทั้งคืนภายในเจ็ดวันห้ามออกจากบริเวณสุสาน ให้เหลืออย่างน้อยคนเดียว แต่ปัจจุบันความเชื่อนี้ก็เริ่มน้อยลง การเฝ้าสุสาน ก็เริ่มน้อยลง แต่ก็ยังมีให้เห็นได้อีกในบางชุมชนหรือบางครอบครัว ส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะเปลี่ยนโดยการนำกลุ่มบุคคลที่ละหมาดตอนหัวรุ่ง หรือที่เรียกว่าละหมาดซุบฮีย์ ประมาณ 8-10 คน พาไปที่สุสานเพื่ออ่านบทสวดให้ผู้ตาย จนครบเจ็ดวัน หลังจากนั้นก็จะนำกลุ่มบุคคลเหล่านั้นไปรับประทานอาหารเข้าตามร้านน้ำชาในชุมชน แต่สำหรับคณะใหม่จะไม่ปฏิบัติตามลักษณะดังกล่าว ทุกเย็นและตอนค่ำในเวลาที่บ้านคนตายก็จะมี การอันเชิญเด็กปอเนาะ หรือเด็กที่เรียนท่องจำอัลกรุอานมาอ่านอัลกรุอานที่บ้านคนตายเพื่อมอบผลบุญให้กับผู้ตายและจะเลี้ยงอ่านเป็นการตอบแทน ส่วนในตอนค่ำหลังละหมาดอิชา ก็จะมีเชิญคนที่เป็นละหมาดที่มีสยิดประมาณ 10 – 20 คนมาอ่านบทสวดขอพรให้กับผู้ตายทั้งเจ็ดวันเช่นกัน และจะมีการเลี้ยงอาหารเป็นการตอบแทนหรือบุญกุศลจากการเลี้ยงอาหารครั้งนี้ให้กับผู้ตาย แต่สำหรับคณะใหม่จะไม่ปฏิบัติตามลักษณะดังกล่าวเช่นกัน และเมื่อผู้ตายครบ 40 วัน หรือ 100 วัน ก็จัดงานใหญ่ โดยจะเชิญคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงออกมารับประทานอาหารกัน เพื่อผลบุญจะได้ส่งไปยังผู้ตาย แต่สำหรับคณะใหม่จะไม่ปฏิบัติตามลักษณะ

ดังกล่าวเช่นกัน สำหรับปัจจุบันมีกองทุนต่างๆ เกี่ยวกับจัดการศพที่ชาวบ้านร่วมกันตั้งขึ้น เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระให้กับคนที่ไม่มีความสามารถ เมื่อมีคนตายในชุมชนก็จะมีคนไปเก็บเงินตามบ้านของสมาชิก โดยเฉลี่ยตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว แล้วนำไปให้เจ้าภาพเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ

7.5 พิธีการขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศชาย หรือตามภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า “มาโชะยาวี”

ส่วนหมอที่ทำหน้าที่ขลิบจะเรียกว่า “โต๊ะมุเต็ง” ซึ่งเป็นตำแหน่งที่การสืบทอดจากสายตระกูล ชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือให้เป็นหัวหน้าที่ทำหน้าที่ช่วยตัดหรือขลิบปลายหนังหุ้มอวัยวะเพศชาย ซึ่งเป็นพิธีและหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลามที่ชายมุสลิมทุกคนต้องทำ แต่เนื่องจากความเชื่อและการปฏิบัติในแต่ละตระกูลไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของโต๊ะมุเต็งที่ต้องจัดการพิธีกรรมของแต่ละตระกูล

ในอดีตงานมาโชะยาวี จะจัดงานใหญ่มาก ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสายตระกูลที่จะต้องมีการจัดงานมหรสพประเภทใด เช่น สีละ หนังตะลุง มะโย่ง มโนราห์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ปู่ตายายจะสั่งเสียไว้ในตระกูลว่าจะต้องจัดแสดงประเภทใด และต้องการสืบทอดทำเช่นนั้นตลอด แต่ปัจจุบันที่จะยังคงเห็นได้ในชุมชน ก็จะมีการเชิญการแสดงสีละ ในเวลาที่ก่อนเด็กๆ จะเข้าพิธีกรรม ในอดีตก่อนที่มีพิธีดังกล่าว จะมีการแห่ช้างและแห่นกกระจอกหนูบ้าน เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน และถือว่าวันนี้เป็นวันสำคัญของตัวเอง บางตระกูลก็จะมีขบวนแห่ช้างไปที่กูโบร์ของตระกูลและมีการรดน้ำที่กูโบร์ด้วย ในการประกอบพิธีจะใช้เวลาประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง แต่การประกอบพิธีเข้าสู่หนัดมิได้มีเพียงกิจกรรมการขลิบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศเพียงอย่างเดียว แต่จะมีการประกอบพิธีกรรมหลายอย่าง เช่นการขอดูอาร์หรือขอพรจากพระเจ้า การเสี้ยงทวยข้าวเหนียวสี (สีแดง สีขาวสีเหลือง) เชื่อว่าเป็นให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผีบรรพบุรุษของตนนาย อัลมัน มาหะดุง ผู้สืบทอดตำนานโต๊ะมุเต็งของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งเป็นรุ่นที่ 4 สืบทอดโต๊ะมุเต็ง จากในวังยือริงา หลังจากรุ่นที่ 2 ซึ่งเป็นทวด นายแวนดาโอ๊ะ แวนดาโอ๊ะ และรุ่นที่ 3 เป็นคุณตา โต๊ะแวน วาเต๊ะ แวนดาโอ๊ะโดยมีลูกศิษย์ 2 ท่านคือโต๊ะมุเต็งนาเซ บ้านบาโงอาแซ กับโต๊ะมุเต็งเจ๊ะมามะ บ้านโคกมาแจ ท่านทำหน้าที่เป็นโต๊ะมุเต็ง ครั้งแรกนั้นกับท่านโต๊ะมุเต็งนาเซ จากบ้านบาโงอาแซ ปัจจุบันท่านอายุ 49 ปี ท่านเริ่มเป็นโต๊ะมุเต็ง เมื่อตอนอายุ 27 ปี ซึ่งตระกูลของท่านชาวบ้านจะเคารพนับถือและให้เป็นผู้ดำเนินการตัดสินใจจะกระทำอะไรในชุมชน โดยชาวบ้านจะเรียกว่า “ตระกูลโต๊ะมุเต็ง” โต๊ะมุเต็งนอกจากจะทำ

หน้าที่ในการขลิบแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นพอมมอ หรือที่เรียกว่า “โต๊ะบอมมอ” ในการรักษาโรคภัยต่างๆ และโรคที่มองไม่เห็นด้วยตา เช่น โรคไสยศาสตร์ เพราะฉะนั้น โต๊ะมูเต็งจึงถือได้ว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชนอีกท่านหนึ่ง

รูปที่ 83 นายอัสมัน มาหะดุง ผู้สืบทอดตำนานโต๊ะมูเต็งของชุมชน ปัจจุบันเป็นรุ่นที่ 4

เรื่องเล่าเกี่ยวกับการเข้าสู่หนัด

นายมะฮือซอ ซึ่งเป็นพี่ชายของนายนิแม (พ่อของท่านแม่กอง หรือ หมิ่นแสวก มาตย์) ซึ่งในเวลานั้นอาศัยอยู่ที่บ้านบาโณน ที่อำเภอตากใบ ได้หนีจากพิธีเข้าสู่หนัดของตัวเอง จนเป็นลมอยู่กลางทุ่งนา จนชาวนาได้มาพบตัวท่านที่กำลังนอนเป็นลมอยู่นั้น ได้นำตัวกลับไปที่บ้านและทำการเลี้ยงจนโต พ่อแม่ไปตาม นายมะฮือซอกก็ไม่ยอมกลับ และได้อาศัยอยู่ที่นั่นจนได้แต่งงานกับลูกสาวชาวนานั้นซึ่งเป็นตระกูลมโนราห์และเขานับถือศาสนาพุทธ ได้มีลูกชายชื่อเอียด เมื่อลูกชายโตก็ได้ตั้งคณะมโนราห์ เอียด นกยูงทอง ที่มีชื่อเสียง และนายเอียดก็มีลูกชายชื่อเชย ซึ่งต่อมาก็ได้ตั้งคณะมโนราห์เชย นกยูงทอง ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ของจังหวัดนราธิวาส ในชุมชนขุนละหารฯในอดีต หากคณะเมาะโย่งหรือมโนราห์แขก จะเดินทางผ่านเส้นทางหน้าบ้านขุนละหารฯ จะต้องมีการตีฆ้องจากคณะมโนราห์เสียก่อน จากนั้นบุคคลบน

บ้านขุนละหารฯ จะตีฆ้องรับ เพื่อเป็นการให้เกียรติและเคารพนับถือ หรือจะต้องแวะแสดงที่
บ้านขุนละหารฯ ก่อน 3 คืน 5 คืน หรือ 7 คืน จึงเดินทางไปแสดงที่อื่นต่อไปได้

รูปที่ 84 มโนราห์แขก จะนิยมแสดงควบคู่กับการแสดงมะโย่ง มโนราห์แขกที่มีชื่อเสียงมาก
คือโนราเชยนกยูงทอง จังหวัดนราธิวาส

รุ่นหลานชายขุนละหารคือนายนิฮานาฟี นียอ ปัจจุบันอายุ 53 ปี ปัจจุบัน
ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้กล่าวว่าเมื่อตอนตนเป็นเด็ก อายุประมาณ 11 - 12 ปี ได้
หนีจากพิธีเข้าสู่หนัดเช่นกัน โดยหนีตามทุ่งนาและนอนพักเหนี่ยวอยู่ที่ศาลาต้นตันหยง ณ
กโบร์หรือสุสานบ้านละหาร และหลังจากนั้นนายมณูญธรรม นิตีธรรมได้ตามตัวไปเจอ และนำ
กลับมาที่บ้านและได้ทำการยกเลิกพิธีในวันนั้น ซึ่งนายนิฮานาฟี ได้เล่าต่อไปอีกว่าตนได้ไปเข้า
สุหนัด ที่บ้านสากอ ตำบลสากอ อำเภอแว้งจังหวัดนราธิวาส ตามบ้านแม่มนที่เลี้ยงตนมาคือ
นางแลคอค ซึ่งในช่วงนั้นสามีนางได้เสียชีวิตลง จึงกลับไปอยู่บ้านเกิดของตัว นายนิฮานาฟีก็
ตามไปอยู่ด้วยในตอนเช้าสุหนัดที่บ้านสากอ ได้จัดงานใหญ่มากมีการแห่กและคนในชุมชน
ขุนละหารฯ ได้ไปร่วมงานจำนวนมากและในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2556 ได้มีจัดพิธีการเข้า
สุหนัดแบบโบราณอีกครั้งในชุมชน โดย2ปีที่ผ่านมา ได้จัดงานมหกรรมวัฒนธรรมประจำ
หมู่บ้าน ปีนี้จัดงานเกี่ยวกับเรื่องมาชะยะวี่ โดยมีลูกชาย ด.ช นิฟาเดลวี นิตีธรรมและเพื่อน
อีก 11 คนร่วมกันเป็น 12 คน มีทั้งเด็กกำพร้าและเด็กยากจนเข้าร่วมพิธีในครั้งนี้ ถือว่าเป็น
งานใหญ่ของชุมชนมาก เท่าที่เคยมีการจัดงานกันมา มีชบวนแห่ก 3 ตัว มีนกที่คนในชุมชน

ทำอีก 1 ตัว และขบวนปืนใหญ่ มีเด็กในชุมชนร่วมเดินในพิธีประมาณ 200 คน ซึ่งการจัดงานครั้งนี้ได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกมากมีคนมาร่วมงาน ประมาณ 1000กว่าคน และมีสื่อจากโทรทัศน์หลายช่องเข้าบันทึกเทป เช่นจากรายการดีสลัดัน ณ แดนใต้ รายการทุ่งแสงตะวัน เข้าร่วมบันทึกเทปในครั้งนี้และมีกลุ่มช่างภาพทางด้านวัฒนธรรมเข้ามาร่วมเก็บภาพจากประเทศมาเลเซียและสงขลา มีการจัดขบวนและการแต่งกายแบบโบราณให้กับเด็กๆที่ร่วมเข้าพิธีได้สวมใส่ หรือที่เรียกว่า “อาเนาะตือรือนอ” นั้นเอง มีการแสดงสืละเพื่อรับขบวนและการแสดงตารีฮีนากจากอำเภอเวียง มีนิทรรศการอาหารชาววังโบราณที่หาดูได้ยาก และมีการทำอาหาร(ข้าวหมก) เลี้ยงแขก จำนวน 7 กระทะใหญ่ ข้าวหมกภายใน 3 ชั่วโมง ถือว่าเป็นการสร้างสามัคคีให้กับคนชุมชน คนในชุมชนมีความสุขมากในวันนั้นและทำให้คนภายนอกก็รู้จักหมู่บ้านเราเพิ่มมากขึ้น การจัดงานในครั้งนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมจำนวน 150,000 บาท โดยผ่านศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ชุนละหาร

รูปที่ 85 – 88 งานมหกรรมวัฒนธรรมชุมชนประจำปีครั้ง 3 ตอน”มาโชะยาวิ”

เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในความทรงจำครั้งอดีตของผู้เฒ่า ๆ

1. ปรีชาญาณ และความกล้าหาญในการปะทะกับไต่ะสือดอ

ในตอนที่ยุงละหารกำลังบุกเบิกเส้นทางอยู่นั้น และในวันหนึ่งเมื่อเวลาเที่ยง ชาวบ้านจะแยกย้ายไปพักผ่อน รับประทานอาหารตามอัธยาศัย บางคนนั่งพักผ่อนเอนกายได้ร่มไม้ บางคนเตรียมสถานที่เพื่อทำการละหมาดซุฮ์รี (ละหมาดช่วงเวลาบ่าย) ขณะที่บางคนกำลังกินข้าวห่อที่ได้จัดเตรียมไว้โดยนั่งล้อมวงกัน ในขณะที่ชาวบ้านกำลังพักผ่อนอยู่นั้น ทันใดนั้นทุกคนต่างพากันตกใจ เมื่อมีคนแปลกหน้าสามคน เข้ามาหาไต่ะซุน ซึ่งคนเหล่านั้นไม่มีใครรู้จัก ซึ่งในขณะนั้นไต่ะซุนกำลังละหมาดซุฮ์รีอยู่ ชาวบ้านจึงได้พาสามคนนั้นเข้าไปหา จากนั้นไต่ะซุนก็เชิญสามคนนั้นเข้ามาใกล้ ๆ และถามด้วยน้ำเสียงเรียบง่ายแต่หนักแน่น ว่ามาจากไหน แล้วจะไปที่ไหนหนึ่งในสาม คนนั้นตอบว่าเรามาจากเทือกเขาบูโด (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอบาเจาะ) เป็นตัวแทนของไต่ะสือดอ (ไต่ะสือดอหรือนายอาแว สือดอ คือจอมโจรไต่ะสือดอที่มีชื่อเสียง ว่าโหดร้าย ที่ใคร ๆ ต่างหวาดกลัวในสมัยนั้น) ที่มาในวันนี้เพราะไต่ะสือดอให้ไต่ะซุนพาชาวบ้านออกจากพื้นที่ให้หมด เขาจะเดินทางผ่านไปดุงงญอ ไต่ะซุนได้ฟังดังนั้นจึงเจียบจากนั้นให้สามคนนั้นไปเชิญไต่ะสือดอมาพูดคุยด้วยตัวเอง พอสามคนนั้นเดินทางกลับไป ไต่ะซุนก็ได้เรียกแกนนำชาวบ้านหลายคนมาปรึกษาหารือว่าจะสู้หรือจะถอย ทุกคนต่างตัดสินใจไม่ได้ แต่พร้อมจะปฏิบัติและพร้อมจะต่อสู้อยู่เคียงข้างไต่ะซุนจนลมหายใจสุดท้าย และให้ไต่ะซุนเป็นผู้ตัดสินใจ หลังจากไต่ะซุนได้ฟังชาวบ้านพูดอย่างนั้น จึงเกิดความซาบซึ้งใจในความรักของชาวบ้านที่มีต่อท่าน ไต่ะซุนจึงได้วางแผนการณไว้นใจ แล้วบอกให้แกนนำทุก ๆ คนไปบอกให้ลูกบ้านคนอื่น ๆ เข้าใจ และเตรียมตัวให้พร้อมพร้อมเพื่อที่จะรับมือกับท่านอาแวสือดอ เพราะถ้าเราถอยเราก็เสียศักดิ์ศรีของผู้รักษากฎหมาย

หลังจากนั้นไต่ะสือดอได้พาลูกน้องมาประมาณ 10 คน เข้ามาติดกับดักมนุษย์ของไต่ะซุนโดยไม่คาดคิด เมื่อไต่ะสือดอเข้ามาเกือบประชิดตัวกับไต่ะซุน แกนนำชุมชนประมาณ 10 -15 คน ได้เข้ามาประชิดทันที โดยที่ในมือของทุกคนมีอาวุธชนิดใหญ่ เช่น ขวาน พรำ จอบ ส่วนไต่ะซุนในมือก็ถือมีดครกที่ท่านชัยศได้มอบให้ ลูกน้องของไต่ะสือดอก็ถูกชาวบ้านที่มีอาวุธประจำกายประมาณ 35 คน ควบคุมตัว และเชิญเข้าอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่อีกต้นหนึ่ง ห่างกันประมาณ 10 วา โดยที่มีชาวบ้านมีอีกหลายคนคอยดูอยู่ห่าง ๆ เมื่อเสียและสิ่งหนึ่งเผชิญหน้ากันอย่างใกล้ชิดที่สุด แทบจะได้ยินเสียงลมหายใจ ฝ่ายสือดอ เสือร้ายที่มีชื่อโด่ง

ดังในเรื่องความอยู่ยงคงกระพัน ซึ่งอาวุธทุกชนิดไม่สามารถทำร้ายร่างกายได้ และความโหดร้ายยามที่มีอารมณ์โกรธ ซึ่งไม่มีใครสามารถต้านทานได้ เปรียบดังช้างศึกที่กำลังตกมัน (ชื่อจริงนายอาแว แต่มีนิสัยดังช้างศึก จึงมีการต่อท้ายชื่อว่า อาแวศึกดอ) ส่วนสิ่งอีกหนึ่งตัวก็คือขุนละหาร หรือโต๊ะขุนหรือนายนิแวนบุตรของนายนิก็อจหรือหมื่นเศวทมาตย์ อดีตแม่กองเมืองยี่อริงา(ยี่งอ)เป็นสิ่งหนึ่งทีกระทรวงมหาดไทย แต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาภูมหายในเขตนี้ เสือตัวหนึ่งที่อยู่นอกภูมหายขอผ่านทาง แต่สิ่งหนึ่งผู้รักษาภูมหายไม่ยอมให้ผ่านง่ายๆ เพื่อศักดิ์ศรี ทั้งสองฝ่ายจึงไม่ยอมกัน ฝ่ายเสือชอบการปะทะและชอบความรุนแรงไม่ชอบใช้ความคิด ตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบ ส่วนฝ่ายสิงห์ไม่ชอบความรุนแรง ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ และชอบคิดก่อนทำและอยู่ในฐานะได้เปรียบทุกด้าน ไม่ว่าด้านสภาพแวดล้อม ศาสตร์อาวุธ และกองกำลังที่มีมากกว่าหลายเท่าและที่สำคัญคือความเฉลียวฉลาดในการตัดสินใจและมีความคิดที่สุขุมรอบคอบ เลือกใช้ความคิดไม่ใช้อารมณ์ของความเป็นผู้นำ บรรยากาศในขณะนั้นเงียบสนิท ไม่มีแม่แต่เสียงกร้องและเสียงจ๊กจั่นเรไร จนกระทั่งเสียงของขุนละหารดังออกมาทำลายความเงียบ ให้ทุกคนนั่งลงและถามถึงอาหารการกิน อาแวศึกดอ ตอบเบา ๆ ว่าเรากินมาแล้ว ฝ่ายโต๊ะขุนได้กล่าวอย่างเรียบ ๆ ว่า “วันนี้ถ้าเราจะจับท่านเรา สามารถจับได้อย่างง่ายดาย ความอยู่ยงคงกระพันของท่านทั้งหมดหาได้ช่วยเหลืออะไรท่านได้เลย ท่านคงยังจำนายอาแว มานิสที่บ้านบาหลูกาสีอนอได้ไหม อาวุธทุกอย่างไม่สามารถทำลายเขาได้ แต่สุดท้ายเขาก็ต้องจบชีวิตด้วยไม้สากที่ชาวบ้านทำไว้เพื่อตำข้าว เพราะเขาโกรธที่ชาวบ้านไม่ส่งขนมจีนให้เขา รอนาน รู้สึกหิว จึงลงจากภูเขาเข้ามาอาละวาดในหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านกำลังทำขนมจีนเพื่อทำบุญ ชาวบ้านเลยโกรธ เอาไม้สากนี้แหละเข้าไปตีจนเสียชีวิต ” แล้วขุนละหารจึงถามอาแวศึกดอว่ารู้แล้วใช่ไหม ว่าวันนี้เราไม่ยอมให้ท่านผ่านอาแวศึกดอตอบเบา ๆ ว่าใช้รู้แล้ว โต๊ะขุนถามอีกครั้งว่า รู้แล้วว่าโต๊ะขุนไม่ยอมให้ผ่าน ยังอยากจะผ่านอีกไหม อาแวศึกดอตอบเบา ๆ ว่าไม่ผ่านแล้ว ขุนละหาร ฯ กล่าวว่า จะให้คำสัตย์ได้ใหม่ว่า เมื่อท่านจะผ่านตำบลละหารที่ข้ารับผิดชอบท่านจะต้องส่งคนมาบอกข้าก่อนอย่างน้อย 5 วัน และท่านจะไม่ทำร้ายบุคคลในเขตปกครองของข้าเป็นเด็ดขาด อาแวศึกดอรับปาก วันนี้ขุนโจรผู้ยิ่งใหญ่ กำลังเป็นลูกไก่ที่อยู่ในกำมือของขุนละหารฯ และเมื่อทุกอย่างตกลงกันเรียบร้อยทางขุนละหารได้ให้ชาวบ้านไปส่งอาแวศึกดอให้พ้นเขตรับผิดชอบของท่าน และสั่งให้ชาวบ้านรีบกลับไปพัฒนาถนนต่อไป

หลังจากนั้นอาแว สีกดอ ได้รักษาคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้กับขุนละหารฯ และชาวบ้านก็มุ่งมั่นพัฒนาถนนจนสำเร็จกล่าวคือเมืองบางนรา เกวียนก็สามารถเคลื่อนย้ายได้ใน

ฤดูแล้ง (เกี่ยวน คือ รถทำด้วยไม้เนื้อแข็งและลากด้วยควายตัวผู้) เมื่อขุนละหารสามารถ เกณฑ์ชาวบ้านออกมาบุกเบิกถนนเกี่ยวนจนสำเร็จ ถนนทุกสายระหว่างปัตตานีถึงนราธิวาส เชื่อมถึงกันแล้ว มีเพียงแค่ลำคลองใหญ่ที่ไม่สามารถทำสะพานได้ บางช่วงมีการทำแพ เช่น คลองต้นหยง คลองกอดต ชาวบ้านจะทำแพด้วยไม้ไผ่มัดรวมกัน แล้วสามารถบรรทุกเกี่ยวน และวัวมาพร้อมกันได้ ในสมัยนั้นที่หมู่บ้านกาเต็งจะมีตลาดนัดในเวลาากลางคืน หน้าบ้านโต๊ะ ขุน เป็นที่เกี่ยวนบรรทุกสินค้าจากปัตตานีไปบางนรา จะต้องแวะค้างคืนที่หน้าบ้านโต๊ะขุนแล้ว มีการเปิดเกี่ยวนขายของ (เหมือนรถกะบะเปิดท้ายในปัจจุบัน) เกี่ยวนบางเล่มบรรทุกน้ำตาล แว่น น้ำตาลเหลว เกลือและบุดู ปลาเค็ม ปลาบุดู ปลาต้ม และผลไม้ตามฤดูกาล การค้าขายก็ เป็นไปตามปกติ ไม่ว่าคนมาจากยี่งอจะผ่านไปบางนรา ก็ต้องแวะที่ศาลาหน้าบ้านโต๊ะขุนก่อน ๆ ที่จะเดินทางต่อไป แม้กระทั่งมะโย่งจะผ่านไปแสดงที่ไหน เมื่อผ่านหน้าบ้านโต๊ะขุนก็ต้อง แวะมาแสดงบนบ้านโต๊ะขุนเป็นสัปดาห์ก่อนที่จะเดินทาง去玩ที่อื่นต่อไป

อาแวเสื้อดอจอมใจแห่งเทือกเขาบูโดทั้งเหนียวทั้งเหน็ด

โจรอาแวเสื้อดอ (คำ เสื้อดอ หรือ เสื้อดอ ในความหมายเดียวกับข้างตัวผู้ไม่มีงา) เกิดก่อนสงครามโลกเล็กน้อย นายตำรวจที่มาปราบจนสำเร็จ คือ ขุนพันธ์รักษาราชเดช ขุนใจ ผู้นี้มีพฤติกรรมปล้นฆ่าไม่มาก ส่วนมากจะเป็นการข่มขู่เคยเข้ามาขอทรัพย์สินที่บ้านเขาน้อย ครั้งนั้นได้เป็นลูกของยาวของนายราม ชัยโย ไป 1 กระบอก ก่อนที่จะถูกขุนพันธ์รักษาราชเดช ปราบปรามราบคาบในวันที่ 8 มิถุนายน 2481 ขุนพันธ์รักษาราชเดช ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นนายร้อยตำรวจเอกและในปีเดียวกันนั้นขุนพันธ์รักษาราชเดช ได้ทำงานใหญ่ที่ทำทลายต่อ ความตายเมื่อต้องไปเผชิญหน้ากับจอมโจรชาวมุสลิมนามว่า “อาแวเสื้อดอ ตาละะ”

มีเรื่องเล่าว่าอาแวเสื้อดอ ตาละะนี้ เวลาเกิดคุ่มคลังของขึ้นเขาจะให้ลูกน้อง หลายนคนนำปืนมารุมยิงตัวเขาเองหลายนัด ซึ่งจอมโจรอาแวเสื้อดอ เป็นคนบ้านกาเยาะ มาตี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งอยู่แถบเชิงเขาบูโดตามบันทึกของทางราชการ กล่าวไว้ว่าประวัติของนายอาแวเสื้อดอ ตาละะ นั้นเขาเป็นลูกชายของ “โต๊ะยี่” หรือผู้เคร่งศาสนาของคณิสลามที่มีผู้คนนับหน้าถือตากันอย่างกว้างขวางบ้านเดิมของเขาอยู่ที่หมู่บ้าน ไล้ะบา) ตำบลจำปากอ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาสเป็นผู้ร้ายปล้นทรัพย์ ตำรวจจับได้แล้ว เคยส่งไปกักขังไว้ที่อำเภอสัตหีบจังหวัดชลบุรี พร้อมกับนายสะมะแอลูกน้องคนสนิท ต่อมาทั้งสองคนหลบหนีกลับมาได้ เมื่ออาแวเสื้อดอ ตาละะ กับ สะมะแอหนีกลับไปยังนราธิวาสแล้ว จึง

มีการรวมสมัครพรรคพวกได้จำนวน 9 คนที่ยิวออกปล้นสะดมตามหมู่บ้านต่างๆ ไม่ว่างเว้น และทุกครั้งที่โจรอาแวลือดอที่ยิวออกปล้น มันจงใจปล้นแต่คนไทยพุทธเท่านั้นเมื่อปล้นแล้ว จะต้องฆ่าเจ้าของบ้านตายด้วยวิธีการที่ “ที่โหดพิสดารทุกรายไปสำหรับกรรมวิธีการฆ่าซึ่งพิสดาร” ที่ว่าโหดนั้นอาแวลือดอ ตาละ จะจิกผมแล้วใช้กริช ซึ่งเป็นอาวุธประจำตัวของมันทิ่มแทงที่คอจากนั้นมันจะกดกริชหมุนคมคว้านเอาเนื้อหรือหลอดลมออกมา ในการฆ่าบางราย อาแวลือดอ ตาละจะคว้านไส้เหยื่อออกมาด้วย นับว่าเป็นพฤติกรรมที่ทารุณโหดร้ายผิดปกติธรรมดาเป็นที่หวาดกลัวแก่ชาวไทยโดยทั่วไป เป็นอาชญากรก่อคดีสะท้านสะเทือนใจเป็นอย่างยิ่งประกอบกับมีวิชาไสยศาสตร์ป้องกัน สามารถรูดโช รูดบุญแจกออกได้อย่างง่ายดาย มีผ้าประเจียด ตับมนุษย์เคราทองแดงและซ็องหมูป่าเป็นเครื่องรางของขลังตั้งนั้นทางราชการจึงจำเป็นต้องตั้งกองปราบปรามพิเศษขึ้นโดยมีผู้บังคับการภูธรเขตเป็นหัวหน้า พร้อมด้วยหม่อมทวีวงศ์ ถวัลย์ศักดิ์ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมาในขณะนั้น และมีหลวงจำรูญ ณ สงขลาปลัดจังหวัดเป็นผู้ช่วยกองปราบปรามพิเศษดังกล่าวนี้ยังได้เกณฑ์เอาตำรวจสงขลา ยะลาปัตตานี นครราชสีมาเข้าไปในกองกำลังปราบปรามดังกล่าว

จัดตั้งกองอำนาจการขึ้นแบ่งหน่วยปราบปรามออกเป็น 3 หน่วย คือ

หน่วยที่ 1 แต่งตั้ง ร.ต.อ.ขุนพันธ์รักษาราชเดช เป็นหัวหน้า ใช้กำลังตำรวจกองตรวจสงขลาเป็นลูกน้องเพราะขณะนั้น ขุนพันธ์รักษาราชเดช อยู่ที่สงขลาให้นายสิบพื้นเมืองเป็นล่าม

หน่วยที่ 2 แต่งตั้ง ร.ต.อ.ปรี สุศีสุวรรณ์เป็นหัวหน้า ใช้ตำรวจกองพิเศษปัตตานี

หน่วยที่ 3 แต่งตั้ง ร.ต.ท.หม่อมราชวงศ์สะอาด อาน ลัดดาวัลย์ เป็นหัวหน้า ใช้ตำรวจนครราชสีมาและมี ร.ต.ท.เขตต์ บุญยพิพัฒน์เป็นเสมียนอำนาจการการทำงานครั้งนั้นให้หน่วยกองปราบเสื้อตั้งหน่วยเอง มีการกำหนดจุดต่างๆ เอาไว้ 3 จุด คือ เขาแกและบาตุดะโม่ง และวัดหัวเขาวัววันที่ปะทะกันเป็นคืนวันพุธ เวลาตี 4 ครึ่ง นกป่าสัตว์ป่าก็ตื่นร้องเป็นแถวจากด้านตะวันออก ขณะนั้นทุกคนได้ยินเสียงกิ้งก่าเหล็กใกล้เข้ามา และได้ยินเสียงพูดพิมพ์แต่ยังไม่เห็นตัว ร.ต.ท.หม่อมราชวงศ์สะอาดก็พูดออกมาเป็นภาษามลายูว่า “อีตูสะปอ อีนีสดา ดู” มันตอบว่า “กุดเด” เท่านั้นเองฝ่ายขุนพันธ์รักษาราชเดชถึงป็นยิงตรงแสกหน้าอาแวลือดอ ตาละ ระยะ 2 ศอก อาแวลือดอ ตาละ กลับยืนอยู่เฉย ไม่ตายและไม่ล้ม ขุนพันธ์จึงกระหน่ำยิงอีก ในที่สุดมันก็ล้มลงพรรคพวกของมันหนีกระเจิงขึ้นเขาไป ขุนพันธ์คิดว่ามัน

ตายแน่ๆจึงสั่งให้ตำรวจ 2 นายที่ซื้อศพและเงินเผาศพไว้ และที่เหลือให้ตามไล่ล่าพรรคพวก
โจร แต่พอวิ่งขึ้นเขาไปได้หน่อยเดียวก็เกิดเสียงยิงปะทะข้างล่างตรงจุดที่ให้ตำรวจ 2 นายเผาศพไว้
คงมีพรรคพวกของมันเลี้ยวเข้าไปช่วยม.ร.ว.สะอ้าน ซึ่งห่างจากที่เกิดเหตุสัก 8 วา จึง
เล็งยิงโจรอาแวสือดอ ตาและไปอีก ตำรวจอีก 2 คนช่วยยิงสกัดเข้าไปแต่ไม่เป็นผล กระจกหน้ายิง
จนลูกปืนหมดทุกคน ทั้งที่คนยิง แน่ใจว่าได้ยิงถูกอาแวสือดอ ตาและ หลายนัดแล้วมันน่าจะ
ตาย แต่ยังเดิน ยังกินได้ ขุนพันธุตัดสินใจวิ่งเข้าไปชกต่ออาแวสือดอ ตาและ ทุกคนกรูเข้าไป
ชกวงใน ไม่รู้ว่าหมัดใครต่อหมัดใครเพราะท้องฟ้ายังไม่สว่างดีผลที่สุด อาแว สือดอ ตา
และ หมดเรี่ยวแรง กว่าทำให้สภาพจากเสียร้ายกลายเป็นแมวต้องใช้เวลากว่า 30 นาที
เจ้าหน้าที่ตำรวจจับโจรอาแวสือดอใส่กุญแจมือไว้ พอฟ้าสว่าง เจ้าหน้าที่พยายามแกะ
เครื่องรางที่เอวของอาแวสือดอ ตาและที่มันผูกกับลวดแข็งเอาไว้ แกะอย่างไรก็ไม่ออกอาแวสือ
ดอ ตาและคงรำคาญเลยกระซอกจนลวดขาดแล้วปาเข้าป่าไป ตามเก็บมาได้จึงถามว่านี่อะไร
อาแวสือดอ ตาและบอกว่า "บาป" ซึ่งหมูปาพอไปถึงสถานีตำรวจ ระหว่างเจ้าหน้าที่
ตำรวจทำการสอบสวนอาแวสือดอ ตาและผู้นี้เคยหัวกระสุนทั้ง 9 นัด ลงกลางโต๊ะสอบสวนที่
นำที่นั่งตอนที่ยิงปืนเข้าไป อาแวสือดอ ตาและเอากระสุนเข้าปากไป 9 เม็ดแล้วอมไว้ ปากไม่มี
รอยแตก ฟันไม่หักส่วนที่ถูกหน้าผากก็เหมือนถูกเล็บขีด ส่วนที่ยิงตามตัวไม่ถูกและเสื้อผ้าก็ไม่
เป็นรอยขาดภายหลังถูกจับกุม เครื่องรางของขลังต่าง ๆ ถูกยึดไว้เป็นหลักฐาน ทางกรมตำรวจ
จับตัวอาแวสือดอ ตาและไปที่สถานีตำรวจนครบาลวิภาวดี 3 วันมีประชาชนตั้งแต่ปัตตานี ยะลา
รัฐกลันตันแห่พากันไปดูหน้าจอมโจรเจ้าพ่อเทือกเขาบูโดแน่นชนิดโรงพัก ตำรวจเห็นว่าขึ้นข้าง
ไว้ที่นี้คงไม่ดีแน่จึงนำตัวอาแวสือดอ ตาและ ไปฝากขังที่เรือนจำจังหวัดนราธิวาสอาแวสือดอ
ตาและ ก็เป็นเช่นขุนโจรชื่อดังในอดีตของทางภาคใต้ที่ถือว่าการตายด้วยฝีมือเจ้าหน้าที่ตำรวจ
เป็นการตายที่ไร้เกียรติอย่างยิ่งสำหรับจอมโจรอย่างเขาดังนั้นไม่เกิน 10 วัน อาแวสือดอ ตา
และตัดสินใจกินยาพิษฆ่าตัวตายแต่สำหรับบางกระแสบอกว่าฮาแว สือดอถูกให้กินน้ำกรด
และทางด้วยไม้ไผ่ทางกัน

ความสามารถพิเศษที่ปราบปรามจอมโจรอาแวสือดอ ตาและได้สำเร็จครั้ง
นั้นนับว่าเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ ของขุนพันธุรักรัษราชเดช ทำให้ความสงบสุขกลับคืนมาจนได้รับ
การยกย่องจากคนไทยพุทธและคนไทยมุสลิมที่ต่างพากันตั้งฉายาให้ว่า "รายอกะจี"
นอกจากนี้ขุนพันธุยังได้รับพระราชทานรางวัลจากเจ้าเมืองรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ส่ง
มิดพกเล่มหนึ่ง มาให้ ซึ่ง ท่านขุนพันธุถือเป็นเกียรติอย่างสูงในชีวิต

รูปที่ 89 เครื่องรางของชายชาวใต้สมัยโบราณเขี้ยวหมูตัน อายุเกือบ 200 ปี

โดยปกติแล้วหมูป่าจะเป็นสัตว์ที่มีเขี้ยวอาจจะเอาไว้ป้องกันตัวหรือใช้คุ้ยหาก
ไม้แล้วแต่กรณี แต่คนเรามักแสวงหาเขี้ยวหมูตันเพื่อทำเครื่องราง ความเข้าใจผิดของหลายคน
คือเขี้ยวหมูแบบไม่มีรูคือเขี้ยวหมูตัน ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด แต่เขี้ยวหมูตันที่สามารถนำมาใช้
ได้ตามความเชื่อนั้น ต้องเป็นเขี้ยวหมูโตน คือหมูป่าที่ไม่เข้าฝูง อยู่ลำพังเพียงตัวเดียว แล้ว
เขี้ยวที่ออกมาจะมีเพียงข้างเดียวอาจจะซ้ายหรือขวา ลักษณะเขี้ยวหมูตันที่ต้องตามตำรานั้น
ต้องเป็นแบบในภาพ คือมีรากฟันชัดเจนไม่มีรูกลวง ส่วนที่ขายตามชายแดนมักจะเป็นเขี้ยวหมู
ธรรมดาแล้วเอาปูนโบกอุดเอาไว้ นัยว่าเขี้ยวตัน ขายคู่ละไม่กี่บาท ส่วนเรื่องความเชื่อนั้น เขี้ยว
หมูตันเชื่อกันว่าหากใครพกพาจะหนังเหนียว ยิ่งไม่เข้า พันแทงไม่ระคายเคือง ไม่มีอาวุธใดๆ
ทำร้ายได้ ในกรณีของหมูโตนั้นสิ่งที่พ่วงมาด้วยคือข้อหมู ซึ่งข้อหมูคือขนของหมูป่า โดย
ความหมายของคำว่าข้อคือผมที่เสริมจากผมจริง ดังนั้นข้อหมูคือขนที่เสริมออกมาจากขน
จริง บางท่านเล่าว่าเป็นขนรอบคอ บางท่านเล่าว่าเป็นขนที่อวัยวะเพศของหมูป่า ซึ่งเกิดจาก
การเสริมขนแล้วสะสมเอาไว้ในปาก บางท่านว่าเป็นขนที่หน้าผากหรือสันหลัง บางท่านว่าเป็น
ขนที่พบในท้องหมูป่า สูดแล้วแต่วินิจจัย ซึ่งไม่มีข้อสันสุด แต่สองอย่างนี้มักจะมาด้วยกัน

นอกจากน้ำวุ้นและเขี้ยวหมูตันแล้ว ท่านอาแวสี่ดอยยังพกแคราคคนที่เป็นทองแดง ตับเหล็ก (ตับคนที่ศพไม่ไหม้) เขี้ยวเสือ กฤษ 5 คด ว่ากันว่าเขี้ยวหมูตันที่อาแวสี่ดอยพกขลังขนาดยิงไม่เข้า กระสุนเข้าปากก็ยังไม่เป็นไร กลับคายเอากระสุนออกมาอีก เท่าที่เคยได้ยินเรื่องเล่าจากหลายๆท่าน พบว่าการลองเขี้ยว หมูตันที่เชื่อว่ายิงไม่เข้านั้น ต้องเหน็บเขี้ยวหมูไว้ที่รักแร้ แล้วเอาปากกระบอกปืนอมไว้ จากนั้นค่อยลั่นไก หากเป็นของแท้ที่มีอาณูภาพจริง ปืนจะไม่ลั่นเลย นายบุญ ลำพรหมแก้ว อายุ 93 ชาวบ้านทุ่งคาเล่าว่าเมื่อตอนเป็นเด็ก เขายังเห็นอาแวสี่ดอย ตอนที่ถูกจับที่อำเภอบาเจาะ และเดินด้วยเท้าจะเข้ามาตามถนนดินแดง เพื่อไปสอบสวนที่ตัวเมืองนราธิวาสระหว่างเดินทาง จะแวะพักที่หน้าศาลาริมทางบ้านทุ่งคา ชาวบ้านแห่กันออกไปดูกัน รวมทั้งตัวเขาด้วยตอนนั้นยังเป็นเด็กอายุประมาณ 10 ขวบ

2. เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2

แม้ว่าภาคใต้ตอนล่างจะเป็นเส้นทางผ่านของทหารญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ก็ได้มีการเตรียมการป้องกันภัยของแต่ละชุมชนไว้ ในบริเวณโรงเรียนชุมชนขุนละหารฯ ก็ได้มีการขุดหลุมหลบภัยไว้ มีการซ้อมอยู่หลายครั้งแต่ก็ไม่มีโอกาสได้ใช้จริงๆเลย มีการดับไฟในเวลากลางคืน เปิดไฟในโถงกัลวจะถูกเครื่องบินทิ้งระเบิดแต่ในชุมชนแห่งนี้บรรดาชายหนุ่มต่างหวาดกลัวกัน มากเพราะเมื่อทหารญี่ปุ่นเดินทางผ่านชุมชนไหนจะจับชายหนุ่มไปเป็นแรงงานเพื่อสร้างถนน ทางรถไฟและสะพานที่ชุมพร ทำให้คนกลันตันซื้อแบมมะต้องหนีจากกลันตันมาอยู่ที่นี้และปักหลักอยู่ที่นี่เป็นเวลานาน ในชุมชนแห่งนี้เมื่อทราบว่าจะมีขบวนทหารญี่ปุ่นผ่านเส้นทางในชุมชน บรรดาชายหนุ่มต่างไปหลบในป่า ในดงสาครตามท้องนา ในป่าพรุ โดยเหตุการณ์ในครั้งนั้นชาวบ้านจะเรียกว่า “เหตุการณ์ชุมพร” แต่ก็ยังมีคนในชุมชนที่ถูกทหารญี่ปุ่นจับตัวไป 2 ท่าน คือ เปาะและฆาเฮาะ (พี่ชายเปาะชูมายี พ่อปะดอมะ ฝรั่ง) และนายนิอาลี พ่อของเปาะนิฮะและนิรอเมะห์ แต่ทั้งสองท่านสามารถหลบหนีในระหว่างเดินทางได้ โดยเดินเท้ากลับบ้าน

3. เหตุการณ์การปะทะระหว่างจันคอมมิวนิสต์กับตำรวจในชุมชน

เมื่อประมาณ 70 ปีที่แล้วมีกลุ่มจันคอมมิวนิสต์กลุ่มหนึ่งประมาณ 9-11 คน ได้เดินทางกับรถไฟลงที่สถานีมะริอโบ และได้เดินเท้าเพื่อมุ่งหน้าสู่บูเกะกูเล็ง ชาวบ้านกล่าวพวกเขากำลังเดินทางเพื่อไปปล้นที่ บริเวณบูเกะกูเล็ง ซึ่งอยู่ใกล้ตัวเมืองนราธิวาสโดยเดินทางผ่านบูเกะกือจิ เดินผ่านทุ่งนา และตัดเข้ามาในชุมชนเพื่อหาอาหาร ในระหว่างทางผ่านอำเภอยังมีคนแจ้งให้กับเจ้าหน้าที่ทราบและเจ้าหน้าที่ได้มีการติดตามตัวมาเรื่อยๆ เมื่อกลุ่ม

นี่เดินทางมาถึงบ้านลาฮา เห็นคนขึ้นมะพร้าว ด้วยความหิวจึงสั่งให้คนขึ้นมะพร้าวขึ้นมะพร้าว
 อ่อนให้กินแต่คนขึ้นมะพร้าวได้วิ่งหนีไป แล้วทางกลุ่มจึงได้เดินทางต่อมาที่หมู่บ้านกาแดงและ
 ได้พบกับโต๊ะเปาะแมกกำลังขึ้นมะพร้าวอยู่ เช่นกัน เลยขอซื้อมะพร้าวอ่อนเพื่อกินเนื่องจากหิว
 จากการเดินทาง โต๊ะเปาะแมกก็ได้ขึ้นมะพร้าวและปอกให้ทางกลุ่มโจรฯได้กินกัน ระหว่างนั้น
 ตำรวจกำลังเดินติดตามมาถึงพอดีและเข้าไปขอแสดงตัวโดยการนำของ โต๊ะนายจำเก(ไทย
 พุทธ) และโต๊ะนายจำซุ(มุสลิม) ในเวลานั้นคนในชุมชนคือเปาะซาตอแม ยายีเป็นตำรวจ
 ชุมชนอยู่เช่นกัน) เมื่อเจ้าหน้าที่แสดงตัวแต่กลุ่มโจรคอมมิวนิสต์เกิดการขัดขึ้นทำให้โต๊ะนาย
 จำซุ ใช้พริ้ว หรือภาษามลายูถิ่นเรียกว่า “กือแลแว” ฟันไปที่โจรคอมมิวนิสต์ทันทีทำให้ล้มลง
 ทั้งยืน หลังจากนั้นเกิดการชุลมุน ทางฝ่ายโจรคอมมิวนิสต์ได้นำปืนที่อยู่ในกระเป๋าออกมา
 ชาวบ้านจะเรียกปืนนั้นว่า”แม็กซีแซ” หรือ “ปืนแม็กซีกัน” หรือปืนกล นั้นเองได้ยิงขึ้นฟ้า จนทำ
 เกิดการปะทะเสียงดังทั่วหมู่บ้านเป็นเวลาเกือบชั่วโมงทำให้กลุ่มโจรลากถอยหนีได้ ในระหว่าง
 ที่กลุ่มโจรได้ใช้ปืนยิงขึ้นฟ้า กระสุนปืนได้ไปถูกต้นส้มบ้านลาฮาระยะทางประมาณ 500 เมตร
 เป็นรูจนถึงทุกวันนี้ ผู้เฒ่ายังเล่าอีกว่าโชคดีที่ทางกลุ่มโจรฯ มีจริยธรรม ที่ได้ยิงขึ้นฟ้าแทน
 ยิงเข้ามาในหมู่บ้านไม่อย่างนั้นจะต้องมีผู้คนบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก

ในตอนนั้นชาวบ้านไม่ค่อยได้คุ้นเคยกับเสียงปืนเลยโดยเฉพาะยิงกันไม่หยุด
 เกือบชั่วโมง ทำให้ชาวบ้านต่างตกอกตกใจและได้พากันวิ่งหนีเอาตัวรอดไปคนละทิศคนละ
 ทางหลายคนวิ่งไปตามทุ่งนามุ่งสู่บ้านลาฮา เปาะซูละสามีของนางนิปริดา สาอุในตอนเด็ก
 กับเปาะจียอ สามีนางนิมะหรือนิง ได้วิ่งหนีตามคนอื่น ๆ ไปถึงบ้านลาฮา กลัวจนตัวสั่นไม่กล้า
 จะกลับบ้านจนหมดแรงอ่อนเพลียหิวข้าว ในภาษามลายูถิ่นปัตตานีเรียกว่า “มูมานาซี”อยู่ที่
 นั้น จนมีคนจากทางบ้านต้องไปปรับตัวกลับ ส่วนนางโยงพีสาวปะดอหยงกำลังตั้งท้องแก่กำลัง
 จะคลอดในไม่ช้า ได้วิ่งหนีไปอย่างไม่คิดชีวิตและสุดท้ายไปถึงบ้านซุแบลาฮาและด้วยความ
 ตกใจทำให้คลอด ณ เวลานั้นเลยทำให้ต้องพักฟื้นอยู่ที่บ้านโต๊ะปยูที่ซุแบลาฮาหลายวันถึงจะ
 กลับบ้านได้ และหลังจากเหตุการณ์สงบ ทำให้โจรที่ถูกฟันเสียชีวิตหนึ่งคน และคนอื่น ๆ
 บาดเจ็บอีก 2-3 คน ได้พาไปที่อนามัยบ้านยิงอ ซึ่งในอดีตอยู่ฝั่งตรงข้ามกับอนามัยปัจจุบันมี
 ต้นพิกุลต้นใหญ่อยู่ตรงนั้น คนที่เหลือหนีไปได้ ส่วนคนที่เสียชีวิตได้มีการขุดหลุมและฝังศพ ณ
 ที่ตรงนั้นในวันรุ่งขึ้นและจากนั้นนานพอสมควร ถึงได้มีลูกหลานตามมาขุดกระดูกกลับไป

การปกครองหลังจากสิ้นท่านขุนละหารา

ขุนละหารานอกจากจะเป็นผู้นำทางด้าน การปกครองที่เข้มแข็งแล้ว ยังเป็น นักพัฒนา
 อีกด้วยโดยท่านได้วางรากฐานชุมชนที่เข้มแข็งจนสามารถพัฒนาด้วยกลไกของตัวเองได้ จน

มาถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้นขุนละครายังเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของคนในท้องถิ่นแห่งนี้ด้วย สามารถบำบัดรักษาบำบัดเป่าโรคภัยต่างๆให้กับเด็กๆและคนป่วยในชุมชนให้มีกำลังใจต่อสู้และมีความมุ่งมั่น ที่สำคัญไปกว่านั้นท่านสามารถหลอหลอมหัวใจชาวไทยพุทธและมุสลิมให้เป็นหนึ่งเดียวภายใต้การปกครองของท่านได้ ในบริเวณบ้านของท่านนอกจากจะมีท่านจมีน นายชุม สุขสุพันธ์แล้วยังมีชาวบ้านไทยพุทธจากบ้านทุ่งคาแวะเวียนมาบ้านขุนละครทุกวัน ไม่ว่าจะมืงานอะไรก็จะมาช่วยเหลือกันตลอดเวลา จน จมีน นายชุม สุขสุพันธ์ได้สั่งชาวไทยพุทธที่บ้านทุ่งคาว่าให้ทุกคนและฝากไปถึงลูกหลานจงเคารพและให้เกียรติกับคนชุมชนแห่งนี้ตลอดไป อย่าทะเลาะเบาะแว้งกัน ให้ไปมาหาสู่กันอย่างนี้ตลอดไป

จากการได้ลงพื้นที่และได้สัมภาษณ์นายบุญ ลำพรหมแก้ว อายุ 93 ปี อยู่บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 2 ตำบลละคร ซึ่งในอดีตเคยดำรงตำแหน่งสารวัตรกำนันของกำนันชุม สุขสุพันธ์ หลังจากที่สิ้นขุนละครฯ ไป จมีนชุมก็ได้ขึ้นเป็นกำนัน และมีสารวัตรกำนันสองท่านคือ นายบุญ ลำพรหมแก้วกับนายสะมะแอ คนบ้านบาโง ท่านได้เล่าว่าคนทุ่งคาในอดีตมาจากบ้านทุ่งคาที่จังหวัดชุมพรและเดินทางมาอยู่ที่บ้านทุ่งคาที่อำเภอยะหริ่งหลังจากนั้นได้ย้ายมาปักหลักอยู่ที่นี้โดยตั้งชื่อหมู่บ้านว่าทุ่งคาแต่คนมุสลิมที่นี่จะเรียกว่า"กอคค" ท่านยังเล่าอีกว่าคนในตำบลแห่งนี้ในอดีตไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือไทยพุทธจะรักกลมเกลียวและสามัคคีกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อมีงานบุญในชุมชนมุสลิมคนไทยพุทธก็จะทำเป็นรูปนกแห่ไปที่บ้านที่จัดงานบุญในชุมชนมุสลิมโดยจะเรียกรักกันเก็บข้าวสาร น้ำตาลและเดินแห่กันไปมอบให้กับเจ้าภาพเมื่อคนไทยพุทธทำงานบุญคนมุสลิมก็จะปฏิบัติอย่างนั้นเช่นกัน ส่วนที่ดินที่สร้างบ้านในปัจจุบันท่านซื้อจากนายนิอาแซ นิจินการี(หรือเปลี่ยนเป็นนิติธรรมภายหลัง) ลูกเขยของท่านขุนละครฯ เพราะในอดีตก่อนที่จะมีโรงเรียนบ้านกาแดงเกิดขึ้นนอกจากที่ตัวอำเภอเมืองแล้วที่มีโรงเรียน ในตำบลละครก็มีที่ทุ่งคาโรงเรียนเดียวเท่านั้น ท่านนิอาแซ ก็ได้เป็นครูสอนอยู่ที่นี้และได้เตรียมที่จะสร้างบ้านที่นี้เพื่อความสะดวกในการสอนหนังสือ แต่หลังจากนั้นทางชุมชนบ้านกาแดงสามารถจัดตั้งโรงเรียนขึ้นมาได้อีกหนึ่งหลัง นายนิอาแซ ก็ได้ย้ายไปสอนที่บ้านกาแดง ต่อมาที่ตรงนั้นก็ได้ขายต่อให้กับนายบุญ ลำพรหมแก้วในจำนวนเงิน 3,000 บาท ท่านได้เล่าอีกว่าตอนที่ท่านเป็นเด็ก ท่านจำได้ว่าเคยเห็นท่านขุนละครฯ ตอนนั้นขุนละครฯ เริ่มมีปัญหาเรื่องดวงตาที่มองไม่ค่อยเห็นแล้ว ท่านบอกว่าขุนละครฯเป็นคนใจดี ไม่ดู เวลาทำงานบุญต่างๆท่านยังเคยไปนอนอยู่บ่อยๆ ขุนละครฯเลี้ยงวัวควายเป็นจำนวนมาก ควายขุนละครฯจะเลี้ยงบริเวณเนินโต๊ะโอ หรือ "บาโงโต๊ะโอ"นั่นเอง ได้ทุนบ้านโต๊ะขุนในเวลากลางคืนก็มีวัวนอนอยู่หลายตัว มีนายนิแมคนกลันตันเป็นคนเลี้ยง ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่กันแล้ว

อายุมากแล้วและยังมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น ยิ่งทำให้คนไทยพุทธและมุสลิมเริ่มเห็น
ห่างระหว่างกัน ทำให้ตัวเขาเองเริ่มพูดภาษามลายูไม่ค่อยชัดแล้ว

รูปที่ 90 นายบุญ ลำพรหมแก้วอายุ 93 ปีและนางสาววิไล ลำพรหมแก้ว อายุ 62
ชาวบ้านทุ่งคา

และหลังจากกำนันชุม ได้เสียชีวิตลง นายคง แสงขาวก็ได้ ขึ้นมาดำรง
ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและต่อมาได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งกำนันต่อ โดยมีสารวัตรกำนันคือ
นายบุญส่ง ลำพรหมแก้วกับนายดอเลาะหรือแบเลาะศาลาลูกไก่พ่อของผู้ใหญ่อักบรร์ใน
ปัจจุบัน หลังจากกำนันคงเสียชีวิต กำนันดุลลาตีฟ ดารายีสาฮอ ซึ่งเป็นลูกเขยที่นับถือศาสนา
อิสลามเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและลงแข่งขันแย่งชิงตำแหน่งกำนันกับผู้ใหญ่หมู่ 1
บ้านลาฮาคือหะยีฮาแว ปรากฏว่าผู้ใหญ่ดุลลาตีฟเป็นผู้ชนะ และดำรงตำแหน่งจนถึง
เกษียณอายุ 60 ปี เมื่อ 3 ปี ที่ผ่านมาและได้แต่งตั้งลูกชายนายบาสารีซึ่งเป็นผู้ใหญ่ หมู่ที่ 2
ในขณะนั้นให้ดำรงตำแหน่งกำนัน นายบาสารีเป็นอยู่ไม่ได้นานก็มีคดีต้องออกจากการเป็น
ผู้ใหญ่และกำนัน จึงได้แต่งตั้งลูกสาว นางนิตา ดารายีสาฮอ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่
3 บ้านปุเต ให้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งกำนันจนถึงทุกวันนี้

จากการได้สัมภาษณ์นายบุญส่ง ลำพรหมแก้วซึ่งเคยทำงานให้กับชุมชนในตำแหน่งสารวัตรกำนันตำบลละหารมาเป็นเวลา 20 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึงปีพ.ศ. 2538 ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยพุทธกับคนมุสลิมที่นี่สำหรับเขายังเหมือนเดิมโดยเฉพาะในคนวัยเดียวกัน ที่ยังคงนึกถึงกันยังไปหาสูบบ้างแต่ด้วยวัยและโรคภัยทำให้การเดินทางไปมาลำบาก นอกจากมีฐานะหรือเหตุร้ายเกิดขึ้น ตอนที่ดำรงตำแหน่งจะมีการจัดเวรสลับไปมาระหว่างหมู่บ้านในแต่ละเดือนเป็นเจ้าของภาพในการจัดเลี้ยงอาหารกินกัน ทำให้มีความสามัคคีมาก เพราะชุมชนคนไทยพุทธเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาก มีกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน ส่งประกวดแม้ว่าระดับไหนมักจะได้รับรางวัล ถือว่าเป็นชุมชนดีเด่นมาตลอด ปัจจุบันนี้คนในชุมชนมีเงินออมเงินสัจจะถึง 30 ล้านบาท ตอนที่เขาดำรงตำแหน่งเขาทุ่มเทมากให้กับการทำงานโดยเฉพาะการช่วยเหลือความเดือดร้อนของชาวบ้าน ซึ่งต่างกับคนปัจจุบันนี้ที่อยากเป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่ไม่เอางาน

ในอดีตบ้านทุ่งคาอยู่หมู่ที่ 2 แต่หลังจากแยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 8 ผู้ใหญ่บ้านก็มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งเขาเคยเสนอในที่ประชุมหมู่บ้านแล้ว ว่าไม่ยากให้มีการเลือกตั้ง อยากให้ทุกคนช่วยกันเขียนบนกระดาดและโหวดกัน ซึ่งต่างคนต่างไม่ยอม แต่หลังจากเลือกตั้งมาแล้วสองสมัยคนทุ่งคาเริ่มแตกแบ่งเป็นสองกลุ่ม ทำให้ในปัจจุบันหมู่บ้านทุ่งคาไม่มีความสามัคคีเหมือนในอดีตอีกแล้ว ทำให้ไม่ได้ถูกคัดเลือกจากหน่วยงานรัฐ ในการเข้าส่งชิงรางวัลต่างๆ เริ่มลดน้อยลง เพราะกิจกรรมในชุมชนเริ่มมีปัญหาโดยเฉพาะงานที่เป็นกลุ่ม เพราะผู้คนเริ่มแบ่งออกเป็น 2-3 กลุ่ม เพราะพิษจากการเลือกตั้ง

รูปที่ 91

กุฏิโบราณในวัดทุ่งคาปัจจุบันได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปกร

ผู้นำชุมชนหลังสิ้นขุนละหารฯ

หลังจากที่ขุนละหารฯ ได้เสียชีวิตลง พร้อมกับตำแหน่งขุน ต่อมาชุมชนก็ได้คัดเลือกให้ท่านเปาะนิอะ นินา หรือชาวบ้านจะเรียกว่า “โต๊ะแนแบนิอะ” ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน แต่ท่านเปาะนิอะ เป็นคนชอบเที่ยวเตร่ ไม่ค่อยจะอยู่ติดชุมชน ท่านเองก็ไม่ค่อยจะเต็มใจรับตำแหน่งสักเท่าไร เพราะท่านไม่ค่อยชอบวุ่นวายกับคนหมู่มาก แต่ด้วยความเกรงใจเลยรับตำแหน่ง ดำรงตำแหน่งได้ปีกว่าก็ได้ลาออกและได้แต่งตั้งนายหะยีวานิ แวสุหลง ปู่ของผู้ใหญ่บ้านลาฮาคนปัจจุบันคือนายสะมะแอ แวสุหลง ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านโดยมีผู้ช่วย 2 ท่านคือ ผู้ช่วยเซะฟอของเปาะเต๊ะบวอะ หรือนายอาเต๊ะ มะลี และนายเปาะลงวานิ บ้านลาฮา

นายนิมาไซ นियो หลานชายขุนละหารฯ ปัจจุบันอายุ 66 ปี เล่าให้ฟังว่าเมื่อตอนที่ท่านอายุได้ประมาณ 8 ปี ประมาณในปี พ.ศ. 2499 ในขณะนั้นขุนละหารฯ อยู่ในวัยชรา มาก ก่อนที่ท่านจะเสียชีวิตไปประมาณ 6 ปี สายตาก็มองไม่เห็นแล้ว ในช่วงนั้น ท่านหะยีวานิ แวสุหลง ได้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่แทนท่าน อยากจะจัดงานบูชาพระแม่โพสพหลังฤดูเกี่ยวข้าว ขึ้นมา จัดขึ้นที่ต้นต้นหยง หรือต้นพิกุลที่ทุ่งนาบ้านลาฮาขึ้น เพื่อสืบทอดประเพณีโบราณที่ท่านขุนละหารฯ เคยทำไว้ แต่ในเวลานั้นเริ่มมีผู้รู้เรียนศาสนามากยิ่งขึ้นซึ่งพิธีดังกล่าวซึ่งถือได้ว่าผิดตามหลักศาสนาอิสลาม ทางผู้ใหญ่บ้านก็จะจัดงานขึ้นมาให้ได้ แต่ทางฝ่ายค่านก็พยายามจะล้มงานหากมีการจัดเมื่อไรจะต้องมีการถูกรื้อถอนทำลาย ทางผู้ใหญ่บ้านไม่รู้จะทำเช่นไร เลยให้ลูกน้องไปห้ามขุนละหารฯ ที่อยู่บนบ้านมาตั้งบนศาลาใต้ต้นพิกุล สามวันสามคืน ทางฝ่ายค่านเห็นทางขุนละหารฯ มาร่วมงานก็เลยไม่กล้าจะทำอะไร ผู้ใหญ่ก็สามารถจัดได้อย่างยิ่งใหญ่สามวันสามคืน มีการละเล่นมากมายเช่นชนวัว สี่ละ มโนราห์ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าขุนละหารฯ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในวัยชราสายตาก็ไม่สามารถมองเห็นแล้วก็ตามแต่บารมีของท่านก็ยังไม่เสื่อมคลายผู้คนก็ยังคงให้ความเคารพนับถือท่านอยู่

หลังจากที่ท่านหะยีวานิเสียชีวิตลงลูกชายนายแวมายี แวสุหลงขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแทน แต่ชาวบ้านจะเรียกท่านว่า “โต๊ะแนแบฮาแว” เพราะท่านมีชื่อเล่นว่าฮาแว โดยมีผู้ช่วย 2 ท่านคือแบลี กือคือแป และ ดอรรแม บ้านสุแบลาฮา ส่วนภรรยา 2 ท่านคือปะดอยอกกับมะอีซอ ยาย หลังจากนั้นแบลีได้ลาออก จากนั้นนายอูเซ็ง ลีมอปาแลก็ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน

ประมาณปีพ.ศ. 2540 ชาวบ้านและแกนนำชุมชนมีความคิดที่จะแยกหมู่บ้าน เพราะตอนนี้หมู่ 1 มีพื้นที่ที่กว้างและเริ่มมีประชากรมากและหากแยกหมู่บ้านจะได้มี

คนทำงานและมึงบประมาณเพิ่มขึ้นด้วย เพราะบ้านโตะแมก็ได้แยกหมู่บ้านไปแล้วประมาณ เกือบสิบปี โดยผู้ใหญ่แวมายีเป็นคนแต่งตั้ง โตะแนแบยา" เป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงเกษียณอายุ แต่เมื่อคิดจะแยกหมู่บ้านได้เกิดการแย่งชิงตำแหน่งกันหลายคน ไม่ว่าจะเป็นประจุโต๊ะ มะอีซอ เปาะลงวายุ ท่านนิอาแซ ซ็อูเซ็ง เห็นว่าหากมีการแยกหมู่บ้านตอนนี้จะเกิดการทะเลาะวิวาท ในชุมชนได้ และส่วนใหญ่จะเป็นญาติกันอีกด้วย จึงไม่มีการการแยกหมู่บ้านในสมัยนั้น และ มาแยกหมู่บ้านในปีพ.ศ.2542 ,มีคนลงสมัครสองท่านคือนายอัสมัน มะหาดุงและนายอิบรา เอง ดาหะแม แต่สุดท้ายนายอัสมันมาหะดุงได้รับตำแหน่งไปโดยมีผู้ช่วยสองท่าน คือนายอู เซ็ง ลีมอปาแล และนายดอเลาะ ตาละ และมีพรรค หนึ่งท่านคน คือนายฮานาฟี นิยอ

ในปีพ.ศ. 2547 ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านได้หมดวาระลง ในปีนั้นนายอัสมัน มาหะดุง มีคู่แข่ง 1 คน คือนายมะรอซ็อดี ดอเลาะ และผลการเลือกตั้งในครั้งนั้น นายมะรอซ็อดี ดอเลาะได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน โดยมีผู้ช่วยสองท่านคือ นายดอเลาะ ตาละ และนาย มูฮำหมัด แป หรือยาลี และมีพรรค 5 คนคือ นายนิฮานาฟี นิยอ นายอาซี ตาละ นายไซมิง ตาละ นายบุดตาแม ดาหะแมและนายอาบูบากา และในระหว่างนั้น บ้านลาฮา ผู้ใหญ่แวมายี ก็ได้เกษียณอายุ ลูกชายนายสะมะแอ แวสุหลงได้ลงสมัครเลือกตั้ง กับนายมะนาเซ แวะหะมะ หรืออิลยัสบ้านสุแบลาฮา และผลการเลือกตั้งนายสะมะแอ แวะสุหลง สามารถชนะคะแนนไปได้ 7 คะแนน และในปีพ.ศ. 2552 ทั้งสองหมู่บ้านนี้ก็หมดวาระลงอีกครั้ง

จากบทสัมภาษณ์ นายรัศมีนทร์ นิตธิธรรมผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน สัมภาษณ์ โดยนายอาลัม สาอุ ในวันที่ 15 มีนาคม 2557 ผู้ใหญ่ได้เล่าว่า ครั้งที่ก่อนผมจะลงสมัครผู้ใหญ่บ้าน เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลละหารมาก่อน 1 สมัย และไม่เคยมคิดจะอยากเป็นผู้ใหญ่บ้านเพราะโดยนิสัยส่วนตัวเป็นคนไม่ชอบคนหมู่มาก ชอบสันโดษ และไม่ชอบนอนดึกที่ต้องเข้าเวรยาม แต่ด้วยสมัยนี้เป็นสมัยที่มีวาระถึงอายุ 60 ปี ประกอบกับผู้ใหญ่เดิม มีการทะเลาะกับกรรมการมัศยิดอยู่บ่อยครั้งและไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องการทำงานบำรุงศาสนา คิดว่าหากครั้งนี้หากปล่อยให้วาระจะเกิดความเสียหายกับชุมชนได้ เพราะวาระถึงอายุ 60 ปี และชุมชนแห่งนี้ปู่ทวด ท่านขุนละหารฯ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างรากฐานของชุมชนมา จึงตัดสินใจอาสาสมัครเลือกตั้งและเข้ามาพัฒนาและแก้ไขสิ่งที่บกพร่องและส่วนที่แตกแยกให้มันดีขึ้น ในครั้งนี้มีผู้ลงสมัครด้วยกัน 4 คน คือนาย

รัศมีนทร์ นิตติธรรม นายมะรอซือดี ดอเลาะ นายอัสมัน มาหะดุง และนายฮาซัล อาแซนิแม ในวันที่ 13 พฤษภาคม 2552 และสุดท้ายผลการเลือกตั้งผมเป็นคนชนะจากการเลือกตั้งใน

ครั้งนี้ คะแนนที่สองเป็นของผู้ใหญ่แก่นายมะรอซือดี ดอเลาะ ที่สามนายฮาซัล อาแซนิแม และสุดท้ายนายอัสมัน มาหะดุง โดยผมได้แต่งตั้งผู้ช่วย สองท่านคือ นายนิฮานาฟี นียอ และนางสาวพรพนา บัจจันตโชติ โดยมีผล 5 ท่าน คือ นายสุฟรี่ สามะ นายนิเลาะ หะยีนีเลาะ นายเจอะอาแด ยาตาเยะ นายมะแยนง เจะโชะ หลังจากนั้นปีกว่านายนิเลาะ หะยีนีเลาะ ได้ลาออก เนื่องจากไม่ค่อยอยู่ในพื้นที่ เพราะมีอาชีพขับรถทัวร์นำเที่ยว หลังจากนั้นไม่นาน นายสุฟรี่ สามะ ขอลาออก โดยบอกว่าจะไปทำงานดนตรีตามที่ตนชอบ เพราะช่วงนั้นกำลังโด่งดังจากการเป็นนักร้องและนักแต่งเพลงท้องถิ่น และได้แต่งตั้ง นายมุฮัมมัดชานี เจะนาแวนจนถึงปัจจุบัน .ในวันที่ 31 เดือนกรกฎาคม 2557 นางสาวพรพนาได้ครบวาระ 5 ปี และไม่ขอดำรงตำแหน่งอีกเนื่องจากได้ย้ายครอบครัวไปอยู่ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และในที่ประชุมเห็นว่าควรเลือกนายดอเลาะ ตาละ เข้ามาทำงานแทน

ส่วนหมู่บ้านละหารถัดจากหมู่บ้านกาเต็ง 1 วัน คือวันที่ 14 พฤษภาคม 2552 นายมะนาเซ แวะหะมะ หรืออิลยัสกลับมาลงสมัครอีกครั้ง กับคู่ปรับเก่าคือนาย สะมะแอะ แวะสุหลง และผลการเลือกตั้งในครั้งนี้นายมะนาเซ แวะหะมะ หรือผู้ใหญ่อิลยัสเป็นผู้ชนะหลายสิบคะแนน และดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านละหาร ได้ประมาณ 6 เดือน ก็ถูกลอบยิงเสียชีวิตบนถนนระหว่างขับรถกลับจากอำเภอยี่งอ ตรงข้ามต้นไม้ใหญ่ทางเข้าอำเภอยี่งอหรือเยี่ยงๆ พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร หลังจากนั้นนายสะมะแอะ แวะสุหลงก็กลับมาเป็นผู้ใหญ่อีกครั้ง โดยไม่มีคู่แข่ง

ข้อมูลชุมชนบ้านกาเต็งในปัจจุบัน

จำนวนประชากร (นับเมื่อปี 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557)

จำนวนครัวเรือน	293	ครัวเรือน	จำนวนเฉลี่ยครัวเรือนละ	5 คน
จำนวนประชากร	1,611	คน		
ประชากรชาย	760	คน		
ประชากรหญิง	861	คน		
ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	1,068	คน		
ชาย	499	คน		
หญิง	569	คน		

การศึกษา

ระดับการศึกษาของประชากรในชุมชน/หมู่บ้าน จำแนกได้ดังนี้

ระดับการศึกษา	จำนวนผู้จบการศึกษา (คน)
ไม่ได้เรียน	5%
ประถมศึกษา	95%
มัธยมศึกษาตอนต้น	90%
มัธยมศึกษาตอนปลาย	70%
อาชีวศึกษา	10%
ตั้งแต่อุดมศึกษาขึ้นไป	5%

เศรษฐกิจ

(1) อาชีพหลักของประชากรในชุมชน/หมู่บ้าน (เรียงจากมากไปน้อย)

ลำดับที่	อาชีพ	สถานที่ประกอบอาชีพ
1.	ทำสวน	ในหมู่บ้าน
2.	รับจ้าง	มาเลเซีย-ในหมู่บ้าน-ในเมือง
3.	รับราชการ	ในเมือง

(2) ช่วงชั้นเศรษฐกิจในชุมชน/หมู่บ้าน

- กลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดในชุมชน/หมู่บ้าน มีรายได้ประมาณ 30,000 บาทต่อเดือน ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพ รับราชการ
- กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำสุดในชุมชน/หมู่บ้าน มีรายได้ประมาณ 1,500 บาทต่อเดือน ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพ รับจ้าง
- รายได้เฉลี่ยของประชากรในชุมชน/หมู่บ้าน 3,000 บาทต่อเดือน

(3) หากแบ่งประชากรในชุมชนหมู่บ้านออกเป็น 3 ช่วงชั้น พบว่า

- ผู้มีรายได้สูง มีจำนวนร้อยละ 20% ของประชากรในชุมชน/หมู่บ้าน

- ผู้มีรายได้ปานกลาง มีจำนวนร้อยละ 70% ของประชากรในชุมชน/หมู่บ้าน

ในชุมชน/หมู่บ้าน

(4) ในชุมชน/หมู่บ้าน มีแหล่งกัก/ยืมเงิน 1 แห่ง ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(5) คริวเรือนยากจนตามเกณฑ์ จปฐ. มี 13 คริวเรือน

ด้านสังคม

ครอบครัวและเครือญาติ

ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่ พ่อแม่พี่น้องลูกหลานและญาติส่วนใหญ่อยู่ใกล้เคียงกันซึ่งอาศัยอยู่เป็นกลุ่มในพื้นที่ชุมชน มีการสมรสหรือแต่งงานระหว่างเครือญาติเดียวกันไม่มีการอพยพออกนอกพื้นที่ของ หมู่บ้านแรงงานในครอบครัว ลูกหลานช่วยกัน

ทำงานในครอบครัว ไม่มีการจ้างแรงงานเข้ามาในชุมชนหมู่บ้าน กลุ่มเครือญาติ (ตระกูล) ใหญ่ในชุมชน/หมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลโต๊ะปาแก และตระกูลขุนละหารฯ

ความสำคัญ/ความผูกพันของกลุ่มเครือญาติในชุมชน/หมู่บ้าน

1. เกิดความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน
2. เมื่อมีการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น พี่น้องและเครือญาติจะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

ศาสนา

ประชากรนับถือศาสนาอิสลาม 99 % มีนับถือศาสนาพุทธ 3 หลังคาเรือน

ศาสนสถานในชุมชน/หมู่บ้านจำนวน 7 แห่ง ได้แก่

1. มัสยิด 2 หลัง
2. สถานเด็กกำพร้า 1 หลัง

3. สุเหร่า 2 หลัง

4. กุโบร์หรือสุสาน 2 ที่

บทบาทของสถาบันศาสนาต่อกิจกรรมของชุมชนหมู่บ้าน

เป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางศาสนา

เป็นศูนย์กลางเรียนรู้หลักการทางศาสนาในชุมชน

กิจกรรมของชุมชน/หมู่บ้านที่สถาบันศาสนาเป็นแกนนำในการดำเนินการ

1. กิจกรรมจัดบรรยายธรรมทุกๆวันศุกร์
2. กิจกรรมกีฬาโรงเรียนตาดีกา กิจกรรมฝึกสอน การอ่านอัลกรุอาน
3. การถือศีลอด

ประเพณี/วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่

1. จัดงานวันเมอลิดในหมู่บ้าน
2. จัดงานอาซูรอ
3. จัดงานวันรายอ 2 ครั้ง ต่อปี
4. งานวัฒนธรรมประจำปี

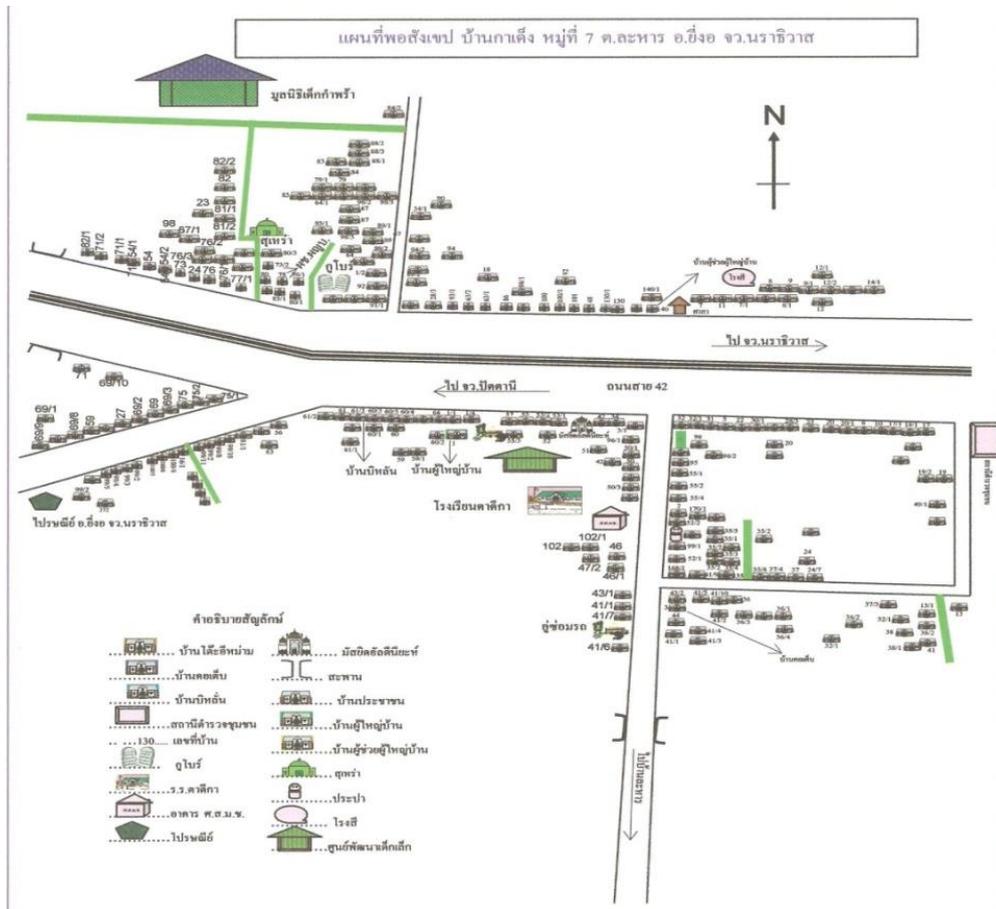
โรงเรียน

จำนวนโรงเรียนทุกระดับในชุมชน/หมู่บ้าน 3 แห่ง ได้แก่

1. โรงเรียน/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมัธยมตาดีกา
2. โรงเรียนตาดีกา
3. โรงเรียนอัลฮิยะวิทยา

บทบาทของโรงเรียน/ครู ต่อกิจกรรมของชุมชน/หมู่บ้าน

1. เป็นสถานที่ให้ความรู้ทางศาสนาแก่เด็กและเยาวชน
2. ให้บริการอาคารสถานที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดเวทีประชาคม, กีฬา ฯลฯ
3. สนับสนุนและเข้าร่วมในงานต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้นในหมู่บ้าน

รูปที่ 92 แผนที่ หมู่ที่ 7 หมู่บ้านกาแดงและบ้านก้อดื้อแปในปัจจุบัน

บทที่ 3

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร

จากบทสัมภาษณ์ของนายรัศมีนทร์ นิตินธรรม ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร สัมภาษณ์โดยนายอดัม สาอุ ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2557 ถึงความเป็นมาของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหารว่า

เมื่อประมาณ 12 ปีที่ผ่านมา ความรู้และประสบการณ์จากที่เขาได้เล่าเรียนและจากการทำงาน และคงคิดว่าถึงเวลาแล้วที่จะต้องกลับมาพัฒนาชุมชนตัวเอง ให้ชุมชนได้ขับเคลื่อนให้ทันต่อชุมชนอื่นๆที่เขาได้พัฒนาไปไกลแล้ว เขาเกิดความอิจฉาทุกครั้งเมื่อได้เห็นรถบัสสองชั้น ที่มีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นๆเต็มคัน ขับผ่านต่อหน้าตัวเขาอย่างชื่นมื่น ที่พวกเขามีโอกาสได้ไปเรียนรู้และพัฒนาตัวเองโดยการไปทัศนศึกษาไปชมท้องถิ่นอื่นๆที่เขาประสบความสำเร็จและนำความรู้มาพัฒนาชุมชนและองค์กร ตั้งคำถามในใจเสมอมาว่าเขาทำอะไร จึงได้ไป และเขาได้สัญญากับตัวเองทุกครั้งเมื่อได้เห็น ว่าสักวันคงเป็นวันของเราบ้างที่จะได้นำคนในชุมชนไปเปิดหูเปิดตาและกลับมาช่วยกันพัฒนาชุมชนของเขา

เมื่อครั้งบิดาเขายังมีชีวิตอยู่ ท่านจะบอกเขาอยู่เสมอว่า ให้พยายามเป็นคนธรรมดา อย่าพยายามเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะตำแหน่งอะไรทางสังคมก็ตาม ด้วยความเป็นห่วงในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องรับผิดชอบหากเดินทางที่ผิดไม่ว่าโลกนี้หรือโลกหน้า แต่ท่านอายุสั้นจากไปในวัยเพียง 47 ปี แต่ด้วยรากฐานที่ท่านฝังไว้ในตัวเขา ก่อนที่ท่านจะจากไป ให้เขาได้เติบโตขึ้นมาเป็นคนดีได้ ไม่ว่าการดำเนินชีวิตในสังคมและความศรัทธาในศาสนา ถึงแม้ว่าท่านจะจากไป เมื่อตอนที่เขาอายุเพียง 17 ปี ซึ่งกำลังอยู่ในวัยศึกษาประมาณมัธยม 5 และเมื่อจบการศึกษาได้ผ่านประสบการณ์การทำงานทำงานหลายๆที่ เมื่อโอกาสมาถึง เขาจึงได้ลงสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลละหารและพลาดในการเลือกตั้งครั้งแรก จากความไม่พร้อม 4 ปีถัดมา ได้ลงสมัครใหม่ ในครั้งนี้จึงได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านจึงสามารถเป็นตัวแทนของชาวบ้านได้ แต่เมื่อเข้าไปทำงานในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สิ่งที่เขาคาดหวังและวาดไว้ กลับไม่ได้เป็นอย่างที่เขาราวธนา เนื่องจากเขาไม่ได้อยู่ในระดับผู้บริหารและผู้บริหารตำบลมีการผูกขาดจากตระกูลหนึ่งที่ส่งอิทธิพลในตำบลขาดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่น และทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งโดยส่วนใหญ่จะขาดคู่แข่งเสมอมา ทำให้เขาต้องไขว่คว้าโครงการต่างๆจากภายนอกองค์กรเพื่อหางบประมาณมาพัฒนา

ชุมชน และจากความพยายามโอกาสก็มาถึง สามารถจัดกิจกรรมฝึกอบรมด้านอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้านทุกๆปี และสามารถนำลูกบ้านไปทัศนศึกษาได้เกือบทุกปีถึงแม้ว่าจะระยะทางไกลๆในภาคใต้และเดินทางไปกลับในวันเดียว แต่นั่นคือจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการทำงานในบทบาทการพัฒนาชุมชนของเขา และหลังจากนั้นไม่นาน เขาก็สามารถนำชาวบ้านกลุ่มเล็กๆไปแสดงสินค้าที่กรุงเทพฯ ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และพัฒนาอาชีพจนเกิดกลุ่มอาชีพหลายกลุ่มขึ้นมาในชุมชน จนทำให้ชุมชนเริ่มมีการขับเคลื่อน เป็นที่รู้จักและสนใจของหน่วยงานราชการมากยิ่งขึ้น ตลอดระยะเวลา 1 สมัยหรือสี่ ปีที่เขาได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงตัดสินใจยุติบทบาทการเล่นการเมืองระดับท้องถิ่น ด้วยเหตุผลวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่อยู่กับที่และท้องถิ่นไม่มีการพัฒนา

หลังจากที่เขายุติบทบาททางการเมืองท้องถิ่น มาเป็นเวลา 2 ปี ตำแหน่งผู้นำท้องถิ่น คือตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านกำลังจะหมดวาระลงอีกครั้ง เขาไม่เคยมีความคิดในใจถึงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากเขาคิดอยู่เสมอว่าตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและหน้าความรับผิดชอบที่สูงมากในชุมชน ชีวิตจะต้องอยู่กับมวลชนและมีพร้อมตลอด 24 ชั่วโมงสำหรับการทำงาน แต่เนื่องด้วยชาวบ้านหลายต่อหลายท่านมาขอร้องให้เขาลงสมัครและจะให้การสนับสนุนในการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยในส่วนตัวของเขาเองก็ไม่ค่อยพอใจกับการทำงานของผู้นำชุมชนคนปัจจุบันด้วยเช่นกัน และในครั้งนีก็กฎหมายได้เปลี่ยนแปลงถึงวาระของผู้นำท้องถิ่นจาก 5 ปีเป็นถึงอายุ 60 ปี นานพอควรหากใครได้ดำรงตำแหน่ง เขาจึงได้นึกถึงท่านขุนละหารขึ้นมาในใจว่าครั้งหนึ่งท่านเคยเป็นผู้นำชุมชนแห่งนี้ได้สร้างความรักความศรัทธาในการพัฒนาชุมชน ซึ่งต่างกับปัจจุบัน ที่ชุมชนเริ่มมีการแตกแยกโดยเฉพาะฝ่ายศาสนาและผู้นำท้องถิ่น คงถึงเวลาแล้วที่เขาในฐานะเหลนของท่าน ที่จะต้องเดินทางสืบทอดจากท่านเพื่อสร้างสิ่งดีๆให้กับชุมชน และหวังว่าบิดาที่จากไปคงจะเข้าใจในตัวเขาและสัญญากับตัวเขาเองตลอดมาว่าหากได้เป็นผู้นำจะสร้างสิ่งดีๆให้กับสังคมและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชนให้ได้

เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2552 ในเวลา 15.00 น.หีบการเลือกตั้ง ได้ปิดลง และได้เริ่มนับคะแนน ลำดับแรกๆของการนับคะแนนเขาอยู่ในลำดับ 3 จากผู้สมัครทั้งหมด 4 ท่าน ทุกคนต่างเจียบ เมื่อเห็นผลการเลือกตั้งในขณะนั้นออกมา เขาคิดว่าชาวบ้านคงจะไม่ต้องการให้เขาเป็นผู้นำ แต่ทันใดนั้นไม่นานก็ได้มีลมกระโชกแรงขึ้นมาและฝนกระหน่ำลงมาอย่างหนัก คะแนนเขาค่อยๆ ไล่คู่แข่งขึ้นมาเรื่อยๆจนแซงลำดับ 2 และขึ้นมาเป็นลำดับ 1 ได้ในที่สุด เป็นผู้ชนะการเลือกตั้งในครั้งนี้ ด้วยคะแนนที่ทิ้งขาดไปกว่า 100 คะแนน ในขณะที่ฝน

กระหน่ำลงมาอย่างหนักนั้น แม่ของเขาที่อยู่ที่บ้านท่านแอบยิ้มในใจคนเดียว และท่านมั่นใจว่า เขาจะต้องชนะในการเลือกตั้งครั้งนี้ แม่เคยเล่าให้เขาฟังเสมอในคืนที่ตัวเขาจะคลอเคลียพายุฝนกระหน่ำ ในชุมชนอย่างหนักทำให้ บ้านชาวบ้านหลายหลังคาเรือน ได้รับผลกระทบจากพายุฝนในครั้งนั้นไปด้วย เขาเป็นคนที่สองของครอบครัว ซึ่งตรงกับธาตุน้ำนั่นเอง เมื่อได้รับการเลือกตั้งสามารถดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ปัญหาที่เคยเจอจากการถ่ายทอดอาชีพให้กับกลุ่มแม่บ้านที่ผ่านมา คือขาดที่จำหน่ายสินค้าที่ทางกลุ่มต่างๆ ได้ผลิตออกมา

ในปีพ.ศ. 2553 มีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้ามา หรือพนม ในการทำเวทีประชาคมทางกลุ่มได้นำเสนอที่จำหน่ายสินค้าชุมชนเข้าไปหนึ่งในทางเลือกให้กับชาวบ้านได้พิจารณา ปรากฏว่าชาวบ้านเห็นด้วยกับโครงการที่เราได้นำเสนอ จึงได้สร้างที่จำหน่ายสินค้าหน้าบ้านของเขาซึ่งเป็นที่ดินของหลวง โดยที่เขาพยายามจะทำให้ออกแนวโบราณ โดยใช้หลังคาดินเผาเก่าที่ตัวเขาและคนในชุมชนช่วยกันเก็บตามบ้านที่เขาหรือทิ้งไว้ ทำให้ในปีนั้นชุมชนเราได้รับคัดเลือกจากศูนย์อำนวยการชายแดนภาคใต้ ได้รับรางวัลชนะเลิศ จากโครงการดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจในระดับ ศอ.บต. และได้มีโอกาสนำเสนอผลงานต่อท่านนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น คือท่านอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่อำเภอแม่ลานจังหวัดปัตตานี และได้รับมอบประกาศนียบัตรและเงินรางวัล 100,000 บาทจากทาง ศอ.บต. เพื่อมาต่อยอดกิจกรรมดังกล่าว การต่อยอด คือได้สร้างอาคารติดกับที่จำหน่ายสินค้า คือสร้างโรงสำหรับจำหน่ายอาหาร ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากหน่วยงานรัฐและสื่อต่างๆ เข้ามาทำข่าวและประชาสัมพันธ์จนเป็นที่รู้จักของผู้คนมากยิ่งขึ้น มีคนแวะมาเยี่ยมเยือนชุมชนอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีผู้คนเข้ามาในชุมชนมากขึ้น เขาได้มีแนวคิดที่จะสร้างความหลากหลายให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชม โดยเริ่มจากการจัดซื้อประเภทเครื่องจัดสวนเข้ามาสะสมในห้องประชุมเล็กๆ ที่เขาเช่าที่ดินคนข้างบ้านเดือนละ 300 บาท ทำให้ยังได้รับความสนใจจากผู้คนเพิ่มขึ้นไปอีก และได้ค่อยๆ เพิ่มความหลากหลายให้กับวัตถุประสงค์และเพิ่มเรื่องราวที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ทำให้เป็นศูนย์เรียนรู้เล็กๆ ในชุมชนพร้อมมีการสืบสานและถ่ายทอดอาชีพให้กับชาวบ้านอยู่ตลอด ทำให้ศูนย์เรียนรู้เริ่มมีการเคลื่อนไหวและมีชีวิตขึ้น

ในปีพ.ศ. 2553 เขาได้มีโอกาสสร้างบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัว และในเวลานั้นได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เอกชนแห่งหนึ่งในประเทศมาเลเซีย คือพิพิธภัณฑ์ spirit of wood ทำให้เขาเกิดมีพลังในตัวขึ้นมาและสามารถรู้สึกได้ว่าชื่นชอบและชื่นชมกับสิ่งที่ได้จัดแสดง ในสิ่งที่ได้สะสม และวัตถุที่ได้จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ส่วนหนึ่งมา

จากบ้านเรา ที่คนในท้องถิ่นเรายังไม่เห็นความสำคัญในวัตถุเหล่านั้น ซึ่งแตกต่างจากที่นั่น ที่เขาเก็บรักษาไว้อย่างดีและการเห็นคุณค่าในงานภูมิปัญญานั้นๆ แต่สำหรับชาวบ้านในท้องถิ่นบ้านเรายังไม่มีจิตสำนึกและยังไม่เห็นคุณค่าในงานภูมิปัญญาดีๆ ถูกขายและทิ้งขว้างอยู่ได้ อยู่นั่งอย่างไม่มีค่า ทำให้เป็นแรงบันดาลใจและพลังที่เขาจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างจิตสำนึกให้กับคนในท้องถิ่น ให้เห็นคุณค่าในงานภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้คิด ได้ทำ และได้ทิ้งไว้ เพื่อการเรียนรู้ จึงเกิดความคิดและความรู้สึกอยากจะทำเหมือนที่นั่นได้ทำ เพราะชีวิตของเขาได้เติบโต ขึ้นมา ท่ามกลางบรรยากาศ ที่เห็นวัตถุโบราณ ที่ผู้บิดามีจิตสำนึกเก็บรักษาไว้ในบ้าน ท่านได้สะสมและเก็บรักษาไว้ตลอดชีวิตของท่าน ท่านคงจะหวังไว้ว่าสักวันคงจะมีใครสืบสานและเดินตามรอยท่านต่อไป ด้วยที่ท่านมีอายุสั้นจึงยังไม่ได้จะฝากฝังให้ลูกๆ เพราะในเวลานั้นลูกๆกำลังอยู่ในวัยเรียน แต่สำหรับเขาจะเป็นคนที่อยู่ใกล้ชิดกับบิดามากที่สุดในบรรดาพี่น้องทั้งหมด ตลอดในวัยเด็กได้สัมผัสกับขบวนการขายวัตถุโบราณข้ามชาติมาโดยตลอด เขาเคยคิดอยู่เสมอว่าวัตถุโบราณที่บิดาได้เก็บรักษาไว้ ไม่อยากแบ่งกันในญาติพี่น้องเลย แบ่งกันคงได้คนละนิดคนละหน่อยและสุดท้ายก็สูญหายไปกับกาลเวลา เมื่อเขาเริ่มเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ คิดเสมอว่าหากในบรรดาพี่น้อง ใครมีความสามารถที่จะเก็บรักษาไว้ให้เป็นที่เป็นที่ทางได้ ก็คงจะดีกว่าแยกกระจาย ทำลูกหลาน ได้ชื่นชมและภาคภูมิใจในตัวผู้เป็นบิดา

กลับมาจากทัศนศึกษาในครั้งนั้น จึงเกิดแนวคิดที่บ้านที่กำลังสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยนั้นอยากจะทำให้เป็นพิพิธภัณฑ์แต่รู้อยู่เต็มอกว่าคงจะทำลายความรู้สึกดีๆ ให้กับคนในครอบครัวไป เพราะทุกคนกำลังรอชื่นชมบ้านหลังใหม่และต่างจองห้องนอนเป็นของตัวเอง คิดไตร่ตรองอยู่นาน จึงตัดสินใจเปลี่ยนจากบ้านเป็นพิพิธภัณฑ์ คิดว่าสักวันครอบครัวคงจะเข้าใจ ในสิ่งที่เขาทำเพื่อจะปลูกจิตสำนึกให้กับคนในท้องถิ่นและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา และชุมชนคงจะเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นและส่งผลดีต่อการพัฒนาชุมชน ชุมชนคงจะได้รับประโยชน์ในครั้งนี้ไม่น้อย และได้จัดหาวัตถุโบราณเพิ่มเติมโดยได้ตระเวนหาวัตถุโบราณในท้องถิ่นและสร้างอาคารไปด้วย ซึ่งถือว่าเป็นงานหนักมากสำหรับค่าใช้จ่ายที่จะต้องใช้ในแต่ละวัน จนทำให้เขาเกิดอาการท้อหลายครั้ง แต่ก็ต้องเก็บความรู้สึกไว้ ไม่สามารถที่จะแสดงออกให้ครอบครัวได้เห็น ต้องเก็บความรู้สึกมาโดยตลอด จนเกิดเป็นโลกใหม่สำหรับตัวเขา และคิดว่าหัวใจของเขาได้แบ่งออกเป็นสองซีก ซีกในฐานะผู้นำชุมชนสามารถที่จะพูดคุยโต้ตอบได้กับลูกน้อง ครอบครัวและคนในชุมชนทั้งหมด แต่ในอีกซีกหนึ่งของหัวใจอารมณ์และความรู้สึกเมื่อช่วงเวลาใช้ชีวิตอยู่กับพิพิธภัณฑ์ ไม่สามารถที่จะพูดคุย อธิบายให้ใครได้ฟัง ได้

เข้าใจได้ โดนล้อและสบประมาทจากผู้คนอยู่บ่อยๆ ว่าตัวเขาบ้าบ่าง ผู้ใหญ่ไปไหน ไปหาไอ้บ่าง จากบรรดา ลูกบ้านและเพื่อนฝูง ทำให้หัวใจซีกพิพิดภณต้องต่อสู้กับความรู้สึกภายในอย่างหนัก มีความสุขก็หัวเราะคนเดียว ถึงบอกใครไป ใครก็ยิ้มหรือหัวเราะออกมาอย่างเกรงใจ ทุกข์ก็ทุกข์คนเดียว บ้างครั้งน้ำตาไหลโดยไม่รู้ตัว แต่ทุกครั้งที่เขาท้อ เขาจะไปเมอมองภาพวาดของบิดา ที่คอยเป็นกำลังใจให้กับตัวเองเป็นอย่างดี เป็นที่ระบายความทุกข์ และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เขากลับมาใหม่อีกครั้ง

เสพติวัตถุโบราณ

3 ปี ในระหว่างที่เขาสร้างพิพิดภณฯและจัดหาวัตถุโบราณ จนทำให้ตัวเขารู้สึกว่าติดโรคชนิดหนึ่งอย่างรุนแรง คงยากที่จะบำบัดให้หายขาดได้ นั่นคือ โรคเสพติวัตถุโบราณ เขาติดอย่างไม่รู้ตัวและ คิดว่าหนักว่าการติดยาเสพติดเสียอีก เพราะจะต้องใช้เงินจำนวนมากในแต่ละวัน แต่ละอาทิตย์ แต่ละเดือน และแต่ละปี เมื่อถึงเวลาจะมีอาการครั่นเนื้อครั่นตัว เหมือนคนไม่สบายหากไม่ได้ออกไปหาวัตถุโบราณ ยิ่งในวันไหนรับเงินจากการทำงาน หัวใจเขายิ่งเต้นเร็ว ต้องรีบออกไปหาอย่างมีความสุข แต่เวลาคนในครอบครัวขอเงิน รู้สึกเสียดายที่จะให้ พอเห็นวัตถุโบราณ ซักเงินออกมาอย่างไม่คิดมากเลยและไม่คิดเสียดายเลย เมื่อเงินในกระเป๋ามีน้อยก็มานั่งกลุ่มใจ จนเกิดอาการเครียดและท้อ

ปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าเขาจะได้รับการบำบัดแต่ก็ยังไม่หายขาด เพราะฝังอยู่ในกระแสเลือดแล้วก็ได้ โดยได้รับการบำบัดจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ที่เข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจ เปิดโอกาสให้เข้ารับฟังการฝึกอบรมและศึกษาดูงานสถานที่ต่างๆ ทำให้เข้าใจหลักการในการทำพิพิดภณฯมากยิ่งขึ้น เพราะการก่อรูปพิพิดภณฯที่ขึ้นมาจากความคิดและความรู้สึกของเขาเอง ไม่เคยเรียนรู้ถึงหลักการในการสร้างพิพิดภณฯเลย จะจัดซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า ถึงแม้วัตถุนั้นจะมีซ้ำๆแล้วก็ตามและไม่ได้กำหนดกรอบของตัวพิพิดภณฯตัวเลย ปัจจุบันทำให้เขาได้เน้นเรื่องราวในการจัดแสดงให้มากยิ่งขึ้น เน้นให้ความรู้ในตัววัตถุมากขึ้น ดีกว่าแสดงวัตถุมากเกินไปแต่ขาดเรื่องราวอธิบายให้ความรู้กับผู้ชม ทำให้เขาเริ่มกำหนดกรอบและเลือกในการจัดซื้อมากขึ้น ชื่อเฉพาะที่ยังขาดและเน้นไปที่ต้องการจัดแสดงเท่านั้น ซึ่งถือได้ว่าโรคเสพติวัตถุโบราณเป็นโรคที่อันตรายชนิดหนึ่งสำหรับผู้ที่คิดจะสร้างพิพิดภณฯ การศึกษาความรู้ก่อนที่จะทำจะดีกว่าทำโดยขาดการศึกษา ก่อน หากเสพติดเมื่อไร จะทรมาณมาก ปัจจุบันโรคนี้ก็ยังไม่ได้หายขาดไปจากตัวเขา ก็คงต้องติดและเสพไปเรื่อยๆ จนหมดกำลังหรือหมดลมหายใจไปข้างหนึ่ง แต่เป็นการเสพอย่างมีสติมากขึ้น

รูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารแบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 ศูนย์เรียนรู้ เพื่อฝึกอาชีพโดยคนนำเอกลักษณ์หรือศิลปะดั้งเดิมทางภูมิปัญญามาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันมีกลุ่มองค์กรเกิดขึ้น เช่น กลุ่มที่ดักนกคุ้มสวนด้วยย่านลิเภา กลุ่มว่าววงเดือนสวนด้วยย่านลิเภา กลุ่มแกะสลักและงานไม้ กลุ่มทำกรงนกหัวจุก กลุ่มผลิตจากวัสดุเหลือใช้ กลุ่มชาชัก กลุ่มทำขนม กลุ่มทำผ้าปะลาจิง เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ แบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นแรกจัดแสดงเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ถึงกาสุกะ จนถึงยุคปัจจุบัน แสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชนตั้งแต่สมัยชุมชนละหารฯจนถึงปัจจุบัน และชั้นที่ 2 แบ่งเป็น 6 ห้อง ดังนี้

ห้องภูมิหลัง จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัยลังกาสุกะ เช่น เครื่องเคลือบดินเผา ถ้วยจาน กระต่ายขูดมะพร้าวและเป็นห้องสมุดด้วย เป็นต้น

ห้องเครื่องใช้ไม้สอย จัดแสดงเครื่องใช้ไม้สอยของชาวมลายูในชายแดนภาคใต้ เช่น เครื่องทองเหลือง และเครื่องปั้นดินเผา ผ้าโบราณ เป็นต้น

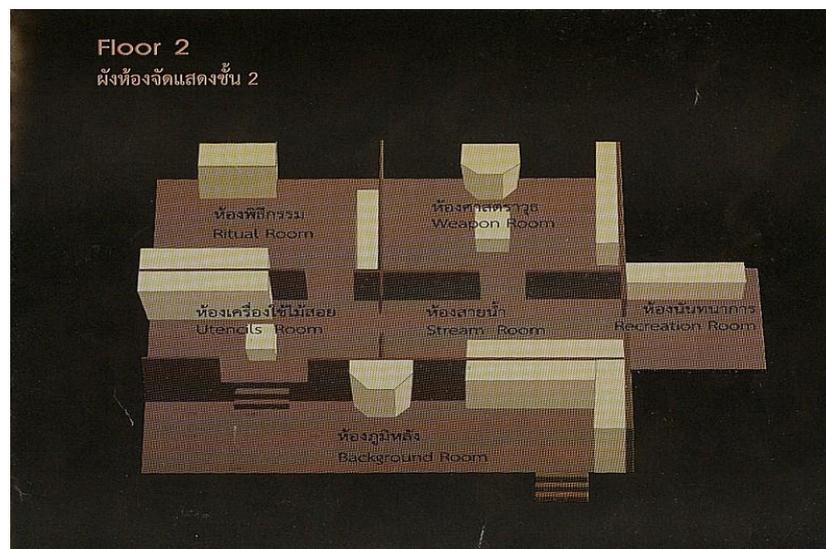
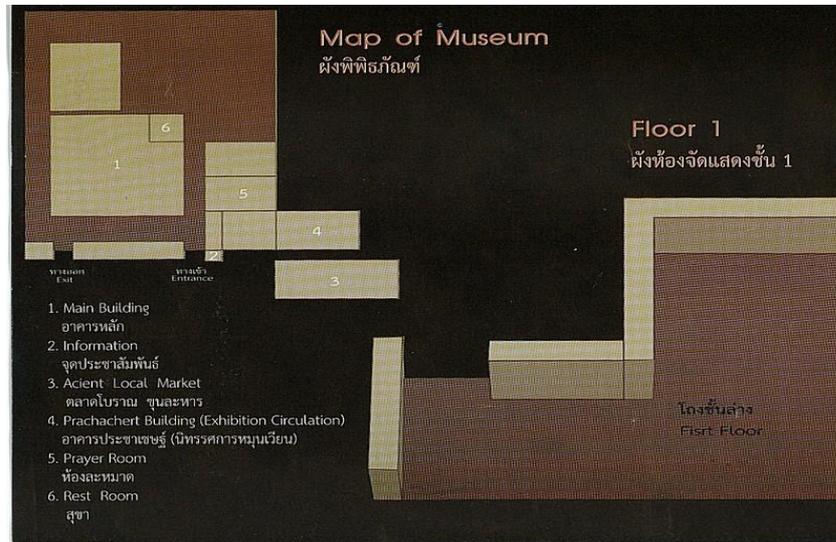
ห้องพิธีกรรม จัดแสดงแบบประเพณีพิธีกรรมของชาวมลายูในชายแดนภาคใต้ เช่น การแห่ยก มะโย่ง การคลอด การขลิบอวัยวะเพศชาย และแม่พิมพ์ขนม

ห้องสายน้ำ จัดแสดงวัสดุอุปกรณ์การประกอบอาชีพประมงทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม ของชาวมลายูในชายแดนภาคใต้

ห้องศาสตราวุธ จัดแสดงและนำเสนอเรื่องราวของศาสตราวุธของชาวมลายูในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ในอดีต เช่น กริช ดาบ เป็นต้น

ห้องนันทนาการ จัดแสดงวัสดุอุปกรณ์สำหรับนันทนาการของชาวมลายูในอดีต เช่น ที่ดักนกคุ้ม กรงตักแตนประชันเสียว

ผังพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร

รูปที่ 93-94 แสดงแผนผังของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร

ปัจจัยต่างๆที่ก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นขุนละ หาร ท่าม กลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ในการศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นขุนละ
หาร ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ ก็คง
ทราบดีว่าหลังจากเกิดเหตุความรุนแรงเกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่วันที่ 4
มกราคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ซึ่งทำให้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องตกอยู่ใน
สภาพที่หวาดกลัวและหวาดระแวงต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ และไม่กล้าที่จะพูดหรือนำเสนอ
เรื่องราวต่างๆที่เป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ถึงแม้แต่ฝ่ายรัฐพยายามที่จะแสดงให้เห็น ถึงการ
ยอมรับในความหลากหลายของอัตลักษณ์ของท้องถิ่นแห่งนี้ก็ตาม ก็ยังไม่สามารถทำให้
ประชาชนไว้วางใจหรือเชื่อในคำพูดของฝ่ายรัฐได้ การแสดงออกอาจจะหมายถึงการตีความหมาย
ของฝ่ายรัฐ ที่มีต่อการแสดงออกนั้นอาจจะหมายถึงแนวความคิดของการเป็นแนวร่วม ทำให้
ประชาชนต้องทำตัวเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพื่อดำรงอยู่ซึ่งความปลอดภัยในชีวิต
ทรัพย์สินของตนเองและครอบครัว การก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบพิพิธภัณฑท์ฯ ก็เปรียบ
เหมือนเป็นการฟื้นฟูอัตลักษณ์มลายูให้ก่อรูปขึ้นมาใหม่ คงอาจจะมีผลกระทบต่อความรู้สึก
นึกคิดของฝ่ายรัฐโดยเฉพาะฝ่ายความมั่นคง อาจจะไม่ต้องการเห็นการก่อตัวครั้งนี้ เพราะจะ
เป็นการปลุกหรือกระตุ้นให้คนในพื้นที่ เกิดความชื่นชมและรักในชาติพันธุ์ของตนเองมากยิ่งขึ้น
โดยเฉพาะท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบเช่นนี้ แต่พิพิธภัณฑท์ฯสามารถก่อรูปขึ้นมาได้
สำเร็จและเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่ อะไรคือสาเหตุสำคัญหรือปัจจัยที่สามารถก่อรูปขึ้นมา
ได้โดยไม่มีกระทบกระทั่งจากหน่วยงานต่างๆ และกลับได้รับความชื่นชมและเข้ามาสนับสนุน
จากภาครัฐ

ในการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆนี้ ผู้วิจัยได้ทำการจัดเสวนาร่วมกันกับ
คณะกรรมการพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นขุนละหาร คณะกรรมการหมู่บ้านกาเต็ง และตัวแทนกลุ่ม
องค์กรต่างๆในชุมชนในวันที่ 6 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ณ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นขุนละหาร
เพื่อให้ได้มาถึงข้อมูล ที่ทำให้ชุมชนได้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ชุมชน ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และภูมิใจในวัฒนธรรมของตัวเอง เพื่อนำไปสู่ในการถอด
บทเรียนบันทึกลงในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมต่อไปในอนาคต จึง
สามารถที่จะวิเคราะห์และสรุปประเด็นปัจจัยสำคัญๆ ที่สามารถทำให้พิพิธภัณฑท์ฯก่อ
รูปอัตลักษณ์มลายูขึ้นมาได้ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบดังต่อไปนี้

รูปที่ 95 การเสวนาของกลุ่มองค์กรต่างในชุมชนปัจจัยต่างๆที่ก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ความภาคภูมิใจในภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ที่ยังคงมีการเล่าขานและชื่นชมจากบรรดาผู้อาวุโสในชุมชนและชุมชนรอบๆข้าง ที่ยังคงพูดถึงท่านขุนละหารฯและบิดาของผู้ก่อตั้งในทางที่ดีเสมอมา และยังมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมายที่ลูกหลานยังคงเก็บรักษาไว้ และจุดบันทึก ตลอดจนจนยังมีผู้อาวุโสในชุมชนอีกหลายคนที่ยังทันต่อเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น และที่สำคัญได้สนทนาในเรื่องนี้บ่อยครั้งมาก ระหว่างผู้อาวุโสในชุมชนกับผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ฯ จน เกิดเป็นพลังที่ถูกสะสมกันมานานตั้งแต่เด็กๆ เพื่อรอเวลาที่เหมาะสม

2. วัตถุประสงค์ที่บิดาของผู้ก่อตั้งได้สะสมไว้ ซึ่งอยู่ในความทรงจำของคนในท้องถิ่นและผู้ก่อตั้งมาโดยตลอด ถือเป็นแรงกระตุ้นให้ก่อเกิดพิพิธภัณฑ์ฯขึ้นมาเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ ที่สวยงามและทรงคุณค่าเป็นทุนเดิมอยู่ ที่มีมูลค่าพอสมควรถ้าหากต้องจัดซื้อเองในเวลานี้เข้ามาอาจจะต้องใช้ทุนมากเลยทีเดียว แต่สามารถนำวัตถุเหล่านี้มาจัดแสดงได้เลย และผู้ก่อตั้งยังคิดอยู่เสมอที่อยากให้มีสถานที่ สำหรับเก็บรักษาไว้ ให้เป็นอย่างดี ไม่อยากให้กระจายไปจะได้ให้ลูกหลานได้ชื่นชมและศึกษา

3. ความทรงจำเกี่ยวกับพ่อค้าวัตถุโบราณข้ามชาติที่ผู้ก่อตั้งเห็นมาตั้งแต่เด็กๆ การโยกย้ายวัตถุโบราณและงานภูมิปัญญาดีๆ ไปยังประเทศเพื่อนบ้านก็ยังคงสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ การปลุกจิตสำนึกให้กับคนในท้องถิ่น ได้เห็นถึงคุณค่าเป็นสิ่งที่ที่ดีที่สุด โดยเฉพาะให้กับเด็กๆ รุ่นใหม่ๆ หากพวกเขาได้มีโอกาสและมีสถานที่สำหรับให้เขาได้ศึกษา เข้าใจ ได้ความรู้ และให้เห็นคุณค่าในสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ น่าจะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และเกิดสำนึกร่วมกัน เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่จะช่วยกันเก็บรักษาไว้ไม่ให้วัตถุโบราณเหล่านั้นถูกขายไปให้กับต่างชาติอีกต่อไป หรือลดน้อยลงไปได้

4. ผู้ก่อตั้งได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานพิพิธภัณฑ์ในประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีวัตถุโบราณและงานภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมที่ไม่ต่างกับในท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจจะได้พบว่า ใช้วัฒนธรรมร่วมกันก็ว่าได้ในอดีต และข้าวของที่จัดแสดงที่ที่มีคุณค่าและสวยงาม ส่วนหนึ่งมาจากท้องถิ่นบ้านเรา ทำให้เป็นพลังหรือแรงกระตุ้นเป็นอย่างมากที่อยากจะทำพิพิธภัณฑ์ขึ้นมาบ้าง เพื่อจัดแสดงวัตถุโบราณและร่วมวัตถุโบราณของบิดาที่มีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว

5. การก่อร่างและก่อตัวของพิพิธภัณฑ์มีการพัฒนาขึ้นอย่างทีละเล็กทีละน้อย โดยใช้ระยะเวลาในการวางรากฐานที่ยาวนานถึง 10 กว่าปี มีวิวัฒนาการในแต่ละขั้นพัฒนาจนก่อตัวเป็นพิพิธภัณฑ์ ขึ้นมาใช้ระยะเวลาอีก 3 ปี โดยชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การก่อร่างและก่อตัวในครั้งนี้มาโดยตลอด โดยผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นหลัก การดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้เป็นที่ชื่นชอบและตรงกับความต้องการของภาครัฐที่จะเข้ามาสนับสนุนและขยายผลงานของตนเอง ทำให้พิพิธภัณฑ์มีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของภาครัฐ และที่สำคัญมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงในการก่อรูปอัตลักษณ์หลาย ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ อย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีการนำเสนอกิจกรรมต่างๆ โดยให้ความร่วมมือกับภาครัฐมาโดยตลอด โดยส่วนใหญ่เป็นงานทางด้านการศึกษา ภูมิปัญญาและงานทางด้านวัฒนธรรมเป็นหลัก และสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนและภาครัฐในระดับต่างๆ เช่น ตำบล อำเภอ จังหวัด จึงเกิดความเข้าใจและในการทำงานร่วมกันได้ ถึงการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วง ทำให้การก่อรูปอัตลักษณ์หลายในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ เติบโตขึ้นมาอย่างปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับจากฝ่ายรัฐ แต่สำหรับ ฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐ อาจจะไม่พึงพอใจในส่วนของกรมมีส่วนร่วมกับรัฐมากเกินไป ในช่วงแรกๆ จะมีเจ้าหน้าที่ทหารเข้ามาในศูนย์เรียนรู้แห่งนี้บ่อยมาก โดยนำสื่อและบุคคลสำคัญเข้ามาเยี่ยมชม ทำให้มีเหตุการณ์ระเบิดเกิดขึ้นในชุมชนเพื่อชะลอภาพของชุมชนเข้มแข็ง จึงมีนายทหารคนหนึ่งพูดว่าความดีที่ได้สะสมมา วันนี้

ภาพนี้ ภาพเดียว (ภาพระเบิด) ทำลายหมด แต่ผู้ก่อตั้งไม่ได้ใส่ใจกับคำพูดเขา เพราะถือว่าเป็นเรื่องปกติสามารถเกิดเหตุการณ์ได้ทุกที่ ทุกเวลาสำหรับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนในเรื่องของการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบพิพิธภัณฑสถานนั้น คงจะเป็นพึงพอใจ ทางฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐ เพราะพิพิธภัณฑสถานเป็นที่รวบรวมมรดกอันมีค่าของท้องถิ่นไว้ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มลายู

6. ในฐานะที่ผู้ก่อตั้งเป็นผู้นำชุมชน มีผู้ใต้บังคับบัญชาและพลังของความเป็นผู้นำ ในการจะกระตุ้น และให้เกิดกระบวนการสังการและทำงานร่วม ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนไปได้อย่างรวดเร็ว การเป็นผู้นำชุมชนมีความสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การทำงานที่จะต้องจะคลุกคลีกับส่วนราชการเป็นหลัก บทบาทในการพัฒนาชุมชนเป็นหน้าที่ที่จะต้องคิด และทำให้ชุมชนมีการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้น พลังของผู้นำสามารถสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีส่วนร่วมหรือช่วยเหลือการทำงานด้านต่างๆให้ขับเคลื่อนไปอย่างรวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่างๆที่ผ่านมา มีการแบ่งงาน หน้าที่ ความรับผิดชอบ และทำให้การทำงานเป็นทีมมาโดยตลอดภายใต้การทำงานร่วมกันและสร้างความเชื่อถือให้กับภาครัฐ และง่ายต่อการประสานงาน การสร้างกลุ่มองค์กรต่างๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน มีความง่ายเช่นกัน ในความเชื่อถือในฐานะเป็นผู้นำทำให้เกิดกลุ่มองค์กรต่างๆขึ้นมาได้ง่ายขึ้น เพราะกลุ่มองค์กรต่างๆ มีบทบาทสำคัญที่สร้างให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนหรือสร้างความเคลื่อนไหวให้พิพิธภัณฑสถานให้มีชีวิตมากยิ่งขึ้น แต่อาจจะมีผลกระทบต่อฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐ ในฐานะของการเป็นผู้นำชุมชนและไม่ยอมรับการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและประชาชนตลอดจนไม่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาในแต่ละชุมชน แต่เนื่องด้วยในพื้นที่เป็นเขตพื้นที่สีเขียว ไม่ได้เป็นเขตพื้นที่สีแดง ทำให้การเคลื่อนไหวของฝ่ายคิดต่างจากรัฐ น้อยไม่เหมือนเขตพื้นที่สีแดงหากผู้นำมีส่วนร่วมกับรัฐมากๆทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในการทำงานได้

7. ภาพลักษณ์และสื่อต่างๆที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นภาพลักษณ์ที่สื่อถึงความรุนแรงและน่ากลัวที่มีต่อบุคคลภายนอก รัฐพยายามที่จะนำเสนอเรื่องราวในแง่บวกเพื่อหักลบภาพของความรุนแรงและช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้กับภาครัฐต่อสายตาบุคคลภายนอก ทำศุูนย์เรียนรู้ก่อนที่จะเป็นพิพิธภัณฑสถานเป็นที่รู้จักคนบุคคลทั่วไปแล้ว จากภาครัฐได้นำสื่อลงมาถ่ายทำเรื่องราวของศูนย์ และรัฐพยายามที่ให้สื่อได้นำเสนอถึงการยอมรับในการแสดงถึงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นและการอยู่ร่วมกันภายใต้พหุวัฒนธรรม และการให้ความช่วยเหลือในการส่งเสริมอาชีพ ทำให้ทีมงานและชาวบ้านมีกำลังในการทำงานและมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นจากการที่ได้ออกสื่อและได้รับ

ความชื่นชมจากบุคคลภายนอก การออกสื่อบ่อยๆอาจจะทำให้ฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐเกิดความไม่พอใจได้ ถึงการมีส่วนร่วมในชุมชนและทำให้ชุมชนดูมีความเข้มแข็ง

8. ฐานะทางการเงินของผู้ก่อตั้ง ที่มีเงินสะสมจากการทำงานตกค้างภายในและภายนอกเป็นระยะเวลา 10 ปี ทำให้สามารถก่อรูปพิพิธภัณฑฯขึ้นมาได้โดยไม่ต้องพึ่งพารัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือ ทำให้พิพิธภัณฑฯเติบโตขึ้นอย่างมั่นคงจากความตั้งใจและความชื่นชอบที่อยู่ในตัวของผู้ก่อตั้งเป็นทุนเดิม ง่ายต่อการตัดสินใจและบริหารงาน และสามารถใช้จ่ายเงินทุนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยในสร้างพิพิธภัณฑฯ ซึ่งต่างจากพิพิธภัณฑฯของรัฐที่ใช้เงินจำนวนมหาศาลในการสร้างและไม่ได้ใช้เงินเต็มเม็ดเต็มหน่วยตามงบประมาณที่วางไว้ การสร้างโดยไม่ใช้งบประมาณจากรัฐอาจจะเป็นที่พอใจของฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐ เพราะการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑฯ โดยประชาชนที่เป็นคนมลายูจึงทำให้เกิดมีความมั่นใจว่าไม่มีการบิดเบือนประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ซึ่งอาจจะแตกต่างจากรัฐเป็นผู้สร้าง

9. กำลังใจและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เนื่องจากทำงานกับชุมชนมาเป็นระยะที่ยาวนาน สร้างกลุ่มองค์กรต่างๆหลายองค์กร โดยเฉพาะกลุ่มสตรี เมื่อมีกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดีเสมอมา เสมือนเป็นกำลังใจและสร้างกระบวนการคิดให้กับตัวเองอยู่ตลอดเวลาถึงการพัฒนาชุมชนและรูปแบบใหม่ๆในการสร้างความแตกต่างให้เกิดในท้องถิ่น พิพิธภัณฑฯเป็นอีกหนึ่งความคิดที่สามารถสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้น เป็นจุดเด่นของชุมชน ให้นำหน่วยงานต่างๆได้รู้จักและเข้ามาหา พัฒนาร่วมกัน และพิพิธภัณฑฯ ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งต้นทุนที่มีค่าของชุมชนในเวลา

10. อัตลักษณ์ของมลายูปัตตานี วัฒนธรรม ประเพณีจะมีความสัมพันธ์กับศาสนา อาจจะเรียกว่า เป็นอัตลักษณ์มลายูมุสลิมก็ว่าได้ ซึ่งมีความศรัทธาในพระเจ้า และในสิ่งเกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ไม่ว่าจะเป็นการได้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและการได้ก่อรูปเป็นพิพิธภัณฑฯขึ้นมาล้วนแต่เป็นลิขิตของพระเจ้าเป็นเจ้าของ ซึ่งบางครั้งตัวผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑฯเอง รู้สึกมีนงกับสิ่งที่เกิดขึ้นว่าเกิดขึ้นมาได้อย่างไร เพราะฉะนั้นถ้าคนที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามเป็นการยากมากที่จะเข้าใจถึงวัฒนธรรมมลายูมุสลิมที่นี้ได้ลึกซึ้ง เพราะศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีความละเอียดอ่อนมากๆ ความเชื่อในการก่อเกิดพิพิธภัณฑฯ มาจากเป็นลิขิตของพระเจ้าเป็นเจ้านั่นเอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการสร้างพิพิธภัณฑ์

1.งบประมาณในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากในการสร้างพิพิธภัณฑ์ครั้งนี้ ใช้งบประมาณส่วนตัวในการสร้าง จากการทำงาน ทำให้ระยะในการก่อสร้างและตกแต่งใช้ระยะเวลาที่นานพอสมควร และด้วยตัวอาคารเป็นไม้ ซึ่งราคาของวัสดุจะมีราคาที่สูงมากกว่าอาคารที่เป็นปูน และมีการแกะสลักดอกกลายต่างๆประดับที่ตัวอาคาร จึงจะต้องใช้เวลาในการก่อสร้างและใช้งบประมาณมากกว่าอาคารปกติทั่วไป

2. ขาดองค์ความรู้ในเรื่องของการทำพิพิธภัณฑ์ เช่นรูปแบบ การนำเสนอ องค์ความรู้ด้านต่างๆและการจัดซื้อวัตถุจัดแสดง ทำให้ระยะแรกของการทำพิพิธภัณฑ์ฯ ไม่มีกรอบที่ชัดเจนสำหรับการทำ และการจัดซื้อวัตถุหรืองานภูมิปัญญาเข้ามาจัดแสดง ก็ไม่ได้วางกรอบถึงประเภทของวัตถุหรืองานภูมิปัญญา เช่นกัน ทำให้ซื้อทุกอย่างแม้ว่าวัตถุนั้นจะมีค่าแล้วก็ตามจึงให้ต้องใช้งบประมาณสิ้นเปลืองเพราะงบประมาณ มีจำนวนจำกัด เนื่องจากต้องสร้างตัวอาคารไปพร้อมๆกับการจัดซื้อวัตถุไปด้วย

3.มีผู้คนแวะมาเยี่ยมมาชมพิพิธภัณฑ์บ่อยมาก ในที่ระหว่างที่กำลังก่อสร้าง ทำให้ต้องมีการปิดกวด ทำความสะอาดเพื่อเตรียมต้อนรับคณะที่เข้ามาเยี่ยม ช่วงต้องหยุดทำงาน และทำให้เกิดความล่าช้าในการก่อสร้าง

4.ขาดองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดให้กับผู้ที่ยังมาเยี่ยมชม เช่นเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชุมชน และเรื่องราวของวัตถุที่นำเสนอ

5.ขาดบุคลากรที่จะมาทดแทนเพื่อให้ความรู้ให้กับผู้เยี่ยมชมหรือสื่อต่างๆที่เข้ามาบันทึกเทปโทรทัศน์ เป็นต้น

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร

ได้รับคัดเลือกจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ให้เป็นตัวแทนของจังหวัดนราธิวาส ให้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร เป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร เพื่อเฉลิมฉลองในหลวงครบรอบ 84 พรรษา ได้ให้เงินสนับสนุนสำหรับการทำกิจกรรมต่างๆทางด้านงานวัฒนธรรมและได้เพิ่มพูนความรู้ด้านการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และงานทางวัฒนธรรมให้กับคณะผู้จัดทำ ควบคู่กับการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ทำให้มีองค์ความรู้มากยิ่งขึ้น และสามารถจัดงานเปิดตัวพิพิธภัณฑ์และเฉลิมฉลองในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชไปควบคู่กัน ในวันที่ 15 กรกฎาคม 2555 ที่ผ่านมา โดยได้รับเกียรติจาก

ท่านอดีตรัฐมนตรีคือท่านวันมูหะมัดนอร์ มะทา มาเป็นประธานในพิธีเปิดรวมทั้งเลขาธิการ
 อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ พ.ต.อ.ทวี สอดส่อง ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด
 นราธิวาสคือ นายอภิรักษ์ ซื่อธานวงศ์ ผู้บังคับหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธินภาคใต้
 กองทัพเรือ (ผบ.ฉก.นย.ทร.) น.อ.สมเกียรติ ผลประยูร เจ้าหน้าที่และที่ปรึกษาจากกรม
 ส่งเสริมวัฒนธรรม ส่วนราชการ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ทำให้พิธีภัณฑ์
 เป็นที่รู้จักตั้งบัดนั้นเป็นต้นมา

พิธีภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร พิธีภัณฑ์ที่มีชีวิต

พิธีภัณฑ์แห่งนี้ผ่านระยะเวลาในการสร้างเป็นเวลาสามปีกว่า ได้ผ่าน
 เรื่องราวมากมาย มีคนแวะเวียนมาพบปะหลาย ๆ คน หลาย ๆ คณะ และพิธีภัณฑ์แห่งนี้คง
 ไม่มีความสามารถที่จะสร้างให้มันเติบโตขึ้นมา คนเดียวได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากคน
 ในชุมชน ช่วยกันสร้างขึ้นมา ผ่านช่วงเวลาที่มีความสุข ความทุกข์มาด้วยกัน หลายต่อหลาย
 ครั้ง ไม่อาจจะพึ่งพาบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้ แต่ทีมงานช่วยกันกัดฟันพึ่งพาตัวเองมา
 ด้วยกัน ก้าวผ่านพ้นไป บางครั้งทำให้หมดกำลังใจรู้สึกท้อในหลาย ๆ ครั้ง แต่ก็ไม่ อาจแสดง
 ความอ่อนแอให้ใครเห็น โดยเฉพาะประธานที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ในฐานะผู้นำชุมชน อีกด้วย
 แต่กาลเวลาได้นำหลาย ๆ ชีวิต เข้ามาสัมผัสกับพิธีภัณฑ์ฯ จนทำให้ทุกคนเป็นส่วน
 หนึ่งของพิธีภัณฑ์ฯ ไปในที่สุด

มรดกทางภูมิปัญญาที่อยู่ในพิธีภัณฑ์ ก็ได้ร่วมกันสืบสานขึ้นมาใหม่ ทำให้
 ส่วนหนึ่งเริ่มมีชีวิตขึ้นมาอีกครั้ง พิธีภัณฑ์ที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่ที่เก็บของเก่า หรือโกดังเก็บของ
 อีกต่อไป พวกเขาช่วยกันอนุรักษ์และสืบสาน จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทรงคุณค่า และสร้าง
 ความภาคภูมิใจ จนเกิดเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
 โดยเฉพาะกิจกรรมที่ทางพิธีภัณฑ์ฯ ได้ช่วยกันสืบสานกับเด็กๆ ในชุมชนและผู้อาวุโส เป็น
 ภาพลักษณ์ที่ดีที่สื่อได้เผยแพร่ออกไป และสามารถสร้างความรักและความสามัคคีให้เกิดขึ้น
 ในชุมชนมากยิ่งขึ้น

วัฒนธรรมเป็นสื่อในการพัฒนาชุมชน

พิธีภัณฑ์ฯ ได้นำเรื่องราวทางด้านวัฒนธรรมเป็นสื่อสัมพันธ์กับชุมชน จน
 เกิดการพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะด้านงานภูมิปัญญา หรือด้านศิลปะการการแสดง ได้แสดงให้เห็น
 คนภายนอกได้รับรู้ ได้เห็น และได้รู้จักชุมชนมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดพลวัตตามมามากมาย เข้า

มาพัฒนาชุมชน ได้รู้จักหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่ไม่เคยคิดว่าจะได้รู้จัก ได้รู้จักบุคคลที่ไม่เคยคิดว่าจะได้รู้จัก ได้ไปในสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่เคยคิดว่าจะได้ไป และทุกคนต่างก็มีความเชื่อว่าต่อไปในอนาคตชุมชนจะพัฒนามากกว่าที่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร และความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กร พัฒนาความคิด พัฒนาเทคนิค และส่งผลทำให้คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี เด็กมีความเคารพต่อ ผู้อาวุโส และผู้อาวุโสก็เห็นคุณค่าของตัวเอง

ปัจจัยหนุนต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร เป็นที่รู้จักและยอมรับจากบุคคลทั่วไปได้อย่างรวดเร็ว ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปที่ 96 การเสวนากับกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชนในหัวข้อปัจจัยหนุนต่างๆที่เข้ามาสนับสนุนทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร เป็นที่รู้จักและยอมรับจากบุคคลทั่วไปได้อย่างรวดเร็ว ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการเสวนาครั้งที่ 2 กับกลุ่มองค์กรต่างๆในชุมชน ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหอยโข่ง ในหัวข้อปัจจัยหนุนต่างๆที่เข้ามาสนับสนุนทำให้ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหอยโข่ง เป็นที่รู้จักและยอมรับจากบุคคลทั่วไปได้อย่างรวดเร็ว ท่ามกลาง เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พอจะสรุปได้ดังนี้

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหอยโข่ง ได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการ มาเป็นระยะเวลา ประมาณ 2 ปีกว่า แต่ในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ ได้สร้างความแปลกใจ และสร้างความประทับใจให้กับผู้คนที่มาเยี่ยมชมและติดตามตามสื่อต่างๆ จนเป็นที่รู้จักของ บุคคลทั่วไปทั้งภายในและต่างประเทศได้อย่างรวดเร็วมาก ทางผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการในการ จัดเสวนาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคณะกรรมการพิพิธภัณฑสถาน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่ม องค์กรและชาวบ้าน เพื่อให้ได้ถึงปัจจัยหนุนต่างๆที่มาช่วยเสริมหรือผลักดันให้พิพิธภัณฑสถาน เป็น ที่รู้จัก จนสามารถนำมาถอดบทเรียนองค์ความรู้ครั้งนี้บันทึกลงในงานวิจัยเพื่อประโยชน์ต่อ การพัฒนาชุมชน พัฒนาพิพิธภัณฑสถาน และบุคคลอื่นๆ ที่สามารถจะนำไปปรับใช้ให้เกิด ประโยชน์กับองค์กรหรือชุมชนตนเอง ต่อไปในอนาคตได้ จากการสนทนา สังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลต่างๆ จากชุมชนแล้วนำมาวิเคราะห์ ทำให้ทราบถึงปัจจัยหนุนต่างๆที่เข้ามา สนับสนุนให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหอยโข่ง เป็นที่รู้จักและได้รับการชื่นชมจากผู้คนได้อย่าง รวดเร็วหลังที่ได้เปิดพิพิธภัณฑสถานอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ภาพลักษณ์และสื่อต่างๆที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นภาพลักษณ์ที่สื่อถึงความรุนแรงและน่ากลัวในสายตาของบุคคลภายนอก รัฐ พยายามที่จะนำเสนอเรื่องราวในแง่บวกเพื่อหลีกเลี่ยงภาพของความรุนแรงและช่วยเพิ่มศักยภาพ ในการทำงานให้กับภาครัฐต่อสายตาบุคคลภายนอก ทำให้พิพิธภัณฑสถานเป็นหนึ่งในรัฐ พยายามจะเข้ามาโดยการนำสื่อ มาเผยแพร่เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีในท้องถิ่น ต่อ บุคคลภายนอกได้ชม ทำให้พิพิธภัณฑสถานเป็นที่รู้จักของผู้คนได้อย่างรวดเร็วอย่างก้าวกระโดด และภาพที่สื่อได้นำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น เพื่อที่จะ แสดงให้เห็นหรือการสนับสนุนจากรัฐถึงการยอมรับบนความหลากหลายของพหุวัฒนธรรม ภาพที่ได้นำเสนอผ่านสื่อทำให้ฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐอาจจะเห็นดีด้วยกับพิพิธภัณฑสถานที่นำเสนอ ในด้านวัฒนธรรม การอนุรักษ์และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวมลายูในอดีตให้เป็น ที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป เพราะเป็นการเผยแพร่ให้คนได้เห็นถึงอัตลักษณ์มลายูของท้องถิ่น ว่ามี ความเป็นมาที่ยาวนานในดินแดนแห่งนี้ จากภาพที่สื่อได้นำเสนอออกไป ทำให้อีกหลายสื่อ ตีต่อเข้ามาเพื่อเข้ามานำเสนอเรื่องราวของพิพิธภัณฑสถานและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากการจัดของ

พิพิธภัณฑ์ ทำให้พิพิธภัณฑ์มีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาผ่านสื่อต่างๆ จึงเป็นที่รู้จักของผู้คนเป็นอย่างมากได้อย่างรวดเร็วและให้การยอมรับในการก่อเกิดพิพิธภัณฑ์และกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ได้จัดขึ้น สื่อถือนับบทบาทมากที่มาสสนับสนุนให้พิพิธภัณฑ์มีการเคลื่อนไหว และทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

2. เหตุการณ์ในอดีตหลายต่อหลายเหตุการณ์ ที่รัฐมีนโยบาย ที่กระทบต่อการแสดงอัตลักษณ์ของชาวมลายูปาตานีที่นี้ และจนสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนเสมอมา จนเป็นสาเหตุและที่ส่งผลทำให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบจนถึงปัจจุบัน ประชาชนมีการโยกย้ายถิ่นฐานที่เป็นตัวตนของตนเองอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีการก่อรูปพิพิธภัณฑ์ขึ้นมา ทำให้มีประชาชนมีความรู้สึกรักในอัตลักษณ์และความเป็นตัวตนมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบเช่นนี้ ยิ่งสนใจที่อยากจะศึกษาถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์และภูมิหลังของท้องถิ่น ตลอดจนภูมิใจในวัตถุสิ่งของที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ ถูกสร้างขึ้นโดยเอกชนที่เป็นชาวมลายู และไม่ได้เกิดจากรัฐเป็นผู้ก่อตั้ง ทำให้เขามีความภาคภูมิใจแทน กับการก่อรูปของพิพิธภัณฑ์ในครั้งนี้ ที่ช่วยเป็นคนเก็บรักษามรดกอันมีค่าของบรรพบุรุษของเขาไว้แทน สำหรับให้ลูกหลานได้ชื่นชมและภูมิใจในอดีต ทำให้นักเรียนนิสิตนักศึกษาของภาครัฐเข้าศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก และในส่วนของนำเสนอของพิพิธภัณฑ์ ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมและงานภูมิปัญญาเท่านั้น ไม่ได้นำเสนอแสดงเรื่องราวที่ส่อไปในทางที่เสียหายต่อบ้านเมือง และสร้างความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้เข้าชมที่มีต่อรัฐ ทำให้พิพิธภัณฑ์สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบเช่นนี้ได้ และส่วนฝ่ายที่คิดต่างกับรัฐก็มีทัศนคติที่ดีต่อพิพิธภัณฑ์ที่นำเสนอเรื่องราวอัตลักษณ์ของชาวมลายูในอดีต เพื่อให้ลูกหลานได้ศึกษาและเที่ยวชม ได้รู้จักและภูมิใจในภูมิหลังประวัติศาสตร์ของตัวเอง

3. จากเหตุการณ์ความไม่สงบทำให้กรมส่งเสริมวัฒนธรรมมีนโยบายเข้ามาให้การสนับสนุนพิพิธภัณฑ์ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เพื่อเฉลิมฉลองในหลวงครบรอบ 84 พรรษาในปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมามีทำให้พิพิธภัณฑ์ได้รับคัดเลือกให้สามารถเข้าไปร่วมโครงการครั้งนี้ด้วย ทำให้ได้รับเงินสนับสนุนจากกรมฯ เพื่อมาใช้ในการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ทำให้พิพิธภัณฑ์มีงบประมาณในการจัดงานเปิดตัวพิพิธภัณฑ์ได้อย่างใหญ่โต มีผู้หลักผู้ใหญ่มาร่วมในวันเปิดเป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นที่รู้จักของคนมากยิ่งขึ้น และยังสร้างความพึงพอใจให้กับภาครัฐที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ และยังสามารถนำชาวบ้านไปศึกษาดูงานต่างจังหวัด ทำให้ชาวบ้านและพิพิธภัณฑ์มีความ

สัมพันธ์มากยิ่งขึ้น และเข้ามาให้ความร่วมมือกับพิพิธภัณฑ์เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน และในเวลาเดียวกันคนในท้องถิ่น ได้ทราบข่าวคราวในการเปิดพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น ก็แวะเวียนกันมาเยี่ยมชมและต่างให้กำลังใจต่อกู้ก่อตั้งและขอบคุณที่ทางพิพิธภัณฑ์ช่วยในการอนุรักษ์มรดกอันล้ำค่าเหล่านี้ให้คงอยู่กับชุมชน และในกลุ่มที่มาเยี่ยมชมนี้ก็อาจจะมีคนที่คิดต่างจากฝ่ายรัฐอยู่ในกลุ่มผู้คนเหล่านี้ด้วย และบุคคลเหล่านี้ต่างก็มีความรู้สึกที่ดีต่อสร้างพิพิธภัณฑ์ในครั้งนี้

4. จากงบประมาณที่ได้รับจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมทำให้พิพิธภัณฑ์มี

กิจกรรมมาโดยตลอด โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสาน และเป็นประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์ ทุกครั้งที่ทางพิพิธภัณฑ์ทำกิจกรรม จะมีสื่อให้ความสนใจมาถ่ายทำเพื่อเป็นการเผยแพร่สู่สายตาให้คนภายนอกได้ชม เพราะจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ทำให้สื่อให้ความสนใจที่จะนำเสนอในเรื่องอื่นๆ ในมุมมองของท้องถิ่นโดยเฉพาะทางด้านความเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และประกอบบุคคลภายนอกก็มีความสนใจที่อยากเรียนรู้แง่มุมอื่นๆ ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผ่านสื่อเพราะไม่กล้าลงมาในพื้นที่จริง ทำให้พิพิธภัณฑ์เติบโตและสร้างชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับและได้รับความชื่นชมเป็นอย่างมากจากผู้ที่ได้ดูผ่านสื่อ ทำให้หน่วยรัฐเริ่มให้ความสำคัญและมีความรู้สึกที่ดีต่อพิพิธภัณฑ์ได้นำเสนอในมุมมองที่สร้างสรรค์และโดยเฉพาะในมุมของการอนุรักษ์ เช่นมี การสืบสานการแสดงศิลปะป้องกันตัวสึละให้กับเด็กๆ ในชุมชน มีการจัดกิจกรรมเก็บวรรณกรรมและสืบสานลวดลายท้องถิ่น จนสถาบันการศึกษาไม่ว่าจะเป็น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี หรือ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ได้เข้ามาเรียนรู้กับพิพิธภัณฑ์ ผลงานที่ทางพิพิธภัณฑ์ได้นำเสนอผ่านสื่อไปแล้วนั้น เป็นที่ชื่นชอบของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และอาจจะรวมไปถึงบุคคลที่คิดต่างจากรัฐด้วย เพราะเป็นงานสืบสานมรดกวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ให้คงอยู่กับชุมชน ทำให้พิพิธภัณฑ์สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบเช่นนี้

5. พิพิธภัณฑ์เติบโตขึ้นมาในยุคของเทคโนโลยี โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต นั้น

คือการสื่อสารผ่านFacebook ทำให้พิพิธภัณฑ์สามารถนำเสนอข่าวสารที่เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันของพิพิธภัณฑ์และได้นำเสนอเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมในแง่ต่างๆ ให้คนภายนอกได้รู้จักอย่างรวดเร็ว และหลีกเลี่ยงการนำเสนอเรื่องราวที่สร้างความขัดแย้งหรือปลุกระดมและเรื่องที่เกี่ยวข้องการเมือง จนทำให้มีผู้ติดตามข่าวคราวของพิพิธภัณฑ์เพิ่มขึ้นทุกวัน จนทำให้ภาครัฐต่างก็ยอมรับและชื่นชมในกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ที่ได้นำเสนอ

นั้นด้วย และพยายามเข้ามานำเสนอข้อเสนออื่นๆ ให้กับทางพิพิธภัณฑฯ หรือในขณะที่ทางพิพิธภัณฑฯ ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ก็จะเป็นที่รู้จักและง่ายต่อการสนอง ส่วนข่าวคราวที่ทางพิพิธภัณฑฯ ได้ส่งผ่าน Facebook นั้น ส่วนใหญ่จะนำเสนอถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ ที่พิพิธภัณฑฯ ได้จัดขึ้น ทำให้ผู้ที่คิดต่างกับรัฐจึงไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้หรือแสดงอาการไม่พอใจผ่านสื่อ Facebook ให้เห็นถึงความไม่พอใจ

6. ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นกระแสที่มาแรงและเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะสนับสนุนเรื่องนี้ด้วยโดยเฉพาะการนำเรื่องวัฒนธรรมปรับให้เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งก็ตรงกับนโยบายของพิพิธภัณฑฯ ที่กำลังทำอยู่ ทำให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับพิพิธภัณฑฯ และให้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาชุมชน ทำให้มุมมองของภาครัฐที่มีต่อพิพิธภัณฑฯ ยังมีมุมมองที่ดีขึ้นและให้การสนับสนุนและหน่วยงานฝ่ายตำรวจทหารก็เข้ามาให้กำลังใจ จนทำให้คนทำพิพิธภัณฑฯ มีความรู้สึกผ่อนคลาย และในการผลิตงานทางด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ออกมาหรือการออกไปนำเสนอแสดงนอกสถานที่ เป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่สื่อถึงความเป็นตัวตนหรืองานภูมิปัญญาในอดีตของคนในท้องถิ่น ทำให้ฝ่ายที่เห็นต่างกับรัฐ ชื่นชอบผลิตภัณฑ์ที่ทางพิพิธภัณฑฯ ได้สืบสานไว้

7. ความเข้มแข็งของผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑฯ ที่เริ่มก่อร่างสร้างตนจากจุดเล็กๆ จนค่อยๆ ขยายจนถึงปัจจุบัน กับเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงในการนำเสนอเรื่องราวของพิพิธภัณฑฯ และมีความภาคภูมิใจในภูมิหลังของชุมชนตัวเองและการก่อตัวภายใต้ตำแหน่งผู้ใหญ่วัยที่มีพลังพอที่จะขับเคลื่อนผู้ได้บังคับบัญชาและชาวบ้านให้มีการเคลื่อนไหวตามได้ง่ายขึ้น แต่ในทางกลับกันการที่ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑฯ มีมีตำแหน่งทางสังคม อาจจะไม่เป็นที่ชื่นชอบจากฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐมากนัก แต่ทางผู้ก่อตั้งได้กำหนดนโยบาย การเดินสายกลาง จะไม่นำเสนอหรือแสดงอะไรที่สื่อถึงความไม่พึงพอใจของฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐ

8. กิจกรรมที่ทางพิพิธภัณฑฯ ได้จัดมา ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และเป็นที่น่าสนใจของผู้คนเป็นจำนวนมากพอจะสรุปผลงานที่ผ่านมาได้ดังต่อไปนี้

8.1 เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมให้กับนักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป ตลอดจนออกไปแสดงและถ่ายทอดองค์ความรู้ตามงานเทศกาลต่างๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด และผู้ก่อตั้งยังดำรงตำแหน่งคณะกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อร่วมกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของจังหวัดอีกด้วย

รูปที่ 97 – 100 เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ ทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และงาน ภูมิปัญญาในอดีต ให้กับนักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป

รูปที่ 101 – 104 การนำเสนอและถ่ายทอดองค์ความรู้ตามงานเทศกาลต่างๆทั้งในจังหวัด
และ ต่างจังหวัด

8.2 กิจกรรมเก็บรวบรวมมรดกวัฒนธรรม ทางด้านวรรณกรรมและนิทาน
พื้นบ้าน (บันทึกเทปโทรทัศน์รายการทุ่งแสงตะวัน เพื่อเผยแพร่ทั่วประเทศ)

รูปที่ 105 – 108 กิจกรรมเก็บรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมทางด้านวรรณกรรม และบันทึก
เทปโทรทัศน์รายการทุ่งแสงตะวัน

8.3 สืบสานงานมรดกวัฒนธรรมทางด้านกีฬาภูมิปัญญาไทย (โดยสืบสานงานภูมิปัญญากีฬาด้านศิลปะป้องกันตัวสีละ จนสามารถไปต่อยอดในหลายๆโรงเรียนในจังหวัดและได้รับเชิญไปแสดงตามงานต่างๆ ในจังหวัดและต่างจังหวัด เช่น มิวเซียมสยาม, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เป็นต้น

รูปที่ 109 – 110 สืบสานงานมรดกวัฒนธรรมทางด้านกีฬาภูมิปัญญาไทย (โดยสืบสานงานภูมิปัญญากีฬาด้านศิลปะป้องกันตัวสีละ)

8.4 สืบสานงานมรดกทางวัฒนธรรมทางด้าน ช่างฝีมือดั้งเดิม เช่นการแกะสลักและเขียนลายลวดลายทองถิ่น , กรงนกหัวจุก, กรงดักนกคุ้ม, กริช เป็นต้น และมีถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านลวดลายดังกล่าวสู่กะให้กับ นิสิตนักศึกษา และแสดงออกนุ้ท แสดงโชว์ เช่น มิวเซียมสยาม ,งานภูเก็ตเฟสติวล และงานพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ ครั้งที่ 3 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

รูปที่ 111 – 112 การสืบสานงานมรดกทางวัฒนธรรมทางด้าน ช่างฝีมือดั้งเดิม

8.5 การสืบสานงานมรดกทางวัฒนธรรมด้าน ศิลปะการแสดง เช่นการสืบ
 สานงานภูมิปัญญาด้านการตีกลองจ่าปี, เป่าปี่, เป่าเมฆาที่โอบกนเพลงพื้นเมือง เป็นต้น

รูปที่ 113 - 116 การสืบสานงานมรดกทางวัฒนธรรมด้าน ศิลปะการแสดง

8.6 การสืบสานมรดกวัฒนธรรม ด้านแนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและ
 งานเทศกาล เช่น นำเด็กๆในชุมชนสืบสานประเพณีการกวนอาชูรอ (ร่วมบันทึกเทปโทรทัศน์
 รายการเล่าเรื่องเมืองใต้ ทางช่อง 9)

รูปที่ 117 – 122 การสืบสานมรดกวัฒนธรรม ด้านแนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงาน
เทศกาล การกวนอาชูรอ

8.7 สืบสานมรดกวัฒนธรรมด้านความรู้และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับ
ธรรมชาติและจักรวาล เช่นการถ่ายทอดการทำขนมโบราณ “ขนมอาเกาะ” การทำชาชัก การ
ปั้นตึกและวาดทำทาง “ตะวะห์ตัดต้น” เป็นต้น

รูปที่ 123 – 126 สืบสานมรดกวัฒนธรรมด้านความรู้และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล เช่นการทำขนมโบราณ “ขนมอาเกาะ” ชาชัก การบันทึกและวาดท่าทาง “ตะวะห์ดัดต้น”

ศึกษาความคิดเห็นต่อการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ชุนละหาร ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นต่อการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุนละหาร ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มเป้าหมาย จากจำนวน 20 กลุ่มภาคีเครือข่าย โดยยึดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มเครือข่ายที่ทำงานและมีความสนใจงานทางด้านวัฒนธรรม ด้านนิเวศน์วัฒนธรรม ด้านสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น
2. ตัวแทนกลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายที่รู้จักคุ้นเคยหรือเคยร่วมงานกับพิพิธภัณฑ์ฯ มา และติดตามหรือเห็นการก่อรูปและพัฒนาการของของพิพิธภัณฑ์ฯ ตลอดมา
3. การสอบถามความคิดเห็นจากตัวแทนกลุ่มเป้าหมายโดยการแจกแบบสอบถามและสอบถามผ่านทางเฟสบุ๊ก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีทั้งอยู่ในสามจังหวัด

ชายแดนภาคใต้และต่างจังหวัดด้วยระยะเวลาในการทำวิจัยครั้งนี้จำกัด ทั้งนี้พิพิธภัณฑฯ ได้มีแผนเพจติดตามให้ความสนใจเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

1. กลุ่มอนุรักษ์งานทางด้านสถาปัตยกรรมท้องถิ่น (กลุ่มภาคีสถาปัตยกรรมปาตานี)

สัมภาษณ์นายสุกรี บิน มามะ ประธานกลุ่มเครือข่ายภาคีสถาปัตยกรรมปาตานี ในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

รัฐบาลไทยได้มีความพยายามในการที่จะกลืนและเจือจาง โดยผสมความเป็นไทยลงไปในวัฒนธรรมมลายู ซึ่งได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในพื้นที่จังหวัดสตูล ที่แทบไม่เหลือความเป็นมลายูใดๆอีก ลักษณะออกไปทางมลายูแบบสงขลาหรือพัทลุง วัฒนธรรมของชายแดนใต้เป็นยาขมของภาครัฐเสมอมาทำให้การจัดการวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชายแดนใต้มีปัญหา นำมาซึ่งการไม่มีพิพิธภัณฑฯของภาครัฐในพื้นที่ในยุคที่ผ่านมา(2500 - 2550) พิพิธภัณฑฯท้องถิ่นของเอกชนจึงเกิดขึ้นในพื้นที่ก่อนภาครัฐ โดยมีพิพิธภัณฑฯโต๊ะจุด(แว้ง นราธิวาส)เป็นแห่งแรกที่เกิดขึ้น ในพ.ศ. 2538 (1995) “โลกาภิวัตน์” ในภาษาอังกฤษคือ “Globalization” เข้ามามีผลต่อความคิดของผู้คนในแง่ของการที่โลกจะรวมกันเป็นหนึ่ง กล่าวคือพรมแดนของชาติจะหายไป วัฒนธรรมจะรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน นั่นทำให้เกิดความรู้สึกหวงในวัฒนธรรมท้องถิ่นพร้อมกันทั้งโลกรวมถึงในพื้นที่ชายแดนใต้ อย่างไรก็ดี การก่อรูปของกลุ่มพิพิธภัณฑฯชายแดนใต้ยังคงเป็นเรื่องราวและไร้ทิศทางในแง่การประมวลเรื่องราวที่เป็นไปในทางเดียวกันจนหลังเกิดเหตุการณ์ปี 2549 เหตุการณ์ความวุ่นวายในชายแดนใต้เริ่มอีกครั้ง แต่หนีต่างจากยุคที่ผ่านมา จากวิธีการดั้งเดิมที่พยายามปกปิดและแก้ปัญหาอย่างไม่เข้าใจเป็นการเรียนรู้และศึกษาเพื่อแก้ปัญหาได้ตรงจุดขึ้น ยุคนี้เองได้เกิดพิพิธภัณฑฯของภาครัฐอย่างเต็มรูปแบบในพื้นที่และพร้อมๆกันนั้นพิพิธภัณฑฯท้องถิ่นขุนละหารก็ได้เกิดขึ้น อย่างไรก็ดี พิพิธภัณฑฯท้องถิ่นขุนละหารไม่ได้ใช้รูปแบบทางวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานของวัฒนธรรมหลักของชายแดนใต้ ที่เป็นวัฒนธรรมมลายูปาตานี โดยแนวคิดของพิพิธภัณฑฯท้องถิ่นขุนละหารเป็นเรื่องของการเลือกสรรงานที่เข้ากับแนวคิดของพิพิธภัณฑฯท้องถิ่นขุนละหารแล้วเลียนแบบหรือไม่เช่นนั้นก็ขยายตัวงานออกมา โดยรูปแบบของพิพิธภัณฑฯที่ได้รับการพัฒนามาจากแนวคิดที่ต่อเนื่องของขุนละหารและลูกหลาน(ตระกูล นิตีธรรม)โดยจะสังเกตได้จากรูปวาดลวดลายมลายูของบิดา นายรัศมีนทร์ ที่เป็นแนวคิดในการรวบรวมลายต่างๆมาผูกเป็นอาคาร โดยลวดลายที่ผสมเป็นอาคารนั้นจะมากกว่าบ้านทั่วไป หรือแม้แต่กุฏิ หรืออาวู

ของท่านขุนละหารฯ ได้นำมาซึ่งการรวบรวมกรีซและบันไดหัวกรีซ นอกจากนี้ทางพิพิธภัณฑสถาน ได้ก้าวสู่การจัดการแนวใหม่ คือมีการจัดกิจกรรมที่บ่อยและสร้างความผูกพันกับชุมชนและกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งต่างจากพิพิธภัณฑสถานยุคแรกๆ ในพื้นที่ ที่เน้นการจัดแสดงมากกว่าการจัดกิจกรรม เหตุการณ์ความรุนแรงในชายแดนใต้แทบไม่ส่งผลกระทบต่อตัวพิพิธภัณฑสถานฯ จะว่าไปแนวคิดเรื่องการเรียนรู้และส่งเสริมให้สิทธิท้องถิ่นออกจะเป็นผลดีมากกว่าด้วยซ้ำ พิพิธภัณฑสถานฯ ได้รับการส่งเสริมและขับให้เด่นชัดขึ้นกว่าเดิมด้วยซ้ำ อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑสถานฯ ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้น ต้องใช้เวลาอีกระยะจึงจะมีแนวทางและแผนพัฒนาที่ยั่งยืน เหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมไปด้วย ทำให้ผู้คนให้ความสำคัญ น้อยลงไป เพราะแม้แต่ให้ความสนใจกับเรื่องความรุนแรงทั้งหมด เหตุการณ์ความไม่สงบนั้นยืดเยื้อ มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานแล้ว และเหตุการณ์ ใ่ว่าจะสงบลงกันง่ายๆ ถ้าหน่วยงานวัฒนธรรม ต่างๆ ไม่คิดเดินทางทำงาน หรืออนุรักษ์ไว้ ก็จะอ่อนแอลงไปเรื่อยๆ จนสุดท้ายก็จะหมดไป เช่น ตัวอย่างโต๊ะตีอริ การเดินทางของเขา ยามค่ำคืนลำบากมากขึ้น ไม่มีเวที จัดแสดงให้เขา ไม่มีจุด ที่จะหาที่ลงให้เขาได้

พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร ออกมาทำตรงนี้ เป็นเรื่องที่ดี จริงๆ เพราะได้ ทำหน้าที่ ต่อสู้ ด้วยแรงกาย แรงใจ ของคนมลายูเอง โดยไม่ต้องรอภาครัฐ เป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่คนมลายู ควร มองเอาเยี่ยง อย่างเปรียบเหมือน ว่า เรา ชกมวย แต่ มิวแต่ รอพี่เลี้ยง ที่อ่อนแอ ไม่เคย เทรนนักมวย ได้ดี ก็ยังจะรอ พี่เลี้ยง คนนั้น อยู่นั้น ทั้ง ที่ดี คน มลายู ควร ลูกขึ้นสู้ ด้วยแรงกาย แรงใจ ของตัวเอง แสดงให้เขาว่า มีดี ยังมี แบบนี้ เรื่องราว สวยงาม ต่างๆ อันนี้เอง ที่แสดงถึง การ มีพลัง อย่างแท้จริง

2. กลุ่มผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับชายแดนใต้) สัมภาษณ์นายชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์ ในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

การก่อรูปอัตลักษณ์มลายูที่สะท้อนผ่านการดำเนินงานของ 'พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร' เป็นสิ่งที่ทางกลุ่มชื่นชมมาก และพยายามหาแนวทางสนับสนุนช่วยเหลือเท่าที่พอมีโอกาสและมีกำลังเสมอมา เพราะจุดเด่นของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร คือสามารถรวบรวมเรื่องราวความเป็นมลายูไว้ ณ ที่เดียวกัน โดยมีได้ลำเอียงว่าจะมุ่งเก็บหรือถ่ายทอดเรื่องราวด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่เป็นการมุ่งนำเสนอภาพรวมของ 'โลกมลายู' ที่มีคุณค่ายิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วในห้วงที่พื้นที่ชายแดนใต้ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ความไม่สงบต่อเนื่องเป็นเวลากว่าสิบปีมาแล้ว การก่อรูปของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร ยิ่งเกิดความเด่นชัดและสามารถต่อยอดอัตลักษณ์ความเป็นมลายูให้คนท้องถิ่นเกิดความ

ภาคภูมิใจใน 'รากเหง้า' ของตัวเอง ในขณะเดียวกัน ก็ถ่ายทอดประวัติศาสตร์อย่างครบถ้วน 'ไม่มีการ 'ตัดตอนประวัติศาสตร์' ซึ่งจะกลายเป็นเครื่องมือของผู้ไม่หวังดีต่อการใช้ ประวัติศาสตร์เป็นกลไกในการขับเคลื่อนภารกิจที่ซ่อนเร้นวาระบางอย่าง เพียงเพื่อหวัง ผลประโยชน์เฉพาะพวกเฉพาะตน นอกจากนี้พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร ยังสามารถเป็น แกนกลางในการร้อยรัดความรัก ความสามัคคี ความผูกพัน ทั้งของคนในชุมชน และพื้นที่อื่นๆ ให้เกิดการรวมตัวกันมากขึ้น และเริ่มขยายดอกผลเนื่องงานสู่ปริมณฑลอื่นๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ สิ่ง ที่ต้องยกย่องชมเชยเป็นอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง คือ ปณิธานของคุณรัศมีนิทร์ นิตธรรม ที่ได้ ลุกขึ้นมาต่อสู้ผลักดันด้วยตนเอง กระทั่งพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร ได้รับการยอมรับและเริ่ม มีชื่อเสียงในระดับประเทศ

3. กลุ่มผู้ติดตามผลงานของพิพิธภัณฑฯ และสนใจงานทางด้านวัฒนธรรมของ

ท้องถิ่นเป็นพิเศษ ทำงานที่เทศบาลอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทาง เฟสบุ๊กว่า “ความจริงของชีวิตสบายสบาย” ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

ในการในการจัดตั้งพิพิธภัณฑที่ของท้องถิ่นหรือของชุมชนใดๆก็ตามเป็นสิ่ง ที่ แสดงและสะท้อนให้เห็นถึงจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของวิถีชีวิตชุมชนที่หล่อหลอมด้วย ความรักและห่วงหาอาทรความเป็นตัวตนที่มีความเข้มแข็งของชุมชนจนสามารถผนึกกำลังย้อน รอยหาอารยธรรมของรากเหง้าของศิลปวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเสน่ห์ ความงดงามอยู่ใน ตัวตน ไม่ว่าจะเป็นการแสดง การละเล่น และอารยสถาปัตยกรรมต่างๆที่สืบทอดกันมาอย่างงดงาม โดยมีการส่งผ่านกระบวนการของวิถีชีวิตโดยมีพื้นฐานของศาสนาเป็นที่รองรับจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นที่ไม่ทำให้อัตลักษณ์มาลายูบิดเบี้ยวไปตามจินตนาการของประเทศไทยที่พยายามใช้ ทุนนิยมเข้ามาครอบงำและประกอบสร้างความจริงทางสังคมโดยใช้กระบวนการกล่อมเกล าทางสังคม (Socailization) ที่ขาดการเคารพในวิถีชีวิตและค่านิยมผ่านการศึกษาจาก นักวิชาการที่ขาดภูมิรู้ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์มาลายู การก่อรูปอัตลักษณ์มาลายูใน รูปแบบจัดตั้งพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหารจึงมีคุณูปการต่อชีวิตของพี่น้องทั้งชาวไทยมุสลิม และชาวไทยพุทธที่จะได้สานรอยต่อของอารยธรรมซึ่งกันและเหมือนดังบรรพบุรุษในอดีตที่ได้ มีสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เด็ก เยาวชนและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการตกหล่นในการ เรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันก็จะได้มีพื้นที่ทางสาธารณะ (Public Area)ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผ่านวัฒนธรรมที่มีแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากการสะสม รวบรวม ถ่ายทอดจากเจ้าของอัต ลักษณ์ที่แท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลักการของศาสนาอิสลามที่ได้กำหนดวิถีชีวิต ไว้เพื่อการ

ดำรงชีวิตในสังคม คือ แนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับพระเจ้าหรือศาสนา มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับกฎหมาย ซึ่งแนวทางที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฯ ได้ดำเนินการก่อรูปอัตลักษณ์มีคุณค่าต่อการแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกกดทับด้วยความขัดแย้งทางค่านิยมที่ยึดมั่นถือมั่นและแบ่งเขาแบ่งเรามาตลอด โดยการใช้อุทิศโลบายที่ชาญฉลาดละมุนละไมนุ่มนวลทำให้คนทุกกลุ่มสามารถมองเห็นแนวทางและเป้าหมายของสันติสุขได้อย่างแท้จริงและชอบการนำเสนออธิบายด้วยภาพของพิพิธภัณฑสถานที่ได้นำเสนอผ่านเฟสบุ๊ก ที่ทำให้ได้เห็นถึงความแตกต่างความเป็นอยู่ การแต่งกายอาหารการกินที่สืบทอดวิธีทำ ที่เป็นมรดกตกทอดมา บอกให้รู้ว่าเรามีรากเหง้า มีความภาคภูมิใจในตัวตน คงยากที่จะให้เปลี่ยนตัวเอง เปลี่ยนความรู้สึก มันเป็นเรื่องยากที่จะยอมรับ ตนยอมรับศักดิ์ศรีของความเป็นคน สิ่งที่เกิดที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ความรุนแรงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คงจะเป็นความขมขื่นที่ต้องทนอยู่กับสิ่งที่ตัวเองไม่ชอบ ไม่ต้องการโดยส่วนตัวรู้สึกเห็นใจ แต่ก็สงสารผู้ที่ต้องสูญเสีย คือทั้งสองฝ่ายคือผู้สูญเสียจะเสียน้ำตาทุกครั้งที่ได้เห็นข่าวทหารตาย ความทุกข์ยากของพี่น้องอิสลามที่โดนกระทำจากผู้มีอำนาจเป็นเรื่องเศร้าที่ต้องลุกขึ้นมาสู้ยากที่จะใช้คำพูดอะไรมาปลอบใจ เพราะว่ามันคงไม่มากพอเท่ากับความทุกข์ทรมาน แต่ว่าก็พยายามที่จะบอกต่อในสิ่งที่ไม่เป็นธรรมที่พี่น้องภาคใต้สามจังหวัดได้รับ

4. กลุ่มผู้ทำงานทางด้านวัฒนธรรมในระดับกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สัมภาษณ์นางสาวมรกต งามภักดี นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ ในวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

อัตลักษณ์คือความเป็นตัวตนของท้องถิ่นและชุมชน ในปัจจุบันนี้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมโลก ฉะนั้นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฯ มีการจัดแสดงในเรื่องที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและชุมชนก็เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่หากมีประเด็นใดที่กระทบต่อความมั่นคงอย่างมาก ก็ให้พิจารณาในการนำเสนอเป็นเรื่องๆไป พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฯ เป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างตัวตนให้แก่ชาวมุสลิมไทยในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้รัฐส่วนกลางหรือประชาชนกลุ่มอื่นได้เห็นถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นและประวัติศาสตร์อันยาวนาน อาจเรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้แก่กลุ่มคนที่ไม่ใช่เจ้าของวัฒนธรรมดังกล่าว และถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยเห็นได้จากความสนใจของสื่อต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ที่ต่างแวะเวียนเข้ามาทำสารคดีโดยใช้พิพิธภัณฑสถานฯ เป็นสื่อกลาง ซึ่งสิ่งนี้ ก่อให้เกิดการศึกษาระหว่างวัฒนธรรม จะช่วยให้ความคิดในเชิงเอกลักษณ์

นิยมที่ถูกปลูกฝังกันมาอย่างยาวนานค่อยๆ คลายลงไป เกิดการตระหนักรู้คุณค่าของ วัฒนธรรมพื้นถิ่น ยอมรับและเคารพต่อความคิดและวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากของตนเอง เป็น การยอมรับความมีอยู่ของพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย ในขณะที่เดียวกัน ความเป็นอยู่ของ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร เป็นการประกาศสิทธิถือครองวัฒนธรรมของชุมชนไปด้วยในตัว ตามหลักการของสิทธิชุมชนและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 46 ด้วย ซึ่งจริงๆ แล้ว ไม่ว่าจะชนชาติ ศาสนาใดหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไหนก็ตาม ต่างก็มีบรรพบุรุษเป็นของตนเอง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีการสืบทอดเป็นรุ่นๆ ไปจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ที่บรรพบุรุษเคย สร้างสรรค์ ถิ่นวงศ์ไว้ให้ถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน ล้วนเป็นแรงผลักดัน และเกิดความภาคภูมิใจแก่คน รุ่นเราๆ ในปัจจุบัน ฉะนั้น อย่างที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า ชนชาติหรือศาสนาใดก็ได้แล้วแต่ ต่างก็มีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของตนเอง เห็นด้วยและสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวของ พิพิธภัณฑสถานฯ เพราะการเก็บข้อมูล เหตุการณ์สำคัญๆ หรือแม้แต่วัตถุสิ่งของโบราณ ล้วนเป็นสิ่ง ที่สมควรเก็บ บำรุงรักษา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่คน หรือลูกหลานในและนอกพื้นที่ และเพื่อ ความภาคภูมิใจแก่คนรุ่นปัจจุบัน แต่สำหรับเหตุการณ์ความสงบในพื้นที่ การทำงานด้วย "ใจ" ใจที่บริสุทธิ์ ทุกอย่างก็จะต้องมีผลดีตามมา

5. กลุ่มนักวิจัยที่ทำงานในระดับกรมส่งเสริมวัฒนธรรม สัมภาษณ์ นางสาวกิตติพร ใจ

บุญ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

เรื่องของความหลากหลายทางวัฒนธรรมเริ่มมีกระแสการพูดถึงและยอมรับ ในช่วงทศวรรษหลังมานี้เอง ซึ่งก่อนหน้านี้เคยมีความพยายามที่จะรวมชาติของประเทศไทย ซึ่งก็ เป็นไปตามกระแสการเมืองโลก และการเมืองในระดับภูมิภาค ซึ่งอาจส่งผลดีการปกครองใน ขณะนั้น แต่ในขณะที่เดียวกันก็กดทับและกลืนกลายวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายใน ขณะนั้นไปหลายอย่าง จนทำให้แม้แต่คนท้องถิ่นเองก็อาจละทิ้งคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม ของตน การที่หน่วยงานภาครัฐในยุคหลังหันมาให้ความสนใจและพยายามรื้อฟื้น พื้นฟู และ สืบสานความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บองค์ ความรู้ การยกย่องเชิดชูเกียรติ การตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จึงเป็นความ พยายามที่จะส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นให้ความสำคัญ เห็น คุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จนหันกลับมาทำกิจกรรมเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ วัฒนธรรมของตน เพื่อให้คนรุ่นลูกหลานได้เห็นและช่วยกันรักษาสืบต่อไป การเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารที่ดำเนินการโดยชุมชนนั้น จึงถือว่าเป็นบทบาทที่

สำคัญของหน่วยงานภาครัฐที่สมควรดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ การให้ความสำคัญ โดยการยอมรับวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของสังคมไทย การรักษาและสืบต่อวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น จึงควรที่จะเป็นหนทางที่จะก่อให้เกิดรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืน เพราะพัฒนามาจากทุนทาง วัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ดังนั้น การเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร จึงควรที่จะเป็นทั้ง แหล่งเรียนรู้ และแหล่งที่ก่อให้เกิดรายได้ของชุมชนในท้องถิ่นชุมชนละหารฯ รวมทั้งเป็นสถานที่ พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งของคนในชุมชน และของบุคคลภายนอกอย่างแท้จริง

6. กลุ่มคนที่ทำงานด้านสันติภาพชายแดนใต้ สัมภาษณ์ นาย Zahri Bin Ishak ผู้ทำงาน เกี่ยวกับสันติภาพชายแดนใต้ ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทาง เฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

สมควรอย่างยิ่งในการยืนยันตัวตนอัตลักษณ์ของตนเอง เพราะมันคือ การเมืองเชิงอัตลักษณ์เพื่อไม่ให้อัตลักษณ์ที่มีมาแต่เดิมต้องสูญสลายไป พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มี บทบาทอันสำคัญในการสร้างความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไข ความขัดแย้งสำหรับคนมลายู สามารถสร้างความเข้าใจถึงวัฒนธรรมของตัวเองและผลงาน ของคนในอดีตในรูปแบบซึ่งเป็นรูปธรรมนอกจากนี้ เรื่องวัฒนธรรมมลายูก่อนหน้านี้ไม่ได้รับการ สนับสนุนจากฝ่ายรัฐ จึงความพยายามที่จะสาธิตผลงานทางวัฒนธรรมของชาวมลายู/ปา ตานีมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชาวไทยพุทธ เป็นโอกาสสำคัญเพื่อเข้าใจถึงความ หลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศของตนซึ่งคนหลายคนเข้าใจไปเองว่า เป็นภัยคุกคามต่อ เสถียรภาพของประเทศ แต่ความจริงแล้ว ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสรรพพยากร อันมีค่าของประเทศ

7. กลุ่มคนทำงานวัฒนธรรมระดับจังหวัด สัมภาษณ์ นายอนุชา ลือเมะ นักวิชาการ วัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทาง เฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

การเก็บรวบรวมวัตถุ อุปกรณ์ หรือแม้แต่เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวมลายูพื้น ถิ่นในลักษณะพิพิธภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดนราธิวาสมีมานานแล้ว บ้างก็โดยสถานศึกษา เครือ ญาติผู้พี่ที่สืบเชื้อสายของเจ้าเมือง หรือกระทั่งประชาชนธรรมดาที่นิยมชมชอบสะสมของ โบราณ แต่ด้วยความที่ต้องการให้สิ่งที่สะสมเหล่านี้เป็นสมบัติส่วนตัวจึงไม่เปิดให้สาธารณชนได้ เข้าชมแต่ก็มีบางแห่งก็เปิดให้ผู้คนเข้าชมได้ การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารคิดว่าเป็น

ในลักษณะเดียวกันกับที่กล่าวมาข้างต้น คือ เริ่มจากความตั้งใจในสมัยเยาว์วัยและเริ่มเก็บสะสมผนวกกับของโบราณที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษสร้างอาคารและที่สำคัญคือมีการต่อยอดด้วยการจัดให้มีการแสดงศิลปะพื้นบ้านยามมีแขกบ้านมาเยี่ยมชมสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยี่ยม ซึ่งในสถานการณ์เช่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร เนื่องจากลัทธิสยามมิเชิซึ้น หรือแนวคิดการกลมกลืนทางวัฒนธรรมในปัจจุบันไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมอีกแล้ว เพราะฉะนั้น การก่อตั้งของพิพิธภัณฑ์ชุมชนทุกแห่งล้วนเป็นสิ่งดีที่น่ายกย่องในเรื่องความไม่สงบในพื้นที่ ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกัน เนื่องจากการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ฯ เป็นการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละพื้นที่ เพื่อเก็บรวบรวมเรื่องราว ในอดีต ให้คนปัจจุบันได้ศึกษาเรียนรู้ จนเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงสิ่งเหล่านั้นว่าควรแก่การอนุรักษ์ พื้นฟู ให้คงอยู่ในพื้นที่ ซึ่งการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ฯ ในลักษณะนี้มีอยู่ทั่วไป หลายพื้นที่ การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ฯ เป็นจุดรวมชน มากกว่าสร้างความแตกแยก เป็นการสร้างพื้นที่และเปิดพื้นที่ให้คนทั่วไป ได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของอัตลักษณ์นั้นๆ ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและน่าชื่นชม ยกย่องที่เห็นคุณค่าและความสำคัญถึงการก่อรูปพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารและยังส่งเสริมให้เยาวชนได้รับการสืบทอดศิลปะการแสดง ของท้องถิ่น ให้กับจังหวัดได้ภาคภูมิใจและการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร มีน่าจะเป็นปัจจัยหรือแรงเสริมให้เกิดความไม่สงบ หรือเพิ่มเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ในทางกลับกันเป็นสิ่งที่ดี ที่มีพิพิธภัณฑ์ฯ เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ เรื่องราวความเป็นมา รากเหง้าของตนเองในอดีต และคิดว่าพิพิธภัณฑ์ชุมชนละหารเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีทั้งสื่อที่จัดแสดงให้เห็นเรื่องราวต่างๆ และยังมีการจัดแสดงศิลปะการละเล่นที่ถูกถ่ายทอดมาแสดงให้ผู้ที่เข้าเยี่ยมชมอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจที่พิพิธภัณฑ์ฯ แห่งนี้ยังคงมีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป

8. นักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเฟสบุ๊กว่า “เจ้าเมืองสงขลา” ในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

เป็นแนวทางที่น่าสนใจมาก, เพราะเนื้อแท้แล้ว การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความแตกต่างให้กับผู้คนในสังคม เป็นทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาความไม่เข้าใจกัน ในเหตุความรุนแรงในตอนี้ การเรียนรู้และทราบที่มาของการก่อร่างสร้างอัตลักษณ์ รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่เกิดมาจากความสงบสุขมิใช่ความรุนแรง เหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของภูมิปัญญาด้านวัตถุมากมาย หากเราเชื่อว่า วัตถุคือ

ตัวแทนของความรุ่งเรืองที่มาจากจิตใจ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารได้ตอบใจหทัยท่านอย่างมาก เพราะลายอย่างลึงกาสะ-มลายู-ปาตานีเหล่านี้ มีความบรรจงและซดซ้อยไม่แพ้ลายไทยครั้งกรุงศรีและต้นรัตนโกสินทร์ และช่วงที่รุ่งเรืองและไร้สงคราม ความสงบสุขทางสังคมส่งผลต่อความสงบสุขและความเป็นอยู่ของผู้คน เหล่านี้ถูกสืบทอดผ่านชิ้นงานที่ละเอียดและแฝงคติเชิงช่างไว้มากมาย ชนิดที่ว่าช่างที่ชำนาญมากในยุคปัจจุบันทำไม่ได้ หรือทำได้แต่ก็ต้องอ้างอิงแบบอย่างชนบประเพณีของช่างโบราณ ลักษณะอัตลักษณ์สังคมมลายูปาตานี ที่ถ่ายทอดผ่านกริช การเป็นพหุวัฒนธรรมทั้งฮินดู-พุทธ-อิสลาม ชัดเจนมากในศิลปกริช บ่งบอกถึงความสงบสุขและความเข้ากันได้ดีของหลากหลายวัฒนธรรมในพื้นที่ การฉลุไม้อย่างมาลายู-สยาม-จีนและอย่างฝรั่ง ผ่านสถาปัตยกรรมโบราณเช่นบ้าน มัสยิด หรือ วัด เหล่านี้มันชัดเจนเสียยิ่งกว่าการศึกษาผ่านการจดบันทึกหรือตำราใดๆ ที่ผู้เขียนอาจมีอคติจนนำไปสู่ความไม่เข้าใจในข้างต้น ฉะนั้น สิ่งของในอดีตที่ยังมีอยู่ เป็นสิ่งที่คนในปัจจุบันไม่สามารถบิดเบือนความจริงได้ เพราะเจตจำนงในการสร้างนั้นบริสุทธิ์และคงตัวอยู่กับชิ้นงาน เป็นหลักฐานและพยานปากเสียงอันดังหากผู้คนสนใจที่จะตอบใจหทัยถึงความ เป็นพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยได้อย่างดี และพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารมิได้แค่ก่อรูปอัตลักษณ์มลายูท้องถิ่นเท่านั้น แต่เป็นความกล้าหาญที่จะบอกต่อความจริงในอดีต ซึ่งมีคนสนใจน้อยมากจนขาดมิติมุมมองในด้านนี้ไป และเชื่อว่า หากสักวันหนึ่ง หากการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นวัตถุพยานกลายเป็นกระแสที่น่าสนใจ กระแสอัตตาธิอนามธรรมชาตินิยมที่เลื่อนลอยไร้ตัวตน รวมถึงอุดมการณ์ที่สุดโต่งสุดขั้ว จะถูกทำลายและแพ้ต่อความจริงที่จับต้องได้อย่างแน่นอน.

9. ผู้ทำงานด้านกรมโยธาธิการและผังเมือง ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเฟสบุ๊กว่า “Poomjung Arch” ในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

เป็นการดำรงรักษาอัตลักษณ์ที่ถูกต้อง เนื่องจากเป็นแนวทางหนึ่งที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่เลือกจะปฏิบัติและรักษาในแนวทางแบบนี้ การรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ย่อมจะไม่เหมือนกันอยู่แล้วเนื่องจากบริบทของแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน คนในชุมชนเป็นผู้ที่ต้องตัดสินใจร่วมกันเองว่าจะดำเนินกันไปในทิศทางใด การรับฟังและรับรู้วัฒนธรรมอื่นๆทำได้ แต่คนในพื้นที่จะต้องเป็นคนตัดสินใจว่าจะยอมให้วัฒนธรรมอื่นเข้ามาในชีวิตเราได้แค่ไหน การประสมกลมกลืนวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตอยู่แล้วในแง่ของการปรับตัว เพียงแต่เราจะยอมให้วัฒนธรรมอื่นมาเป็นส่วนหนึ่งของเราได้แค่ไหน เช่น

สมัยก่อนคนไทยไม่สวมรองเท้าไม่ใส่เสื้อ พอเริ่มค้าขายกับฝรั่งก็เริ่มมีการใส่รองเท้าใส่เสื้อ โดยเริ่มจากเจ้าเมืองนั้นๆ ก่อน เป็นต้น การดำรงรักษาอัตลักษณ์มลายูเป็นสิ่งที่คนในชุมชนสามจังหวัดชายแดนใต้ควรทำอย่างยิ่ง เนื่องจากไม่มีใครในประเทศไทยที่จะรู้จักวัฒนธรรมของเราได้ดีเท่าคนในพื้นที่ แต่เนื่องจากที่ผ่านมามีใคร่ชอบบันทึกันเป็นเรื่องราวมากเท่าไร การมีของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารจึงเหมือนการดำรงของวัฒนธรรมที่มีชีวิตที่สะท้อนความเป็นตัวตนของคนในพื้นที่ได้ดีที่สุด

10. กลุ่มช่างภาพชายแดนใต้ ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเฟสบุ๊กว่า “Sorey Deng” ในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารได้ก่อรูปขึ้น ในครั้งนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับท้องถิ่น สำหรับหลายกลุ่มองค์กร ที่ได้ตระหนักถึงศิลปวัฒนธรรมของตนเอง ทางกลุ่มช่างภาพได้เกิดการกระตุ้นหรือเกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการถ่ายภาพจากการได้นำชมการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑ์ฯ ผ่านเฟสบุ๊ก ทำให้กลับมาสนใจถ่ายภาพทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิต มากขึ้น และรู้สึกได้เลยว่างานถ่ายภาพสิ่งเหล่านี้ มีชีวิตและรู้สึกสัมผัสได้ การถ่ายภาพก็เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามกาลเวลาในแต่ละช่วงเวลา

สำหรับเหตุการณ์ความไม่สงบก็เป็นประเด็นที่ทางพิพิธภัณฑ์ฯ เป็นกังวลใจพอสมควร สำหรับการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในครั้งนี้ แต่ทางกลุ่มได้เห็นความสวยงามในการนำเสนอของพิพิธภัณฑ์ฯ มากกว่าการนำเสนอเพื่อทำลายสังคมและประเทศ จึงเชื่อว่าการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ฯ จะยืนอยู่ได้ในท่ามกลางสถานการณ์แบบนี้ และอาจจะส่งผลดีด้วยซ้ำ และได้รับการชื่นชมมากกว่าได้รับการตำหนิ และก่อประโยชน์ต่อสังคมมากมาย โดยเฉพาะนิสิต นักศึกษาที่จะเป็นแหล่งค้นคว้างานทางด้านวัฒนธรรมของตัวเองจากเจ้าของวัฒนธรรมเอง ที่แตกต่างจากของรัฐที่ส่วนใหญ่เป็นบุคคลากรที่มาจากนอกวัฒนธรรม

11. คุรุภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอาวุธโบราณ ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเฟสบุ๊กว่า “นาย นนท์ ศ. พันแสง” ในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

การก่อรูปอัตลักษณ์มลายู นั้นหมายถึง การสร้างความเป็นตัวตนที่สากลนิยมยอมรับ ว่านี่คือความเป็นมลายู นับว่าเห็นปึบรู้ปึบว่านี่คือมลายู แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือต้องยอมรับรากพื้นของบรรพชนนั้นเป็นอะไรมาก่อน โดยไล่เหตุไปหาผล(ปัจจุบัน นักวิชา

มลาญหลายคนกำลังไล่จากผลกลับไปหาเหตุ ซึ่งไม่มีต้นสายปลายเหตุ และไม่รู้ว่าจะเกิดจากอะไรทำให้ไม่เห็นรากเหง้าดั้งเดิม ถึงแม้ว่าการศึกษามีทั้ง introspective และ Revolution แต่การพัฒนาที่ไม่มีรากเหง้า มันก็ไม่ต่างจากไม้ใหญ่ที่ไม่มีรากแก้ว ดังนั้น ถ้าพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารจะอยู่ได้ ต้องเปิดใจให้กว้างและยอมรับจุดต่าง ที่สำคัญคือจุดร่วม และต้องเป็นจุดร่วมที่สังคมยอมรับด้วยเหตุผลและหลักวิชาการ เมื่อเกิดจุดร่วมและสงวนจุดต่าง จึงจะทำให้พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารอยู่ได้ ในสภาวะสังคมที่มันเป็นอยู่ในปัจจุบันส่วนเรื่องอัตลักษณ์ของมลาญ ตัวอย่างเช่น เชียงรายพื้นที่สุสีเกะ ผู้คนเขาอยู่กัน 50 กว่าชาติพันธุ์หลักๆ ไม่นับย่อยๆ แล้วอยู่กันยังไง ทำไมไม่เกิดปัญหาแบ่งแยกดินแดนเหมือนบ้านเรา มีการนับถือผี พุทธเถรวาท พุทธแบบธรรมยุต พุทธแบบจีน พุทธแบบพม่า พุทธไทใหญ่ คริสต์คาทอลิก คริสต์โปรเตสแตนต์ อิสลาม อยู่กันเยอะแยะขนาดนี้ แต่ไม่เคยได้ยินเรื่องเชียงใหม่แบ่งแยกดินแดนเลยแปลกไหม ผมกำลังประมวลเหตุการณ์อยู่ เมื่อได้คำตอบว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะอะไรกันแน่ ถ้าเรารู้ต้นเหตุจริงๆ จะทำให้พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารอยู่ได้ในท่ามกลางเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น มันมีทั้งจุดร่วม จุดประสาน และจุดต่าง ง่าย ๆ ก็คือ จุดกำเนิด จุดเปลี่ยนแปลง และผลของปัจจุบัน

12. กลุ่มสื่อโทรทัศน์ ผู้ให้สัมภาษณ์นายชุลกิพลี สวและ ช่างภาพโทรทัศน์ของ ทีพีบีเอส ในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

เป็นเรื่องดีอย่างยิ่งที่มีรูปแบบพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารในพื้นที่ เป็น

พื้นที่เรียนรู้ถึงอัตลักษณ์ของเราเอง เพราะนับวันคนรุ่นหลังไม่ค่อยจะเข้าใจและตระหนักถึงอัตลักษณ์ของตัวเอง ส่วนมากตามสังคมนิยมตะวันตก ยิ่งมีปัญหาความรุนแรงยิ่งต้องให้คนภายนอกเข้าใจคนในพื้นที่มากขึ้น ว่าวิถีคนที่นี่อยู่อย่างไร เพื่อให้เห็นชัดผ่านพิพิธภัณฑสถานไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตาม ยิ่งเป็นของท้องถิ่นและชาวบ้านมีส่วนร่วม ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งและอยู่ได้นานพิพิธภัณฑสถานได้นำเสนอเรื่องของวัฒนธรรมในมุมมองที่งดงามโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยคนในชุมชนเข้ามาจับบทบาทในขับเคลื่อนให้เป็นนามธรรมที่สามารถรู้สึกและจับต้องได้ โดยเฉพาะกิจกรรมโดยเด็กที่มีจิตใจบริสุทธิ์ และพร้อมที่ร่วมกันสืบสานกับพิพิธภัณฑสถาน เพื่อสร้างความมีชีวิตของวัฒนธรรมและความสวยงามของพหุวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในท้องถิ่นที่มีมาเป็นเวลาที่ยาวนาน หลายๆ สื่อได้นำเสนอเรื่องราวของพิพิธภัณฑสถาน เพื่อลบล้างในเรื่องของภาพความรุนแรงที่สื่อได้นำเสนอไว้ ทำให้คนภายนอกได้เข้าใจถึงการดำเนินชีวิตและความสวยงามในท้องถิ่นที่ซ่อนอยู่ตามมุมต่างๆ ที่สื่อได้นำเสนอผ่านพิพิธภัณฑสถานออกไป

13. จันทิรา กลัมพะสุด ที่ปรึกษาคณะทำงานห้องสมุดแห่งการเรียนรู้พระราชิวาส ให้สัมภาษณ์ในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของในชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมให้คนรุ่นหลังนำไปใช้หรือสืบสานต่อไป เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงกระทำอยู่แล้วไม่ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมืองแบบใด เพราะเป็นการรักษาไว้ซึ่งมรดกของมนุษยชาติ แต่การทำงานท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบยิ่งทำให้ผู้ทำงานต้องใช้ความกล้าหาญและมุ่งมั่นมากยิ่งขึ้น จึงสามารถข้ามกรอบความวิตกกังวลนั้นไปได้ เพราะการทำงานที่ไม่ได้หวังผลตอบแทน งานจะออกมาดีและออกมาจากหัวใจอย่างแท้จริง ทำให้พิพิธภัณฑฯ เป็นยอมรับและได้รับความสนใจจากผู้คน และถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สำคัญอีกสถานที่หนึ่งของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เลยทีเดียว คุณประโยชน์ในครั้งนี้จะส่งผลดีต่อพิพิธภัณฑฯ และชุมชนในอนาคตอย่างแน่นอน

14. กลุ่มองค์กรภาคประชาชนทำงานด้านวัฒนธรรม ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเฟสบุ๊กว่า “Simba anda” ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

พิพิธภัณฑฯ จะต้องสร้างและมีจุดยืนของตนเองอย่างเข้มแข็งในการที่จะรักษาและคงอยู่ไว้ของ วัฒนธรรม ประเพณีของ มลายูปัตตานี ให้ห่างจากการครอบงำทั้งระบบจากองค์กรภายนอกที่ไม่เข้าใจและเข้ามาเพื่อแอบแฝงในเรื่องอื่น ยกเว้นองค์กรที่ยอมรับและเข้าใจ ใน มลายูปัตตานี และในสภาวะความไม่สงบเช่นนี้ พิพิธภัณฑฯ ควรเป็นผู้เผยแพร่องค์ความรู้ในด้านนี้ ให้แก่กลุ่มคนหรือองค์กรในพื้นที่ ที่หลังไหลเข้ามามากมาย อาจเรียกได้ว่า เป็นพันธกิจของพิพิธภัณฑฯ ในข้อหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ และการก่อตัวในรูปนี้ในขณะที่เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นจะมีผลบวกให้กับฝ่ายหนึ่งและลบให้กับอีกฝ่าย ด้านบวกจะมีผลให้กับฝ่ายที่มีความเห็นต่างเนื่อง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมทำให้ท้องถิ่นรู้จักตัวตนของตนเองว่ามีที่มาที่ไปอย่างไรในอดีตดียิ่งขึ้นและจะทำให้ยากจะได้อะไรที่สูญหายไปกลับคืนมา และก็นั่นเองผลเสียหรือลบก็ต้องตกไปกับอีกฝ่าย

15. กลุ่มขึ้นขอรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเฟสบุ๊กว่า “Ek Pinkcow” ในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

เห็นด้วยในการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร เพราะคิดว่าในยุคสมัยที่ทุกอย่างรอบตัวดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและมีการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างถิ่น การทำความเข้าใจและรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างถูกต้องเป็นเรื่องที่สมควรกระทำ เพื่อเราจะเดินได้ไปในอนาคตอย่างมีแนวทาง เพราะอนาคตเป็นเรื่องที่ไม่มีใครรู้หรือสามารถกำหนดได้ เราต้องเลือกด้วยตัวเอง การเรียนรู้อดีตให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และปรับเข้ากับยุคสมัย จะช่วยให้เรามั่นใจในแนวทางที่เราเลือกเดิน ยุคสมัยเปลี่ยนไป ความคิดความเข้าใจก็เปลี่ยนตาม ดังนั้น ความรู้และเรื่องราวในอดีตควรจะมีการชำระและพิจารณาเป็นระยะๆ เพื่อให้เห็นถึงแก่นแท้จริงๆ และเลือกนำส่วนที่ใช้ได้ เหมาะสมกับยุคสมัย ต่อยอดต่อไป

รัฐไทยในอดีตได้พยายามส่งออกและบังคับให้ภูมิภาคต่างๆ ยอมรับวัฒนธรรมส่วนกลางเป็นวัฒนธรรมหลัก และละเลยหรือกดทับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ขาดตอนไป ซึ่งก็ได้ผลที่ผ่านมา แต่ในโลกที่ความซับซ้อนมีมากขึ้น วัฒนธรรมส่วนกลางไม่สามารถตอบสนองต่อสังคมในระดับท้องถิ่นได้ ดังนั้น การเชื่อมโยงปัจจุบันกับอดีตในแต่ละพื้นที่จึงสมควรกระทำ ไมฉะนั้นเราจะต้องเห็นความหลากหลายอย่างที่เราเห็นผ่านๆ มาคงอยู่ต่อไป ซึ่งเป็นสิ่งที่เราคงไม่อยากจะเกิดขึ้นกับลูกหลาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเด็กๆ ลูกๆ หลานๆ ในท้องถิ่น สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงต่างๆ เป็นต้น และแม้แต่วัฒนธรรมส่วนกลางเองก็ไม่ได้เป็นวัฒนธรรมที่แท้จริง ที่เหมาะสมกับแม่แต่พื้นที่ส่วนกลาง แต่เป็นวัฒนธรรมเปลือกที่เลือกๆ มาโดยคิดว่าเหมาะสมกับประชาชน แต่ลืมเนื้อแท้แก่นจริงไป และรัฐบาลที่รับช่วงต่อๆ มากี่ยกระดับให้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตายแล้ว คือแช่แข็ง แต่จะต้องไม่ได้ และไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดเพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ลื่นไหลไปตามเวลา สิ่งที่เหมาะสมเมื่อก่อน อาจจะไม่เหมาะสมกับสมัยนี้ก็ไม่ได้ ซึ่งหากยังดำเนินแบบนี้ต่อไป รุ่นต่อไปคงจะไม่มีหรือเข้าใจวัฒนธรรมไทยที่แท้จริงได้ และจะเป็นเรื่องที่น่ากลัวมากเมื่อดูจากยุคสมัยปัจจุบันที่คนรุ่นถัดไปมีการยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติอย่างรวดเร็วและไม่ชัดเจน ซึ่งวัฒนธรรมต่างชาตินั้นขัดแย้งกับวัฒนธรรมไทยอย่างคนละด้านเลยทีเดียว เราอาจจะเป็นแค่ไทยแต่ในนาม จิตใจหาได้รู้สึกถึงความเป็นไทยไม่ สำหรับเรื่องวัฒนธรรมมลายูกับปัญหาความขัดแย้งพื้นที่ตรงนั้นมีความน่าสนใจของวัฒนธรรมสูงมาก และเราสามารถอยู่ร่วมกันได้ ไม่ว่าจะเป็นพุทธ หรืออิสลาม หรือศาสนาใดก็ตาม ถ้าจุดมุ่งหมายของทุกคนคือสันติภาพและความสงบสุขโดยรวมของสังคม ถ้าส่วนกลางไม่ยุ่งกับท้องถิ่นให้มากเกินไป ปล่อยให้เรื่องของคนท้องถิ่นปรับตัวกันเอง กล่าวโดยสรุปเห็นด้วยกับการดูแลรักษาองค์ความรู้โบราณและของท้องถิ่น โดย

ก่อตั้งในรูปแบบพิพิธภัณฑ์เพราะเป็นรูปแบบที่เป็นสากล และได้รับการยอมรับโดยง่ายหรือต่อต้านน้อยกว่าทุกส่วน เพราะทุกคนเข้าใจความหมายและหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์อยู่แล้ว

16. กลุ่มนิเวศวัฒนธรรมชายแดนใต้ ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเพสบูกว่า “Najib bin Ahmad” ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเพสบูก ได้ให้ความเห็นว่า

เห็นด้วยและขอสนับสนุน ในการก่อรูปที่มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารเกิดขึ้นมาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ที่จริงวัฒนธรรมนั้นมีทุกที่แต่สามจังหวัดนั้นมีความแตกต่างและหลากหลายเพราะอยู่บนคาบสมุทรและบนเส้นทางเดินเรือเมื่อในอดีต แต่ไม่มีใครทำให้มันก่อเกิดเป็นรูปเป็นร่างเพื่อการศึกษาและเรียนรู้เหมือนในวันนี้ คนส่วนมากคิดเช่นกันที่จะให้มันเกิดขึ้นมาแต่ไม่กล้ากลัวจะถูกกล่าวหาว่าแบ่งแยกดินแดน ของมีค่าทั้งหลายจึงถูกเก็บไว้ตามบ้านต่างๆอนุรักษ์ไว้เป็นการเฉพาะและเล่าสืบทอดรุ่นต่อรุ่นไม่มีการเปิดเผยอย่างเป็นทางการ วัฒนธรรมก็คือวัฒนธรรมไม่ได้ก่อให้เกิดความรุนแรงหรือขัดแย้งใดๆมีแต่จะให้เราเรียนรู้ถึงที่มาของความเป็นอดีต อัตลักษณ์เฉพาะอย่างปัตตานี ซึ่งไม่มีใครรู้เลยนอกจากการฟังเล่าสืบทอดกันมาแต่ไม่มีสิ่งให้เห็นบางครั้งจึงบ้างเติมแต่งบ้างผิดเพี้ยนจากความเป็นจริงบ้าง เพราะไม่มีเป็นทางการเหมือนพิพิธภัณฑ์อย่างนี้ทุกภาคส่วนรวมทั้งประชาชนทุกคนต้องยอมรับว่านี่คือวัฒนธรรมคือความสวยงามคือความเป็นอดีตทุกคนต้องสนับสนุน

เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ส่วนหนึ่งก็มีเงื่อนไขมาจากการที่รัฐไทยในสมัยหนึ่ง ออกนโยบายในการเป็น “รัฐเดี่ยว เชื้อชาติเดียว” ทำให้เกิดการกดทับทางอัตลักษณ์ของชาวมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเป็นเครื่องมือให้ขบวนการต่อสู้ปาตานีทั้งหลาย ไม่ว่าจะ เป็น BRN, PULO และ BIPP หรือกลุ่มขบวนการย่อยอื่นๆ ใช้เป็นเครื่องมือและข้ออ้างเสมอมา การที่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอื่นๆในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ก่อตัวขึ้นมาท่ามกลางช่วงเวลาเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ก็นับได้ว่าเป็นการช่วยเหลือคลายและบรรเทาความรู้สึกของคนในท้องถิ่นที่มีต่อรัฐตลอดมาว่ารัฐพยายามที่จะกลืนกินและทำลายอัตลักษณ์ของชาวมลายูปาตานี นอกเหนือจากการส่งผลดีในเรื่องรัฐศาสตร์ในเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว การที่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารได้ก่อตั้งขึ้นโดยเอกชนและอยู่ภายในหมู่บ้าน ทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร สามารถที่จะสะท้อนมุมมองของคนในออกไปสู่สังคมภายนอกได้อย่างมีข้อมูลที่ดีซึ่งและเป็นไปตามธรรมชาติของวิถีชีวิตในสังคมที่

พิพิธภัณฑสถานตั้งอยู่ได้อย่างแท้จริง และสามารถสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วยกันได้อย่างเหนียวแน่น ซึ่งก็ย่อมส่งผลดีต่อการอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สิ่งที่พิพิธภัณฑสถานได้ดำเนินการสร้างในสิ่งซึ่งเป็นแก่นของงานอนุรักษ์ก็คือ การเก็บรวบรวมข้าวของต่างๆ ที่ถูกชุมชนละเลยและมองไม่เห็นคุณค่า ฟืนฟูการละเล่น วรรณกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่น งานฝีมือ และวัฒนธรรมมลายูท้องถิ่นที่เกือบสิ้นลมหายใจของชุมชน ถ่ายทอดและปลูกฝังสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อรักษาอนุรักษ์และให้ผู้คนในชุมชนได้ตระหนัก ได้รับรู้และภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนและท้องถิ่น แต่สิ่งที่พึงระวังในเรื่องของการสร้างพิพิธภัณฑสถานอันเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในท้องถิ่นและคนต่างถิ่นก็คือ ความถูกต้องของข้อมูลที่นำเสนอ ควรที่จะต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และการตรวจทานในหลายๆ ด้าน ซึ่งผมเชื่อโดยส่วนตัวว่า พิพิธภัณฑสถานคงจะตระหนัก รวมทั้งได้มีความพยายามและตั้งใจในเรื่องเหล่านี้อยู่แล้ว

17. กลุ่มนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีจากเมืองโบราณ มุลนิธิเล็ก-ปะไพ ผู้ให้

สัมภาษณ์นางสาววิไลลักษณ์ ทรงศิริ ในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

สำหรับพิพิธภัณฑสถานชุมชนละหารที่เกิดขึ้นท่ามกลางความรุนแรงในพื้นที่ ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญในระดับท้องถิ่นและเป็นการแสดงความคิดเห็นที่เป็นกลุ่มก้อนที่ชัดเจนสำหรับชาวบ้าน ในการสำแดงถึงอัตลักษณ์และตัวตนของคนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการแสดงออกในตัวตนแก่สังคมภายนอกทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศให้ได้รับรู้ โดยเห็นว่า ไม่ว่าจะการแสดงออกถึงพิพิธภัณฑสถานแห่งใดก็เป็นการแสดงออกในสิทธิทางการเมืองและการวางตัวตนในพื้นที่ทางสังคมแห่งนั้น ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาทั้งทางการเมือง การศึกษา วัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เป็นอิสระมากขึ้นจากการจัดการของรัฐ การจัดทำพิพิธภัณฑสถานในพื้นที่แห่งความรุนแรงและขัดแย้งที่ถูกกดทับทางสังคม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีจึงเป็นการแสดงออกที่ชาญฉลาดและไม่ธรรมดา โดยไม่จำเป็นที่จะต้องไปแสดงออกโดยการต่อต้านขัดขืนประท้วงใช้ความรุนแรงแต่อย่างใดแต่หากสามารถนำเสนอเรื่องราวที่ตนเองพึงใจพอใจและเหมาะสมกับสังคมที่ตนเองอยู่โดยผ่านการวิเคราะห์มาก่อนแล้วอย่างระมัดระวัง ถือเป็นสิ่งที่คนในท้องถิ่นสามารถลุกขึ้นมาประกาศต่อสาธารณะได้อย่างชัดเจนกว่าการต่อสู้เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มได้มากกว่าแนวทางอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด สังคมไทยโดยรวมผ่านช่วงเวลาแห่งการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองศาสนาและวัฒนธรรมมานานแล้วและเดินมาจนถึงจุดที่ต้องการกระจายอำนาจในการตัดสินใจต่อการสร้าง

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองอย่างเต็มที่ การศึกษาแบบรวมศูนย์จึงไม่ควรจะผูกขาดการตัดสินใจในการให้การศึกษาแก่คนในท้องถิ่น ต้องยินยอมให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเต็มที่ ในพื้นที่อื่นๆของประเทศไทยทั่วทุกภูมิภาคอย่างเร่งรีบและร่วมมือกันในการสืบสร้างค้นหาอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อที่อาจสูญหายไปเพื่อแสดงออกถึงสิทธิในรัฐธรรมนูญด้านต่างๆ อย่างชัดเจนมานับหลายสิบปีแล้ว พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารจะทำเช่นเดียวกันก็ไม่ใช่สิ่งแปลกอันใด แม้จะอยู่ในสถานการณ์ในปัจจุบันก็ตาม และถือว่าเป็นงานที่ต้องรีบทำในสถานการณ์ที่กำลังซับซ้อนในประเด็นทางความเชื่อและการเมืองเช่นนี้และยินดีที่เห็นการนำเสนอเรื่องราวที่มีต้นทางมาจากคนภายในท้องถิ่นจริงๆ จะสร้างอัตลักษณ์ของตนเองของท้องถิ่นนั้น คนในท้องถิ่นเท่านั้นที่จะอธิบายตนเองได้ดีที่สุด จำเป็นจะต้องส่งเสริมให้มีการทำงานเช่นนี้ให้มากขึ้น

18. นักศึกษาที่สนใจงานทางด้านวัฒนธรรม ผู้ให้สัมภาษณ์ใช้นามทางเฟสบุ๊กว่า “Tasnim” ในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

การที่รัฐพยายามจะเปลี่ยนทัศนคติหรือวัฒนธรรมนั้น บางครั้งเราก็ไม่อาจจะบังคับเขาได้ แต่มันขึ้นอยู่กับว่าพวกเราจะสามารถคิดร่วมกันที่จะใช้และรักษาประเพณี วัฒนธรรมของเราให้อยู่คู่กับพวกเราได้นานแค่ไหน แต่เวลาผ่านไปอะไรก็ย่อมต้องเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา แต่ก็ถือว่ายังไม่เปลี่ยนมากจนมองอดีตไม่เห็นเลย ดังนั้นพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหารจะเป็นตัวช่วยที่สำคัญมาก ในการที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ ปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ๆ และรุ่นหลังได้ศึกษาได้รู้จัก ถึงความเป็นมาในอดีต ความสวยงามของขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่เคยมี และปัจจุบันก็ยังมีย ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ชัดเจนเหมือนในอดีตก็ตาม ส่วนปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ก็ไม่ทราบว่าจะจุดประสงค์ที่พวกเขาต้องการคืออะไร เขาถึงต้องสร้างสถานการณ์ให้เป็นแบบนี้ แต่ถ้าเราทำดี ความดีที่ทำก็จะกลับมาหาเราเอง

19. อาจารย์เจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะ อาจารย์ศิลปะศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้สัมภาษณ์ ในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2556 โดยการ

สัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

ขอชื่นชมในความคิดของผู้ก่อตั้งที่กล้าจะนำสิ่งที่เป็นความจริงให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ซึ่งในความเป็นจริงอัตลักษณ์เฉพาะของความเป็นชาวมลายูท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน เป็นเรื่องที่ดีที่ยังจะนำความจริงเหล่านี้ให้ลูกหลานได้ตระหนักและเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของตน กล่าวคือ การที่ได้ทราบและมีความเข้าใจเรื่องของประวัติศาสตร์

ชาติพันธุ์ของตนจะเป็นการช่วยสร้างจิตสำนึกและความรักความห่วงใยในวัฒนธรรมของตน โดยเฉพาะควรปลูกฝังลูกหลานตั้งแต่เยาว์วัย เพราะการได้รับการสั่งสอนหรือได้รู้เรื่อง ได้มีโอกาสซึมซับสิ่งที่ดีงามของวัฒนธรรมของตนตั้งแต่เยาว์วัยนั้น เด็กๆเขาจะเกิดการเรียนรู้เข้าใจ และเกิดความรักในวัฒนธรรมของตนโดยไม่ต้องมีผู้ใดมาบังคับ และสามารถสืบทอดวัฒนธรรมของตนสู่ลูกหลานในรุ่นต่อไป แม้ว่าเมื่อเขาโตขึ้นจะมีวัฒนธรรมอื่น ๆ สอดแทรกเข้ามาในวิถีชีวิตของเขาก็ตาม

การที่ผู้ก่อตั้งได้เปิดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารขึ้นนั้น นับว่าเป็นเรื่องที่ดี เป็นอย่างยี่เพราะพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นพื้นที่ที่ให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปมีโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้ นอกห้องเรียน นอกเหนือจากการเรียนจากตำราเรียนในชั้นเรียนเท่านั้น โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารที่ผู้ก่อตั้งได้เปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ความเป็นอัตลักษณ์ของชาวมลายูนั้น มันยิ่งกว่าการเรียนในชั้นเรียนเสียอีก เพราะในชั้นเรียนไม่มีตำราเรียนเล่มไหนของไทยที่จะอธิบายความเป็นอัตลักษณ์ของชาวมลายูไว้ หรือถ้ามีก็ไม่เท่ากับการมาเรียนรู้และศึกษาถึงสถานที่จริง ยิ่งผู้ก่อตั้งทำแหล่งเรียนรู้ในลักษณะที่มีความเคลื่อนไหว มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนตลอดเวลา พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารจะไม่มีวันตาย เพราะอย่างน้อยๆ เยาวชน คนในชุมชนชุมชนละหารก็จะช่วยกันรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนไว้อย่างยาวนาน การเปิดพิพิธภัณฑ์ท่ามกลางความไม่สงบ เห็นว่า ผู้ก่อตั้งได้ใช้วิกฤตินี้เป็นโอกาสในการประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์ได้อย่างดีมาก เพราะเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยต่างตั้งประเด็นคำถามต่าง ๆ นานา ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่ไม่เคยมีความรู้ หรืออาจจะไม่เคยรู้เลยว่าคนมลายูเขามีรากฐานทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารจึงสามารถตอบใจข้อสงสัยของคนเหล่านั้นได้ แม้ว่าตอนนี้พิพิธภัณฑ์ชุมชนละหารจะยังสะท้อนอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูไม่ครอบคลุมทั้งหมด แต่อย่างน้อยการที่ผู้ก่อตั้งได้เป็นคนริเริ่ม ทำเป็นตัวอย่างที่ดีอีกด้วย ในการที่เป็นแบบอย่างให้กับหน่วยงาน องค์กร หรือคนที่อยากจะสะท้อนอัตลักษณ์ของความเป็นมลายูในชุมชนหรือในหมู่บ้านของตน ซึ่งยังสามารถเป็นตัวอย่างของแหล่งเรียนรู้ที่ควรมีอยู่ในทุก ๆ จังหวัด ทุก ๆ ตำบลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในฐานะที่เป็นคนในพื้นที่คนหนึ่งและเชื้อสายมลายูเช่นกันก็มีความคิดที่ไม่แตกต่างจากผู้ก่อตั้งที่อยากจะสะท้อนและรักษาไว้ซึ่งความเป็นมลายูของตน แต่อาจจะไปในเส้นทางที่แตกต่างกัน

20. อาจารย์ภาควิชาภาษามลายูจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขต ปัตตานี

ผู้ให้สัมภาษณ์ Mr Nik Rakib Bin Nik Hassan ในวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 โดยการสัมภาษณ์ผ่านช่องทางเฟสบุ๊ก ได้ให้ความเห็นว่า

การก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร นั้นท่ามกลางเหตุการณ์ ความไม่สงบ ทางรัฐบาลก็ได้มีแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในหลากหลายวิธี หนึ่งในนั้นคือมีการคืนอัตลักษณ์มลายู มีการยอมรับคำว่า “มลายู” แทนคำว่า “ไทยมุสลิม” มีการยอมรับการคงอยู่ของภาษามลายู ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “มลายูปัตตานี : ชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ และการเปลี่ยนแปลง” โดย ผศ. ดร. วรวิทย์ บารูและคณะ มีผลสรุปว่า ชุมชนใด รัฐมีการกดดันทางอัตลักษณ์มากเพียงใด ก็จะมีมีการต่อต้านรัฐมากเพียงนั้น ดังนั้นเชื่อว่า การละเลยของภาครัฐ (ทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง ฯลฯ) ในการละเลยการกดดัน การปล่อยว่าง ให้มีการก่อรูปพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของการคืนอัตลักษณ์มลายู การคืนอัตลักษณ์มีทั้งทางตรงและทางอ้อม แรกเริ่มก็อาจเป็นทางอ้อม แต่ต่อมาก็มีการคืนอัตลักษณ์ คืนพื้นที่โดยทางตรง มีการซื้อใจ มีงบวิจัย มีพื้นที่จัดแสดงในส่วนกลาง และเป็นความดีงามที่คิด สร้างและให้คงอยู่ ที่จะเป็นแบบอย่างในการขยายเครือข่ายในอนาคต เป็นความท้าทายในสภาวะเช่นนี้ที่ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหาร ได้มีความเข้มแข็งฝ่าด่านและข้ามกรอบความกังวลได้ เป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจให้ทุกคน ทุกฝ่ายได้ตระหนัก ถึงต้นทุนที่มีค่าทางสังคม ว่าเหล่านี้คือภูมิปัญญาที่สามารถสร้างสมานสังคมให้เป็นสุข มั่นคงและถาวรที่สุด ปัญหาเล็กๆน้อยๆที่มักจะเห็นคือ การสร้างความเข้าใจให้กับสังคม ว่าภูมิปัญญามีที่มาที่ไปต่างกัน ทั้งกาลเวลา อดีต ปัจจุบัน ต้องช่วยกันสร้างความเข้าใจ เพราะมุมมองของสังคมที่ถูกกระทำ(di jajah) มักจะคิดและกังวลว่า สิ่งที่เป็นตัวตน อัตลักษณ์ ของตนเอง จะถูกบดบัง เบียดเบียน กดทับ บดขยี้ทำลาย มีหลายทาง และส่วนหนึ่ง อาจจะเป็นการส่งเสริมให้ย้อนอดีตที่ เป็นไปในแนวทางที่เสี่ยงหรือล่อแหลม ต่อกระบวนการทำลายทั้งปวง Wallah hu alam

คุณนก นีรมล เมธิ์สุกุล พิธีกรชื่อดังของประเทศไทยจากรายการเพื่อเด็กที่สุดฮิตคือรายการทุ่งแสงตะวัน ซึ่งเป็นรายการที่ได้รับความนิยมตลอดในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ได้คลุกคลีกับเรื่องราวของวัฒนธรรมท้องถิ่นมาทั่วประเทศและในระยะเวลา 1 ปีกว่าที่พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นขุนละหารได้เปิดตัวเป็นทางการและได้นำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดึงมาสู่สายตาสาธารณชนโดยผ่านการจัดแสดงที่พิพิธภัณฑฯและผ่านกิจกรรมกับคนในชุมชนโดยผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ ในจำนวนนั้นจะมีรายการทุ่งแสงตะวันที่

มีความถี่มากที่สุด ที่ได้นำเสนอกิจกรรมต่างๆ ในตลอดระยะเวลา 1 ปีกว่าที่ผ่านมา มีการบันทึกเทปโทรทัศน์และนำเสนอเรื่องราวการสืบสานทางด้านวัฒนธรรมผ่านพิพิธภัณฑ์ฯ แล้วทั้งหมดจำนวน 9 ตอนด้วยกัน ทำให้คุณนง นิรมลมีความคุ้นเคยกับพิพิธภัณฑ์ฯ และได้เห็นในชุมชนเป็นอย่างดีและเห็นความเปลี่ยนแปลงของพิพิธภัณฑ์ฯ ตลอดเวลา และได้แสดงความคิดเห็นให้กับทางพิพิธภัณฑ์ฯ ในเรื่องของการก่อรูปอัตลักษณ์มาอยู่ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ฯ ในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ไว้ดังนี้

สังคมชุมชนทุกหนแห่ง ก่อรูปจากความหลากหลาย

ยุคสร้างชาติหลังสงครามโลกและช่วงสงครามเย็น ฝ่ายอำนาจรัฐส่วนกลางสยาม-ไทย เร่งหลอมรวมผู้คนให้เป็นหนึ่ง ทั้งการปกครองและสร้างเป้าหมายวัฒนธรรมใหม่จากกรุงเทพฯ พร้อมๆ กับการเกิดขึ้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การจัดการทรัพยากรแบบดูตึงทรัพยากรจากท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ ทั้งหมดอาจเรียกรวมๆ ว่าวัฒนธรรมกระแสหลักอันที่จริงประชากรที่รวมกันเป็นสยามหรือประเทศไทยในปัจจุบันมีความหลากหลาย ทั้งผู้คนที่เป็ประชากรดั้งเดิม (ในหลายภูมิภาคบนแผ่นดินที่ปัจจุบันเรียกว่าประเทศไทย มีร่องรอยมนุษย์อยู่อาศัยมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว ร่องรอยที่ว่านั้นได้แก่ซากโครงกระดูก ขี้วของเครื่องใช้โบราณ ภาพวาดบนผนังถ้ำ ฯลฯ เพียงแต่เรายังไม่ทราบว่า พวกเขาเป็นคนชาติพันธุ์ใด) และประชากรที่เคลื่อนย้ายด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น การหาอยู่หากิน การหาที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การย้ายหนีโรคระบาด เปลี่ยนที่อยู่เพราะประสบภัยธรรมชาติ แผ่นดินไหว สายน้ำเปลี่ยนทิศทาง การหนีสงคราม และการถูกกวาดต้อนทหารเมื่อแพ้สงครามในยุคเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง เพราะสมัยก่อนคนน้อย หากรบชนะ ก็สั่งให้คนอพยพโยกย้ายมาเป็นข้าทาสบริวารหรือแรงงานต่างๆ (การอพยพ เคลื่อนย้ายของผู้คนเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะในสมัยก่อนซึ่งยังไม่มีขอบเขตรัฐชาติชัดเจนแม้กระทั่งทุกวันนี้ผู้คนก็ยังคงเดินทางข้ามประเทศข้ามพรมแดนทั้งแบบถูกต้องตามกฎหมายข้ามแดนและการเดินทางเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนตามธรรมชาติ เช่น เดินข้ามพรมแดนเทือกเขา พายเรือข้ามแม่น้ำที่กั้นพรมแดนเพื่อเยี่ยมเครือญาติพี่น้อง เพราะในสมัยก่อน ภูเขาที่คือหาากินหาอาหาร แม่น้ำคือแหล่งอาหารและเส้นทางสัญจรไปมาหาสู่กัน มิใช่เครื่องกั้นเขตแดนดังที่เข้าใจกันในปัจจุบัน)

ในสมัยที่การไปมาหาสู่ติดต่อกันไม่สะดวก มนุษย์ต้องพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเองในชุมชนเป็นอย่างมาก อยู่ที่ไหน ก็ต้องพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นๆ และเกิดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากร กลายเป็นภูมิปัญญาเฉพาะถิ่น เช่น ความรู้ในการหาอยู่หากินของประมงชายฝั่ง ความรู้ด้านสมุนไพร การเยียวยาดูแลสุขภาพสุขภาพภาวะ ความเชื่อต่อเรื่อง

เหนือธรรมชาติ วิถีปฏิบัติต่อน้ำฟ้าป่าเขา สถาปัตยกรรมการสร้างบ้านเรือน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กระจุกกระจายในชุมชนภูมิภาคต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นและตอบสนองของความจำเป็นในการดำรงชีวิตและชุมชนที่ไหนมีทรัพยากรมากมีความมั่นคงทางจิตวิญญาณก็มักก้าวสู่การดำรงชีวิตอย่างมีศิลปวิทยาการที่ประณีตงดงามกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่ง

วัฒนธรรมมลายูในสามจังหวัดชายแดนใต้ ประเทศไทย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ทำให้สามจังหวัดชายแดนใต้ มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้คนในคาบสมุทรมลายู และมีวิถีชีวิตแบบวัฒนธรรมมลายู (ในภาคเหนือ ผู้คนล้านนาติดต่อกับสัมพันธ์กับเชียงใหม่ เชียงรุ่ง ล้านช้าง เรียกรวมได้ว่าวัฒนธรรมล้านนา-ล้านช้าง , ในขณะที่ผู้คนในภาคอีสานเหนือก็มีประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับเวียงจันทน์ จำปาสัก ฯลฯ เรียกว่าวัฒนธรรมแบบลาวอีสาน , คนอีสานใต้มีความสัมพันธ์กับคนเขมรมาแต่ไหนแต่ไร เป็นต้น) คนสามจังหวัดชายแดนใต้ปัจจุบันส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามในขณะเดียวกันก็มีคนชาติพันธุ์อื่นศาสนาอื่นอยู่ร่วมกันในชุมชนต่างๆ ทั้งวิถีแบบมลายูดั้งเดิม รวมทั้งคน มานี ซาไก ฯลฯ การอยู่ร่วมกันนี้เอง ทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ความเชื่อภูมิปัญญาต่างๆ อาจเรียกรวมกันว่า”กลุ่มวัฒนธรรมมลายูในประเทศไทย” อัตลักษณ์บางอย่างเป็นลักษณะร่วมของวัฒนธรรมคาบสมุทรมลายู อัตลักษณ์บางอย่างเป็นลักษณะพิเศษของมลายูในประเทศไทยซึ่งเป็นปรากฏเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนใต้ เช่น ภาษามลายูปาตานี, อัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรมบางอย่าง, ข้าวของเครื่องใช้ ถ้วย ชาม หม้อ ไห กริช , เครื่องแต่งกาย, อาหาร, วิถีชีวิต ฯลฯ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการศึกษาสมัยใหม่เป็นไปในทิศทางที่ทำให้ผู้คนทอดทิ้งประวัติศาสตร์และความภาคภูมิใจในชุมชนตนเอง และหลักปฏิบัติศาสนาอิสลามที่เคร่งครัดทำให้หลายคนละเว้นเรื่องเล่าแบบมลายูดั้งเดิมด้วยเกรงจะขัดต่อหลักศาสนาหากเป็นเช่นนี้ สามจังหวัดชายแดนใต้คงจะเหลือแต่วัฒนธรรมกระแสหลักจากกรุงเทพฯ และวัฒนธรรมจากโลกสมัยใหม่พร้อมๆ กับการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามทั่วโลก ความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์แบบมลายูมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้คงค่อยๆ เคลื่อนไปในที่สุด

ปัจจัย การก่อรูป และการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหาร

การกำเนิดขึ้นของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหาร เกิดขึ้นจากคุณรัศมีนทร์ นิตติธรรม ทายาทผู้นำชุมชนท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ชุมชนตนเองซึ่งบรรพชนมีส่วนร่วมสร้าง เข้าถึงการศึกษ เป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับในชุมชน ตระหนักในคุณค่าวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นคนใฝ่รู้ มีศักยภาพที่จะเก็บรวบรวมวัตถุโบราณด้วยใจรักและใช้ทุนส่วนตัว และมีเพื่อนมีเครือข่ายคนสนใจงานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นทุนเดิมในขณะเดียวกัน มีสถานภาพเป็นผู้ใหญ่บ้าน ต้องรับผิดชอบต่อกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน มีองค์กรในชุมชนรองรับ ทำให้ไม่โดดเดี่ยว มักสร้างสรรคกิจกรรมที่ตอบสนองและพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน ใช้พื้นที่พิพิธภัณฑท์ฯเป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมของคนในชุมชน การเป็นคนรุ่นใหม่ ที่มีวิสัยทัศน์ ทำให้สามารถเชื่อมประสานกับส่วนราชการ และเชื่อมโยงต่อยอดงานพิพิธภัณฑท์ฯ ซึ่งเริ่มต้นจากการเก็บรวบรวมข้าวของโบราณวัตถุพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑท์ฯที่สร้างกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ผู้หญิง กลุ่มอาชีพ อย่างมีชีวิตชีวาและเอื้อประโยชน์แก่ชุมชนและกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของสาธารณะ มีแนวโน้มจะต่อยอดกิจกรรมในอนาคตได้ดี

ตัวแปรที่น่าสนใจในระยะสอง-สามปีนี้ คือ จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้ หลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมคลี่คลายปัญหาด้านต่างๆ เช่น กระทรวงวัฒนธรรม ฯลฯ การดำเนินการพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหารถือเป็นพื้นที่การสร้างสรรคงานร่วมกันของหลายฝ่ายในมิติด้านวัฒนธรรม ช่วยให้การขับเคลื่อนงานของพิพิธภัณฑท์ฯเติบโตอย่างน่าสนใจ อีกตัวแปรเสริม คือ การสื่อสารสู่สาธารณะ สื่อสารกิจกรรมและเรื่องราวของพิพิธภัณฑท์ฯผ่านค่อยๆเป็นที่ยอมรับในระดับกว้าง การสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะระดับประเทศและนานาชาติทำให้พิพิธภัณฑท์ฯมีส่วนร่วมสร้างความภาคภูมิใจในแก่คนในนราธิวาสและสามจังหวัดชายแดนใต้อีกทางหนึ่งในฐานะเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และโบราณวัตถุซึ่งสะท้อนตัวตน ประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิตท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าเป็นข้อต่อสำคัญทำให้เชื่อมโยงกับเรื่องราวประวัติศาสตร์วิถีชีวิตผู้คนสามจังหวัดชายแดนใต้คาบสมุทรมาลายู และผู้คนในประเทศไทย พร้อมกับเป็นเครื่องเตือนให้สังคมไทยได้ตระหนักว่า ประเทศไทยเต็มไปด้วยอัตลักษณ์อันหลากหลาย ชุมชนทุกหมู่บ้านทุกแห่งหนมีผู้คน มีประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ความคิดเป็นมาที่แตกต่างและอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายนั้น จะอยู่ร่วมกันแบบต่างคนต่างมีความสุขและสามารถดำเนินตามวิถีความเชื่อ ความศรัทธาโดยไม่เบียดเบียนกันและให้เกียรติกันได้อย่างไรปัจจัยที่ช่วยหนุนเสริมพิพิธภัณฑท์

และเป็นข้อที่สำคัญมากเหมือนกัน คือ ต้นทุนทรัพยากรในชุมชนเอง ทั้งองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ผู้รู้ และวิถีชีวิต

การศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มองค์กรต่างๆ ที่มีต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ผู้วิจัยยังไม่เป็นที่พอใจ หากไม่ได้สอบถามถึงความคิดเห็นของ ฝ่ายความมั่นคงที่ดูแลในพื้นที่ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับเกียรติจากท่าน น.อ.สมเกียรติ ผลประยูร (ผ.ฉก.นย.ทร.) ซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้วิจัยให้ความเคารพนับถือในการทุ่มเทการทำงานเพื่อสร้าง กระบวนการสันติสุขให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น และท่านยังให้ความสนใจและชื่นชมต่อการ ดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ตลอดที่ผ่านมา และในวันที่เปิดพิพิธภัณฑ์ท่านก็ได้ให้เกียรติมา เยี่ยมชมและให้กำลังใจ ท่านได้ให้แนวความคิดเห็นถึงการธำรงชาติพันธุ์กับพิพิธภัณฑ์ฯ ใน วันที่ 15 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 ไว้ว่า

"การธำรงชาติพันธุ์"

การเกิดและการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnicity) มีผู้แปลว่าการธำรง ชาติพันธุ์ ถ้าย้อนหลังทางประวัติศาสตร์เล็กน้อย ก็จะทำให้เห็นว่า การธำรงชาติพันธุ์มีการเติบโต ควบคู่กันมากับพัฒนาการของรัฐชาติ (Nation state) ที่เดียว เพราะการเป็นชาตินั้นคือ ความ พยายามของศูนย์กลางแห่งอำนาจที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่ง ความเป็นพวกเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มคนในประเทศที่มีความแตกต่าง กันทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งก็เป็นสิ่งสมมุติ ในความเป็นจริงทางสังคมสิ่งสมมุติและสิ่งที่ เป็นจริง คือของที่อยู่ร่วมกัน และสร้างดุลยภาพระหว่างกันจึงจะดำรงอยู่ได้ นั่นก็คือในการเป็น ตัวตน (self) ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นในมิติหนึ่ง คือการเป็นคนของกลุ่มเรา (we group) ร่วมกัน นับเป็นมิติของความเป็นจริง แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับการอยู่ร่วมกันกับคน กลุ่มอื่นในชาติที่แตกต่างไปจากกลุ่มของตนในลักษณะที่พึ่งพิงเพื่ออยู่ร่วมกัน ทำให้มีการ สมมุติหรือจินตนาการว่าเป็นพวกเดียวกัน รัฐในระบบประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้วหรือกำลัง พัฒนา จำเป็นที่จะต้องเข้าใจในธรรมชาติทางสังคมที่ประกอบด้วย การดำรงอยู่ของคนในกลุ่ม ที่เป็นจริง และที่เป็นการสมมุติดังกล่าวนี้ จึงจะสามารถธำรงความมั่นคงของประเทศหรือชาติ ทั้งในด้านความมั่นคงทางการเมืองและสังคมได้

ผลจากการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นต่อการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหารท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้วิจัยได้ประมวลการศึกษาและได้พบว่า

พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นของเอกชนได้เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดนราธิวาสก่อนภาครัฐ คือพิพิธภัณฑท์โละจูดของท่านกำนันเจ๊ะปอ ที่อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส เป็นแห่งแรกๆ ที่เกิดขึ้น ในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งต่างจากการก่อรูปของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหารที่ก่อตั้งขึ้นท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างรุนแรง ในพื้นที่ที่คนในพื้นที่รู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการถูกกีดกันในเรื่องของการแสดงอัตลักษณ์จากอดีตและการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดมาจนเป็นชนวนให้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบมาถึงปัจจุบันที่ยังทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน การแสดงอัตลักษณ์ในรูปแบบของพิพิธภัณฑท์จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับฝ่ายรัฐโดยเฉพาะฝ่ายความมั่นคงและฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐ

จุดเด่นของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหาร คือ รูปแบบของพิพิธภัณฑท์ที่ได้รับการพัฒนามาจากแนวคิดที่ต่อเนื่องของชุมชนละหารฯ สืบทอดผ่านลูกหลาน ที่เป็นทุนเดิมของชุมชน มีพัฒนาการและสืบสานต่อในรุ่นเหลน ในรูปแบบของพิพิธภัณฑท์ฯ ได้ก้าวสู่การจัดการแนวใหม่ โดยวิธีการจัดกิจกรรมบ่อยๆ และสร้างความผูกพันกับชุมชน และกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนอย่างสร้างสรรค์และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐมาโดยตลอด สร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด ซึ่งต่างจากพิพิธภัณฑท์ยุคแรกๆ ในพื้นที่ ที่เน้นการจัดแสดงมากกว่าการจัดกิจกรรม และสามารถรวบรวมเรื่องราวความเป็นมลายูไว้ ณ ที่เดียวกัน โดยมีได้ลำเอียงว่าจะมุ่งเก็บหรือถ่ายทอดเรื่องราวด้านใดด้านหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่เป็นการมุ่งนำเสนอภาพรวมของ 'โลกมลายู' ที่มีคุณค่ายิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วในเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี การก่อรูปของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหาร ยิ่งเกิดความเด่นชัด และสามารถต่อยอดอัตลักษณ์ความเป็นมลายู ให้คนท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจใน 'รากเหง้า' ของตัวเอง ในขณะที่เดียวกัน ก็ถ่ายทอดประวัติศาสตร์อย่างครบถ้วน 'ไม่มีการ 'ตัดตอนประวัติศาสตร์' ซึ่งจะกลายเป็นเครื่องมือของผู้ไม่หวังดีต่อการใช้ประวัติศาสตร์เป็นกลไกในการขับเคลื่อนภารกิจที่ซ่อนเร้นวาระบางอย่าง เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์เฉพาะพวกเฉพาะตนได้

ความคิดเห็นจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ต่างเห็นด้วยและสนับสนุนถึงการก่อรูปอัตลักษณ์มลายูในรูปแบบของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหาร ในครั้งนี้และได้เห็นว่ เรื่อง

ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมเริ่มมีกระแสการพูดถึงและยอมรับในช่วงทศวรรษหลังมานี้เอง ซึ่งก่อนหน้านี้เคยมีความพยายามที่จะรวมชาติของประเทศไทย ซึ่งก็เป็นไปตามกระแสการเมืองโลก และการเมืองในระดับภูมิภาค ซึ่งอาจส่งผลดีการปกครองในขณะนั้น แต่ในขณะเดียวกันก็กดทับ ปิดกั้นในการประกอบตามความเชื่อและความศรัทธาของศาสนาที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตในทางจิตวิญญาณ และกลืนกลายวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายในขณะนั้นไปหลายอย่าง จนทำให้แม้แต่คนท้องถิ่นเองก็อาจจะทิ้งคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน การที่หน่วยงานภาครัฐในยุคหลังหันมาให้ความสนใจและพยายามรื้อฟื้น ฟื้นฟู และสืบสานความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเป็นการเก็บองค์ความรู้ การยกย่องเชิดชูเกียรติ การตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จึงเป็นความพยายามที่จะส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จนหันกลับมาทำกิจกรรมเพื่อการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมของตน เพื่อให้คนรุ่นลูกหลานได้เห็นและช่วยกันรักษาสืบต่อไป สำหรับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหารที่เกิดขึ้นท่ามกลางความรุนแรงในพื้นที่ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญในระดับท้องถิ่นและเป็นการแสดงความคิดเห็นที่เป็นกลุ่มก้อนที่ชัดเจนสำหรับชาวบ้าน ในการสำแดงถึงอัตลักษณ์และตัวตนของคนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการแสดงออกในตัวตนแก่สังคมภายนอกทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศให้ได้รับรู้ ไม่ว่าการแสดงออกถึงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งใดก็เป็นการแสดงออกในสิทธิทางการเมืองและการวางตัวตนในพื้นที่ทางสังคมแห่งนั้น ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งทางการเมืองการศึกษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เป็นอิสระมากขึ้นจากการจัดการของรัฐ

การก่อรูปพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงและขัดแย้งที่ถูกกดทับทางสังคม ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีจึงเป็นการแสดงออกที่ชาญฉลาดและไม่ธรรมดา โดยไม่จำเป็นต้องไปแสดงออกโดยการต่อต้านชัดเจนประท้วงใช้ความรุนแรงแต่อย่างใดแต่หากสามารถนำเสนอเรื่องราวที่ตนเองพึงใจพอใจและเหมาะสมกับสังคมที่ตนเองอยู่ได้ผ่านการวิเคราะห์มาก่อนแล้วอย่างระมัดระวัง ถือเป็นสิ่งคนในท้องถิ่นสามารถลุกขึ้นมาประกาศต่อสาธารณะได้อย่างชัดเจนกว่าการต่อสู้เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มได้มากกว่าแนวทางอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด สังคมไทยโดยรวมผ่านช่วงเวลาแห่งการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองศาสนาและวัฒนธรรมมานานแล้วและเดินมาถึงจุดที่ต้องการกระจายอำนาจในการตัดสินใจต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองอย่าง

เต็มที่ การศึกษาแบบรวมศูนย์จึงไม่ควรจะผูกขาดการตัดสินใจในการให้การศึกษาแก่คนในท้องถิ่น ต้องยินยอมให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการสร้างอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเต็มที่

การนำเสนอเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร เป็นกรนำเสนอเรื่อง
ของวัฒนธรรมและงานภูมิปัญญาในอดีตของท้องถิ่น และหลีกเลี่ยงการนำเสนอในเรื่องการ
สร้างความขัดแย้งหรือกระตุ้นให้บุคคลมีอารมณ์คล้อยตามจนสร้างปัญหาทางด้านความ
มั่นคงให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ทำให้พิพิธภัณฑ์สามารถดำรงอยู่ได้และไม่ส่งผลกระทบต่อ
ดำเนินงานทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายที่คิดต่างจากรัฐ

บทที่ 4

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร พลวัตของการเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคม

ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นลักษณะในรูปแบบพิพิธภัณฑสถานมากนัก โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถานที่มีลักษณะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้มาเยี่ยมชมผ่านกิจกรรมต่างๆของคนในที่ท้องถิ่นได้สาธิตได้ชมถึงวัฒนธรรมที่เป็นแก่นแท้ของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดเอง พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นขุนละหาร ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในท้องถิ่นที่ได้สร้างให้ผู้คนในท้องถิ่นหันมาสนใจและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของตนเองมากยิ่งขึ้น และเกิดพลวัตมากมายต่อชุมชนที่เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานและต่อสังคมในท้องถิ่นโดยรวม ทำให้ผู้คนต่างถิ่น นักเรียนนิสิต นักศึกษา และสื่อต่างๆให้ความสนใจเข้ามาศึกษา เผยแพร่ออกไป จนทำให้พิพิธภัณฑสถานได้รับการคัดเลือกจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้จัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสในหลวงพระชนมพรรษาครบรอบ 84 พรรษาในปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา

พลวัตของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชต่อท้องถิ่นและสังคม

หลังจากที่พิพิธภัณฑสถานได้ต่อสู้กับปัญหาต่างๆและสามารถข้ามกรอบความคิดมาได้จนสามารถเปิดพิพิธภัณฑสถานอย่างเป็นทางการให้ผู้คนได้เข้ามาเที่ยวชมและได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ได้นั้น ถือว่าพิพิธภัณฑสถานอยู่ในช่วงจังหวะที่ประจวบเหมาะกับการที่ได้จัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสในหลวงพระชนมพรรษาครบรอบ 84 พรรษา ทำให้พิพิธภัณฑสถานได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมมาให้ พิพิธภัณฑสถานได้ใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นมากที่สุด

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ในครั้งนั้น ที่ได้รับคัดเลือกให้จัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช และได้รับงบประมาณมาสนับสนุน ทำให้เปรียบเสมือนมีมือของบิดาที่ยืน

ออกมาให้ลูกได้จับ และบิดาค่อยๆจูงให้ลูกได้หัดก้าวเดินไปอย่างช้าๆ พร้อมกับคำสั่งสอนอบรมให้ความรู้ ให้ข้อคิดภายใต้ร่มเงาที่ร่มรื่นและมั่นคง จนทำให้ลูกเติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณค่า และพร้อมที่จะทุ่มเทการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อแผ่นดินเกิดต่อไป

ตัวอย่างกิจกรรมโดยผ่านศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชที่มีผลต่อชุมชนและสังคม

1. การถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดงศิลปะป้องกันตัวศิลปะ

ศิลปะเป็นศิลปะการป้องกันตัวของชาวมลายู ในอดีตถึงแม้ว่าในปัจจุบันบทบาทของศิลปะจะเปลี่ยนไปในลักษณะของการแสดงในงานรื่นเริงต่างๆและใช้ในการรักษาโรคทางอารมณ์ก็ตาม แต่ศิลปะก็ยังคงสื่อถึงอัตลักษณ์ของเป็นชาติพันธุ์อยู่ ปัจจุบันศิลปะไม่ได้รับความสนใจจากเด็กๆรุ่นใหม่ๆมากนัก จะเห็นได้จากงานแสดงศิลปะล้วนแต่จะมีบรรดาผู้อาวุโสทั้งนั้น และในปัจจุบันหากเด็กๆได้ฝึกเรียนศิลปะป้องกันตัว บรรดาผู้ปกครองก็จะนิยมส่งลูกๆไปเรียนศิลปะป้องกันตัวอย่างอื่นแทนเช่น ยูโด หรือเทควันโด เป็นต้น และในท้องถิ่นเองก็ไม่มีสำนักหรือสถาบันต่างๆ เปิดหลักสูตรศิลปะป้องกันตัวชนิดนี้เป็นทางการเลย

การได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมในปีแรก คือ ปี พ.ศ. 2555 ทางพิพิธภัณฑฯ ได้เปิดหลักสูตรการสอนศิลปะป้องกันตัวศิลปะสองรุ่นด้วยกัน และทางกรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ร่วมกับทางรายการทุ่งแสงตะวัน ลงมาถ่ายทำกิจกรรมของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชทั้ง 5 จังหวัดภาคใต้ที่เป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชนำร่อง ทำให้ศิลปะของน้องๆที่ได้ผ่านการฝึกจากพิพิธภัณฑฯ โดยได้รับการสอนจากอาจารย์ เจ๊ะโฆ๊ะ สะแต ซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาที่อยู่ในชุมชน ได้รับความสนใจจากผู้คนที่ได้ชมผ่านรายการทุ่งแสงตะวันไป ทั้งที่อยู่ในท้องถิ่นและตามภูมิภาคต่างๆ ทำให้เด็กๆได้รับการชื่นชมจากผู้คนและทำให้ผู้คนอยากจะเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑฯและชมการแสดงของน้องๆ ทำให้ได้รับการติดต่อจากคณะต่างๆไม่ว่าจะเป็นนักเรียนนิสิตนักศึกษาและบุคคลทั่วไปเพื่อจะขอนัดหมายเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑฯ

การถ่ายทอดศิลปะป้องกันศิลปะมีพลวัตต่อชุมชนและท้องถิ่นพอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการสืบทอดศิลปะการป้องกันตัวของชาวมลายูที่มีมาให้งคงอยู่กับท้องถิ่นและชุมชน โดยในอดีตนักศิลปะในชุมชนตั้งแต่ในยุคสมัยขุนละหารฯจนถึงปัจจุบัน ยังมี

ผู้รู้ยังไม่ขาดตอน การนำเด็ก ๆ มาเรียนในครั้งนี้ทำให้สามารถเชื่อมช่องว่างของศิลปะในชุมชนได้ เป็นอย่างดี เนื่องจากในปัจจุบันนักศิลปะล้วนแต่มีผู้อาวุโสทั้งนั้น ทำให้เด็ก ๆ สามารถรับช่วงต่อ ในองค์ความรู้นี้ และสามารถถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นหลังสืบต่อไปได้

รูปที่ 127 – 128 อาจารย์เจ๊ะไซ๊ะ สะแต กับบรรดาลูกศิษย์

2.,หลังจากที่น้องๆได้ผ่านการฝึกศิลปะการป้องกันตัวศิลปะจากพิพิธภัณฑฯ และได้ออกสื่อหลายๆช่องทางด้วยกัน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ ที่มีหลายๆช่องที่เข้ามาบันทึก เทปโทรทัศน์ ทำให้ภาพหลักออกมาสู่สายตาผู้คน เป็นภาพลักษณะที่ดี มีผู้ปกครองหลายท่าน สนใจอยากให้บุตรหลานเข้ามาเรียนที่นี่และทางโรงเรียนต่างๆที่มีน้องๆผ่านการเรียนศิลปะ ป้องกันตัวศิลปะจากพิพิธภัณฑฯไป ได้ให้น้องไปสอนต่อให้กับคนอื่นๆในโรงเรียนต่อไปจนเป็น กิจกรรมเด่นของหลายๆโรงเรียนไปในขณะนี้

รูปที่ 129 – 130 ด.ช.นิพาราชกับด.ช.อะหมัดจะสอนให้กับเพื่อนคนอื่นๆในโรงเรียน
สวนสวรรค์ และร่วมแสดงในกิจกรรมต่างของโรงเรียนอยู่เป็นประจำ

3. ได้เผยแพร่ศิลปะป้องกันตัวสีละให้คนตามภูมิภาคต่างๆได้รู้จัก เช่น
ได้ไปแสดงที่ มิวเซียมสยามและศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ในงานเทศกาลพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ
ครั้งที่ 3 เป็นต้น

รูปที่ 131 – 132 การแสดงโชว์สีละของน้องๆ ที่มิวเซียมสยามและศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร

4. หลังจากทางพิพิธภัณฑ์ฯได้เปิดสอนศิลปะป้องกันตัวสีละและได้เผยแพร่
ผ่านสื่อต่างๆอยู่บ่อยครั้งนั้น เป็นเสมือนการกระตุ้นให้เด็กๆและผู้ใหญ่ในท้องถิ่นเกิดแรง
บันดาลใจและได้จัดตั้งกลุ่มสีละขึ้นในชุมชนต่างๆหรือได้ศึกษากับครูภูมิปัญญาที่กระจายอยู่
ตามชุมชนต่างๆ จนสังเกตได้จากงานรื่นเริงต่างๆที่มีการแสดงสีละจะมีเด็กๆเข้าร่วมแสดง
เพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งชายและผู้หญิง และได้พัฒนาฝีมือและเพิ่มอาวุธเข้าไปในการ
แสดงด้วยทำให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมเป็นอย่างมาก

รูปที่ 133 – 134 มีเด็กๆ เพิ่มแสดงศิลปะเพิ่มมากขึ้นทั้งชายและหญิงตามงานต่างๆ และมีกร พัฒนาการใช้อาวุธเข้าร่วมแสดงมากขึ้น

5. พิพิธภัณฑฯ ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่นในวันที่ 5 – 6 เมษายน พ.ศ. 2557 ให้เป็นตัวแทนประเทศไทยนำคณะศิลปะจำนวน 2 คณะไปร่วมแสดงในงานมหกรรมการแสดง ศิลปะในประเทศนูซันตาราขึ้นเป็นครั้งแรกที่รัฐกลันตันประเทศมาเลเซีย โดยใช้ชื่อว่า “Karnival Seni Silat Nusantara Kelantan 2014” ได้นำเด็กๆ จากทีม Gerak Kilat จากอำเภอแว้งและผู้อาวุโสจากทีม Sayati Asman จากอำเภอยี่งอ ไปร่วมแสดงในครั้งนี้นับเป็นอีกก้าวหนึ่งของพัฒนาการที่เห็นได้ชัดเจนของพิพิธภัณฑฯ ที่สามารถก้าวเข้ามาทำงานในระดับอาเซียน

รูปที่ 135 – 137 ภาพการเข้าร่วมมหกรรม“Karnival Seni Silat Nusantara Kelantan 2014”

ศิลปะเป็นหนึ่งในหลายๆกิจกรรมที่ทางพิพิธภัณฑฯ ได้สร้างพลวัตให้กับชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม ในงานมหกรรมที่ผ่านมาเรายังได้กำหนดแนวทางในการที่จัดเสวนาขึ้นในโอกาสข้างหน้าเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆของแต่ละประเทศในชุมชนตาราได้พบเจอและหาทางช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภายใต้ภาคีและเครือข่าย เพื่อให้ศิลปะได้รับการถ่ายทอดที่ถูกต้องและคงอยู่กับสังคมมาอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะในชุมชน ยังมีพลวัตต่อความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน จากพิษของการเลือกตั้งผู้ใหญบ้านที่ผ่านมา ทำให้คนในชุมชนแตกเป็นกลุ่มเป็นการนำเด็ก ๆ ในชุมชนมาร่วมฝึกศิลปะทำให้เด็ก ๆ ได้รับการชื่นชมจากผู้คนและได้แสดงออกผ่านสื่อโทรทัศน์บ่อยๆเพื่อแสดงความสามารถทำให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองที่เคยเป็นคู่แข่งจากการเลือกตั้ง เข้ามาชมการแสดงของลูกๆและได้เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของพิพิธภัณฑฯ และชุมชนเพิ่มมากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนเช่น จากการจัดมหกรรมประจำปีครั้งที่ 3 ของชุมชนที่ผ่านมาได้มีชาวบ้านออกมาร่วมกันจัดงานมากกว่าทุกปี การบริจาคเงินเพื่อสร้างโครงหลังคามัสยิดใหม่ในชุมชนก็ได้รับเงินบริจาคเกินเป้าที่ชุมชนได้ตั้งไว้ และเมื่อมีงานรื่นเริงในชุมชนเด็ก ๆ ก็สามารถนำศิลปะไปแสดงโชว์ความสามารถให้คนนำชุมชนได้ดูได้สนุกสนานกัน ทำให้การนำมิติทางวัฒนธรรมเข้ามาใช้ในชุมชนเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

2. การนำคำว่า “ลังกาสุกะ” มาใช้ในกิจกรรมต่างๆของพิพิธภัณฑ์ฯ

ลังกาสุกะ เป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน แต่ผู้คนที่นี้ หากพูดถึงลังกาสุกะ มักจะโยงไปในเรื่องของศาสนา เช่น การนับถือพราหมณ์ ฮินดูและพุทธ ทำให้มักจะเป็นประเด็นปัญหาใหญ่โต เช่นเมื่อครั้งทางการเคยขึ้นป้ายก่อนที่จะเข้าไปในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า ยินดีต้อนรับผู้ดินแดงลังกาสุกะ ทำให้ต้องมีการถอดป้ายนั้นไปในที่สุด แต่กลับกันในประเทศมาเลเซียมักจะชื่นชมและชอบใช้คำว่าลังกาสุกะกับงานภูมิปัญญาต่างๆ ที่มาจากที่นี่โดยเฉพาะลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทางพิพิธภัณฑ์ฯกลับมองว่า คำว่าลังกาสุกะเป็นต้นทุนของประวัติศาสตร์ที่เรามีอยู่ ส่วนเรื่องของศาสนา เราจะต้องยอมรับถึงความเปลี่ยนแปลง เช่นในอัลกรุอาน ยังพูดถึงเมืองเม็กกะก่อนที่ท่านศาสดาจะเผยแพร่วิสลาม ที่จะต้องนับถือและศรัทธาพระองค์อัลเลาะห์เพียงพระองค์เดียว ซึ่งก่อนหน้านั้นในเมืองเม็กกะก็เต็มไปด้วยการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่เป็นเทวรูป และรูปปั้นต่างๆ เต็มบ้านเต็มเมือง เมื่ออิสลามเข้ามาทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ทำให้ผู้ศึกษาพระคัมภีร์ได้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงเพราะฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงในดินแดนแห่งนี้ก็จะต้องมีการยอมรับและบอกเล่าสู่ลูกหลานให้เกิดความเข้าใจ ไม่ใช่ปกปิดและทำให้ลูกหลานไม่สามารถตอบโจทย์สิ่งต่างๆที่เขาเห็น สิ่งที่เขาได้ยินมาได้ ยิ่งทำให้ลูกหลานไม่สามารถแยกแยะและเข้าใจในสิ่งที่เขาเห็นได้ บางครั้งอาจยิ่งเดินทางผิดจากการไม่รู้อดีตและที่ไปที่มาของตัวเองก็เป็นได้ พิพิธภัณฑ์ฯจะให้ความรู้กับเด็กๆและผู้คนที่มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ฯ เสมอถึงการเปลี่ยนแปลงของศาสนาที่มีผลต่องานภูมิปัญญา ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมได้เข้าใจและสามารถแยกแยะออกระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้ พิพิธภัณฑ์ฯ ได้นำคำว่าลังกาสุกะมาใช้กับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ฯอยู่บ่อยๆครั้งมาก เพื่อให้เกิดคำถามในตัวผู้คนและสามารถตอบโจทย์นั้นให้ผู้คนได้เข้าใจ และยังคงคิดว่าต้นทุนของคำว่าลังกาสุกะยังสามารถ นำสิ่งดีๆที่ไม่ใช่เรื่องคดต่อหลักศาสนาที่เคารพนับถือในปัจจุบัน มาใช้เพื่อเป็นต้นทุนที่สามารถสร้างเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นได้เช่นในภาคเหนือนิยมใช้คำว่าล้านนา มาสร้างต้นทุนทางเศรษฐกิจ ลังกาสุกะมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถแยกแยะความต่างจากลายไทย ชาว และปาตานีได้ ลวดลายเหล่านี้มักจะปรากฏอยู่บน

สถานที่ที่เคารพนับถือของผู้คนในอดีตเช่น บนหลักหลุมฝังศพ บนมัสยิดเก่าแก่ และบนหัวग्रิข เป็นต้น ทำให้พิพิธภัณฑ์จึงได้จัดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับลวดลายลึงกาสะจนมีพัฒนาการที่เห็นได้ชัดดังนี้

2.1 การนำลวดลายลึงกาสะมาสอนให้เด็กในชุมชนได้วาดและได้รู้จัก และได้มีการบันทึกเทปโทรทัศน์ผ่านรายการทุ่งแสงตะวัน จากนั้นจนเป็นที่รู้จักของผู้คน ต่อคำว่าลึงกาสะและคำว่าดอกลายลึงกาสะ ทำให้เกิดความสนใจของผู้คนที่จะเข้ามาศึกษาและหาข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายลึงกาสะ ว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร ทำให้คำว่าลึงกาสะ เกิดเป็นที่รู้จักในสังคมอีกครั้ง จนภาครัฐยังนำคำว่าลึงกาสะมาใช้กับงานของตัวเองและบางคนถึงกับเปิดร้านตั้งชื่อว่า ร้านลึงกาสะ

รูปที่ 138 – 139 เรียนรู้ลวดลายลึงกาสะของเด็กๆในชุมชนผ่านการอัดรายการทุ่งแสงตะวัน

2.2 การออกบู๊ทและสาธิตเกี่ยวกับลวดลายลึงกาสะตามสถานที่ต่างๆ เช่นที่มิวเซียมสยาม งานภูเก็ตเฟสติวัล ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เป็นต้น ทำให้ผู้คนรู้จักคำว่าลึงกาสะและดอกลายลึงกาสะมากยิ่งขึ้น

รูปที่ 140 – 142 การแสดงสาธิตลวดลายลังกาสูกะตามสถานที่ต่างๆ

2.3 ให้ความรู้กับนักเรียน นิสิตนักศึกษาที่มาเรียนรู้เรื่องลวดลายลังกาสูกะ จากพิพิธภัณฑ์ฯ เช่นจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ และจากสถาบันอื่นๆ ได้เข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ต่อการศึกษาของตัวเองได้

รูปที่ 143 – 144 สอนและสาธิตเกี่ยวกับลดทลายลังกาสุกะ

2.4 กิจกรรมการสอนเด็กๆ ในชุมชนในการนำลดทลายลังกาสุกะและลดทลายมลายูถิ่น ในรูปแบบการเรียนทำผ้าบาติก โดยได้บันทึกโทรทัศน์ผ่านรายการทุ่งแสงตะวัน ทำให้เกิดกระแสความสนใจของน้องๆ นักเรียนในท้องถิ่น โทรทัศน์เข้ามาจองคิว ที่จะนำนักเรียนของโรงเรียนตัวเองมาฝึกการทำผ้าบาติกที่พิพิธภัณฑ์ และได้เรียนรู้ลดทลายท้องถิ่น

รูปที่ 145 – 146 การเรียนรู้การทำผ้าบาติกของน้องๆ ในชุมชนและเด็กจากโรงเรียนต่างๆ มาศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติการทำผ้าบาติกและได้รู้จักลดทลายท้องถิ่น

2.5 ได้นำเด็กๆ มาสานต่อการทำผ้าบาติกมาเป็นการวาดลงบนเสื้อจริง เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้เด็กๆ ที่ได้ใส่เสื้อจากฝีมือตัวเอง และเป็นการสานต่อใน

เรื่องของลวดลาย ซึ่งในขณะนี้ถือได้ว่าพิพิธภัณฑ์ฯได้เป็นที่รู้จักของผู้คน ในเรื่องลวดลาย โดยเฉพาะลวดลายลังกาสุกะและลวดลายมลายูถิ่น ทำให้เห็นเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะนำต้นทุนของลวดลายมาสร้างเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และจากการจัดกิจกรรมในครั้งนั้น ก็ได้รับความสนใจจากรายการทุ่งแสงตะวันที่เข้ามาบันทึกเทปโทรทัศน์อีกเช่นเคย ทำให้พิพิธภัณฑ์ฯ มีแนวความคิดที่จะเน้นให้ความสำคัญกับลวดลายมากยิ่งขึ้น

รูปที่ 147 การการเรียนรู้การทำผ้าบาติก ลงบนเสื้อของเด็กๆในชุมชน

2.6 ทางพิพิธภัณฑ์ฯได้เห็นว่า พิพิธภัณฑ์ฯมีทุนของลวดลายเป็นทุนเดิม จากการสะสมของคุณพ่อที่เก็บบนพิพิธภัณฑ์ฯ และทุกครั้งที่ทางพิพิธภัณฑ์ฯได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับลวดลายปรากฏว่า จะได้รับความสนใจจากผู้คนเป็นอย่างมาก จึงได้เกิดโครงการการนำต้นทุนลวดลายบนสถาปัตยกรรมและบนงานภูมิปัญญาในอดีตลงบนผืนผ้า ที่เรียกว่า “ผ้าปะลาจิง” ซึ่งเป็นผ้าโบราณของท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ลวดลายและ อนุรักษ์ผ้าโบราณ

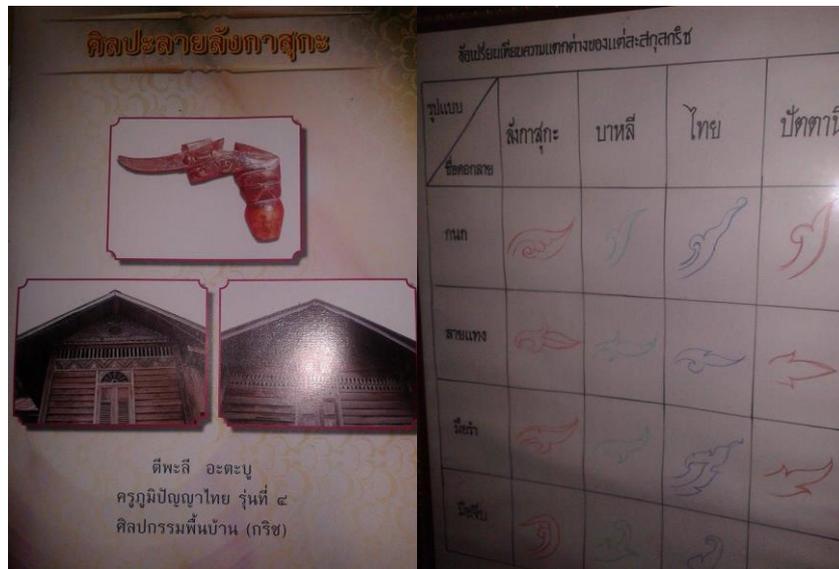
ชนิดนี้ด้วยให้คงอยู่กับท้องถิ่นต่อไป ซึ่งผ้าปะลาจึง ถือได้ว่าเป็นผ้าโบราณที่กำลังจะสูญหายไปจากสังคมของผู้คนที่นี่ กลับให้เป็นที่รู้จักของผู้คนอีกครั้งและที่สำคัญสามารถนำมาสร้างเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและพิพิธภัณฑ์ฯ เพื่อที่จะสามารถหล่อเลี้ยงตัวเองได้

รูปที่ 148 – 149 การเรียนทำผ้าปะลาจึงและสาธิตถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

2.7 ร่วมกันผลิตหนังสือกับอาจารย์ ตีพะลี อะตะนู ครูภูมิปัญญาด้านกริชรามัน ที่เกี่ยวกับเรื่องราวของลวดลายลังกาสุกะ เพื่อให้ผู้ที่มาศึกษาได้เข้าใจง่ายขึ้นและสามารถนำองค์ความรู้จากหนังสือไปอ้างอิงหรือต่อยอดในงานของตัวเอง องค์ความรู้ในเรื่องลวดลายลังกาสุกะในประเทศไทยมีข้อมูลด้านนี้น้อยมาก กลับกันกับทางประเทศมาเลเซียจะให้ความสำคัญในเรื่องดอกลายนี้มาก หากได้อ่านตำราที่เกี่ยวกับงานแกะสลักหรืองานเกี่ยวกับลวดลายจากประเทศมาเลเซีย ส่วนใหญ่จะอ้างอิงถึงดอกลายลังกาสุกะอยู่บ่อยครั้งมาก และเขาถือว่าเป็นดอกลายที่เก่าแก่ ก่อนที่จะได้รับอิทธิพลจากดอกลายจากประเทศอื่นๆ ที่เข้ามาทำค้าขาย ทำให้ในปัจจุบันนี้ หากเราจะศึกษาเรื่องดอกลายลังกาสุกะ ก็จะต้องไปศึกษาที่ประเทศมาเลเซียจึงจะเข้าใจและหาข้อมูลได้ ส่วนในประเทศไทยจะหาข้อมูลได้ยากมากและยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้คน ทางพิพิธภัณฑ์ฯ ได้สร้างกระแสให้ผู้คนในท้องถิ่นได้รู้จัก

ลวดลายนี้ขึ้นมาและร่วมจัดทำหนังสือและถ่ายทอดองค์ไว้บนพิพิธภัณฑฯ และได้แกะลวดลาย
ลึงกาสะติดตั้งตามมุมต่างๆของพิพิธภัณฑฯอีกด้วยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ง่ายต่อการเข้าใจ

รูปที่ 150 – 151 หนังสือและชุดองค์ความรู้เรื่องดอกกลายลึงกาสะบนพิพิธภัณฑฯ

2.8 ได้นำลวดลายมลายูถิ่นที่คุณพ่อได้รวบรวมไว้บนกระดาษที่เก็บรักษาไว้บนพิพิธภัณฑฯ ให้กลับมีชีวิตอีกครั้งโดยใช้ช่างแกะสลักลงบนไม้เพื่อหวังว่าสักวันจะสามารถรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับลวดลายมลายูถิ่นให้ได้มากที่สุด ในภูมิภาคเอเชียในรูปแบบของการแกะสลักลวดลายลงบนไม้ และหลังจากนั้นได้นำลวดลายที่แกะบนไม้ไปทำแม่พิมพ์เพื่อหล่อเป็นปูนปั้นดอกกลายมลายูถิ่น เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้หันมาบริโภคลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและที่สำคัญเป็นการอนุรักษ์ลวดลายให้คงอยู่กับท้องถิ่นต่อไป และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและพิพิธภัณฑฯเพื่อหล่อเลี้ยงตัวเองได้แบบยั่งยืนในอนาคต

รูปที่ 152- 153 รูปไม้แกะสลักและปูนปั้นลวดลายมลายูถิ่นที่ทางพิพิธภัณฑ์ได้มีการต่อยอด

2.9 ผู้การเปิดเป็นมิวเซียมซ็อบ โดยใช้ชื่อร้านว่า “รากวัฒนธรรม” หรือในภาษามลายูถิ่นเรียกว่า “ตูแยกูบูตายออัน” จำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ผ่านการคิดสรรและผ่านการผลิตของพิพิธภัณฑ์ โดยเน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรากของวัฒนธรรมท้องถิ่นมาจำหน่ายให้กับบุคคลทั่วไป ได้ศึกษา ได้ใช้ และได้ซื้อเป็นของฝากให้กับบุคคลต่างๆ ที่สำคัญร่วมกันสร้างความภาคภูมิใจร่วมกัน ช่วยกันอนุรักษ์ให้รากวัฒนธรรมดั้งเดิมกลับมาสู่สังคมอีกครั้ง หลังจากที่ได้หายหรือกำลังจะสูญหายไปจากสังคมจากด้วยสาเหตุต่างๆที่ผ่านมาในอดีต และสามารถสร้างรายได้หล่อเลี้ยงชุมชนและพิพิธภัณฑ์ให้สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตัวเองและสามารถคงอยู่รับใช้สังคมได้อีกนานเท่านาน

รูปที่ 154 ร้านรอกว้ฒนธรรม

จะเห็นได้จากสองตัวอย่างของกิจกรรมที่จัดขึ้นภายใต้ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช คือกิจกรรมศิลปะป้องกันตัวสีละและดอกกลายลังกาสุกะ มีพัฒนาของพลวัตอย่างเห็นได้ชัดเจนที่มีต่อชุมชน ท้องถิ่นและสังคม การทำงานสองปีที่ผ่านของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เป็นการร่วมมือร่วมใจระหว่างผู้ก่อตั้ง คณะกรรมการพิพิธภัณฑฯ คณะกรรมการหมู่บ้านและคนในชุมชน ทำงานกันอย่างหนักและทุ่มเท จนตัวผู้ก่อตั้งได้รับรางวัลผู้ปฏิบัติงานดีเด่นด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับ ศอ.บต ประจำปีพ.ศ. 2556 และได้รับรางวัลผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น ประจำปีพ.ศ. 2556 เช่นกันได้มีโอกาสเข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพฯ เพื่อเข้ารับเข็มและเกียรติบัตร สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัด ชุมชนและวงศ์ตระกูล นอกจากนี้พิพิธภัณฑฯ เองยังได้รับคัดเลือกให้ได้รับรางวัลประเภทองค์กรที่ทำคุณประโยชน์ให้กับกระทรวงวัฒนธรรมประจำปี พ.ศ. 2556 ด้วยเช่นกัน นี่เป็นส่วนหนึ่งของตัวชี้วัดของพิพิธภัณฑฯ และยังมีพลวัตด้านอื่นๆอีก ต่อชุมชนและท้องถิ่นพอสรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนมีความรักความสามัคคีมากยิ่งขึ้นหลังจากคนในชุมชนแตกแยกจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านที่ผ่านมา การนำมิติทางวัฒนธรรมเข้ามาแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน การจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมในแต่ละครั้งจะเป็นการต่อยอดและประสานร้อยร้าวในแต่ละครั้งได้เป็นอย่างดี ทำให้ร้อยร้าวค่อยๆประสาน และเกิดความสามัคคีมากยิ่งขึ้นทุกวันหรือทุกๆกิจกรรมที่ได้จัด ทำให้การบริหารชุมชนง่ายขึ้นและเกิดการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชนเพื่อให้ไปในทิศทางเดียวกัน

2. เด็กๆในชุมชนได้ศึกษาและสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่กับท้องถิ่นและสามารถถ่ายทอดให้กับอนุชนรุ่นหลังต่อไปได้ เข้าใจถึงอัตลักษณ์และตัวตนที่มาของตัวเอง และความรู้เหล่านี้ยังได้ถ่ายทอดให้กับเด็กๆในชุมชนอื่นๆที่ได้ชมกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ฯผ่านสื่อต่างๆหรือได้เข้ามาศึกษาที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้

3. ได้นำความรู้ทางด้านภูมิปัญญาในอดีตมาถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนและบนสถาปัตยกรรมต่างๆที่ก่อสร้างในชุมชน เช่นหลังคามัสยิด ภูมิทัศน์ชุมชน และจากการทำงานทางด้านวัฒนธรรมทำให้สนิทสนมกับเจ้าหน้าที่รัฐสามารถดึงโครงต่างๆลงสู่ชุมชน เช่นห้องน้ำมัสยิด 1 อาคาร 1 หลัง การอบรมด้านวิชาชีพ การศึกษาในเรื่องศาสนาของผู้อาวุโสในชุมชน เป็นต้น

4. ชุมชนเป็นที่รู้จักและให้การยอมรับจากผู้คน หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา หากต้องการขอความช่วยเหลือง่ายต่อการเข้าไปติดต่อและขอความช่วยเหลือจากองค์กรต่างๆ และเมื่อจัดกิจกรรมมหกรรมประจำปีในแต่ละครั้ง ก็จะมีผู้คนจากที่ต่างๆเข้ามาชมกันอย่างเนืองแน่นทุกครั้ง เพราะมีความเชื่อมั่นถึงการจัดกิจกรรมของชุมชน

5. พิพิธภัณฑ์ฯนอกจากจากเป็นแหล่งเรียนรู้แล้วยังเป็นแหล่งในการสร้างเครือข่ายทางด้านวัฒนธรรมให้เกิดขึ้น เช่นได้รู้จักนักปราชญ์ที่มีองค์ความรู้ประเภทต่างๆ เข้าร่วมทำงานร่วมกัน กลุ่มภาคีทางด้านสถาปัตยกรรม กลุ่มภาคีทางด้านนิเวศน์วัฒนธรรม กลุ่มภาคีช่างภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้นและยังเชื่อมภาคีไปถึงประเทศเพื่อนบ้าน เช่นมาเลเซียและอินโดนีเซีย

6. เป็นแบบอย่างให้กับผู้คนที่คิดจะทำพิพิธภัณฑ์ และการสร้างผลผลิตผลิต ในด้านของเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากงานทางด้านวัฒนธรรมให้สามารถหล่อเลี้ยงพิพิธภัณฑ์ แบบยั่งยืนได้

7. พลวัตต่อชุมชนอื่นๆ เช่นได้นำสื่อต่างๆที่เคยเข้ามาบันทึกเทปโทรทัศน์กับ พิพิธภัณฑ์ นำไปบันทึกเทปโทรทัศน์ต่อชุมชนอื่นๆให้สามารถได้ประชาสัมพันธ์ของดีใน ชุมชนให้เป็นที่รู้จักแจกเช่นพิพิธภัณฑ์ เช่นการทำขนมอาเกาะที่บ้านยะกัง วังระแงะ สถาปัตยกรรมและกิจกรรมเด่นๆในชุมชนนั้นๆ เป็นต้น

8. พิพิธภัณฑ์ยังมีนโยบายในการสำรวจพื้นที่ต่างๆตามแหล่งประวัติศาสตร์ และแหล่งโบราณคดีต่างๆในท้องถิ่นเพื่อเข้าไปเก็บข้อมูลและรวบรวมเป็นองค์ู้เก็บไว้ เพราะ ในสถานการณ์ในปัจจุบัน ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่กล้าที่จะลงเข้ามาในพื้นที่

9. พิพิธภัณฑ์ถือเป็นแบบอย่างในการเรียกร้องในเรื่องของการมีตัวตน อัต ลักษณ์และชาติพันธุ์ที่รัฐได้เห็น ได้ให้ความสำคัญและให้ความยุติธรรม เท่าเทียมกัน แทนที่ จะเรียกร้องโดยใช้กำลัง และในการฆ่าผู้บริสุทธิ์ เหมือนเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบัน

10. พิพิธภัณฑ์ได้รับคัดเลือกจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้ชุมชนได้มีโอกาส ทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของชุมชนและเป็นความโชคดีอย่างยิ่ง ที่ ชุมชนจะได้รวบรวมบริบทของชุมชนและงานงานภูมิปัญญาผ่านมิติต่างๆ จากอดีตจนถึง ปัจจุบัน ถือเป็นข้อมูลที่สำคัญมากต่อชุมชนสำหรับเก็บรักษาไว้เพื่อการศึกษาและต่อยอดใน อนาคต

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนขุนละหารฯ ในครั้งนี้ เป็นการสนับสนุนชุมชนได้มีบทบาทในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญถือว่าเป็นการเขียนประวัติศาสตร์จากคนภายในอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการเขียนที่มาจากคนภายนอกหรือมาจากส่วนกลาง ซึ่งถือเป็นเรื่องที่เคยห่างไกลจากวิถีชีวิตของชุมชน

การก่อรูปพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร ที่ได้ผูกสัมพันธ์กับชุมชนมาโดยตลอด ทำให้พิพิธภัณฑ์ฯ สามารถสร้างพลวัตไม่เพียงแต่เพียงต่อพิพิธภัณฑ์ฯ เท่านั้น ยังส่งผลต่อชุมชนและท้องถิ่นไปพร้อมๆ กัน ทำให้คนในชุมชนร่วมกันตระหนักที่ได้เข้ามาร่วมศึกษาในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเห็นว่าเป็นที่เกี่ยวเนื่องกับชุมชนโดยตรง ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์มรดกอันมีค่าของชุมชนและร่วมกันพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน

เรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนขุนละหารแห่งนี้ ได้แสดงถึงการต่อสู้ของผู้คนในอดีตให้เห็นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะผู้นำที่ทุ่มเทความเสียสละและมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถวางรากฐานของชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง โดยผ่านกระบวนการของการให้ความรู้ นั่นคือการศึกษาทันทีทั้งทางโลกและทางธรรมไปควบคู่กัน จนสามารถให้ชุมชนมีเกราะป้องกันจากผู้ไม่หวังดีจากภายนอกได้ ทำให้ชุมชนสามารถยืนหยัดด้วยตัวเองมาจนถึงทุกวันนี้ และเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนก็ได้ผ่านการเก็บรักษาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงรุ่นปัจจุบัน ที่สามารถจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นมาได้เพื่อเป็นการต่อยอดและสามารถบอกเล่ารากเหง้าของชุมชนโดยผ่านพิพิธภัณฑ์ฯ ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา ภูมิใจในตัวตนและร่วมกันสืบทอดต่อไปในภายภาคหน้า

การทำงานกับชุมชนโดยเฉพาะการเป็นผู้นำชุมชนและเป็นผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ฯ ไปด้วย ทำให้ผู้นำต้องรับผิดชอบต่อกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน โดยมีองค์กรในชุมชนรองรับ

ทำให้ผู้นำชุมชนไม่โดดเดี่ยว และมีการสร้างสรรค์กิจกรรมที่ตอบสนองและพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน ใช้พื้นที่พิพิธภัณฑ์เป็นพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมของคนในชุมชน ถือได้ว่าผู้นำชุมชนเป็นพลังที่สำคัญที่สามารถดึงชุมชนให้มาเป็นส่วนหนึ่งกับพิพิธภัณฑ์ได้อย่างรวดเร็วมากกว่าเป็นคนธรรมดาทั่วไปที่ไม่ได้เป็นผู้นำชุมชน ประกอบกับมีผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่สามารถปรึกษาหารือและร่วมกันทำงานเป็นทีมได้ ยิ่งทำให้สามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้เป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น ทำให้พิพิธภัณฑ์สามารถเคลื่อนไหวได้โดยชุมชน โดยเฉพาะพลังของเด็กๆ คนรุ่นใหม่ ที่สามารถเข้ามาศึกษาทำงานทางด้านวัฒนธรรมร่วมกับพิพิธภัณฑ์ และสามารถช่วยกันอนุรักษ์สืบสานต่อไป

พลวัตต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน

1. พลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่ได้รับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารฯ ไม่ได้แต่เพียงสร้างพลวัตให้กับชุมชนเท่านั้น ยังส่งผลถึงท้องถิ่น สังคมและต่อวัฒนธรรมชายแดนใต้ พลวัตของพิพิธภัณฑ์ฯ ขยายออกไปเหมือนคลื่นใต้น้ำที่ค่อยๆ ขยายออกไปจากชุมชนสู่ท้องถิ่น สู่อำเภอ สู่ประเทศและต่างประเทศ เนื่องด้วยในพื้นที่ขาดพิพิธภัณฑ์มาเป็นเวลาที่ยาวนาน และโดยเฉพาะในพื้นที่ที่อ่อนไหวอย่างในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เช่นนี้ โดยการเคลื่อนไหวของพิพิธภัณฑ์ฯ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทางวัฒนธรรมและเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้จัดเอง ที่ไม่ใช่ผ่านการจัดโดยรัฐ พอสรุปถึงพลวัตได้ดังต่อไปนี้

1.1 พลวัตต่อชุมชน

ชุมชนเป็นที่รู้จักของผู้คน หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษาและกลุ่มองค์กรต่างๆ มากยิ่งขึ้นเมื่อเทียบกับอดีตก่อนสร้างพิพิธภัณฑ์ฯ มีอำนาจการต่อรองจากหน่วยงานของรัฐในการเข้ามาพัฒนาชุมชนมากขึ้น วัฒนธรรมในชุมชนเริ่มมีชีวิตกลับมาอีกครั้ง เริ่มมีการจัดบันทึก มีการถ่ายทอด มีการให้ความสำคัญกับนักปราชญ์ และวัฒนธรรมได้สานต่อโดยเยาวชนรุ่นหลัง โดยผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมทำให้ผู้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีกลับมาอีกครั้งหลังจากที่สายใยชุมชนเริ่มเปราะบางจากกระบอบประชาธิปไตยคือการเลือกตั้งผู้นำชุมชนที่ผ่านมา ทำให้เด็กๆ ในชุมชน มีความกล้าแสดงออกและให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรมและไม่ได้คิดว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่้าหลัง กลับมีความภาคภูมิใจแทน เช่นเด็กที่เก่งศิลปะป้องกันสึละ สามารถทำให้ตัวเด็กๆ เป็นบุคคลสำคัญของ

ชุมชนและโรงเรียนเป็นต้น จากการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมสี่ปีที่ผ่านมาคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – พ.ศ.2557 ในแต่ละครั้งชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเพิ่มมากขึ้นทุกปี สังเกตได้จากครั้งที่ 3 ที่ผ่านมา ที่มีชาวบ้านและคนจากท้องถิ่นอื่นๆมาร่วมงานประมาณ 2,000 คน และในปีนี้เป็นปี พ.ศ. 2557 ในวันที่ 7 เดือนพฤษภาคม ที่ผ่านมา.ชาวบ้านกลับเป็นฝ่ายร้องขอให้ทางพิพิธภัณฑฯ ได้จัดงานที่เกี่ยวกับการละเล่นหลังฤดูเก็บเกี่ยวขึ้นในชุมชน เป็นครั้งที่ 4 และชาวบ้านต่างออกมาช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมครั้งนี้อย่างสมเกียรติและนอกจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้อย่างทำให้ได้รับความสนใจจากบรรดาสื่อและช่างภาพในห้าจังหวัดชายแดนใต้ และประเทศมาเลเซียเข้ามาเก็บภาพเพื่อไปประชาสัมพันธ์ต่อไป รวมทั้งทางพิพิธภัณฑฯได้ก้าวถึงความเป็นอาเซียนมากยิ่งขึ้นโดยได้การเชิญคณะสี่ละอ่าดับหนึ่งของรัฐกลันตันเข้ามาร่วมแสดงในฐานะภาคีเครือข่ายกัน ซึ่งก็ได้รับเกียรติจากคณะสี่ละจากประเทศมาเลเซียที่มาแสดงครั้งนี้อย่างสมศักดิ์ศรีและเป็นทีพอใจทั้งผู้มาแสดงและผู้ชม สามารถสื่อให้เห็นถึงว่าการทำงานของพิพิธภัณฑฯที่วิวัฒนาการในทางที่ดีขึ้นในแต่ละครั้ง

1.2 พลวัตต่อท้องถิ่นและสังคม

หลังจากพิพิธภัณฑฯได้เปิดตัวอย่างเป็นทางการ มีผู้คนเดินทางมาเยี่ยมเยือนและมาศึกษาหาความรู้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักเรียน นิสิตนักศึกษา มาหาข้อมูลเพื่อไปประกอบในการศึกษา มีกลุ่มองค์กรต่างๆไม่ว่าจากในและต่างประเทศเข้ามาศึกษาดูงาน ทำให้เกิดกลุ่มภาคีเครือข่ายใหม่ๆในท้องถิ่นที่ทำงานทางด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้ได้รับข้อมูลใหม่ๆให้พิพิธภัณฑฯได้เรียนรู้ไปพร้อมๆกัน ได้รู้จักปราชญ์จากหลายๆชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ส่งผลให้ชุมชนหลายชุมชนเริ่มให้ความสำคัญและสนใจในเรื่องของวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

มีหลายๆชุมชนได้นำแบบอย่างของพิพิธภัณฑฯ ที่จะไปสร้างพิพิธภัณฑฯให้เกิดขึ้นในชุมชนตนเอง รวมทั้งจากภาครัฐเองและจากสถาบันการศึกษา มีภาคีต่างๆที่เกิดขึ้นและทำงานร่วมกับพิพิธภัณฑฯ เช่นกลุ่มภาคีสถาปัตยกรรมปัตตานี ,กลุ่มนิเวศวัฒนธรรมชายแดนใต้ กลุ่ม บุษบุดายา กลุ่มช่างภาคชายแดนใต้ เป็นต้น

พิพิธภัณฑฯได้สืบสานงานภูมิปัญญาด้านต่างๆ ทำให้งานภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายไปจากท้องถิ่นให้กับกลับมีชีวิตอีกครั้ง เช่น ที่ดกนกคุ่ม ลวดลายเรือ กอและที่เป็นลวดลายมลายุดั้งเดิม,ดอกกลายลังกาสุกะและ ผ้าปะลาจิง เป็นต้น พิพิธภัณฑฯยังถ่ายทอดงานภูมิปัญญาเหล่านี้ให้กับผู้มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑฯ ได้เรียนรู้และทาง

พิพิธภัณฑ์ฯยังออกไปจัดตามเทศกาลต่างๆทั้งในจังหวัด ต่างจังหวัดและต่างประเทศเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นออกไปให้ผู้คนได้รู้จัก

ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่พิพิธภัณฑ์ฯทำเพื่อจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและในท้องถิ่นให้เกิดงานและเกิดรายได้ เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ภายใต้อัตลักษณ์พื้นถิ่น และสามารถเป็นแนวทางให้ผู้คนได้ศึกษานำไปต่อยอดต่อไปได้

พิพิธภัณฑ์ฯได้สร้างกระแสต่างๆให้ผู้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักเห็นความสำคัญและสนใจงานทางด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เช่นการนำเด็กๆมาเรียนศิลปะ ทำให้ปัจจุบันเริ่มมีนักศิลปะที่เป็นเด็กๆและเยาวชนมากขึ้น สามารถชมเด็กๆเหล่านี้จากการแสดงในงานต่างๆของท้องถิ่น จากอดีตก่อนสร้างพิพิธภัณฑ์ฯ จะมีแต่บรรดานักศิลปะที่เป็นผู้อาวุโสเท่านั้น และเด็กๆที่ผ่านจากการเรียนรู้ที่พิพิธภัณฑ์ฯ ก็ได้นำความรู้ไปสอนต่อให้เพื่อนๆในโรงเรียนที่ตนเรียน และเด็กๆในท้องถิ่นที่ได้ดูการแสดงจากนั้นเองผ่านสื่อโทรทัศน์ ทำให้มีความสนใจที่อยากจะเรียนศิลปะป้องกันศิลปะเพิ่มมากขึ้น ทำให้เด็กๆในชุมชนเป็นต้นแบบที่ดีของเด็กๆในท้องถิ่นได้

ทั้งนี้ทางพิพิธภัณฑ์ฯยังได้นำคำว่าล้งกาสุกะเข้ามาใช้ในกิจกรรมหลายๆกิจกรรมด้วยกัน ทำให้ประวัติศาสตร์เรื่องราวของดินแดนล้งกาสุกะเป็นที่สนใจของผู้คนอีกครั้ง และเข้ามาศึกษาค้นคว้าที่พิพิธภัณฑ์ฯเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะบรรดานักศึกษานักศึกษา เช่นมาศึกษาเรื่องลวดลายล้งกาสุกะ ศิลปะล้งกาสุกะ ชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกายของผู้คนในดินแดนล้งกาสุกะ เป็นต้น ทำให้บางคนถึงกับตั้งชื่อร้านของตัวเอง เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับตัวเองและผู้คนที่ได้ใช้บริการ นอกจากนี้ทางพิพิธภัณฑ์ฯได้ให้การแนะนำสถานที่ที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์ในชุมชนต่างๆหรือกิจกรรมต่างๆที่เด่นๆที่อยู่ตามชุมชนต่างๆให้กับสื่อที่เข้ามาทำข่าวที่พิพิธภัณฑ์ฯด้วย เพื่อจะได้ไปนำเสนอประชาสัมพันธ์ออกไปเป็นที่รู้จักของผู้คนอีกทางหนึ่ง

ทางพิพิธภัณฑ์ฯได้ทำร้านขึ้นมา โดยตั้งที่ชื่อว่า“ร้านรากวัฒนธรรม” ได้รวบรวมงานภูมิปัญญาดีที่ยังคงเป็นรากอย่างแท้จริงมาจำหน่ายสินค้าให้กับคนทั่วไปได้ซื้อ ได้ใช้ และได้ศึกษาไปพร้อมๆกัน ได้นำลวดลายมลายูดั้งเดิมเข้าใช้ในผลิตภัณฑ์ต่างๆเช่น ปุณปั้นลายมลายูถิ่น ผ้าลวดลายมลายูถิ่น งานแกะสลัก และงานภูมิปัญญาต่างๆที่กำลังจะสูญหายให้กลับมีชีวิตอีกครั้ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงการนำมิติทางวัฒนธรรมที่ดีๆที่อยู่ในท้องถิ่น มาปรับใช้และให้เกิดรายได้กับตัวเองและชุมชนได้ และสามารถให้ผู้คนได้เข้าใจในความของคำว่าวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้คนในท้องถิ่นส่วนหนึ่งหากพูดคำว่าวัฒนธรรม มักจะตีความ

เป็นการแสดง มหรรสพ ความเชื่อเท่านั้น เพราะสิ่งเหล่านี้ส่วนใหญ่จะสวนทางกับหลักความเชื่อของศาสนาทำให้วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจสำหรับกลุ่มคนบางกลุ่ม ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้ามาศึกษาและมองวัฒนธรรมได้กว้างมากขึ้นและยังมีมุมมองหรือได้รู้จักประเภทของวัฒนธรรมอีกหลายประเภทที่ไม่ได้ขัดตามบทบัญญัติของศาสนาเลยแถมยังเกิดประโยชน์ได้บุญกุศลหากนำมาใช้อีกด้วย ทั้งนี้ทางพิพิธภัณฑ์ฯ ได้สร้างร้านวัฒนธรรมขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับคนอื่น ๆ ที่ทำพิพิธภัณฑ์ฯ แล้วหรือคิดอยากจะทำให้เป็นแบบอย่างในการพึ่งพาตัวเอง มีรายได้จากการทำงานด้านวัฒนธรรมมาบริหารพิพิธภัณฑ์ฯ ให้อยู่รอดอยู่ได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษา “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร พลวัตต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน” ผู้วิจัยได้ประมวลการศึกษาและมีประเด็นตั้งเป็นข้อสังเกตต่อไปนี้

สายใยวัฒนธรรมชุมชนชุมชนละหารมีความเข้มแข็งมาจากอดีตตั้งแต่ยุคสมัยการปกครองของขุนละหารฯที่เป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้านและปกครองชุมชนชั้นพี่น้องทำให้มีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีเคารพและนับถือผู้นำ ทำให้หมู่บ้านมีความเจริญรุ่งเรืองและมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าบางช่วงเวลาจะมีการแตกแยกเป็นกลุ่มบางจากพิษของการเลือกตั้งผู้นำ แต่ไม่ถึงกับทำให้สายใยวัฒนธรรมในชุมชนถึงกับขาดสะบั้นลงไป เพราะทุกกลุ่มจะมีผู้อาวุโสที่ยังคงเป็นที่เคารพนับถือและเกี่ยวพันในความเป็นเครือญาติกัน และเป็นเพื่อนบ้านที่ดีตลอดมา ทำให้การประสานร้อยร้าวให้กลับมาสามัคคีอีกครั้งเป็นเรื่องที่ไม่อยากจนเกินไป

นอกจากนี้ทางชุมชนได้ให้ความสำคัญในมิติทางวัฒนธรรมและงานภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีการสืบทอดผ่านประสบการณ์ตรงและสั่งสมเรียนรู้จากการปฏิบัติภายใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นออกมานำเสนอในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญขององค์ความรู้ที่อยู่คู่กับท้องถิ่นและใกล้จะสูญหายไปตามกาลเวลาและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น เป็นการร่วมมือกันระหว่างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหารกับคนในชุมชนเอง และยังมีภารกิจฝากฝังให้เด็ก ๆ รู้จักวัฒนธรรมในท้องถิ่นและกล้าที่

จะแสดงออกต่อคนหมู่มาก ไม่มีความเขินอายและรู้จักแก้ปัญหาเมื่อเจอ อุปสรรค เป็นแหล่งศูนย์รวมของคนในชุมชนเพราะจะมีกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนสามารถกระทำร่วมกันและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนตนเอง และยังแสดงให้เห็นถึงความสงบสุข ท่ามกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่มาจากความร่วมมือของคนในชุมชนเองโดยที่พิพิธภัณฑสถานเป็นอาวุธสำคัญหรือเป็นเกราะป้องกัน ความรุนแรงและความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการปลูกฝังจิตสำนึก และความเข้าใจ และห่วงแหนวัฒนธรรมดั้งเดิมให้กับชุมชน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนมีความยั่งยืนยิ่งขึ้น

พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นชุมชนละหาร เกิดขึ้นเองโดยคนพื้นถิ่นที่เติบโตและเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้พิพิธภัณฑสถานที่เป็นที่ยอมรับและชื่นชมของผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นในการดำเนินทำกิจกรรมต่างๆ ทำให้ได้เห็นถึงพลวัตทางด้านวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะต่อชุมชน ต่อท้องถิ่นและสังคมโดยรวม ทำให้งานวัฒนธรรมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มมีการเคลื่อนไหวอย่างสวยงามและผู้คนได้เห็นและสัมผัสกับสิ่งที่ไม่ได้เห็นมานานหรือกับสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อนในชีวิตจากกิจกรรมต่างๆของพิพิธภัณฑสถานได้จัดกิจกรรมไป ทำให้ผู้คนที่เริ่มเข้าใจในความหมายของคำว่าวัฒนธรรมกว้างมากยิ่งขึ้นจากที่เคยเข้าใจความหมายวัฒนธรรมที่แคบๆ ซึ่งทำให้การดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้เป็นเรื่องยากหากคนทำงานวัฒนธรรมไม่เข้าใจท้องถิ่นอย่างแท้จริง แทนที่จะให้ความสุขกลับให้ให้แตกแยกเข้าไปมากยิ่งขึ้นไปอีก

สภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นทุกวันนี้ นับสองชั่วอายุคนคือคนรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูกทุกวันนี้ คนเป็นจำนวนมากขาดการปลูกฝังทางวัฒนธรรม เพราะการปลูกฝังทางวัฒนธรรมทำให้เกิดขาดสำนึกร่วมกันของความเป็นพวกเดียวกันในท้องถิ่นเดียวกันนั้น นอกจากจะได้รับการสั่งสอนและอบรมโดยครูบาอาจารย์แล้ว ยังเกิดจากเกิดจากที่มาร่วมกันในพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การเข้าสู่หนัด การแต่งงานและการตายกับพิธีกรรมรอบปีเช่นวันฮารีรายอ เดือนรอมฎอน มักจะเป็นพิธีที่รักษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน (คืออยู่เป็นครอบครัวและชุมชน) คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ที่ไม่แต่เพียงสร้างสำนึกร่วมในการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรแล้ว ยังเป็นการอบรมบ่มนิสัยให้มีศีลธรรมและจริยธรรม

การที่ทางพิพิธภัณฑฯ ได้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชนบ่อยครั้งนั้น ถือว่าเป็นกระบวนการอบรมทางสังคมวัฒนธรรม ทำให้เกิดสำนึกร่วมกันของคนในชุมชนและในท้องถิ่น ในการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรแล้วยังสร้างให้ชุมชนท้องถิ่นแนบแน่นมีความสามัคคีเพิ่มมากขึ้นและสร้างจริยธรรมศีลธรรมผ่านกิจกรรมต่างๆที่ได้จัดไว้

พิพิธภัณฑฯ แห่งนี้ได้เกิดขึ้นในระหว่างที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ทำให้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ด้วยความสามัคคีของคนในชุมชนเอง และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ระหว่างผู้นำและชุมชน ทำให้พิพิธภัณฑฯ ท้องถิ่นขุนละหาร สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางเหตุการณ์ความไม่สงบ แต่กลับใช้วิกฤติให้เป็นโอกาส สามารถแสดงให้เห็นถึงจุดยืนและความเข้มแข็งของชุมชนที่พร้อมจะตั้งรับ และแสดงให้เห็นความสงบสุขในชุมชนเองที่ไม่เคยหวาดกลัวหรือย่อท้อต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สิ่งนี้สื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ความรักใคร่กลมเกลียวของพิพิธภัณฑฯ ท้องถิ่นขุนละหารกันคนในชุมชน ให้คนภายนอกเห็นถึงความสงบท่ามกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่แต่ถึงอย่างไรเหตุการณ์ความไม่สงบก็ยังไม่จบลง ทุกสิ่งทุกอย่างก็เปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะฉะนั้นการเดินทางของพิพิธภัณฑฯ ท้องถิ่นขุนละหารแห่งนี้ ก็ต้องเดินทางไปบนเส้นทางที่ไม่ประมาทและระมัดระวังในการนำเสนอแนวคิดและการใช้ชีวิต รวมถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ให้อยู่คู่กับท้องถิ่นตลอดไป

ความไม่สงบยังสร้างผลกระทบอย่างมากมายต่อความมั่นคงประเทศ เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น ภาพความรุนแรงที่สื่อได้นำเสนอออกไปทำให้ผู้คนที่อยู่ตามภูมิภาคต่างๆและต่างประเทศ ไม่เชื่อมั่นและไม่กล้าที่จะลงในพื้นที่ ทำให้มีผลกระทบต่อพิพิธภัณฑฯ ในด้านของนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและต่างประเทศ ทั้งๆที่ยังมีผู้คนอีกจำนวนมากที่อยากมาเที่ยวชมที่พิพิธภัณฑฯ หลังจากได้ดูกิจกรรมต่างๆผ่านสื่อที่ได้มาถ่ายทำและนำเสนอออกไป แต่สำหรับผู้คนในท้องถิ่นก็แวะเวียนมาตามปกติ แต่เหตุการณ์ความไม่สงบใช้ว่าจะมีแต่เรื่องราวๆ ในด้านวิกฤติยังมีโอกาสมากมายมาสู่พิพิธภัณฑฯ เช่นการโยกย้ายอัตลักษณ์ของผู้คนภายใต้เหตุการณ์ความไม่สงบ เป็นพื้นที่ที่รัฐให้ความสำคัญและสนใจมากเป็นพิเศษ เช่นคัดเลือกให้จัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชนำร่อง กระทรวงวัฒนธรรมสนับสนุนงบประมาณ และยังได้นำสื่อมาเผยแพร่ในสิ่งที่ดีๆของท้องถิ่นออกไปเพื่อต้องการให้

เห็นถึงสิ่งที่ดีๆที่มีอยู่ในท้องถิ่นและให้การยอมรับและให้ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางชาติพันธุ์จากรัฐมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นชุมชนละหาร พลวัตต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการเผยแพร่การศึกษาวิจัยนี้ โดยเฉพาะในกลุ่มคนทำพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ให้ได้รับการก่อรูปพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นและการจัดการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความอยู่รอดแบบยั่งยืน

1.2 รัฐควรให้ความสำคัญต่อพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในแต่ละชุมชนอย่างจริงจังๆ โดยเข้ามาบูรณาการช่วยเหลือในสิ่งที่พิพิธภัณฑสถานขาดหายให้สมบูรณ์และสามารถช่วยเหลือตนเองได้แบบยั่งยืน

1.3 มิติทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีรัฐจะต้องให้ความสำคัญในการนำไปใช้การพัฒนาชุมชนในแต่ละชุมชนเพื่อให้ลดความขัดแย้ง ให้เกิดความสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น ให้ผู้คนมีศีลธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจะนำวัฒนธรรมมาแก้ไขพัฒนาในแต่ละชุมชนโดยคนในชุมชนเป็นคนจัดการกับวัฒนธรรมของตนเองเพื่อให้เกิดความสงบสุข

1.4 การทำวิฤตติ ให้เป็นโอกาส ถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กลับมาเป็นโอกาสของแต่ละชุมชน เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่รัฐ สามารถจะนำมาใช้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน เพื่อสร้างความสงบสุขให้กลับมาสู่ในแต่ละชุมชนได้

1.5 ภาครัฐในท้องถิ่น จังหวัด ควรจะต้องลงมาให้การสนับสนุนและบูรณาการร่วมกันระหว่างพิพิธภัณฑสถานกับรัฐให้มากกว่าที่เป็นในปัจจุบัน เพราะพิพิธภัณฑสถานถือได้ว่าในปัจจุบันเป็นแหล่งเรียนรู้ ของนักเรียน นิสิตในนักศึกษาในท้องถิ่น แต่รัฐยังละเลยที่จะลงมาบูรณาการร่วมกัน ทำให้พิพิธภัณฑสถานต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากที่สนับสนุนพิพิธภัณฑสถานของรัฐที่ใช้งบประมาณลงไปอย่างมหาศาล

1.6 กรมส่งเสริมวัฒนธรรมควรส่งเสริมสนับสนุนพิพิธภัณฑสถานไปอีกสักกระยะหนึ่งเพื่อให้พิพิธภัณฑสถาน มีสามารถพึ่งพาตัวเองได้แบบยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาบริบทชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนละหารฯ ในอดีตให้กว้างมากยิ่งขึ้นและ โดยเฉพาะชุมชนไทยพุทธ ที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในอดีตบนพหุวัฒนธรรม

2.2 พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นชุมชนละหารถือได้ว่าอยู่ในช่วงเริ่มต้นในการทำพิพิธภัณฑท์ ควรจะต้องมีการทำวิจัยอีกครั้ง เมื่อพิพิธภัณฑท์ได้ดำเนินการไปสักระยะหนึ่ง เพื่อนำมาเปรียบเทียบและศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่น ๆ ที่ทำพิพิธภัณฑท์

2.3 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบชุมชนที่มีพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกับชุมชนที่ไม่มีพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในบริบทชุมชนที่มีความใกล้เคียงกัน ต่อการพัฒนาชุมชนว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร